

گۆتنبیڤ نأفءاران

ريښه بهرني گشتي و سهرنقيسه ر

مؤيد طيب

ماښام چاپکونډي د پاراستي نه

کورديستانا عيراقلي - دهوک

تاخي مازي - جاډا ناستي

نافاهي سپيريز

www.spiréz.net

www.spiréz.org

SPIREZ PRESS & PUBLISHER

DUHOK

دار سپيريز للطباعة والنشر

دهوك

- ژمارا ومشانې: (۴۲۱)
- نافي بهرتووكي: گوتنين نافداران
- ومركيران و پيداچوون: فاضل عمر
- بهرگ: نهجمهدين بيري
- دهرهينانا نافهروكي: شفان احمد طيب
- سه رپرشتكاري چاپي: شيروان نهحمهده تهيپ
- چاپا نيكې: ۲۰۱۶
- تراژ: (۵۰۰) دانه
- ژمارا سپاردنې: ۲۰۰۴، ل (ريښه بهريا كتيبخانين گشتي - دهوك).
- چاپخانا: هيښي - اربيل

گۆتنبین ناقداران

وهرگیړان و پیداجوون
فاضل عمر

پيشگوئن

گوئنن مہ زنان يان پەند يان ھەر ناڤە کئ دى لئ بکەين، ژ ئاليئ خودانتيتيڤه، دو جوړن، ئەوین ب خودانن و ئەوین بيخودانن.. دبت ئەوین بيخودان، سادەتر و رەھوانتر و بەرفەھمتر بن، داکوبهينه گوئن و ژبەرکرن و ڤهگواستن، لئ ناڤەرۆک، ژ ھەمان سەرەکانیئ دريټ؛ کانیا ژيريئ و سەرېوران.

دەستپيکا بەرھەمەين ژ ئەڤى جوړى، ژ وەرگرتنا ھزرەکئ يان رستە يان پاراگرافەکئ دەست پيکريه، وەختئ نڤيسەرەکئ، بو ھەر مەرەمەکا ھەبت، گوئنەکا کەسەکئ يان نڤيسەرەکئ وەرڊگرت و بکارڊئينا، ئەو گوئنە دکرە مادەيەکئ دەستوورى يان بنسترا مژارەکئ يان پشتمەقانيەکا ھزرى. ئەڤ وەرگرتنە، چ زاردەڤ بت يان نڤيسکئ، و بو ھەر مەرەمەکئ بکار ھات بت، جوړەکئ دى يئ نڤيسينئ ئاڤراند، ئەم دشتين بيژينئ؛ گوئنن ناڤداران.

دەولەت سەرى ئەوان گوئنن، نھۆ، ب دەھان ناڤ ماینە و زانايان ھزر و فيولۆسوفيا وان ژ ئەوان پرتين بەلاڤە دارپشتمە ڤە.

ئەڤ جوړئ گوئنن، وەکو ستوونين ئاڤاھيئ ھزريئە، ھەر ستوونەک ھەم سەربخوويە، ھەم دشتت ئاڤاھيەکئ راگرت. دگەلدا، ئەڤانە وەکو گوئنن مہ زنان و سەنگينتر، دبنە ستوونين جڤاکئ ژى، چونکئ دشتين ھزرەکا ھەڤيشک چيکەن.

من دڤيت ئيک تشتى بيژم، کو گەلەک گرنگە بو ھەسەنگاندنا ئەڤان گوئنن و گرنگيا وان، ئەو ژى دەمە. دەم و ھندەک جاران جھ ژى، سەنگا ھەر گوئنەک ژ ئەڤان د ميژوويئ دا ديار دکەت. ھەر بو نمونە؛

ئەز ل ساللا ۲۰۱۵ ئى بىژم ئەرد گرۆفەرە، نەدوورە زارۆكەكى دبستانى ب ترانه فە بىژم؛ تە چاوا زانى! بەس كەسەكى بەرى ھەزار سالان گۆت بت، كو ھىنگى ھەمى خەلكى باوەر نەدكر و گەلەكان ھزر دكر تو ب ئەفى گۆتنى، ژ دىنى دەردكەفى، ھىنگى گۆتنا ئەرد گرۆفەرە ژ گۆتنەكا بەلى و ئاشكرا دبته ئافراندىن و ژىرى و وەرگوھىسكەك د مېژوووى و تىگەھشتنى دا. يان وەختى خەلكى ھزر دكر رۆژ و ھەيف خودانە، كەسەك بىژت رۆژ كەفرەكى شارھايە و ھەيف ئاخە، ھىنگى بۆ ئەفرۆ سروشە و بۆ ھىنگى ژ دىنى دەركەقتنە و دىناتىە.

د ئەفى بەرھەمىدا، من بزاف كرىە سەربۆر و مەژىي ھندەك ناقداران بگفیشم و وەرگېرم و پىشكىشى پرتووكخانەيا كوردى بكەم، ھەم بۆ ناسىنى ھەم بۆ دىتنا گرنگيا ھەبوونا كەسىن جودا و خوەسەر د پىشكەقتنا مرقاتىي دا.

ئەف بەرھەمە وەرگېران و بەرھەفكرنە، ژ ژىدەرېن ئەنتەرنىتى و ھندەكىن دى، لى ئەفە ھند گرنگ نىنە ھندى بىنمە بىرا مە، كو ئەم كورد ژى ھەجەى ئەفى رەنگى گفاشتنا سەربۆر و ھزرىن ناقدارىن خوەنە.. من بزاقەكا لاواز بۆ جزىرى كرىە، ھىقىە ئەو نەمىنتە ئىكانە.

ئەناكساگوراس Anaxagoras

ئەناكساگوراس ل كنار ۵۱۰ بەرى زايىنى ل كلارۆمىناى (نيزىكى ئەزمىرى) ل ئاسيا بچووك بوويه و ل ۴۲۸ مريه. ئەناكساگوراس ئىكەمىن فىلۇسوفە، فىلۇسوفى ژ ئەيۇنيا بەرەف ئەتىنا برىه. ئەناكساگوراسى بزاڧ دكر شروڧەيىن زانستى بۇ روژ-خەيىرىنى، ستىر-رژانى، كەسكوسورى، و روژى ببىنت. ئەوى دگۆت: روژ گوتلەكى گورپداره و مەزنتره ژ دەقەرا پىلۇپونىزى Peloponnese.

پىرىكليس Pericles، شاگردى وى بوو و وەختى خەلكى پىشتا وى بەرداى، ئەناكساگوراس رەڧىه دەقەرا لامپساكۆس.

ئەناكساگوراس، نافداره ب دانانا تىگەھى گەردوونىيە ھزرى يان ئەندىشەيى Cosmological concept of nous، وەكو ھىزا رىكخستى. ئەوى دگۆت، كەرسەيىن مادەيى دوبارەبوونەكا بىدوماھىنە ژ توخمىن دەستىپىكىن ھەرھەيى، و ئەوى ھەمى بوون و نەمان قەدگەراندە تىكەلبوون (نژىن) و ژىكقەبوونى (بھوژىن).

ھندەك گۆتن

۱. ھەرتىشتەكى شروڧەكرنەكا سروسشتى ھەيە. ھەيڧ نە خودايە، لى كەرەكى مەزنە، و روژ كەرەكى گەرمە.
۲. كىلەھى ئاورەكە ژ نەدىتى.
۳. ھەكەر ئەف ھەردو پەيڧە، يا من و يا تە، بېيىنە ھاقىژتن، مروڧ دى گەلەك ئارام ژىن.
۴. نە من ئەتىنى دۆراندىنە، ئەتىنىان ئەز دۆراندىمە.

۵. کەسەک دا چتە وەغەرەکی و خوہ ژ مرنی ل ناڤ بیانیان ترساند ، ئەناکساگۆراسی گوۆتی: داکهفتن بو بنئەردی Hades ل هەمی جهان ئیکە .
۶. توۆفی هەرتشتەکی د هەرتشتەکی دی دایە .
۷. وەکی پارچەییەن مەزنی و بچووکی هندی ئیک بن ب هەژماری ، ئەقبا هەمی تشت دی د هەر تشتەکی دا هەبت . نابت ئەو ژیکجودا هەبن ، لی هەمی تشتان پارچەییەک ژ هەرتشتەکی هەیە .
۸. هەمی تشتان پارچەییەک ژ هەمی تشتین دی هەیە ، لی هزر بیسنۆره و خوہسەرە ، و تیکەلی چو نینە ، لی تەکە و ب تەنا خوہیە .
۹. کیلەھی ئاورن ل قەشاری .
۱۰. بچووکتینێ تشتی بچووک نینە ، بەس هەردەم بچووکتەر هەیە (چونکی نابت تشتی هەیە نەمینت یان راوەستت ژ هەبوونی) . ل رەخی دی ، هەردەم تشتەکی مەزنتەر ژ یی مەزن هەیە^(۱) .
۱۱. گریک دەرەقی بوونی و نەمانی خەلەت تیدگەهن؛ چونکی نە چو دبت نە چو پووج دبت ، پتر نژنینە یان بهوژینە ژ تشتین هەیی . لەو ، راستە بیژنە هاتنی بو بوونی نژنین و بیژنە نەمانی بهوژین .

(۱) هەمان گوۆتن ب ئەفی رەنگی ژی هەیە: بچووکتین د ناڤ بچووکان دا نینە و مەزنتین د ناڤ مەزنان دا نینە؛ لی هەردەم تشتەک بچووکتەر و مەزنتەر هەیە .

ئەپيكتيتۆس Epictetus

ئەپيكتيتۆس فيلوئوسوفەكى گريکه ، ل سالا ۵۵ بوويه و ل ۱۳۵ مريه . ئەپيكتيتۆس ناسناقه و ناقى وى يى دروست نەھاتيه زانين ، ئەپيكتيتۆس كۆله ل فريجيا ژ دايك بوويه و ل رۆما ژيايه ، تاكو ئيمپراتۆر دۆميتيانى ھەمى فيلوئوسوف ژ باژپرى دەرکرىن . دىژن خودانى وى ھەسا خراب پى وى شکانديه ، تاكو مرى لەنگ بوو . ئەپيكتيتۆس ئاخفتنكەر بوو ، و بەرھەمى وى ژ ئاليى شاگردى وى؛ ئاريانى Arrian قە ھاتيه نقيسين .

فيلوئوسوفيا ئەپيكتيتۆسى لسەر ھندى ئاقابوويه كو بويه ر و رودان و دياردەيىن جيھانى قەدەرن و مرؤف نەشيت كۆنترۆل بکەت ، لەو پيدقيه خوه دگەل بگونجىنت . ب گۆتنەكا دى ، ئارپشەيا مرؤقان ئەوہ نەشين شۆلى خوه و نەشۆلى خوه ژىكجودا بکەن و ئەقەيه دبتە ئەگەرى دەرەسەرى و گرفتاريىن وى . داکو مرؤف بەختەوہر بت ، پيدقيه ئەوا دشتيت و ئەوا نەشيت ژىكجودا بکەت و بەس ل بياقا شيانا خوه کار بکەت و بلقت و خەونان بيىنت ، نەخوہ دى تووشى رەوشەكى بت نەشيت بگەھتە ھىچ ئارمانجەكى و دى ژيانا خوه گۆرى تشتەكى کەت ، پيشوخت نەدبوو خوه تووش بکەت . ل رەخى دى ، ئەپيكتيتۆسى ھزر دکر مرؤف بەرپرسن ژ کارين خوه و پيدقيه ھەردەم بشينە خوه؛ بشينە خوه ئانکو ب گۆرەى شيان و ژينگەھ و بياقا خوه کار بکەن .

ئەپيكتيتۆس ژ دەستەکا رەواقيانە Stoic كو فيلوئوسوفيا وان لسەر مەنتقى و فيزيايى و ئەخلاقى ئاقابوويه . ئەو ھەردو بەرھەمىن ئاريانى ژ زاردەقى سەيدايى خوه نقيسين ، پتر ئەخلاقينە ژ ھەرتشتەكى دى .

ئەپپەكتىتۆسى بىناڧ، ئەۋى ژ كۆلەيەككى پى-شكاندى و لەنگ بوويه فيلوئسۆف و خودان دبستان.. ھەكەر بەس ئەڧە كربت، ھەژى زىندى-ھىلان و چاڧلىكرن و رىزگرتنىيە.. وەختى بەرھەمەككى ھزرى ژى بۆ مە ھىلا بت، ھىشتا ھەژىترە. چەند كەس ئازاد بوويىنە و خوە كرىنە كۆلە؟ چەند كەس كۆلەنە و كۆلەتئى دكەنە سىستەمى ژيانا خوە؟

ھندەك گۆتن

۱. پىدڧىيە ھەمى دىنان پەسەند بزانىن.. چونكى پىدڧىيە ھەر مرۆڧەك ل رىكا خوە بچتە بەھەشتى.
۲. قەرەشك چاڧىن مريان دقۆڧلىنن، وەختى ئەوان ئىدى شۆل پى نەماى؛ بەس ئەزمانخوەش جانى زىندىان پوچ دكەن، و چاڧىن وى كۆرە دكەن.
۳. ئەرى ما ئازادى تىشتەككى دىيە ژبلى مافى ژيانى وەكو مە بڧىت؟ چو تىشتى دى نىنە.
۴. بەس پەرورەى ئازادن.
۵. مېر ل تەنگاڧيان ديار دبن.
۶. كليل ئەۋە تو ھەڧالىنىيا وى خەلكى بكەى يىن تە بلند بكەن، ئەۋىن ھەبوونا وان تە پىنشا ببت.
۷. ھوشيار بى زارپۆكىن خوە باش پەرورەدە بكەى، نە زەنگىن بكەى، چونكى ھىڧىيىن پەرورەيان چىترن ژ سامانى نەزانان.
۸. مە دو گوھ و دەڧەك ھەنە، داکو ئەم بشىيىن دو جاران ھندى ئاخڧتنى گوھدارىيى بكەين.
۹. زەنگىنى نە ئەۋە تە گەلەك تىشت ھەبت، بەلكو تە پچەك داخۋازى ھەبن.
۱۰. ئەو كەسەككى ژىرە يى بۆ تىشتىن نەھەيى خەمى نەخوت، بەلكو خوەشىيى بۆ خوە ژ يىن ھەيى چىكەت.

۲۷. تو تشتی مهزن ژ نشکه کٲٲه چٲنابت ، وهکو ئووشیه کی تریه یان
 ههژی ره کی. هه کهر ته گۆته من من ههژی ره ک دٲٲت. ئەز دٲ بیژمه
 ته وهخت پٲ دٲٲت. ل پٲشٲی پٲدٲیه شین ببت ، پاشی فٲقی بدهت ،
 پاشی بگهت.
۲۸. گه وهه ری فیلۆسۆفی لسه ر هندٲ ئافابوویه کو پٲدٲیه مرۆف وهسا
 بژیته ، هندی بشٲٲ بهخته وه ریا وی لسه ر تشتٲن دهرقه نه بت.
۲۹. هه رکه سی هزرکهت ئەوا وی ههیه نه سامانه کی مهزنه ، دٲ نه شاد
 بت ، بلا خودانی دنیا یی بت.
۳۰. هه کهر ته دٲٲت ببیه نفیسه ر ، بنقیسه .
۳۱. چو جار ان نه بیژه من فلان تشت دۆراندیه ، بیژه من زٲراندیه. ئەری
 زارۆکی ته مریه؟ ئەو زٲرینه. ئەری ژنکا ته مریه؟ ئەو زٲرینه.
 ئەری سامانی ته ژ ته چۆیه؟ ما ئەو ژی نه زٲراندنه؟
۳۲. تو جانه کی بچووکی دبه ر ته رمه کی.
۳۳. نابت ئەم ژ مرنی یان ژانی ببز دین ، لی ژ ترسا ژانی یان مرنی.
۳۴. ئازادی ب خواهی دیتنی ژ ئەوا ئەم هه ز دکهین پهیدا نابت ، لی ب
 کۆنترۆل کرنا هه زٲ پهیدا دبت.
۳۵. بیدهنگی ژ ئاخفتنی ئیمنتره .
۳۶. ئەم دروهان دکهین ، هه کهرچی ب سانه هی ئەم دشٲین دیار بکهین
 دروه کاره کی نه ئەخلاقیه .

ئەپىكۇروس Epicurus

ئەپىكۇروس كو ئەرەب دىيژنى ئەبىقۇر، فىلۇسۇفەكى گرىكە و دانەرچى دبستانا ب ناقى وى (ئەپىكۇريانيزم)ە ل فىلۇسۇفىي. پەيڧا ئەپىكۇروس ب كوردى ب مانا دۇست يان ھەقالە، ل سالا ۳۴۱ ب.ز. بوويه و ل سالا ۲۷۰يى ب.ز. مريە. دىيژن تاكو ۳۰۰ بەرھەمان ئەپىكۇروسى نقيسینه، لى بەس پارچە ژى ماینە و فىلۇسۇفيا وى، ژ شاگرت و مريدین ريبازا وى و نقيسەرى ن دى دەيتە زانين.

فىلۇسۇفيا ئەپىكۇروسى لسەر دووانيا خوھشى-ئيشان يان ئازار ئاقا دبت؛ تشتى باش ئەوہ يى خوھشىي چى كەت و يى خراب ژى بەرھەقاژە. ئەقجا، ئارمانجا فىلۇسۇفىي و ھەرتشتەكى دى ئەوہ خوھشىي و تەناھيي ل ژيانى زیدە بکەت. ب گۆرەى ئەپىكۇروسى خوھشى پىكھاتيه ژ ataraxia- ئاشتى و ئازادبوون ژ ترسى، و aponia نەمان يان نەبوونا ئيشانى دگەل ژيانەكا خوھژى دگەل دۇست و كەسوكاران.

ب گۆرەى ئەپىكۇروسى، مرن دوماھيا لەشى و جاني پىكفەيه لەو نابت مروڧ ژى بترست، و خودا نە مروڧان خەلات دكەن نەژى سزا ددەن، و بويهري ن جيهانى ژ لقين و كارليكرنا ئەتومين گەرۆكە د سپەھرىدا.

د فىلۇسۇفىي دا پرسەك ب ناقى پارادۇكسا ئەپىكۇروسى ھەيه، ژ سى مگرتيان پىك دەيت (خوداھەمەھىزە، خودا باشە، بەس خرابى ھەيه). لاكتانتیوسی ئەقە ب ناقى ئەپىكۇروسى بەلاقە كرىە كو گوايه:

ھەكەر خودای دقئیت خرابیی نەھیلت ، بەس نەشیت؟
 ھینگى ئەو نە ھەمەھیزدارە.
 ھەكەر ئەو دشیت ، بەس نەقئیت؟
 ھینگى ئەو كیندارە.
 ھەكەر ئەو دشیت و دقئیت؟
 ھینگى خرابى ژ کیفە دەیت؟
 ھەكەر ئەو نەدشیت نە ژى دقئیت؟
 ھینگى بۆچى بیژینی خودا؟

ھندەك گۆتن

۱. ئەوا تە ھەيە ب ئەوا تە دقئیت تە ھەبت پوچ نەكە؛ ژبیر نەكە ئەوا تە نھۆ ھەيە وەختەكى ئىك ژ ھىقیین تە بوو.
۲. ھاریکاریا ھەقالین مە نە ھند ھاریکارە ھندى باوەریا ژ ھاریکاریا وان پەیدا دبت.
۳. گەمیقانى زیرەك ناقدارییا خوہ ژ باخۆرە و بارۆقەیان دستینت.
۴. ھەكەر خودای گوھدابایە داخوازیین مروۆان ، مروۆ ھەمى دا زووكە قې بن: چونكى ھەردەم نفرینان ل ئىكدى دكەن.
۵. بۆ تەچیترە بى ترس لسەر قرشى بنقى ژ دۆشەكا زېرین و میدەكەكا زەنگین و تەژى ئارپیشە.
۶. من چو جاران نەقئیبایە كەیفى بۆ كۆمى چىكەم؛ چونكى ئەوا ئەز دزانم ب دلخ وان نینە و ئەوا ئەو دخوازن ئەز نزانم.
۷. چى دبت ئەم خوہ ژ خرابیین خەلكى دى بپاریژین ، لى ھندى گریدایى مرنى ، ئەم مروۆ ل شەھرەكى بى شوورھە دژین.
۸. سامان ، وەختى ب دەستقە دەیت ھند مە شاد ناكەت ھندى مە ئاجز دكەت وەختى ددۆرینین.
۹. خشیمیە ، مروۆ دورووزەیان ژ خودایان ، بۆ ئەوان تشتان بكەت ، یین مروۆ ب خوہ بشیت ب دەست قە بینت.

۱۰. من دقیت ل گوندهکی ئیبریان ئیکهه م به نه ل روّما دووهم بم.
۱۱. چو تشت وهکو دادیی ئه بسترکت نینه؛ ئه و بهس پیکهاتنه که ل ناقبه را مروّقان.
۱۲. مرن نه خه ما مهیه، چونکی هندی ئه م ههیی، مرن نینه. و وهختی دهیت، ئه م ئیدی نینین.
۱۳. نه ئه و ما مه ههیی به لکو ئه و دلی مه خوهش دکهت، جهی زهنگینیی دگرت.
۱۴. ژ هه می ئالاقین به خته وهریی ل سه رانسهری ژیانی مسوگهر دکهن، یی ژ هه میان گرنکتر په یداکرنا هه قالانه.
۱۵. ئه و یی ب پچه کی تیئر نه بت، ب چو تیئر نابت.
۱۶. بوچی ئه ز ژ مرنی بترسم؟ هه کهر بترسم مرن ناترست. هه کهر مرن بترست، ئه فجا ئه ز ناترسم. ئه ز بوچی ژ تشته کی بترسم بهس ئه و هینگی هه بت وهختی ئه ز نه ههیی؟
۱۷. ئه و یی سه ری وی ته نا، نه ل خوه تیکددهت نه ل که سی دی.
۱۸. له و، پیدقیه ئه م ل ئه وان تشتان بگه رین ئه وین مه به خته وهر دکهن، چونکی وهختی به خته وهری هه بت مه هه رتشت هه یه؛ بهس وهختی به خته وهری نه بت، ئه م هه رتشته کی دکهن کو فه گه رینین.
۱۹. خوارن و فه خوارنا بی هه قال، وهکو خوارنا شیری و گورگیه.
۲۰. ژ خودایان نه ترسه، خه ما مرنی نه خوه، تشتی باس ب سانه هی ب دهست دکه فت، و تشتی خراب ب سانه هی مروّف خوه لبه ر دگرت.
۲۱. ژيانا خشیمی قالایه ژ سوپاسداریی و پری ترسه؛ ریکا وی هه می به ره ف پاشه روژییه.

ئەرىستو Aristotle

ئارىستوتېلىس يان ئەرىستو ئىكە ژ ناقدارترین فىلوسوفىن گرىك و باندورا وى ل سەراسەرى مېژوويى بەردەوامە. ئەرىستو ل سالا ۳۸۴ ب.ز. بوويە و زوو ئىتيم بوويە، ل ۳۲۲ ب.ز. مريە.

ل ھەژدە سالىي چۆيە ئەكادىميا پلاتوى و تاكو ۳۷ سالىي لى ماىە. ئەرىستوى ل ھەمى وارين ھزرى و زانستىيىن ھىنگى نقيسيە و ئىكەمىن سىستەمى سەرانسەرى بۇ فىلوسوفىا رۇژاقايى دانايە.

پشتى پلاتو مرى، ئەرىستوى ئەتىنا ھىلا و لسەر داخووازا فليپى مەكەدۇنى، بوو دادۇكى كورپى وى؛ ئەسكەندەرى مەزن. دادۇكىا ئەسكەندەرى دەليقە و شىان بۇ ئەرىستوى بەردەستكرن كو پرتووكخانەيەكى دانت و بنقيست. پشتى ئەسكەندەر بوويە شاھ، قەگەرا ئەتىنا. ھىنگى پلاتونىزمى ھەيمەنە لسەر جادەيا ھزرى كرىبوو و بى ھەقرك بوو. ئەرىستوى دبستانەك خوەسەر بۇ خوە قەكر و دەست ب سەيدانىي و نقيسينى كر.

ھندى ئەرىستو شاگردى پلاتوى و دگەل، پتر لسەر رىبازا وى دچو، لى پشتى مرى، پلاتونىزم ھىلا و ئەزمونگەرى empiricism ھەلبىزارت، كو لسەر ھەستەوهران و ئەزمونى باوهرىي و ئەنجامان ددەت. ب ئەقى ئەرىستو دبتە ئىكەمىن يان سەركىشى زانايان، كو زانين و تيگەھشتن ژ دەر قە ئىنايە و ناقدە و ب مروقى قە گریدای.

ل وارى زانستان، ئەرىستو تاكو رىنسانسى، ژىدەرى بى ھەقرك و بىگومان بوو. گىبانەوهرناسيا وى تاكو سەدساليا نۆزدى بەردەوام بوو. لۇجىكا وى ھىشتا رولى خوە ھەيە. ئەخلاقى ئەرىستوى ھىشتا كارىگەرە و ل زانينگەھان دەيتە خواندن و بەردەوام لىكۆلین لى دەيتەكرن.

لاهوتا ئەرستۆى باندۆرهكا مەزن ل ھزرا دىنى ھەبوويە و ھزرقانىن
بسورمان دگۆتى (ئىكەمىن سەيدا- المعلم الاول).

دبىژن؛ ل ناڧبەرا ۱۵۰-۲۰۰ بەرھەمان ئەرستۆى نڧىسىنە، نھۆ ۳۱
ژى ماينە.

ھندەك گۆتن

۱. ھىقى خەونا ھشيارىيە.
۲. د ھەمى تىشتىن سروسىتىدا ھندەك قەشەنگى ھەيە.
۳. دەولەت بۆ ژيانى پەيدا دبت و بۆ ژيانا باش بەردەوام دبت.
۴. ئەم ئەوين ئەوا ئەم ھەرۆھەر دكەين. ئەڧجا گەلەك باشى نە
كارەكە، بەلكو رەوشتەكە.
۵. ئەرى ھەكەر جان نەبت وەخت دى ھەبت يان نە، پرسيارەكە دبت
بەيتەكرن؛ چونكى ھەكەر ئىك نەبت بەھژمىرت چو تىشتى بەيتە
ھەژمارتن ژى نابت، ديارە ھەژمار نابت؛ چونكى ھەژمار يان ئەوين
ھەيىنە يان ئەوين بەيتە ھەژمارتن.
۶. ئەڧىنى جانەكە كەڧتىە دو لەشان.
۷. نىشانانا مەژيەكى فەھمايە تو خوەشىي ژ ھزرەكى ببىنى و
وەرئەگرى.
۸. جوانىيا كەسى پىشتەڧانىەكا مەزنترە ژ ھەر نامەيەكا ناڧدارەكى.
۹. دوماھى بەھايى ژيانى لسەر ئاگەھى و ھىزا تىھزرىنى دىمىنت نە
بەس زىندى مانى.
۱۰. بەھادارى نە شۆلەكە، ئەدەتەكە.
۱۱. كۆمپرەشى Jealousy ھەم بەرھۆزە ھەم گرئىدايى مرؤڧىن
ھۆشمەندە، لى دلرەشى (حەسوودى) نزمىە و گرئىدايى نزمانە،
چونكى ئىكەمىن ب كۆمپرەشىي دگەھتە تىشتىن باش، لى يى دى ب
دلرەشىي ناھىلت جىرانى وى بگەھتى.

۱۲. کاملانترین کۆمەل ژ ئالیغ سیاسیفه ئەوہ یی چینا ناغین لی زال بت، و ژ هەمی چینى، دی پتر بت.
۱۳. ل پيشکيتشکرنا گوتارهکى، پیدقیه مروّف سی تشتان لبر چاف بگرت: ئیک، ئالاقین قايیلکرنى؛ دو، زمان؛ سی، دروست ریزکرنا پارچه یین گوتارى.
۱۴. ئارمانجا هونەرى نه ئەوہ کیله هیا تشتان بت، لی بهایى ژ نافده دیار بکەت.
۱۵. هەرکەس دشیت ئاجز بت- ئەو ب سانەهیه، لی دگەل کەسى دروست و تاکو رادیه کا دروست و ل وهختی دروست و بۆ مەرهمەکا دروست و ب ئاوايه کى دروست ئاجز بى- ئەو نه دشيانا هەرکەسى دایه و نه ب سانەهیه.
۱۶. پیدقیه زۆردار زیدە خوہ دیندار دیار بکەت. وهلاتی کیمتر ژ سەرهدەریا نه قانونیا دەستهلالتدارهکى ئەو هزر بکەن ژ خودای دترست و دینداره، دترسن. ل ئالیغ دی، ئەو ب سانەهیه دژی وی رانابن، چونکی هزر دکەن خودا دگەله.
۱۷. دەستپیکا چاکسازیی نه ئەوہ تو هەیینى هندی ئیک لی بکەى، لی تو خانەدانان جوړهکى رهوشتی فیڕ بکەى ئیدی پتر نه خوازن و یین خوارتر زیدەتر نه گەهتی.
۱۸. هەستەوهر ئەوہ یی شیان هەبت شکلین بهرەهەستین تشتان بى کەرسته وهگرته خوہ، ب ئەوايه کى وهکی شوونا گوستیرکى ل شەمایى دمینت، نه ئاسن یان زیڤ.
۱۹. ئەوین زارۆکان باش پەرودە دکەن، پیدقیه ریزدارتر بن ژ ئەوی ن زارۆکان دبن؛ چونکی ئەو بهس ژيانى ددەنى، لی یین دی هونەرى باش ژینى ددەنى.
۲۰. ئەز هزر دکەم ئەوی بشینته حەزین خوہ میترره ژ ئەوی دژمین خوہ بشکینت؛ چونکی زهحمەتترین سەرکەفتن لسەر خوہ ب خوہیه.

۲۱. دیمۆكراسى ئەوۈ وەختى دەستكورت دەستھەلاتدار بن، نە مرۆقین زەنگین.
۲۲. ھەقال چىھ؟ جانەكە ل دو لەشان ئاكنجىھ.
۲۳. ل باشتىرین رەوشا خو، مرۆف گرافىترىنە ل ژ ھەمى گىانەوهران؛ بەس ژ قانونى و دادىي جودا بت، خرابترىنە.
۲۴. ھەكەرچى ئەم ھەز ژ راستىي و ھەقالىن خو ھەردووان دكەين، لى خو ھەشمروقى دخوازت ئەم پىشتىر رىزى ل راستىي بگرين.
۲۵. خرابترين جورين نەو ھەكھەقىي ئەو ھەم بزاقى بكەين نەو ھەكھەقان و ھەكھەف لى بكەين.
۲۶. ھەمى كرىارىن مرۆقى ئىك يان پتر ژ ئەقان ھەفت ئەگەران ھەيە؛ بەخت، سروشت، نەچارى، ئەدەت، ھۆش، سۆز، ھەز.
۲۷. ئەم جەنگى دكەى بەلكو ئارام بژين.
۲۸. ل دیمۆكراسىي ھەژارى ژ زەنگىنى پتر ھىز ھەيە، چونكى ئەو پترن، و ھەزا پىرانىي سەردەستە.
۲۹. ئەوي ب قەدەرىي دلشاد بت، يان دەھبەيەكى ھۆقە يان خوادىھ.
۳۰. ئومىدا كەسى ژير نە ئەو ھەم خو ھەشىي پەيدا بكت، لى ئازارى نەھىلت.
۳۱. رەقىن ژ ئارپىشەيان جورەكى ترسنۆكىنيە، و راستە خو ھەكوشتن دویرتە مرنى، لى ئەو بو مەرھەمەكا پىروژ ناكەت، ئەو رەقىنە ژ خرابىھكى.
۳۲. رەھىن پەرودەكرنى تالان، لى بەرھەم شرىنە.
۳۳. ئەوي بقیت دەستھەلاتدارەكى باش بت پىدقیه بەرى ھىنگى ھاتبته ب رىقەبرن.
۳۴. كەس ھەز ژ مرۆقەكى ناكەت ژى بترست.
۳۵. دایك ژ بابان پتر جەگەرھىزن چونكى ئەو پشتراستن زارۆك ژ وانن.

۳۶. حەزا بکەى ھەقال بن کارەکى لەزگىنە ، لى ھەقالىنى فىقىەکە ھىدى ھىدى دگەھت.
۳۷. قانون ھۆشە ، روتە ژ سۆزى.
۳۸. ئەو ھۆمەر^(۱) بوو ب ئاوايەکى سەرەکە چامەبىژىن دى فىرى ، ھونەرى جوان درەوکرنى ، کرین.
۳۹. دەستپىکرنا باش نىقەکا کارىە.
۴۰. چامە ژ مېژووئى پاکتر و فىلوسوفىانەترە؛ چونكى چامە دەرپرىنى ژ گەردوونى دکەت ، و مېژوو دەرپرىنى ژ تىشتىن تايبەت.
۴۱. مرۆف خودايان لسەر شکلى خوە دئافرینن ، نەبەس ب وینەى لى ب شىوازى ژيانى ژى.
۴۲. گەنج ب سانەھىتر دەھتە خاپاندن چونكى ب لەزە ل ھىقىى.
۴۳. مرۆف ب سروشت گيانەوەرەکى سياسىە.
۴۴. مرۆقىن خراب تەژى پەشىمانىنە.
۴۵. مرۆف پتر ژ ترسى دلەرزن ژ پىروژىى.

(۱) ھۆمەر يان ھۆمىرۆس نقىسەرەکى گرىکە ، ئىلياد و ئۇدىسى نقىسىنە. نەبوونا وى نە جەئى ژياناوى ، ئاشکرا نىنن. ھىرۆدۆت دىبىژت؛ ۴۰۰ سالان بەرى من ژيايە!

هندەك گۆتۈن

۱. ئەز ھزر دكەم، ئىك ڭ خوەشتەين تشتەين ڭيانا تە ئەو، تە زارۆكاتىەكا شاد ھەبت.
۲. كىم ڭ مە وەكو ديار دكەن وەسانن.
۳. باشتەين مېرى ڭنەكئ ھەبت شوونوارناسە. ھندى پېرتەرت بېت پتر پىقە بەندەوار دبت.
۴. مرۆڧ، ئاگەھدارى گەھىن ب راستى گرنگ د ڭيانا خوە دا، نابت، تاكو وەخت ب سەر قە نەچت.
۵. ئامۆڭگارىيا باش ھەردەم مسۆگەر دەھتە پاشگوھ ئىخستەن، بەس ئەقە نە بەھانەيە مرۆڧ نەبىژت.
۶. تاوان گەلەك مرۆڧ ھەلىقەرە. بزاڧەكئ بکە و رىكئىن خوە وەكو تە دقئىن بگوھىرە، چىژا خوە، رەفتارىن خوە، ھەلوەست و ھزرا خوە، و جانئ تە ڭ كرىارىن تە دئ ئاشكرا بت.
۷. ھەر تاوانكارەك نەدوورە كەقنە ھەقالئ كەسەكى بت.
۸. مرۆڧى گەلەك ھەز ھەيە خرابىين ئەوى ب دەستئ خوە كرىن بکەتە ستۆيئ خوداى.
۹. باشتەين وەخت تو پلانئ بو پرتووكەكئ دانئ دگەل بەرھەڧكرنا سىنىكىن زادىيە.
۱۰. گەلەك دلۆقانى.. پترىا جارن بوويە ئەگەرئ پتر تاوانان كو خەلكەكئ نەتئ نەژئ بوويە قوربان و نەدبوونئ ھەكەر دادئ ل پىشىئ ھاتبايە دان و دلۆقانى ل پەى.
۱۱. خرابى نە تشتەكئ د سەر مرۆڧىرايە، ئەو تشتەكئ د بن مرۆڧىدايە.
۱۲. بىگومان ھەرتشتەكئ تو ھەز ڭئ بکەى پىدقە تە ھەقەكى پىشقە بەدى.
۱۳. وەختئ گەلەك پارە تىرا بن، باشتەرتە باوهرىئ ب كەسى نەئىنى.

۱۴. سهگ ژیرن. خوه دخوشینه کوژیهکی بیدهنگ و برینین خوه دنالیسن و ناهینه ناغ جیهانی تاکو ساخ نهبن.
۱۵. ئەو هزرا بهربه لاف کو زارۆک زووکە تشتان ژبیر دکەن، نه دروسته. گه لهک کهس، هه می ژیا نا خوه ب هزره کیقه گریداینه کو ل بچوو کاتیی د سه ری وان دا شوونگریه.
۱۶. هه ر ژنه کی هه کهر بقیت، دشیت زه لامه کی د سه ر دا ببهت، هه کهر ئەو زه لامه هه ز ژئ بکهت.
۱۷. ئەز باوه ر ناکه م هه و جه یی ما کا ئا فراندی بت. ب هزرا من، ئا فراندن ئیکسه ر ژ به تالیی دهیت، و دا خوه ژ گارنده یان خلاس بکه م، نه دووره ژ ته نبه لیی بهیت.
۱۸. ب هزرا من، چو ل جیهانی پتر مروقی ناهه ژینت، ژ زارۆکه کی یی ته بت، ئو د سه ر هندی را، ب ئا وایه کی سه یر بو ته بیانی بت.
۱۹. تشتین سه یر، ئە ده تن. خه لک ب خوه نزانن ئە وان هه نه.
۲۰. هه کهر مروق گه لهک هشک ما ب باوه ریین خوه قه، گه لهک زه حمه ته که سه کی دی ببینت.
۲۱. قهت شو له کی نه که یین دی بشین بو ته بکه ن.
۲۲. من هه رده م باوه ری هه بوو کو بی هه ف- دانه ر (پیکه نه نفیسه ر) بنقیسم، چونکی وه ختی دو کهس هه مان پرتووکی دنقیسن، هه ر ئیک هزر دکهت ئەوی خه ما مه زن ژئ خواریه و بهس نیقه کا مافی وه رگریه.
۲۳. ئە قینا دایکی بو زارۆکی وی وه کو چو تشتی دی نینه ل دنیا یی. ئەو چو قانونان نازانت، په شیمانیی نازانت. دویره هه می تشتان و بیبه ختانه هه ر تشته کی بکه فته ریکی دهه رشینت.
۲۴. خوهرسک تشته کی ئە نتیکه یه. نه دهیته شو قه کرن نه ژئ دهیته پاشگو ه ئیخستن.

۲۵. تو گه لهک ئه ندیشه يا خوه راډگرۍ. ئه ندیشه خزمه تکاره کا باشه لى ئاغايه کا خرابه. ساده ترين شروقه کرن هه رده م يا ژ هه ميان دروستتره.
۲۶. ب راستى ژيانه کا چه تنه. زه لام دگه ل جوامير نابن هه کهر تو که شخه نه بى، و ژنک دگه ل قه نج نابن هه کهر تو که شخه بى.
۲۷. چو جار ان هه ميا تو دزاني نه بيژه- ب خوه بو که سي ژ هه ميان باشتربناسى.
۲۸. ئيک ژ خه مگينترين تشتين ژيانى، ئه و تشتن يين دهينه بيرامروقى.
۲۹. گه نج هزر دکه ن که سين پير خشيمن، به س که سين پير دزانن گه نج خشيمن.
۳۰. هه رکه سي گوټ؛ ب دوو ف دلى خوه بکه فه. من پيکر، دلى من شکه ست.
۳۱. وهخت باشتري بکوژه.
۳۲. بو هه ر ئارپشه يه کى، چاره يه کا گه له ک ساده هه يه.
۳۳. ئەز گه نگه شى دگه ل مروقين سه ره ق ناکه م. ئەز پيش وان فه شول دکه م.

ئەناكساگۆراس Anaxagoras

ئەناكساگۆراسى كلازۇمىناي ل كنار سالا ۵۰۰ ب.ز. ل كلازۇمىناي-
دكەفتە نىزىكى ئەزمىرا نھۆ- بوويه و ل سالا ۴۲۸ مريه.
ئەناكساگۆراس، ئىكە ژ زانا و فيلۇسوفىن سروشتىيىن سەردەمى
پيشسوكراتى. ئەناكساگۆراس نىزىكى سيھ سالان ل ئەتىنا ژايە و
دەرس گۆتىنە.

ئەناكساگۆراسى ناقبانگەكى خراب بو خوه ل ناف خەلكى وى
سەردەمى چىكروبو، چونكى ديتىن مادى ھەبوون، نەخاسمە گۆتتا وى
كو رۆژ كەفرەكى ئاگرىنە و بەس^(۱)، و ھەيف رۇناھيا خوه ژ رۆژى
وەردگرت.

ژبەر ئەقى د سەرداچۇنا دىنى، ھاتە دادگەھكرن و سزايى وى
كوشتن بوو. لى ب ھارىكاريا شاگردان و ھەقالان، ئەتىنا بجه ھىلا و
دەربەدرى ئاسيا بچووك بوو، تاكو مرى.

ئەناكساگۆراسى گەلەك تيورى ھەنە، لى ئەف ھەردووه ژ ھەمیان
گرنگترن: ئىك، ھزر دكر، ل جىھانا مادى، ھەرتشتەكى ھەبت،
پارچەيەك ژ تشتەكى دى ھەيە. دو، ئەناكساگۆراسى ھزر دكر كو ناوس
(ھزر؛ ئەندىشە) بنەمايى ئىكەمىن و رىفەبەرى گەردوونىە.

ئەناكساگۆراسى ھزرا خوه د خوارنى دا كرىە و پرسیە: چاوا خوارن
دبته گوشت و ھەستى و موو و نىنوك..ھتد، ھىنگى بەرسفەكا بەرھۆز
دبتيە كو گوايە؛ ھەرتشتەكى توخمى ھەمى تشتان تىدايە. ئەفە وەكو

(۱) ھىنگى رۆژ گرنگترىن خودا بوو ل ناف ھەمى گەلین جىھانى.

تيۇريا ئەتۇمانە، فيلۇسوفىن گرىك پرسىيار كرىه؛ ھەكەر مرۇف
تشتەكى ھوورھوور بکەت تاكو ئىدى ئەو تشتە نە مىنت، دى ھندەك
تشتىن ھوورپن نەھىنە دىتن ژى پەيدا بن، ئەو ھوورھوورک ئەتۇمن،
لى ل ھەملن وەخت توخمى تشتىنە.. چونكى نە بەرھۆزە تشت ببتە
ھىچ يان كرمکرنا ھوورھوورکان نە بتە تشتى سەرەكەقە.

لدۆر گەردوونى، ئەناکساگۆراسى ھزرکرىه کول ئەزەل، تىکلەپەک
ھەبوویە، ئەف تىکلە ب ناوسى (ھزر؛ ئەندىشە) nous ھاتىە بیژتن
(زقپاندن) و لقاندن و ژىکجوداکرن.

ل قر، ئەناکساگۆراسى رۆلەكى خودایى دایە ھزرى، چونكى ژ
مادەپى تىکلە، ھزرى ئىکەمین ئافراندن پەیداکرىه. ئەف دووانیە؛
کەرستە—ھىزا ئافرندە، وەکو دو دەستپىکىن ئەزەلى، تاكو نھۆ، ب
ناقىن دى دەھىتە دوبارەکرن.

ئەناکساگۆراس، ئىکەمین کەسە ب ئاواپەكى زانستى و دەر ژ زانین
و تىگەھشتنا ھىنگى، بدەتە دياردەيا غەپیرینا رۆژى و ھەپقى، و
زانایانە گۆتیە؛ چونكى دکەقنە بەرىک.

ئەناکساگۆراسى تيۇریەکا سەیر بۆ ھەستکرن و تىگەھشتنى و
دیتنى ھەبوو، کو گواپە تشتىن ژىکجودا کارلیکی دکەن و ھەست چى
دبت، و یىن وەكى ئىک ھەست پى نابزقن. ھەر بۆ نمونە تشتى گەرم
ھەست ب پى سار دکەت و بەرەقاژ؛ چاقى تارى ب رۆناھىي تشتان
دبىنت و ب شەف نابىنت چونكى چاف و شەف ھەردو تارىنە.

و ھەر بۆ گپنژىنى، ئەناکساگۆراسى تيۇریەکا سەیر لدۆر نقشى
سۆریلانكى ھەبوو. ھىنگى ئەوى ھزر دکر، ھەكەر تۆقى زەلامى ژ گونى
راستى ھات بت، دى مینتە ب رەخى راستى پى مالبجووکىقە و دى
سۆریلانک کور بت، لى ھەكەر ژ گونى چەپى ھات، دى ب ئالى چەپى
قە مىنت و بەرھەم دى کچ بت.

دبت، ئىرۇ ئەم ب ئەقى ھزرى بکەنن، بەس وەختى ھزرا وى سەردەمى بکەين و کەسەک ھەبووئە قىيايە دوورى ئەفسانە و ھىزىن نەپەنى، ھەبوونى شروۋە بکەت، ھىنگى جوداھى و مەزناھىيا ئەناکساگوراسى، دخوييت.

ژىدەر وەسا بۇ دچن کو ئەناکساگوراسى پرتووکە بچووک نقيسيە و ب دراخمايەكى دەتە کرين و ئەو پرتووکە تاكو سەدساليا شەش زايىنى ژى مابوو.

ھندەك گۆتن

۱. شروۋە کرەنەکا سروشتى بۇ ھەرتشتەكى ھەيە. ھەيڧ نە خودايە، لى كەقرەكى مەزەنە و روژ كەقرەكى شارھايە.
۲. د ھەرتشتەكى دا، پشكەك ژ ھەرتشتەكى ھەيە (يان توڧى ھەرتشتەكى دى ھەيە).
۳. مروڧ دى زىدە ئارام ژين، ھەكەر ئەقان ھەردو پەيقان، يا من و يا تە، بەھايژن.
۴. كىلەھى (مەزھەر) چرىسكىن تىشتى قەشارن.
۵. لدور بوون و چوونى، گرىك دروست ھزر ناكەن؛ چونكى چو نابت و چو ناچت، بەلكو تىكەل دبن و جودا دبن ژ ئەو تىشتىن ئەو. لەو يا دروست ئەوہ بىژين ھاتن تىكەلى ئىكبوون و چون ژىكجودابوون.
۶. ھىزا بىژتنى (زقپىنى)، گولمچكىن سۆرىن شارھايىين بەران، ژ ئەردى توركرىنە و ھاقىژتىنە ئىتەرى^(۱) ether، و ئەقەيە ژىدەرى سىتران.

(۱) بەرى ھزر دكرن با aer ھەيە و ئىتەر aither ھەيە؛ با ئەو بايى نزم و رىقنە و ئىتەر بايى پاكە، بايى ئاسمانىيە— ئەرەبان وەكو ئەئىر وەرگرتىە. پەيڧا ئىتەر ژ گرىكى ھاتىە، بۇ سۆتنى و تەيىسىنى دگۆتن.

۷. روژ که فره کئی ئاگرینه ، بچه کئی ژ یونانی مه زنتره.
۸. بچووکترین پارچه یی تشتی بچووک نینه ، لی بچووکتر هه یه (چونکی نابت تشتهک هند بچووک ببت نه مینت). ههروهسا ، ههردهم تشتهک مه زنتر ژ تشتی مه زن هه یه.
۹. بچووکترین ل ناف بچووکان نینه و مه زنترین ل ناف مه زنان نینه ، لی ههردهم تشتهک هیژ بچووکتر و تشتهک هیژ مه زنتر هه یه.
۱۰. هه می تشت پیکفه ، ل هه ژماری و بچووکی بی دوماهینه ؛ چونکی بچووک ژ بی دوماهیه.
۱۱. ئارمانجا ژیان سه هکرنا (پشکنین) روژ و هه یقی و ئاسمانیه.
۱۲. هه می تشتین دی پارچه یه ک ژ هه رتشته کی هه یه ، بهس هزر ره هایه و خواهه ره ، و تیکه لی چو نینه ، ئه و ب ته نا خواهه.
۱۳. چونا هادیسی (جیهانا بنهرد) ژ کیده ری ده ستی بکه یین ، هه مان تشته.
۱۴. روژ رو ناهیی دده ته هه یقی.
۱۵. من ئه تینی ژ ده ست نه داینه ، لی ئه وان ئه ز ژ ده ست دایمه.

ئەندېرا گاندى Indira Gandhi

ئىندىرا پرىدارشىنى گاندى كۆب ئەندېرا گاندى ناقدارە، ل سالا ۱۹۱۷يى بوويه ل سالا ۱۹۸۴ئى ب كوشتن مريە. ئەندېرا ئىكەمىن ژنە ببتە سەرۆكوزىرانا هندستانى و رىبەرا پارتيا كۆنگرىسا نىشتمانىا هندستانى. ئەندېرا ل سالىن ۱۹۶۶-۱۹۷۷ سەرۆكوزىران بوو و پاشى ل ۱۹۸۰يى تاكو كوشتنا وئ ل ۱۹۸۴ئى.

ئەندېرا كچا جەواھەرلال نەھرۆيە، ئىك ژ سەردارىن خەبات دژى ئنگليزان كرین و هندستان لسەر دەستى وى رزگار بووى. بابى وئ ئىكەمىن سەرۆكوزىرانى سەردەمى ئىكەتيا هندستانى و پاشى كۆمارا هندستانى بوو.

ل سەردەمى دەستەھلاتا بابى خوە، ئەندېرا سەرۆكا ستافى كارى بوو و كارىگەريەكا مەزن ھەبوو. ل ھەلبژارتنى، ۱۹۶۶ئى بوو سەرۆكا پارتيا كۆنگرىسا نىشتمانى و سەرۆكوزىرانا هندستانى.

وھكو سەرۆكوزىرانا هندستانى، ئەندېرا ب توندى و سەنتەرالىزما دەستەھلاتى ناقدار بوو. دگەل پاكستانى ب شەر چۆ و پشتەقانىا جودابوونا بەنگلادىشى ژ پاكستانى كر. ھەرۈسا شىيا بياقى ھىزا هندستانى بەرفرەھ بكتە و ھەيمەنى لسەر باشۆرى ئاسياىى بكتە.

ل سالا ۱۹۸۴ زىرەقانەك سيخ، ئەندېرا كوشت و دوماھى ب ژيانا ئىك ژ ژنن رىبەر ل ئاستى جىھانى ئىنا.

ھندەك گۆتۈن

۱. باپىرى جارەككى گۆتە من؛ دو جورىن مروقان ھەنە، ئەوۋىن كار دكەن و ئەوۋىن رەسىدى دەيندار وەردگرن. بزاڧى بكة دگەل جورى ئىكەم بى؛ ھەڧرىكى ل وى درى كىمترە.
۲. لىنەگرتن ساخلەتى كەسى وىرەكە.
۳. بلا تە دل د كارى ھەبت- دا ببىنن دى چ چى بت. تو دشىى ئەوۋى پلانا مەزن بكەيە پىنگاڧىن بچووك بچووك و ھائەھا ئىكەمىن پىنگاڧى بەھاڧىڧى.
۴. ھەكەر ئەز ب دژوارىەكى مرم، وەكو ھندەك دترسن يان چەندەك پىلاننى بۇ دادرىڧن، ئەز دزانم دژوارى د ھزر و كارىن بكوژان دايە، نە د مرنا من دا.
۵. ھىزا پرسىارى دكەت بناغەيى پىشكەڧتتا مروڧىە.
۶. ب خوە ھەكەر ئەز د خزمەتا مللەتى دا مرم، ئەز دى پى سەربلندىم. ھەر دلۆپەكا خونا من.. دى ئەڧى نەتەوہى گەشاد كەت و ھىزدارتر و دىنامىكىتر لى كەت.
۷. خەلك ھەز دكەن ئەركىن خوە ژبىر بكەن و ماڧىن خوە بىننە بىر.
۸. پىدڧىە مروڧ ھوشىارى ئەوان وەزىران بت يىن چو بى پارە نەكەن، و ئەوۋىن دڧىن ھەمى تىستان ب پارە بكەن.
۹. ھىزا نەتەوہىەكى، ل دوماھىيى، پىكھاتىە ژ ئەوا ئەو ب خوە بشىت بكەت، نە ئەوا ژ يىن دى وەردگرت.
۱۰. پىدڧىە تو خوە ڧىر بكەى ل نىڧا شۆلى ھشك راوہستى، و ل بىنڧەدانى جڧجڧووك بى.
۱۱. بابى من زەلامى دەولەتى بوو، ئەز سىياسىمە. بابى من وەلى بوو، ئەز نە.
۱۲. تو ب مستى^(۱) نەشىى بچىە دەستى كەسى.

(۱) مست: دەستى مچاندى.

۱۳. هەمی یاریین من یاریین سیاسینە؛ ئەز وهکو، جان دارکیمە
Jeanne d'Arc، هەروەهەر ب ستوونێڤه دهیمه سوۆتن.
۱۴. چو سیاسی ل هندستانن نینن هند ویرهک بن بزاقن بکەن بو خەلکی
شروۆه بکەن کو چیل دبت بهیته خوارن.
۱۵. دبت روۆهکی، ئەرد بو خوهشمرۆقی بمینت، بهس نه مانشیت.
۱۶. پهروهده هیزهکا ئازادکەرە، و ل وهختی مه ئەو هیزهکا
دیموکراتکەرە ژی، ناقبرین چین و تهخهیین جفاکی دپرت، و
نهوهکههفیا زکماکی و رهوشین دی رادمالت.
۱۷. ههروهختی تو پینگاههکی پیشقه دچی، تو تشتهکی دشهپلینی.

ئېرىك فرۆم Erich Fromm

ئېرىك ژ دايك و بابەكئ جھوو ل فرانكفۆرت ل سالا ۱۹۰۰ بوويه. ئەو ب خوه دېيژت، ئەز ل زارپۆكاتيئ گەلەك شووم بووم. ل ۱۹۱۸ئ فيلوئسوڤيا قانووندانانئ خواند و ل جەنگا جيھانئ ئيك، گەلەك گرنگي دا رەفتارا كۆمان. هينگي ل ناڤ نفيسارين كارل ماركسي و فرۆيدى ل بەرسقان گەپا. نەدووره هەر ئەڤە بت بەرئ وي دايە خواندنا جفاكناسيئ. ئەو بوو ل سالا ۱۹۲۲ئ دكتورى ب جفاكناسيئ ژ زانينگەھا هايديلبېرگ Heidelberg وەرگرت. پاشى بزاڤكرن ل وارئ رەوان-شروڤه كاريئ psychoanalysis كار بكەت.

ل سالا ۱۹۲۶ فرايدا رايخمان Freida Reichmann رەوانزاننا بەرنياس، مەر كر، كو دەھ سالان ئئ مەزنتر بوو و چارەكارا وي بوو.. لئ خيزانا وان پشتي چار سالان هەلوەشا.

پشتي نازيان دەستەھلات ل ئەلمانيا وەرگرتي، ئېرىك چۆ جنيفئ و ژ وي دەري چۆ نيويۆركئ، زانكۆيا كۆلۆمبيا. ل وي دەري تاكو سالا ۱۹۴۹ئ ل وارئ سايكياترى و رەوان-شروڤه كاريئ و رەوانناسيئ كار كر.

ل سالا ۱۹۴۹ چۆ مەكسيكۆ ستى و پشكا رەوانشروڤكارئي ل كۆليجا نۆشدارى ڤەكر. پاشى بوويه پروفيسورئ رەوانناسيئ ل زانكۆيا ويلايەتا مېشيجان.

ل سالا ۱۹۷۴ئ چۆ سويسرا تاكو ل سالا ۱۹۸۰ئ مري.

ئېرىك تشتەكئ بالكي ش نفيسيە كانئ چاوا لين باندورا مركسي و فرۆيدى بوويه و خوه ژ داڤا هەردووان ئازادكريە و كەسانە:ئ جودا بۆ خوه چيكرية: من دڤتيا ئەز د قانوونين ژيانا مروڤئ تەك كۆنترۆل دكەن

بگه هم، و يين جفاكى ژى- ئانكو، هه بوونا مروقى د جفاكى دا. من بزاقرن راستيئن به ردهوام ژ نافي تيگه هين فرؤيدى ببيئم به رانبه ر ئه و ئه نجامين هه وجهى پيداچؤنى. من هه مان تشت دگهل تيؤريا ماركسى ژى كر، و ل دوماهيئ من بزاقر بگه همه نژياره كا تازه ژ تيگه هشتن و رهخنه كرنا به رههمى هه رده و هزرقانان.

ئيريكى پشكداريه كا هه ژى ل تيگه هى ئازاديئ وه كو پارچه يه ك ژ سروشتى مروقى كرىه، دگهل نه هوشوهرى جفاكى social unconscious و فيلوسوفيا مروقانيئ و شروفه كاريا جفاكى Social analysis و ئاراسته كرنين كه ساتيئ و تيؤريا هه وجه ييئن مروقى.

ل ئه قى وه غه را هزرى و ئه كادى، بؤ چيكرنا كه ساتيا خوه يان وه كو ئه و دبيژت؛ زياندنا كه ساتيئ، ئيريكى زنجيره كا پرتووكان گه هاندينه چاپئ و جهه ك بؤ نافي خوه د ميژوويا سه دساليا بيستى دا په يداكرىه.

هندهك گوتن

1. ئه قينا نه رهستى Immature دبيژت: ئه ز چه ز ژ ته دكه م چونكى ئه ز هه وجهى ته مه. ئه قينا رهستى دبيژت: ئه ز هه وجهى ته مه چونكى ئه ز چه ز ژ ته دكه م.
2. چله كى كونه كا بيئنه مروقى ب ره نه كه بئدوماهى قه دكه رخينت، داكو هه وجه ييه كئ تير بكه ت كو جو جاران تير نابت.
3. كه سى خوه په ريس نه شيت چه ز ژ يين دى بكه ت، به س ئه و نه شين چه ز ژ خوه ژى بكه ن.
4. هه قبه نديا داىك- زارؤك پارادؤكسيكه و، ب ره نكه كى تراجيدىاييه. ئه و هه وجهى ئه قينه كا گه له ك دژواره ژ ئاليئ داىكي قه، د سه ر هندى را ئه ف ئه قينه، پيدقيه هارى زارؤكى بكه ت زارؤك دوورى داىكى مه زن ببت و پاشى ب ته مامى ژى جودا ببت.

۵. خهتەريا دەمى بۆرى ئەوۋە مروۋقان دكەتە كۆلە، و خهتەريا پاشەرۆۋى ئەوۋە نەدوورە مروۋقى بكتە رۆبۆت.
۶. ئەم ھەمى خەونان دبىنن؛ ئەم د خەونى، خوە ناگەھىن، د سەر ھندى را ئەم وەسا رەفتارى دكەين ھەچوھكو چو تىشتى سەير د مەژىي مە يى خەوى دا روونەدايە، ب كىماتى تىشتەكى سەير بەرانبەر ھزرا مەيا مەنتقى و مەرەمدار وەختى ئەم تىشتەكى ل ھوشيارىي دكەين.
۷. ل ئەقىنىي، پارادۆكس روو دەت، كو دو بوونەوەر دبەن ئىك و دەينن دو.
۸. ئەركى ئەم بۆ خوە دانين، پىدقىيە ئەو نەبت ئەم ھەست ب ئىمناھىي بكتەين، لى ئەم بشىين خوە لىبەر نەئىمناھىي بگرين.
۹. ئەقىنى تەنھا بەرسقا دروست و بەرھۆزە بۆ پارسا ھەبوونا مروۋقى.
۱۰. بەس ئىك مانا بۆ ژيانى ھەيە: كرىارا ژىنى ب خوەيە.
۱۱. ئەقىنيا داىكى ئاشتىيە. نەدھىتە ستاندىن نەژى ھەژياتى پىدقىت.
۱۲. ھەكەر ئەز ئەو بىم ئەوا من ھەيە و ھەكەر ئەوا من ھەيە من دۆراند، پا ھىنگى ئەز كىمە؟
۱۳. تەنى كەسى باوهرى ب خوە ھەبت دىشيت باوهرىي ب دەتە يىن دى.
۱۴. بۆچى پىدقىيە جفاك ھەست ب بەرپرسيا پەرورەدەكرنا زارپۆكان تەنى بكتە، و يا ھەمى مەزنان ل ھەر ژىيەكى نەكەت؟
۱۵. ھندى مروۋ ب پىستركا جفاكىقە پتر بچت، گەندەلى دىمجامەكى ستورتر دكەتە بەرخوۋە.
۱۶. مروۋ تەنھا گىانەوەرە ھەبوونا وى بۆ وى ئارىشە و پىدقىيە چارە بكتە.
۱۷. ئىك نەشيت گەلەك نازك بت بۆ جىھانى، بىي گەلەك جاران خەم خواربىن.
۱۸. ئازاديا دروست، بىي ئازاديا سەرنەكەقتنى نابت.
۱۹. مرن خراب تالە، لى ھزرا مروۋ بمرت و نەژيا بت ناھىتە ھەلگرتن.

۲۰. دەستھەلات نە سیفەتەكە كەسەكى ھەيە ، وەكو ھەيىنا سامانى يان
سیفەتتەن لەشى. دەستھەلات گریډایى ھەقبەندیا ناقبەرا كەسانە كو
تیدا كەسەك دنیرتە یی دی وەكو كەسەكى ژ وی سەردەستتر.
۲۱. ل سەردسالىا نۆزدی ئارپیشه ئەو بوو خودا مریە. ل سەردسالىا
بیستى ئارپیشه ئەووە مرۆف مریە.
۲۲. شۆرشگىرئى سەركەفتى زەلامى دەولەتییە، و یی سەرنەكەفتى
تاوانبارە.
۲۳. ئەم ل جیھانەكا تشتان دژین، و تەنھا ھەقبەندیا مە ب تشتانقە
ئەووە دزانین چاوا بكار بینین یان چاوا بمەزىخین.
۲۴. خەون و ئەفسانە ھەقبەندیین گرنگن ژ مە بو مە. ھەكەر ئەم زمانى
پى ھاتینە نقیسین نەزانین، ئەم تشتەكى مەزن ژ دەست دەدەین ژ
ئەوا ئەم دزانین و ئەوا بو خووە دبىژین، ل گاقىن ئەم نە خەرىكى
دەستقەدانا جیھانا دەرڤە.
۲۵. ئەو گەلەك ھەيە نە زەنگینە، لى ئەوئى گەلەكى دەت ئەو زەنگینە.
۲۶. كەسەكى ھىسایى ب ھىزەكا مەزن خەتەریا سەركەيە لسەر نقشى
مرۆقى – نە جەنگەنە یان سادى.
۲۷. ئەركى سەركەيى مرۆقى د ژیانى دا ئەووە خووە ب خووە ببت، ببتە
ئەوئى ئەو د بشیت ببتى. و گرنگترین بەرھەمى خەباتا وی
كەساتىیا وی ب خوویە.

ئیسۆپ Aesop

ئایسۆپوس Aisōpos وەكو گریكان ناڤى وی دگۆت، چیرۆك یان چیقانۆكیژەكى گریكه، ل كنار سالا ۶۲۰ ب.ز. بوویه و ل ۵۶۴ مریه. ژیدەرین كهفن، هندەك پرت ژ ژيانا وی پاراستینه.. لی بەرهمەك ب ناڤى The Aesop Romance وەكو چیرۆك ژيانا وی نفیسیه، كو گوايه ئیسۆپ، ب زاده، كۆلهیهكى گەلەك كریت بوو، بەس هندی ژیر و فهما بوو، خودانی وی ئازادكر و پاشی بوویه ئامۆژگاری شاهان و شههداران، تاكو مری.

چو بەرهمی ئیسۆپی نەمایه، لی كۆمهكا چیقانۆكان ب ناڤى Aesop's Fables گەهشتینه مه. ئەف بەرهمەك ب سەدان سالان هاتیه كۆمكرن تاكو ب ئەڤی رهنگی گەهشتی و نەدووره گەلەك چیقانۆك ل یهاتبەنە زیدەكرن.

چاوا بت، چیقانۆكین ئیسۆپی و کلیله و دمنه یان پەنج تەنتەرە، دو بەرهمین هەڤجۆرن و ب سەدان سالان بووینه زادی مهژیی مروڤان و مژارین پەروەردەكرنی.

ئیسۆپی ژ كۆلهتیى و كریتیى بوویه، جەڤهنگەكى جیهانی و نەمر، هەژی بیرانیینییه.

هندەك گۆتن

۱. قەنجی چەند بچووك بت ب پووجاتی ناچت.
۲. سوپاسدارى نیشانا جانین گرافیه.

۳. کس ٿ دره ويني باوهر ناکهت، ب خوه وهختي راست ٿي بيٺت.
۴. باشته ٿ دره دسه رينن خه لکي فير بي نه ٿ يين خوه ب خوه.
۵. نه تهني پهرين جوان بالنده يين جوان چي دکهن.
۶. ههر راستيه کي دو روو هه نه؛ بهري خوه بديه ره خه کي، باشه مروٺ ل ههر دو ره خان بنيرت.
۷. نه رمي بهرده وام بهري کاني دبهت.
۸. چه نيکه کي مروٺ ب ناشتي بخوت چيتره ٿ ميده که کي ل ته نگافيي.
۹. خوه شمير يا ٿ دوورقه ٿ هه ميان دهيت.
۱۰. هوشيار به! که رسته ي ٿ دست نه ده ي وهختي ب دووٺ سي بهري دکه ي.
۱۱. دلئ هه ميان خواهش بکه ي، دلئ که سي خواهش ناکه ي.
۱۲. ئه م دزين بچووک قناره دده ي و يين مه زن دکه ينه بهر پرسین سازين گشتي.
۱۳. له قه نا بچووک، ب خوه چه ماندني لهر هوري، ئيکسه ر رادبت وهختي باخوره خلاس دبت.
۱۴. کيله هي چاف-خاپينه.
۱۵. رازيکرن ٿ هيڙي کاريگه رتره.
۱۶. ئه وي ٿ جهه کي نه رازي بت، ده گمن، ب جهه کي دي شاد دبت.
۱۷. دبت ل برينان خوٺ ببين، بهس ناهينه ٿ بير کرن.
۱۸. بهري ٿ هيکان دهر که فن، چووچه لکين خوه نه هه ٿ ميره.
۱۹. هه قاله کي بهر گومان ٿ دٺمنه کي مسوگر خرابتره.
۲۰. توٺي خرابي پوچ بکه، نه خوه دي د کافلي ته دا هشين بت.
۲۱. قه درنه گرتن ٿ هي بووني پهيدا دبت.
۲۲. که سي نه شاد خواهشي بؤ خوه ٿ به دبه ختيا خه لکي چي دکهت.
۲۳. برينين ئه م چي دکه يين و ئه وين ئه م ٿي دنالين، ده گمن ب هه مان ته رازي بهينه هه لسه نگاندن.
۲۴. گه له ک جاران ئه م ئالافي ويران کرنا خوه دده ينه دٺمني خوه.

۲۵. چونه هییا مه ، گه لهک جارن ، ئەگەرئ ته ناهیییا مه یه .
۲۶. ب پیشکا خوه رازی به؛ مروّف نه شیّت ب هه می تشتان ئیکه مین بت .
۲۷. سۆزین مه وهکو ئاگری و ئاقئ ، خزمه تکارین باشن ، بهس ئاغایین خرابن .
۲۸. قهت باوه ریا خوه ب ئامۆژگارییا مروّفه کی نه ئینه ، د ته نگا قیان دا بت .

بۇدا Gautama Buddha

گەوتامە بۇدا، كو ب نافع سیدارته گەوتەمە، شەکیەمۆنی یان ھەر بۇدا تەنى ژى ناقدارە، دامەزىنەرى بۇدايىزمىيە. ل کۇمارا شەکیا ل چىايىن ھەمەلایا بوویە. و دەسا دەھیتە باوەریکرن کو ل رۇژھەلاتى ھندستانى ل ناقدەرا سەدسالین شەشى و چارى ب.ز. ژىايە و دەرس گۆتىنە.

پەيغا بۇدا ب مانا (ب ئاگەھ، ھوشيار) یان (رۇشن) دەھیت. ھەر دەسا پەيغا بۇدا بۇ ئیکەمین ھوشيارکەرى سەردەمان دەھیتە گۆتن. ل کولتورى بۇدايىزمى، سیدارته گەوتەمە کەیبۇدا یان بۇدايى مەزنى سەردەمى مەیە.

بۇداى دینەكى نافعین ل ناقدەرا تیرکرنە ھەز و ھەستەوهران و زاھدیا بزاقا سەردەمانە بەلاکەر.

دەسا دەھیتە ھزرکرن کو ژیان و گۆتن و رۆلى وى، زاردەف ژ ئالىی پەیرەوین وىقە ھاتیە پاراستن و پاشى ھاتینە نقىسین و تاكو نھۆ ھاتینە پاراستن.

ھندەك گۆتن

۱. ساخلەمى مەزنترىن دیاریە، دلتیری مەزنترىن سامانە، دلپاکی باشترین ھەقبەندیە.
۲. ھەزاران مۆم ژ مۆمەكى دەھینە ھەلکرن، و ژيانا مۆم پى کورت نابت. خوەشى ژى ب بەلاقەکرنى قەت کیم نابت.

۳. ل سەردەمى بۆرى نەژى، خەونان ب پاشەرۆژيڧە نەبىنە، ھزرا
خوہ بىخە سەر وەختى نھۆ.
۴. سى تىت بۆ دەمەكى دريژ ناهينە ڧەشارتن: رۆژ، ھەيف و راستى.
۵. ئەم ب ھزرىن خوہ دەينە چىكرن؛ ئەم چاوا ھزر دكەين وا لى دەينين.
وەختى ئەنديشە پاك بت، خوہشى وەكو سىبەرا مروڧى قەت مروڧى
ناھىلت.
۶. قەھرگرتن وەكو ھەلگرتنا پەلەككىيە ب ئنيەتا د ئىكى وەر بكەى؛ تو
دى ئىكەمين كەس بى بسوژى.
۷. تو دشىي ل ھەمى گەردوونى ل كەسەكى بگەپى كو ژ تە پتر ھەژى
ئەڧينى و سوژا تە بت، لى ئەو كەسە ل چو جھان ناهيتە ديتن. تو
ب خوہ، پتر ژ ھەر كەسەكى ل گەردوونى ھەژى ئەڧينى و سوژا
خوہىي.
۸. ھزر ھەر تىتەكە. تو چ ھزر بكەى تو ئەوى.
۹. لسەر رىيا راستىي بەس تو خەلەتى ھەنە نەدوورە ئىك بكەت؛
تاكو دوماھىي نەچت، ئو دەست پى نەكەت.
۱۰. ھندى پەيڧين پىرۆژ تو بخوينى، ھندى بىژى، دى چ قەنجى ژى
چى بت ھەكەر تو كار پى نەكەى؟
۱۱. ئەزمان وەكو چەقۆيەكا خوہشە.. بىي خوونرشتن كوشتارى دكەت.
۱۲. باشترە تو بشىيە خوہ ژ سەركەڧتنى ل ھەزار شەپران. چونكى
سەركەڧتن دى يا تە بت. نە فرىشتە يان دىو، نە بەھەشت يان
دۆژەھ نەشىن ژ تە بستينن.
۱۳. كانى چاوا مۆمك بى ئاگر رۆھن نابت، مروڧ ژى بى ژيانا جانكى
نەشىت بژىت.
۱۴. ھزرا مروڧىيە، نە دژمن يان نەيارين وى، رىكا خەلەت بۆ خوہش
دكەت.
۱۵. مروڧ تەنبەل بت كورتەرىكە بۆ مرنى و مروڧ رەنجبەر بت رىكا
ژيانى گرتيە؛ كەسپن نەزان تەنبەلن، كەسپن ژىر رەنجبەرن.

۱۶. تو ژبهر ئەنگرینا خوه ناهیتییه سزادان، تو دئ ب ئەنگرینا خوه هییه سزادان.
۱۷. کین ب کینی ناچت، لی بهس ب ئەقینی دچت؛ ئەقه دەستورەکی ئەبهدییه.
۱۸. ئەز قەت ئەوا هاتیه کرن نابینم؛ ئەز بهس ئەوا مای بهیتە کرن دبینم.
۱۹. ل دابیشهکی، هەر وهختی مه ههست ب ئاجزیی کر هینگی خهباتی ژبۆ راستیی رادوهستینین، و ئەم دەست پی دکهین بۆ خوه دخهبتین.
۲۰. ئەم چ قهسهیان بیژین، پیدقیه ب هوشیاری ههلبژیرین چونکی خه لک دئ بهیس و بۆ باشیی یان خرابیی بکار ئینن.
۲۱. ئاشتی ژ نافده دهیت، ل دهرقه لی نهگهره.
۲۲. تو ب خوه خوه تافیر بکه salvation. ب هیقی خه لکی قه نه هیله.
۲۳. من باوهری نینه مروف چ بکهت قه دەرۆا وی هەر ئەو بت؛ لی من باوهری ههیه کهسی قه دهر نینه تاکو کار نه کهن.
۲۴. بیی ساخله می ژیان نه ژیانە؛ ئەو بهس رهوشه کا خهسته یی و ئازارکیتشاننیه – وینهیه کی مرئییه.
۲۵. ئەوی ژیر ژیای بلا ژ مرئی ژی نه ترست.
۲۶. پی ههست ب پیی دکهت وهختی ههست ب ئەردی دکهت.
۲۷. وهختی کهسهک ههست بکهت چهز ژ خرابیی ناکهت، وهختی کهسهک ههست ب ئارامیی بکهت، خوهشیی ب گوهدارییا دهرسین باش دکهت؛ وهختی ئیکی ئەف ههسته ههبن و بلند راگرت، کهس ژ ترسی ئازاد دبت.
۲۸. ئەوی چهز ژ ۵۰ کهسان بکهت ۵۰ بهلا ههنه؛ ئەوی چهز ژ کهسی نه کهت چو بهلا نینن.
۲۹. ههفگرتن بهس ل جۆتان دهیتە دیتن. ههفگرتن ب خوه و هزرا ههفگرتنی، ئەو ژی دونه.

۳۰. کەسپىن ژىر ئاخقىنى ب گۆرەى ھزرىن خوە دگۆگرپىن، سقىي ژى
 قەدكەن وەكى بىژىنگا دانى ژ سقىي جودا دکەت.
۳۱. رازا ساخلەميا ھەردووان مەژى و لەشى نە د ھندىرايە کۆفاندارى
 وەختى بۆرى بى، نەژى خەما پاشەرۆژى بخۆى، لى گاڤا نھۆ ب
 ژىرانە و دروست بژى.
۳۲. تو دشىي ل ھەمى جىھانى بگەرى داکو کەسەكى ببىنى ژ تە پتر
 ھەژى ئەقىنى و ھەقسۆزىا تە بت، و ئەو کەسە ل چو جھان ناھىتە
 دىتن. تو ب خوە، وەکو ھەرکەسەكى ل جىھانى، ھەژى ئەقىنى و
 ھەقسۆزىا خوەيى.
۳۳. ھندى تو پەيڤىن پىرۆز بخوينى، ھندى تو بىژى، دى چ پىڤە ھىت
 ھەكەر كار پى نەكەى؟
۳۴. بەس تىشتى، تو خوە پىڤە گرئىدەى، ددۆرىنى.
۳۵. ئاشتى ژ نافخوۋە دەيت. ل دەرڤە لى نەگەرە.
۳۶. سى تىشت بۆ دەمەكى درىژ ناھىتە قەشارتن؛ ھەيف، رۆژ، و راستى.
۳۷. تەنگزىن وەكو ويىە تو دەست بەاڤىژى پەلەكى دا د کەسەكى دى
 وەر بکەى؛ بەس ل دوماھىي تو دسوژى.
۳۸. گومانى ل ھەرتىشتى بکە. رۆناھيا خوە ب خوە ببىنە.
۳۹. ھەر سپىدە ئەم ژ نوو دبىن. ئەوا ئەم ئەڤرۆ دکەين ئەو ژ ھەمىان
 گرنگترە.
۴۰. رى بۆ شادىي نىنە؛ شادى رىكە.
۴۱. مەرەما تە د ژيانى دا ئەوۋە تو مەرەما خوە ببىنى ئو دل و جانى
 خوە ھەمىي بدىي.
۴۲. ھەكەر تو راست ھەز ژ خوە بکەى، قەت تو نەشىي ئىكى دى
 بئىشىنى.
۴۳. تو ژبەر ئەنگرىنا خوە ناھىيە سزادان؛ ئەنگرىنا تە دى تە سزا
 دەت.

۴۴. پیدقیه ئەم ژ هه‌قالی دلرەش و خراب پتر بترسین، ژ دەهه‌یه‌کی
 دپنده؛ دەهه‌یه‌ی دپنده بهس دی له‌شی ته بریندار کهت، لی هه‌قالی
 خراب دی مه‌ژی ته بریندار کهت.
۴۵. ژان بیگومانه، لی کۆفانداری دلخوازه.
۴۶. هه‌که‌ر ئەم بشین سوپا گولی ب دروستی ببینن دی هه‌می ژيانا
 مه‌هینه گوهارتن.
۴۷. چو تشت ب ته‌نی نینن؛ هه‌رتشته‌ک هه‌قه‌نده دگه‌ل تشتین دی.
۴۸. ئەنگرین و ئاجزی وه‌کو فه‌خوارنا ژه‌هرییه و مروّف هزر بکه‌ت یی
 دی دی پی مرت.
۴۹. پاکی یان نه‌پاکی ب مروّقی ب خوه‌یه، که‌س نه‌شیت که‌سه‌کی دی
 پاک بکه‌ت.
۵۰. ئەزمان وه‌کو چه‌قۆیه‌کا خوه‌شه.. بی خوونریشتنی کوشتنی دکه‌ت.
۵۱. که‌سی ئەنگری ب نه‌ئەنگرینی بشکینه؛ خرابی ب باشیی بشکینه؛
 دستگرتی ب مه‌ردینی بشکینه؛ و دروینی ب راستگویی بشکینه.
۵۲. چو تشت ئەبه‌دی نینه ژبلی گوهرپینی.
۵۳. کین ب کینی ناچت، ته‌نها ب ئەقینی دچت؛ ئەفه دستورا ئەبه‌دیه.
۵۴. ئەم ب هزرین خوه‌جیهانی چیدکه‌ین.
۵۵. چو ئاگر ناگه‌هنه‌ سوژی، چو نه‌هنگ ناگه‌هنه‌ کینی، چو ته‌پک
 ناگه‌هنه‌ خشیمی، چو له‌هی ناگه‌هنه‌ چله‌کی.
۵۶. هه‌که‌ر ئەم هاری یین دی نه‌که‌ین وه‌ختی هه‌وجهی هاریکاری، کی
 دی پاشی هاری مه‌ که‌ت؟
۵۷. ل ئاسمانی جوداهی ل ناقبه‌را روژه‌لات و روژا‌قا نینه؛ خه‌لک
 جوداهیان د سه‌ری خوه‌ دا چی دکهن و پاشی وه‌کو راستی باوه‌ر
 دکهن.
۵۸. ئەقینیا دروست ژ تیگه‌هشتنی دبت.
۵۹. به‌نده‌واری مروّقی دگه‌هینه‌ نازاری.
۶۰. په‌یفه‌کا ئاشتی بینت ژ هه‌زار په‌یفین قالا چیتره.

۶۱. ئەوین نەشپن بۆ راستی شۆل بکەن ئەوان مەرەم ژ ژیانى ھنداكریە.
۶۲. پەسن و گازندە، فەیدە و دۆراندن، خوەشى و خەم وەكو باى دەین و دچن. داكو شادى، وەكو درەختەكا مەزن خوە ل نیقا ھەمیان بچکلینە.
۶۳. مەزنترىن نقتیژ بىنفرەھىە.
۶۴. كانى چاوا مار كەقلى خوە رادھىلت، پىدقى ئەم ژى بۆرىي خوە ھەر و ھەر ژ خوە بکەين.
۶۵. مروّف بەس دو خەلەتیان ل وەغەرا خوە بۆ راستی دكەت؛ تاكو دوماهیا رىكى نەچت، ئو دەست پى نەكەت.
۶۶. ئارىشە ئەو، تو ھزر دكەى تە وەخت ھەيە.
۶۷. دۆستى تەنھا دەرمانە بۆ كىنى، و تەنھا گەرەنتیە بۆ ناشتی.
۶۸. كانى چاوا سەگى باش نە ئەو سەگە يى باش برەوت. مروّفى باش ژى نە ئەوە يى ئاخقتنكەرەكى باش بت.
۶۹. كەسەكى گۆتە گەوتاما بۆدای: (من شادى دقت). بۆدای گۆتى: ل پىشىي (من) راکە ئەو خوەپەرئىسيە و پاشى (دقت) ژى راکە ئەو مەرەقە. بىنپرە بەس دى شادى بۆ تە مینت.
۷۰. ھەكەر تە چرا بۆ ئىكى ھەلكر، دى رىكا تە ژى رۆھن كەت.
۷۱. ئەوئى بشىتە خوە ئەو قەھرەمانترە ژ ئەوئى ھەزار جاران شىيايە ھەزار مىران.
۷۲. راستی بىژە، نە ئەنگرە و بدە ھەكەر ژ تە ھاتە خواستن، بلا چەند كىم ژى بت. ب ئەقان ھەرسىيان مروّف دچتە جقاتا خودايان.
۷۳. ئەو دشىت ئەوئى ھزر بکەت ئەو دشىت.
۷۴. تو ئەوى ئەوا تە كرى. تو دى بىە ئەوا تو نھۆ دكەى.
۷۵. تو ب زۆرى تشتەكى ب ئىكى بدیە باوەركرن و وەرگرتن بىي تىبگەھت، ئەو سىياسەتە، نە كارەكى جانىە يان يى ھزرىە.
۷۶. ل بەرى ئاكنجى نەبە، خەونى ب پاشەرۆژى قە نەبىنە، ھزرا خوە بىخە سەر گاڤا تو تىدا.

۷۷. ساخله می مهزنترین دیاریه، دلفره می مهزنترین سامانه،
ئه مه کداری باشتترین هه قبه ندیه.
۷۸. هه کهر ته قنیا باخقی، هه ردهم ژ خوه بپرسه کانئ گۆتنا ته
راسته، فهره، و قه نجه یان نه.
۷۹. ری نه ل ئاسمانیه؛ ری ل ناف دلویه.
۸۰. پیدقیه خرابی هه بت داکو باشی ب پاکیا خوه ژئ چیتتر بت.
۸۱. ژیان وهکو رۆباریه هه ردهم ده پرت. خوه ب تشتان قه نه گریده.
هندی بشیی کار بکه.
۸۲. بیرکنا خه له تیئ وهکو هه لگرتنا باره کیه لسه ر مه ژئ.
۸۳. هه می تاریکی یا جیهانی نه شیت رۆناهی شه مالکه کا بچووک
قه مرینت.
۸۴. ئه وی ئیکه تی یا ژیانی بجه پینت، خوه ده هه می تشتان دا دبینت و
هه می تشتان ده خوه دا دبینت، ئو ب چاقه کی نه-تاگیر ل هه می
تشتان دئ نپرت.
۸۵. مرۆقی ئه نپی ب ئه قینی بیدهنگ بکه. مرۆقی ره وشخراب ب
قه نجی بیدهنگ بکه. چرووکی ب مه ردینی بیدهنگ بکه. دره وینی
ب راستی بیدهنگ بکه.
۸۶. بیهنه ک دشیت رۆژه کی بگوهرت، رۆژه ک دشیت ژیانه کی
بگوهرت، و ژیانه ک دشیت دنیا یی بگوهرت.
۸۷. ژ ئاقی فی ر به؛ شورپوره کا مه زن ژ جوکی دهیت، بهس کووراتیا
ئوقیانوسی ئارامه.
۸۸. ئه وا هاتیه کرن ئه ز قهت نابینم؛ ئه ز بهس ئه وا نه هاتیه کرن دبینم.
۸۹. ل خه له تیئ خه لکی نه نیپره، نه ل چ کرینه و چ هیلاینه. لی ل
کریارین خوه بنیپره، ته چ کریه و ته چ نه کری هیلایه.
۹۰. ئه وی چه ز ژ پینجی که سان بکهت پینجی به لا هه نه؛ ئه وی چه ز ژ
که سی نه کهت چو به لا نینن.
۹۱. چپک چپک مه سینه ک ته ژئ دبت.

پۆرى سينا Avicenna

ئىبن سينا يان پۆرى سينا يان ئەبۇسينا وەكو ھندەك كورد ناف دكەن، حسينى عەبدللايى سينا، ل گوندى ئەفشەنە ل نىزىكى بوخارا (ل ئۆزبەكستانا نھۆيە) ژ دايكەكا گوندى و بابەكى بەلخى (ل ئەفغانستانا نھۆيە) ل سالا ۹۸۰يى بوويە، و ل ھەمەدانى ل سالا ۱۰۳۷ئى مريە.

پۆرى سينا، ۲۷۶ پرتووك و نقيسار ل مژارين جوداجودا نقيسينە و ھندەك دىيژن ۴۵۰ بەرھەم ھەبوون، لى پتريا وان ل دۆر فيلوسوفىي و نۆشداريى بوونە و پرتووكا وى (قانون ب نۆشداريى) – القانون في الطب) نىزىكى ھەفتسەد سالان ژيئەركى سەرەكە بوو ل ئەقى وارى و تاكو سەدساليا ھەقدى ل زانكويين ئورۇپا دھاتە خواندن. دووھەمىن پرتووكا ناقدار ل وارى نۆشدارى (چارەسەرى – الشفاء) يە. ئەف پرتووكە، پتريا وان ب ئەرەبى ھاتينە نقيسين و ھندەك ب فارسى، لى تەنى ۶۸ يان پتر دەستخەتتەن وى ماينە.

پۆرى سينا، ب خواندنا قورئانى و ئەدەبى دەستپىكرىە و پاشى ھونەرىن دى خواندينە. دىيژن، كوپى سينا ژ بچووكاتى زيرەك بوو و سەرنجا سەيدايين خوە راکيشايە.

نەھەزىن وى دىيژن؛ ئەوى ئەوى وەكو فارابى دگۆت گەردوون ئەزەليە و نەھاتىە خولقاندن، ئانكو مادە توخمەكى سەربخوويە، و ئەفە ھزەركا كەقتەرە و قەدگەرپتە كەقنە فيلوسوفيا ئاريان، نەخاسمە زورقانيان، كو خودا خودا مايى خوە د ھوورھووركان ناكەت، و جان (نە لەش) دى رۇژا قىامەتى ھينە دادگەھكرن.. ھتە.

چاوا بت، پتریا نفیسهرین دیندار، پورئ سینای ب قارئ یان کافر
یان دووردین.. ل قهله م داینه.

د ههلبهستهکی دا ب زمانی ئه ره بی دبیژت:

ئەز ژ جههکی بلند ب سهر ته دا هاتم
سیهره بهنده کا نازک و پاک
پاراستی ژ چائی ههر زانایهکی
ئەوئ خوه ههلیقپریه خوه پیچه نه کریه
ب زوری گه هشتیه ته، و نه دووره
نه قییت ته بهیلت ژی، ئەو زیما رییه
زیزه و ئاشنا نابت، وهختی دوامندی
ل جیرانییا کاقلین چۆل که هی بوو

ئەفه وهغه را رهوانیه، ب گۆرهی کورئ سینای، ژ جههکی بلند ب
زوری هاتیه هنارتن، دگه ل مروئی که هی دبت و ئیدی نه قییت فه قهتت،
لئ قانون وهسایه، جاره کا دی فه گه پته جهی ژئ هاتی!

ئەف وهغره چیه و بو چیه؟ پرسین بیبه رسفن، و نه دووره
پرسیارین خهلهت بن بو پیشینه یین خهلهت!

دبیژن وهختی نه ساخ بووی، خوه ب دهرمانان بهریکفه دئینا، تاکو
بییهقی بوو. هینگئ گۆت: ریبه ری پیشین ئیدی نه ما بشییت له شی من
راگرت، چاره بی فهیدهیه.

هندهك گۆتن

1. جیهان دابه شکریه لسهر مروقیین هزر ههیه و دین نینه و دین ههیه
و هزر نینه.
2. ئەوئ به رههف بو شۆلهکی، بی سهروبه رترین ئالاف تیرا هه نه.

۳. وہم نیقہکا دہردیہ، دلتنہاھی نیقہکا دەرمانیہ، و بیئفرہہی ئیکہمین پینگاغا ساخبوونییہ.
۴. ہوشیاری چلہکیی بن، پتریا نہساخیان ژ حہزا خوارنی پەیدا دبن.
۵. ہوشی مروقی ہیزہکہ ژ ہیزین رەوانی یاری پی ناہیتہکرن.
۶. رەوان کاملانی پیشینہ د لہشہکی سروشتی نامیری دا ب ہیز زیندیکریہ، ئانکو ژ ئالیہکی قہ دبت و مەزن دبت و دخوت.
۷. من ژیانہکا کورتا بہرفرہہ پی چیترہ ژ ژیانہکا بہرتہنگا دریژ.
۸. دوختوری نہزان ہاریکاری مرنییہ.
۹. نقیژ ئوہ ہاری جانی بکہت ئاگہداری خوداییا خوہ بببت. ب نقیژی مروف راستیا رەھا دپەرئست، و ل خەلاتہکی ئەبەدی دگەرٹ. نقیژ بنسترا دینیہ؛ و دین ریکہکہ جان پی خوہ ژ قریژی پاک دکەت. نقیژ پەرستنا ئیکہمین ئەگەرئ ہەمی تشتانہ، سەرداری مەزنی ہەمی جیہانی، ژیدەرئ ہەمی ہیزان. نقیژ ئەفاندنا ئوئی ہەبوونا وی فەر.
۱۰. چو دەرديں بی دەرمان نینن- تەنی قییان نینہ. چو گیایین بیمفا نینن- تەنی زانین نینہ.
۱۱. ہندی برووسی ب شەوقتر بت، زووتر ہندا دبت.
۱۲. چیا ب ئەگەرہکی چیبوونا کہقران چیبووینہ، بہہرا پتر ژ ہشکبوونا تەقنی کو ل سەردەمین نہہاتینہ تۆمارکرن، ہیدی ہیدی ہشکبوویہ و بوویہ بہر. وا دیارہ ئەف جیہانا ب ئاکنجی، بہرئ بیئاکنجی بوو و نہدوورہ ل بن ئوقیانوسی نقوم بت. پاشی، ہیدی ہیدی سەرئاف بوویہ، و دگەل وەختی بوویہ کہقر.
۱۳. ئەرئ ئەو خەلەتیا مەیییہ ہەکەر خشیمہکی ہند قہخوار و د دەلینگین خوہ ہلنگفت و های ژ خوہ نہما؟
۱۴. ئەویں توخمی پیشین نہخیر بکہت، پیدقیہ یان بہیتہ قوتان یان سوۆتن تاکو ب دەقی خوہ بیژت؛ سوۆتن و نہسوۆتن نہ وەکو ئیکن ہەرودسا قوتان و نہقوتان.

۱۵. ل نۆشداریی پیدقیه ئەم ئەگەرین نەساختی و ساخلمیی بزانی.
۱۶. ئەوین هەبوونا وان فەر بت پیدقیه ب فەراتی ئیک گەوهر بن.
۱۷. وهختی تو سروشتی دەردی نەزانی، بو سروشتی بهیله؛ لەزی نەئیخه کاروباران. چونکی یان سروشت دی چاره کهت یان ئەو ب خوه دی نەساختیا دروست ئاشکرا کهت.

جورج بېرنارد شو G. Bernard Shaw

بېرنارد شو، نقيسه ره کي ئيرله ندي، ل ساللا ۱۸۵۶ بوويه و ل ساللا ۱۹۵۰ ل ژي ي ۹۴ ساليج، پشتي د پيپه ليسکان دا که فتی، مريه. بېرنارد شو ب موسيقي و ره خنه يا نه ده بي دست پيکريه، لي بياقي نافراندنا وي شانويه.. شو ي پتر ژ ۶۰ شانوانامه يان نقيسينه. دگه لدا، گوتار و رومان و کورته چيروک ژي نقيسينه.

نه م دشيپن بيژين همي نقيسارين شو ي، ناريشه يين جفاکي ب خوهفه دگرن، لي ره هکا ترانه کاريي و کوميديايي دگه لدايه و نه فه رهنگه خوهشيه کي دده ته به ره همي وي.

شو ي روله کي به رچاف د جفاتا فابيان^(۱) دا هه بوو کو بزاقه کا سوشيلیستانه بوو بو کيمکرنا بار ي سهرمل ي پاله يان و دانا مافين ژني و نه هيلانا خودانتيا نه رد ي چاندني و پيشدا برنا ساخله مي ي.

ل ساللا ۱۸۹۸ ي هه قاله کا خوه ل فابيان مه هر کر و ل ماله کي ژيان نهو دبيژني گوشه يي شو ي Shaw's Corner.

شو ته نها که سه هه ردو خه لات؛ نوبل ب نه ده بي (۱۹۲۵) و نوسکار (۱۹۳۸) وه رگرت بن.

(۱) جفات يان کومه ليا فابيان Fabian Society: ريکخسته کا بریتانیا سياسيا چه پ بوو، بزاف دکر ب ريکين ديموکراسيي و چاکسازيي و هيدي هيدي جفاکه کي سوشيلیستي دامه زرينن، نه ب ريکين شورشي وه کو کومونيسيپن روس کري.

ل جيهانئ، شو ب ترانه كارئ ناقداره و سهرهاتيين وى ل ههرجهى به لافه بووينه. ئيك ژ سهرهاتيين وى نه وه، روژه كئ نه كته ره كا شوخ خوه نيزيكي شوئى كر و د گوهئ وى دا گوټ: دئ چهند جوان بت هه كهر نه ز شوو ب ته بكم و مه زاروكين وهكو من جوان و وهكو ته هوشمه ند هه بن! شوئى ژى ب سارى فه به رسف دا و گوټ: خوشتقئ يا من نه و دئ تشته كئ گه لك جوان بت. بهس نه ز دترسم ب جوانئ ب من فه بچن و ب مه ژى ب ته فه بچن!

دبيژن؛ جاره كئ بيړنارد شوئى دو تكيټين شانوكه ريه كا خوه بو ونستون چرچرلى هنارتن و تيدا شوئى نفيسي بوو: هه قاله كئ دگهل خوه بينه هه كهر ته هه بت. چرچرلى ژى به رسقا وى دا: ئيشه ف نه ز نه شيم بهيم، بلا شه فه كا دى بت، هه كهر پشتى شه هيانه يا فه كرنئ، شه فه ك دى هه بت!

هندهك گوټن

۱. مه زاختنا ژيانئ ب خه له تيان نه ته نئ جهئ ريژگرنتييه، بهلكو وه جدارتره ژ ژيانه كا ب چو نه كرنئفه هاتيه مه زاختن.
۲. ته نها مه زنه ئارپشه يا دانوستاندنئ ئاشوپا جه گيره.
۳. پيشكه فتن بئ گوهارتنئ نابت، و نه وين نه شين هزرين خوه بگوهيړن نه شين چو بگوهيړن.
۴. نه و حوكمه تا ژ پيټه رى بدزت دا بده ته پولئ دشيت هه رده م پشتگه رما پشته قانييا پولئ بت.
۵. هوشيارئ پيزانينئ خه له ت به؛ نه و ژ نه زانينئ خه ته رترن.
۶. خيزانه كا به خته وهر به هه شته كا پيشوه خته.
۷. هيچ نه قيني ژ نه قينيا خوارنئ راستر نينه.
۸. نه م ژيرين، نه ب كومرنا تشتين ميژوويئ، بهلكو ب به رپرسييا مه ژ ياشه روژئ.

۹. هونەر نەبت، مرۆف نەشیت خوە ل بەر دژواربیا ژیواری بگرت.
۱۰. ئەم یارکرنی بەتال ناکەین چونکی ئەم پیر دبین؛ ئەم پیر دبین چونکی ئەم ئیدی یاریان ناکەین.
۱۱. ژمیژە ئەز فیربوویم دگەل بەرازی زۆرانبازیی نەکەم. مرۆف پیس دبت، هەروەسا، بۆ بەرازی خوەشە.
۱۲. سەرکەفتن نە ئەو مرۆف چو جارن خەلەتیان نەکەت، لی ئەو چو جارن دوبارە نەکەت.
۱۳. هەکەر میژوو خوە دوبارە بکەت و ئەوا نەپیشببیکری هەردەم روو بدەت، مرۆف چەند دێ نەتوان بت ژ سەربۆران فیڕ ببت.
۱۴. زانست هیچ ئارپیشەیهکی چارەناکەت بیی چیکرنا دەهین دی.
۱۵. ژنکین زیرەک و جوان نەفین دەنگدان هەبت؛ ئەوان دقیت زەلام دەستەهلاندار بن هندی زەلام بنئەمری وان بن.
۱۶. ئەو کەسین دبێژن ناهیتە کرن، پیدقیە خوە ژ ریکا ئەوین دکەن، قەدەن.
۱۷. هەکەر تو نەشیی خوە ژ قەر قۆدەیی دکەنتۆری دا خلاس بکەیی، باشتەرە فییری دیلانی بکەیی.
۱۸. دیمۆکراسی جوۆرەکی حوکمەتییه گەلەکین نەشەهرەزا ب هەلبژارتنی چەندەکین گەندەل پیک دگوھین.
۱۹. ژیان نە ئەو مرۆف خوە ببینت. ژیان ئەو مرۆف خوە چی کەت.
۲۰. ئیکەمین ئەفینی بەس هەندەک خشیمیە دگەل گەلەک ویرەکیی.
۲۱. وەختی خوە ب پرسین جفاکیفە نەبە. گرفتاریا هەژاری هەژارییه؛ و گرفتاریا زەنگینی بیوہجییه.
۲۲. تو نەشیی قەهرەمان بی هەکەر ترسنۆک نەبی.
۲۳. دیمۆکراسی ئالاقەکە ئەوچ ئیکی دپەژرینت کو پیدقیە ریقەبەرییا مە نەچیتەر بت ژ ئەوا ئەم هەژی.
۲۴. نیشتمانپەروەری دژبەلگەیه (ادانە) بۆ تە کو ئەف وەلاتە ژ هەمی وەلاتان چیتەرە چونکی تو یی لی بووی.

۲۵. ئەلكهۆل ئەو بەنجه يا ئەم پى خوہ لبر نشتەرگهريين ژيانى دگرين.
۲۶. مه ژيى خشيم فيلوسوفىي دكه ته كه رچوڤه يى، زانستى دكه ته ئەفسانه، هونەرى دكه ته خوہ بايىكرن.
۲۷. چو كهس باوهر ناكەن كو ئەوا ئنجيل دبیژت ئەوه مانا وئ: هەردەم خوہ قاييل دكەن كو ئەو مانا وان دقیت وئ دبیژت.
۲۸. وهختى ئەز گەنج، من دیت نەه ژ دەه تشتين من كرين شكەستن خوار. ئەفجا ئەز نەچار بووم دەه قات شۆلى بكەمهڤه.
۲۹. باشتريين جهى مروڤ خودای لى ببينت باخچه يه. تو دشى ل وئرى بكۆلى.
۳۰. گيانەوهر هەقالين منن.. و ئەز هەقالين خوہ ناخوم.
۳۱. جوامير ئەوه يى پتر دده ته دنيايى ژ ئەوا ژئ وهر دگرت.
۳۲. ئيكه مين مهرجى پيشكه فتنى راكرنا سانسورئيه.
۳۳. هيز مروڤان گەندەل ناكەت؛ چاوا بت، هەكەر خشيمان پۆسته يى هيز وهر گرت، هيز گەندەل دكەن.
۳۴. ئەو چو نازانت و هزر دكه ته هەمى تشتان دزانت. ئەڤه ب ئاشكرايى ئاماژه يى ب پيشه يى سياسه ترانان دكه ت.
۳۵. گەنجاتى ل گەنجان دهيتە مه زاختن.
۳۶. هەكەر ژنك هووربين بن ل ساخله تين زهلامان، چو جاران شوو ناكەن.
۳۷. دەنگ نەكرن باشتريين دەربرينه ژ بيژئ.
۳۸. مەزنترين قەنجيا ئووتيلئ ئەوه جهى رهڤينييه ژ مالى.
۳۹. فلى، وهكو ديارده ئەم نەشيين شروڤه بكەين، ئەم دۆرپيچكرينه: ژيان ب خوہ فلى يا فليانە.
۴۰. گەنجاتى تشتە كى شهنگە. چ تاوانەكا مەزنە ل زارپوكان دهيتە مه زاختن.

۴۱. شوخ ل دیتنا ئەولى گەلەك باشن؛ بەس كى بەرىخۇ خۇە ددەتى
 ھەكەر سى رۇژان ل مالى بن؟
۴۲. وەختى مە قىيا تىشتەكى باۋەر بىكەين، ژىشكىقە ھەمى بەھانەيىن
 وى بۇ مە دەيىن، و ئەم كۆرە دىيىن دەرھەقى باھانەيىن دۇ دا.
۴۳. ب گىشتى، ئەو كەسىنە نەھەى، دىيىنە ھىزا دىتتا دروست،
 سەگۈشى.
۴۴. مۇدىل ھىچ نىنە ژبلى نەساخىەكا قەگرا چىكىرى.
۴۵. مگرى گەلەكن وەختى ئەم بىرىرى بدەين كار بىكەين نە كارقەدانى
 بىكەين.
۴۶. ژ ھەمى قەنجىان بىدەنگىي ھەلبىژىرە، چونكى نەكاملانىيا مرۇقىن
 دى دى پى بەيىسى، و يىن خۇە قەشىرى.
۴۷. سەربخۇەيى؟ ئەقە كىريا چىنا ناقىنە. ئەم ھەمى سەربەئىكىن، ھەر
 جانەكى لسەر ئەردى.
۴۸. وەختى مرۇقەكى بىقىت پىلنگەكى بىكۆرت دىيىتى وەرزىش؛ وەختى
 پىلنگەكى بىقىت مرۇقەكى بىكۆرت دىيىتى ھۇقاتى.
۴۹. ئازادى ئانكو بەرپىسى. لەو پىرىيا مرۇقان ژى دىرسن.
۵۰. گەلەك تىشتىن زىرەكانە بىيىنە تو بىژى، تو سەرۆك وەزىرانى؛ تو
 بىقىسى تو شەكسىپىرى.
۵۱. كەسى ب ددانئىشان ھزر دكەت ئەويىن ددانساخ بەختەوهرن. ئەو
 كەسى دەر دەسەرىيا ھەژارىي ھەيە ھەمان خەلەتى دەرھەقى كەسى
 زەنگىن ھەيە.
۵۲. سوپاس بۇ خۇداى كو من ب ھەبوونا خۇداى نىنە.
۵۳. كىش نىگارى دى قورتال كەم ھەكەر ئاگر بەربوو گەلەرىيا
 نىشتىمانى؟ ھەلبەت، ئەوى ل نىزىكى دەرگەھى.
۵۴. خەتەرە تو مجد بى ھەكەر تو خىشىم ژى نەبى.
۵۵. دو تراجىدىا د ژيانى دا ھەنە. ئىك ئەوۋە تو نەگەھىە مرادا دلى
 خۇە، يا دى ئەوۋە تو بگەھىي.

۵۶. ديلان دەرپرېنەكا ستوونكییە بۇ حەزەكا ئاسۆیى.
۵۷. مە ماف پتر نینە ئەم خوەشیی بەمەزىخین بیى چىكرنا وى، ژ مەزاختنا پارەى بیى چىكرنا وى.
۵۸. ئەوا تە دقیت خەلك بۇ تە بكەت بۇ وان نەكە، چونكى نەدووره حەزا هەوہ وەكوئىك نەبت.
۵۹. چو پرسىار ژ ئەووى زەحمەتتر نینن ئەوا بەرسقا وى ئاشكرا.
۶۰. ئەز خوە لىبەر تشتین دلگیر temptation ناگرم، چونكى بۇ من دیار بویە تشتین بۇ من خراب، دلخ من ناگرن.
۶۱. بەس دینەك هەیه، لى سەد كۆپیین راستقەكرى هەنە.
۶۲. پیدقیە ئەز بۇ بیى دى بژیم نە بۇ خوە: ئەقە ئەخلاقى چىنا ناقىنە.
۶۳. تاكو كەسىن كارى ئاخفتنكەران نەرامالن، ئەم ئەقین ھۆشیارییا جقاكى هەیه، دى لىبەر دلوقانیا ئەوین نینە، مینین.
۶۴. ھندەك جارن، مروؤف پتر گریدایى ئەركین خوەنە ژ گریدانا ئەركان ب وانقە.
۶۵. كیمانى ھندەك جارن راستن؛ پرائى ھەردەم خەلەتن.
۶۶. پیرەمیر خەتەرن: بۇ وان نە خەمە چ ل دنیاىی بەیت.
۶۷. وەرگوهپرینا ژنكا ئەز حەز ژى دكەم، بەس ب نەگوھەپرینا جھگیرا ژنكا حەز ژ من دكەت، ھەقسەنگ دبت.
۶۸. ھەمى باوهریین مەزن ب كافرین دەست پى دكەن.
۶۹. پتریا خەلكى نقىژان ناكەن؛ ئەو دخوازن.
۷۰. بەھرا پتر، ئەو تشتین گەلەك خەلكى دقیت بزائن، نە شۆلى وانە.
۷۱. ملكدارى دزیەكا رىكخستیه.
۷۲. خوەشمروؤقى نە ئەوہ مروؤف خوە ژ خەلەتیى دوور بكەت، لى نەقیانا وئیە.
۷۳. مروؤف دشیت ھەلباسك بت تاكو دگەتە گوپیتكى، بەس نەشیت گەلەكى ل ور ئاكنجى ببت.

۷۴. ئەم تەنھا ئەرىستۆكراسيا دروستين ل جيهانخ: ئەرىستۆكراسيا پارەى.

۷۵. خەلك بۆ رهوشا تيدا، هەردەم گازندهيان ژ دۆرماندۆرى دكەن. من باوهرى ب دۆرماندۆرى نينه. ئەو خەلكى دهيتە ئەقى دنيايى ئەون يىن رادبن و دنيرنه دۆرماندۆرىن ئەوان بقين، و، هەكەر نەديتن، بۆ خوه چى دكەن.

۷۶. ب گشتى، جھوو باسى بەهاى دكەن. ئەو وا ل تە دكەن تو پارەى بەدى؛ لى ئەو تشتەكى پيشقه دفرۆشنه تە. ل سەربۆرا من، مروقىن تشتەكى هەروه دخوازن، بى جوداهى بەس فلهنە.

پلاتو Plato

پلاتو يان پلاتون^(۱) وەكو گريكان ناف دكر يان ژى ئەفلاتون وەكو مە ژ ئەرەبان ناڧى وى وەرگرتى. ل كئار سالين ۴۲۸-۴۲۳يى ب.ز. بوويه و ل ۳۴۸ ب.ز. مريە. پلاتوى ئەكادىميا دامەزاندیە و نەدوورە ئاقدارترین فيلوسوفى رۇڭاقايى بت، ل سەردەمىن دىرىن.

پلاتوى جھەكى تايبەت ل رۇڭھەلاتى ژى ھەبوويه، نەخاسمە ب تيۇريا خويە ميناكى ل دۇر كۇمارا نموونەيى و جيھانا ميناكىن بلند.ھتد. ھەروەسا پلاتوى، دگەل سەيدايى خوە سوكراتىس و شاگردى خوە ئەريستوى بنسترا فيلوسوفى و زانستين رۇڭاقايى دانايە.

فيلوسوفيا پلاتوى يا ميناكى، نە تەنى باندۇرا خوە لسەر ھزرا رۇڭاقايى ھەبوويه، بەلكو دەربازى فلەتیی بوويه و پاشى ل سەردەمى ئەباسيان دەربازى ئىسلامى ژى بوويه و سۇفياتيا ئىسلامى، بىيى ھزرىن پلاتوى، دى ھەلاويستى مینت.

پلاتوى شىۋازى دىالوگى و دىالەكتىكى ئافراندىە.

پلاتوى بناغەيى فيلوسوفيا سىياسەتى دانايە.

پلاتو ئىكەمىن فيلوسوفى مەزنە ل رۇڭاقا و ھىشتا باندۇرا وى مايە و پرتووكىن وى ھىشتا ژىدەرن.

(۱) كورد ناڧى ئەفلەتوون بۇ كەسى ژىر و زىرەك بكار دىينن، ب ديتنا من، ئەفە ئەفلوتىنە كو ئەرەبكرنا Plotinus فيلوسوفەكى سەردساليا سىيە و ل مسرى بوويه و وەغەرەكا ئەڧى دەقەرى ژى كرىە.

ھندەك گۆتۈن

۱. مۇسىقا قانۇنەكا ئەخلاقىيە. ئەو جانى ددەتە گەردوونى، چەنگان ددەتە ئەندىشەيى، فرىنى ددەتە خەيالى، و شەنگى و خوەشىي ددەتە ژيانى و ھەرتشتى.
۲. دەستپىك گرنگترىن پارچەيا ھەر شۆلەكەيە.
۳. مروقىن ژير دئاخفن چونكى ئەوان تىشتەك ھەيە دقین بېژن؛ خشىم دئاخفن چونكى پىدقىيە تىشتەكى بېژن.
۴. بپيارا باش لسەر زانىنى ئاقا دبت نە لسەر ھەژماران.
۵. سەمتا پەروەردەيى چاوا دەست پى بکەت دى پاشەرۆژا ژيانى وەسا ديار کەت.
۶. ئىك ژ سزايىن پشكدارى نەكرنى د سىياسەتى دا ئەوۋە دى خوە بىنى ھندەكىن ژ تە كىمتر حوكمى ل تە دكەن.
۷. رەفتارا مروقى ژ سى ژىدەران دەيت: كام (حەز)، سۆز و زانىن.
۸. ئەم دوجاركى چەكدار دبىن، ھەكەر مە ب باوهرى شەر كر.
۹. ھەر سەدان قەھرەمان ژى دەردكەقت، ھەر ھەزاران ژيرەك ژ ناف دەردكەقت، لى ھەر سەد ھەزاران ژى فلیدارەك accomplished ژى پەيدا نابت.
۱۰. ئەم دشىين ب سانەھى ل زارۆكەكى نەگرين وەختى ژ تارىكىي بترست؛ تراجىديا دروست د ژيانى دا ئەوۋە وەختى مەزن ژ رۇناھيى بترسن.
۱۱. بۆچۆن نافنجيە ل ناقبەرا زانىنى و نەزانىنى.
۱۲. خەلك وەكو زبلىنە. يان دى تە گەش كەن و ھارى تە كەن وەرارى وەكو كەس بکەي، يان دى وەرارا تە راوہستىنت و بەيىنت و و دى مرى.
۱۳. قەنجى ب ھەمى زىرئى ل بن و سەر ئەردى ناھيتە گوھۆرىن.

۱۴. مۇسقىا لىقنا دەنگىيە داكو بگەھتە جانى و قەنجىي لى پەرودە بگەت.
۱۵. پىدقىيە وەكو شانۆيى بژين.
۱۶. دومايىك بۆ ئارپىشەيىن دەولەتان نابت، يان ھەر بۆ يىن مرقانىي نابت، تاكو فىلۇسوف نەبنە شاھ ل ئەقى جىھانى، يان تاكو ئەويىن دىيژنى شاھ و دەستەلاتدار ب راستى و دروستى نەبنە فىلۇسوف، و ھىزا سىياسەتى و فىلۇسوفىي نە كەقنە ھەمان دەستى.
۱۷. دادى د ژيانى و كارين دەولەتى دا، بەس ھىنگى دى چى بت وەختى ل پىشىي د دل و جانين وەلاتيان دا جھگىر ببت.
۱۸. كارين باش ھىزى ددەنە مرقى و دبنە چرا بۆ خەلكى دى ژى كارين باش بگەن.
۱۹. ئەقىنى خوەشيا قەنجىيە، ئەجىيا ژىريە، و مەندەھۇشيا خودايانە.
۲۰. مەزنترىن زەنگىنى ئەوہ ب پچەكى رازى بژين.
۲۱. چو تشت ژ كاروبارين مرقان ھەژى خوە شەپلاندنەكا مەزن نىن.
۲۲. سى جورين مرقان ھەنە؛ ئەقىندارين ژىريى، ئەقىندارين سەرفەرازىي و ئەقىندارين فەيدەكرنى.
۲۳. خەلكى باش ھەوجەي قانونى نىن داكو شۆلى باش بگەن، و يىن خراب ھەر دى رىكەكى بىنن لدۆر قانونان بزقرن.
۲۴. مرقى ب سەردەريى دگەل ھىزى دەيتە پىقان.
۲۵. ھەر دلەكى سترانەكى بىژت، دى نىقەرۆ بت، تاكو دلەكى دى لى قەدگىرت. ئەويى ھەز بگەت بسترت ھەردەم سترانەكى دى بىنت. لبەر دەستى ئەقىندارى، ھەمى تشت دبت ھەلبەست.
۲۶. سترناسى جانى پال دەت ل ئەقراز بىنرت و مە ژ ئەقى جىھانى ببتە جىھانەكا دى.
۲۷. ھەوجەيى ماكا ئافراندىيە.

۲۸. خودايي ئەقيني ل دەولەتا ھەوجەيىي دژيت. ئەو ھەوجەيىيەكە. ئەو پالدرەكە. ئەو ئاليسەنگيا راوہستانى يە. وەكو برسى و تېھنى، ئەقيني ناھيتە قەشارتن.
۲۹. پيشتىرکونا خرابيى لسەر کيستی باشيى نە ژ سروشتي مروقيه؛ و وەختى ئەم مروقهكى نەچار دکەين ئیک ژ دو خرابيان بکەت، کەس خرابيا مەزن ناھەلبژيرت ھەکەر ئیکا بچووکتەر ھەبت.
۳۰. ئیکەمین و مەزنترين سەرکەفتن ئەوہ مروف بشيىتە خوہ؛ نەفسا مروقى بشيىتە مروقى، مەزنترين شەرمەزارى و کەشەفرىتتە.
۳۱. دو تشت ھەنە نابت کەس پى بقەھرت، ئەوا ژى دەيت ھاريکاريى بکەت و ئەوا ژى نەھيت.
۳۲. باشترە پچەكى دروست بکەى، نە گەلەكى نەدروست بکەى.
۳۳. گەلەک زيدهبوونا ھەرتشتەكى دبتە ئەگەرئ کارقەدانى ل رەخى بەرانبەر، چ ئەقە ل وەرزان بت، يان ل کەسان، يان ل حوکمەتان.
۳۴. ھەمى مروف ب سروشتي وەکو ئیکن، ژ ھەمان ئاخى ب دەستی ئیک کارکەرى ھاتينە چيکرن؛ و ھندى ئەم خوہ بخاپينين، سەپانى ھەزار، ھندى ميرى پايەبلند، خوشتقى ل نک خوداى.
۳۵. قەنجترين کەس ئەون يين ژ خوہ رازى کو قەنجن و ديار نەکەن.
۳۶. گرنگترين پارچەيا پەرودەيى پەرودەيا دروستە ل دايينگەھى nursery.
۳۷. سەرکەفتن ھەنە و داكەفتن؛ ئیکەمین و باشترين سەرکەفتن، و نزمترین و خرابترین داكەفتن نە ئەوہ کو ھەر مروقهک ئەوا د دەستين کەسەكى دى دا فەيدەبکەت يان بپاريژت، بەلکو يا خوہ.
۳۸. ئەف باژيرە ھۆسايە چونكى باژيريىن وي ھۆسانن.
۳۹. ئەقيني نەساخيەکا خەتەرا مەژيە.
۴۰. بلا دايکوباب بو زاروکتين خوہ سەرفەرازيى بەيلن نە سامانى.
۴۱. زانين بى دادى، فەرە بيژنى فيلبازى نە بيژنى ژيرى.

۴۲. ئارمانچ ژ دانانا دەولەت، خوەشیەکا مەزنە بۆ ھەمیان، نە بۆ چینەکی تەنی.
۴۳. زانست ھیچ نینە ژبلی تیگەهشتنی.
۴۴. رەوانبیژی ھونەرئ کۆنترۆلکرنا مەژیی مرۆقانە.
۴۵. فیلۆسۆفی ژ سەر سۆرمانی دەست پی دکەت.
۴۶. مرۆف- بوونەوەرەکە ل مانایی دگەرت.
۴۷. ئەوی خزمەتکارەکی باش نەبت، مەزنەکی باش ژ نابت.
۴۸. ھەکەر مرۆقی پەرورەدە پاشگوھئیخست، تاکو دوماھیا ژیانا خوە دئ لەنگ بریڤە چت.
۴۹. ئەو فیروبون و زانینا مە ھەیە، بەھرا پتر، تشتەکی بچووکە بەرانبەر ئەوا نزانین.
۵۰. فیلبازی.. چاقلینکرنەکا نزمای ژیریئیە.
۵۱. بۆ پیگەھاندن و پەرورەدەکرنا باش، رەوشتین باش بچینە.
۵۲. نابت ھیچ کەسەک زارۆکان بینتە دنیاوی ھەکەر تاکو دوماھیی ئەوان پیئەگەھینت و پەرورەدە نەکەت.
۵۳. ھەلبەست پتر نیژیکی راستیا زیندیە ژ میژووی.
۵۴. ئیک کەس، نەشیت سەرکەفتیانە گەلەک شۆلان پیڤڤە، بکەت.
۵۵. فیلۆسۆفی بالاترین مۆسیقایە.
۵۶. نابت ل دوماھیی ھەمی تشت دگەل مرنئ بەینە دائووران.
۵۷. ھزرکرن: ئاخقتنا جانیه دگەل خوە.
۵۸. خراب نینە تشتی باش دوبارە بکەین.
۵۹. بەس مریان دوماھیا جەنگی دیتیە.
۶۰. ھەمی تشت دئ ب ئەند و رەنگەکی باشتر و گەلەک سانەھیتەر ھینە چیکرن، وەختی ھەر کەسەک ئیک شۆلی گونجای دگەل بەھرەیا خوە ل وەختی دروست، بکەت و دفنا خوە نەکەتە د ناف شۆلی کەسی را.

۶۱. وهكو هؤستا دبئژن، بهرین مهزن بی بهرین بچووک، دروست ناروون.
۶۲. هیچ نه زانین نه خرابیه کا ترسناک یان ههری مهزنه، و دووره ژ مه زناهیی؛ گه لهک زیره کی و گه لهک خواندن، دگه ل پهروه رده یه کا خراب، گه لهک کوژنده تره.
۶۳. ئه فهیه و هیچ ره هه کا دی نینه زۆرداری ژ بزیت؛ وهختی ل ئیکه مین دهرکه فتنی خوه وهکو پاریزگار نیشا بدهت.
۶۴. مروّف گیانه وه رکی بی چه نگه ب دو پییان و نینۆکین پان.
۶۵. دیمۆکراسی.. جو ره کی قه شهنگی حوکه تهییه، تهژی جو داهی و ئالۆزیانه؛ و جو ره کی وه کهه قیئ لسه ر تشتین وه کهه ف و نه وه کهه ف وهکو ئیک، به لاقه دکهت.
۶۶. نه زانین، رهه و قورمی هه می خرابیانه.
۶۷. وهختی زۆردار دژمنین بیانی ب گرتنی یان په یمانان ئاشنا دکه ن، و جو نه مینت ژئ بترست، ئه وه هه رده م شه ره کی یان تشته کی دی دهه لیخت، داکو خه لک هه ست بکه ن ئه وه هه وجهی سه رکیشه کینه.
۶۸. چامه بیژ هنده ک تشتین مهزن و ژیرانه دبئژن ئه وه ب خوه تیناگه هن.
۶۹. پیدقیه هندی بشیین، ئه م ب زووترین وهخت ژ ئه ردی بفرینه به هه شتی؛ و داکو بشیین بفرینی، پیدقیه ئه م وهکو خودای بین؛ و داکو وهکو وی بین، پیدقیه پیروژ و داد و ژیر بین.
۷۰. دبت هه رکه سهک ب سانه هی خرابیی بکهت، بهس هه رکه سهک نه شیت باشیی دگه ل یین دی بکهت.
۷۱. مرن نه خرابترین تشته ب سه ری مروّفه کی بهیّت.
۷۲. زانین دبت خرابی هه کهر ئارمانج ژئ قه نجی نه بت.
۷۳. چو قانون یان ریکخستن ژ تیگه هشتنی بلندتر نینن.
۷۴. زیده ئازادی، چ د دهوله تی دا بت یان که سان، دیاره دی بته زیده کوّله تی.
۷۵. زانینا ب زۆری پی هاتیه دان خوه د مهژی دا ناگرت.

۷۶. ئەوئ پچەكى بدزت ب هەمان حەزا ئەوئ گەلەكى ددزت دزىئ دكەت ،
لى ب كىمتر هئزئ .
۷۷. باش جوانه .
۷۸. نه بەسە پيرەمئز ، سەرخوش ژئ ، جارەكا دى دبنه زارۆك .
۷۹. راستى دەستئىكا هەر تىشتەكى باشه بۆ خودايان ، و بۆ مرۆقان .
۸۰. دەولەت وەكو مرۆقان ، ژ ساخلەتئ مرۆقان پىكدەئئ .
۸۱. رىقەبەرئئ دەولەتئ تەنھا كەسن رىئا درەوكرئئ پئ بەئتە دان ، چ
ل مال چ ل دەرڤه؛ نەدووره رئ پئ بەئتە دان درەوان بۆ باشىيا
دەولەتئ بكەن .

پلوتارخ Plutarch

لۆکیۆس میستریۆس پلوتارخۆس نڧیسکاره کی گریکه ، ل ناقبه را سالین ۴۶-۱۲۵ زایینی ژیايه . پلوتارخ ئیکه ژ ناقدارترین ژینامه نڧیس و گوتارنڧیسین لدور که قنه کولتورئ گریک و رومانان نڧیسی و باندور ل یین پاش خوه کری .

ل سالین ۶۶-۶۷ زایینی ، پلوتارخی ل ئەکادمی ل ئەتینا لبر دەستی فیلسوف ئەمونیۆسی خواندیه .

پلوتارخی نوونه راتی یا گوندئ خوه ل جفاتان کریه و سه ره دانا جهین جوداجودا ل یونانی و ئیمپراتوریا رومانی کرینه . ههروهسا فیگرکه ههکا فیلسوفیی بریقه بریه .

ژ سالا ۹۵ پیقه ، پلوتارخ بوویه کۆچه کی خوداقه ند ئەپۆلوی ل سروشدانی ل په رسگه ها دیلفی .

پلوتارخی به ره مه کی مه زن ل پاش خوه هیلايه دگه هته ۲۲۷ کاران ، یین ژ هه میان ناقدارتر مورالیا Moralia یه کو ب ئیتیکا Ethica ژی ناقداره دگه ل پارالیل لیڧیس Parallel Lives . مورالیا ، پتر ژ ۶۰ گوتاران ب خوه قه دگرت و تشتی نڧیسینئ ژ یین دی جودا دکه ت ، گه له ک بکارئینانا گۆتنین چامه بیژ و شانۆنڧیسانه د ناف گوتارین خوه دا . د پارالیل لیڧیس دا ، پلوتارخی قه در دایه کولتورئ گریک و رومانان و زنجیره کا ژینامه یان به رانبه ر ئیک ریزکرینه و گرنگترین قه نجی و خرابیین که سان به رچاڤ کرینه .

هندەك گۆتۈن

۱. ھەرتىشتەكى ئەم ئى ئاقدە بىكەين، دى ئىوارى ەرڧە گوھىرت.
۲. من ئەو ھەقالە نەڧىت يى بەيتە گوھارتن وەختى ئەز دەيمە گوھارتن و ئەوئ سەرى خوە دەهژىنت وەختى ئەز سەرى خوە دەهژىنم؛ سىبەرا من گەلەك باشتەر وا دكەت.
۳. نە دىيانا مروڧىدايە خەلەتيان نەكەت؛ لى ئى خەلەتى و چەوتىين وان ئىر و باش ھۆشمەندىي بۆ پاشەرۆژئى، ڧىر دىن.
۴. ئەندىشە نە ئامانەكە دى پر كەى، لى ئاگرەكە پىدڧى ھەلكرنىيە.
۵. نەخشاندىن ھەلبەستەكا بىدەنگە و ھەلبەست نەخشەكە دئاخڧت.
۶. سەرەكانى و رەھا راستگوڧىيى و قەنجىي ئى پەرورەدىا باش دەين.
۷. بۆ كەسەكى ئى خوە بەدبەختەر باسى خوەشىيا خوە نەكە.
۸. دىتنا خەلەتىي ب سانەھىيە؛ باشتەر كرن نەدوورە زەھمەت بت.
۹. نە ھەڧسەنگىيا ل ناڧبەرا زەنگىن و ھەژاران كەڧنترىن و كوژندەترىن نەساخىيا ھەمى كوڧارانە.
۱۰. خوە ڧىرى گوھدارىي بىكە، و تو دى وەجى ئى ئەوئ خراب ئى دئاخڧن، وەرگرى.
۱۱. وىرانكەرى دىروستى ئازادىين خەلكى ئەوہ يى خىرخوازيى، بىشى و مفادارىي ل ناڧ وان بەلاڧە بىكەت.
۱۲. كەساتى رەوشتەكى دۆمدرىئە.
۱۳. چوتشت ھندى رىڧەبىرنا كەسىن حالخوہش نىنە؛ چوتشت ھندى رىڧەبىرنا كەسى د تەنگاڧىيدا، سانەھى نىنە.
۱۴. نابت ئەم سەرەدرىي دگەل بوونەوہرىن زىندى وەكو پىلاقان يان تىشتىن مالى بىكەين، وەختى كەڧن دىن، بەھاڧىئىن.
۱۵. ھەكەر ئەز نە ئەسكەندەر بىم، ئەز دا دىوگىنىس بىم.
۱۶. خەلەت بوون د ھزرى دا، ھەكەرچى نە شۆلى مروڧىن چىرە، ب كىماتى شۆلى مروڧانە.

۱۷. مرؤف نه زان بت دهر باره ی ژيانا که سین هری ناقدار د میژووییدا
 ئانکو ههمی روژین خوه دی د بچووکاتیج دا مینت.
۱۸. ههمی مرؤف وهختی هوشیار د جیهانه کا هه فیشکدانه؛ بهس
 ههرئیک وهختی دنفت، د جیهانا خوه ته نیدایه.
۱۹. پاشگو هخستنا باشیی نه کیمتر ههژی کریتکرنییه ژ هه قالینیا
 خرابیی.
۲۰. ساخلهت بی هرڤه و هوڤه رهفتارین دو مدریژن.
۲۱. ئه وین دل د کارین مه زن بن، پیدقیه وهسا گه لهک ئازاریج بکیشیت.
۲۲. نه گازنده یان ژ خوه بکه نه په سنین خوه بکه.
۲۳. د په یقان دا رهوشا هزری و که ساتی و ریژه ندیا ئاخفتنکهری دهیته
 دیتن.
۲۴. چو کهس ته قنی چی ناکهن و ناهیلنه ل ویری، داکو ئه و ب خوه ب
 دهلیقه و بهختی ببه که لپیچ.

پلوتین Plotinus

پلوتین یان ئەفلوتین وەکو ئەرەب ئاڤ دكەن، ل سالا ۲۰۴ی ز. ل مسرئ بوویە و ئیکە ژ فیلوسوفین ئاڤدارین سەردەمی خوە. ئو ل سالا ۲۷۰ی ز. ل ئیتالیا مریە.

پلوتین گەلەک بەندەوارئ پلاتوی و شروڤه‌کارئ وی بوو، لەو ل سەدسالیا نۆزدئ ژ دبستانا نیۆپلانۆنیزم هاتیە هەژمارتن، هەکەرچی رەسەنیەکا هزری ل نک هەیه. چاوا بت، میتافیزیکا پلوتینی زیدەهیه‌کا مەزن بوویە ل پلاتۆنیزمی و باندۆرا خوە ل هزرین هەموو دینین دەڤه‌رئ هەبوویە.

پلوتینی ل ئەسکەندوهریئ، تاكو سالا ۲۴۲ی فیلوسوفی خواندیە، پاشی بەرەڤ فیلوسوفیا ئیرانی و هندساتانیڤه چۆیه. بۆ تەمامکرنا خواندنا خوە، دگەل هەوەکا لەشکەرییا گۆردیان ۳ Gordian III بەرەڤ ئیرانی چۆیه، لی هەوا لەشکەری سەرنەگرت و وەغەرا پلوتینی ل میسۆپۆتامیا ب دوماهی هات.

پلوتین د ئەنتاکیا را چۆیه رۆما و ل ور دبستانەکا فیلوسوفی دامەزراندیە و بیست سالین مایی دەرس لی گۆتینه. و هەکەر شاگردی وی پۆرفیری نەبایە، ئیرو تشتەکی هەژی مە ژ پلوتینی نەدزانی. پۆرفیری بەرەمی سەیدایئ خوە ب ئاڤی ئینیاڤ (نەه) Ennead بەرەه‌ڤکریە و پاشی هاتیە وەرگێران بۆ لاتینی.

فیلوسوفیا پلوتینی لەسەر سی بنەمایان ئاڤا دبت، کو پیکڤه ژیواری ئاڤا دكەن؛ تەکان، هۆش و جان. ب گۆرەدی پلوتینی، هەمی هەبوون ژ هەڤگرتنا ئەڤان هەرسی بنەمایان چیبووێه.

تەكان يان تەك يان ئىكان يان ھەقند ئىكەمىن و ئاخىرىن شەنگستەيە، ھەمى بوونەوەر ژ وى قەدپژن يان ھەلدېن. تەكان، د سەر ھەرتشتىرايە، ناھىتە دىتن، نەبەرگوھۆرە، خوەژيە و كاملانە. تەكان ھەموو تىشتە، لەو بەس ب تىشتىن ئەو نە دەھىتە ناساندن. ئەو ل دەرڤەى وەسفكرنىيە و ل دەرڤەى ھەبوونىيە. ئەو جىھانى دئافرىنت، بەس ئەو ب خوە نەھاتىە ئافراندن.

ھۆش يان ناوس nous ژ تەكانى قەپشتىە يان ھلبوويە و ئەو ھەبوونا دروستە. ھۆش، دەر ژ دەمى و جھى، بنەمايەكى شروڤەكارانەيە، تىدا شكل يان ھزر دەھىنە بەرھەستكرن. ھۆش ب خوە ژى شكلە يان فۆرمە، ھزر يان فۆرمىن تىشتان تىدانە. لەو، فۆرم و ھۆش ئىك تىشتن. ھۆش ب رىكا جانى تىكەلىي دگەل تىشتان دكەت، بنەمايى كامى برىڤە دبت.

جانى جىھانى، ژ ناوسى يان ھۆشى قەپشتىە، دكەفتە ناقبەرا ھەبوونا دروست و مادەى، دبتە ناقگىنا ھۆشى و جىھانا مادەى.

ب گۆرەى پلۆتىنى، مادە تەخەيى بنىي جانى جىھانىيە، لەو نزمترىن و خرابترىن تىشتە ل ھەبوونى ھەمىي. ئەقجا، ھەر ھەقبەندىەكا دگەل مادەى، ھەبوونەكا خراب و نزمە و پىدقايە مرؤڤ خوە ژى رزگار بكەت، داکو ھلفرت و بلند ببتە ژىدەرى.

مرؤڤ وەكو بوونەوەرەكى دابەشكرى ل ناقبەرا ھۆشى و لەشى؛ ل جھەكيە ل ناقبەرا بەرھۆز و بەرھەست، ھزر و سوۆزى.. ھتد. ئەقجا ھەرتىشتەكى مە ب ئەردى و كامان قە گرى بىدەت خرابە و ھەرتىشتى مە ب ھۆشى قە گرى بىدەت مە بلند دكەت و بەرەڤ بەختەوەرىي دبتە، چونكى بەس بەختەوەرى ل دەرڤەى لەشى ھەيە.

ب گۆرهی پلوتینی، پیدقیه مروّف د تافیرکرنی را دهرباز ببت داكو بگهته تهکانی (بنه‌مایئ ئیکه‌مین). ئەف تافیربوونه د سی قۆناغان را دهرباز دبت؛ ئیک، قهنجی یان قهنجیا ئەخلاقی. ئەفه گریدایی جیهانا به‌رههسته، ئانكو گریدایی ژیانیه و کانئ مروّف ب قهنجیان دئ شیت چه‌ند ژ ئاخئ رزگار ببت یان ژئ دوور که‌قت. دو، قهنجی یان باشیا هزری یان قهنجیا د هزکرنئ دا *dianoetikos* (هزرا باش). سی، قهنجیا پی مه‌ستبوونی *ekstasis* کو بهوژینه دگهل ته‌کانی و گه‌هشتنه ره‌وشا، هندستانی دبیژنی نیرقانا.

هزکرنه‌کا سه‌رپی د ئەقان گۆتنان دا، هه‌رسی قهنجیین زه‌راده‌شتی دئینه بيرا مروّفی (هزرا باش، گۆتتا باش و کاری باش). هه‌که‌ر ئەم کراسگوهوژینی و بهوژینی ژئ لی زیده بکه‌ین، ئیکسه‌ر دئ پلوتینه‌کی رۆژه‌لاتی ژئ په‌یدا بت و وا دیاره، پلوتین ناقدارترین ناقگینی هزری بوویه ل ناقبه‌را فیلوسوفیا ئیرانی—هندستانی دگهل رۆژاقا.

دبیژن، دوماهی گۆتتا پلوتینی ئەفه بوویه: بزاقی بکه دیقانییا^(۱) د خوّه دا، بزقرینه‌قه بو دیقانییا د هه‌می تشتان دا.

گرنگیا پلوتینی بو مه د هندی رایه؛ پتريا ژیده‌رین وی یین هزری ژ ده‌قرا مه بوون و نفیسارین وی وه‌کو دۆکیومه‌نتین میژوویی، دشین ره‌هین سو‌فیاتیئ دروستتر ئاشکرا بکه‌ن و هنده‌ک ره‌فتارین ئیرو شروقه بکه‌ن.

(۱) دیقانی: ژ دیقا ئانكو خودا، به‌ری زه‌راده‌شتی تیگه‌هی ئەفی په‌یقی به‌ره‌فاژ بکه‌ن، و دیو و دیوانه و دین— شیت ژئ بمین، دیقا خودا بوو.

هندەك گۆتن

۱. بزاقى بکه ديقانىيا د خوه دا، بزقپينه قه بو ديقانىيا د هەمی تشتان دا.
۲. هەبوون دلخوازه چونكى بهرانبهرى جوانينييه، و جوانى خوشتقيه چونكى هەبوونه. ئەم ب خوه جوانين وهختى ئەم راستگو بين دگەل هەبوونا خوه ب خوه؛ كرپتى ئەوه ئەم بچينه ريزهكا دى؛ ئەم خوه بناسين، ئەم جوانين؛ ل خوه-نه ناسيني، ئەم كرپتين.
۳. دابچره (قهكشه ناڤ) خوه و ل خوه بنپره.
۴. ژيان فرينه تهكيه بهرهڤ تهكى.
۵. ل كيڤه بت، ل بن يان ل سەر ئەردى، لەش هەر دى رزت.
۶. جان ب سروشتى خوه حەز ژ خوداى دكەت و بزاقى دكەت بگههتى، وهكو ئەڤينا پاكا كچهكى بو بابهكى پاك؛ لى دگەل بوونا مروڤى و ب پيگوتنا ئەڤى جيهانى د سەر دا دجت، و ئەڤينهكا دى دكەت، يا مەرگدار، بابى خوه دهيلت و دادكهڤت.
۷. وهختى ئەم ل دەرڤه دنپرينه ئەو تشتى ئەم خوه دپهسپرينى ئەم ئيکهتيا خوه پاشگوھ دنپخين؛ ب نپرينا دەرڤه ئەم گەلهك روويان دبنين؛ بنپره ناڤخوه و هەمی بهرس سەرکهه. هەكەر مروڤ بهس خوه وەرگپرت، دى شپت ئيکسەر خوداى و خوه و هەميان ببينت.
۸. بهرى ئەم بهينه هپره، ئەم ل ويدرى هەبووين، مروڤ بين وهكى نهۆ؛ ئەم جانين خوهروو بووين. هۆشى د هەمی ژيوارى دا، نه ل دۆر، بهلكو گونجاي دگەل هەمىي. .پاشى هەچوهكو تهكانى گازی راهيلاى. گوتنا تهكانى دەرەهى بوو و ژ هەر رهخهكى گوههكى هات و هاى ژى بوو و بهيستن چيبوو؛ هينگى ئەم بووينه تشتهك دووانى، ئيدى ئەم نهماين ئەوى پيشين، مت، و ب مانايهكا دى ئيدى تهما.

۹. ئەقە ھەمى ھىزا گەردوونىيە، ب بياڧ بىدوماھىيە و ب ھىزى بىدوماھىيە، خودا ھندە مەزنە ئەڧ پارچە ھەمى بىدوماھىينە. ھەر جھەكى ناڧ بكى، ئەو لىيە.
۱۰. ئاگەھا مرؤڧى بۇ جانى ديار دكەت كو لڧينا سروشتييا وي، ھەكەر چو ئاستەنگ نەھينە پىش، نە راستوراستە، لى زڧرؤكە، ھەژوھكو لدؤر تشتەكى ناڧين دزڧرت، لدؤر چوونگەكى دزڧرت، ئەو خالا توخمى خوه ژى وەرگرتى.
۱۱. مرؤڧ ل نيڧا رى ل ناڧبەرا خودايان و گيانەوهران ددؤلينت.
۱۲. خودا نە ل دەرڧەى ھىچ كەسەكىيە، لى د ھەموو تشتان دايە، ھەكەرچى ئەو نەئاگەھدارن كو ئەو وەسايە.
۱۳. د خوه دا ھزر بكة و بنىرە. ھەكەر تو ھىشتا خوه جوان نەبىنى، وەكو پەيكەر تراشى بكة، داکو تشتەكى جوان چى بكةت: ئەڧ درى دېرت، ئەوئى درى ھلوو دكەت، ئەوئى خەتى تەنكتر لى دكەت، ئەڧى پاكتر لى دكەت، تاكو دىمەكى جوان ژى پەيدا دبت. تو ژى و ل خوه بكة.
۱۴. ترس، پىدڧىيە ب تەمامى نەمىنت. جاني پاك ژ چو ناترست.
۱۵. خوه بناسين، ئەم جوانين؛ خوه نەناسين، ئەم كرئتين.
۱۶. زانينى سى دەرەنجە ھەنە: بؤچؤن، زانست، رەوشەنى.
۱۷. رازى نەبوو ويئەيى وي بهيتە نەخشاندن، و بەھانە ئەو بوو: گەلەك خرابە ئەز بىمە دووڧكيشكى ئەڧى نيڧارى سروشتي ئەز تىدا زيندانكريم. ئەز بؤچى رازى بم ويئەيى ئەڧى نيڧارى نەمر بكةم؟
۱۸. ئەز ژ رەوانى نەجودانە، ئەم تىدانە.
۱۹. چو جاران چاڧى رؤژ نەديتيە تاكو وەكو رؤژى لى نەھيت، و جان نەشيت جوانىيا پىشسين ببىنتاكو ئەو ب خوه جوان نەبت.

پابلو پیکاسو Pablo Picasso

پیکاسو، ئیکە ژ ناقدارترین نیگارکیشین سەدسالییا بیستە. ل سالا ۱۸۸۱ج ل مەلەگە ل ئەسپانیا بوویە و دگەل براکی ریبازا کیۆبیزم (کابگەری) ئافرانیدیە. لی پیکاسوی، پتیریا ژیی خوە ل فرەنسا بۆراندیە.

پیکاسوی ل ئەکادیمییا شاھانە سان فیرناندۆ، فیترگەھا هونەرین جوان ل بەرشەلۆنە ل ئەسپانیا خواندیە. ل دەستپیککی نیگارکیشەکی سروشتی بوویە، لی دگەل سەدسالییا بیست، شۆرشا وی ل واری هونەری دەست پی دکەت.

شەهرەزایین هونەری، قۆناغین ژیانا وی هۆسا دابەش دکەن: قۆناغا شین (۱۹۰۱-۱۹۰۴)، قۆناغا گولین (۱۹۰۴-۱۹۰۶)، قۆناغا باندۆرا هونەری ئەفریکایی (۱۹۰۷-۱۹۰۹)، قۆناغا کیۆبیزما شرۆڤەکاری (۱۹۰۹-۱۹۱۲) و و قۆناغا کیۆبیزما سازکاری (۱۹۱۲-۱۹۱۹) کو ب قۆناغا کریستالی ژی بەرنیاسە.

پیکاسو وەکو هونەرمەند، دژی هەر شەپرەکی راوەستایە، ب خوە پشتەقانییا وی بۆ دۆزا کەتەلانیان ژی، زاردەقی بوو و تەڤلی خەباتی نەببوو. هەمان هەلوەست بەرانبەر فرانووی و فاشیتان هەبوو، ژئ ئاجز بوو، دژئاخفت، لی نەچۆیە دگەل ئالیەکی شەپری.

ل سالا ۱۹۴۴ج پیکاسو چۆ دگەل پارتیا کۆمۆنیستا فرەنسی و ئامادەیی کۆنفرانسی ئاشتیا نافنەتەویدی بوو ل پۆلەندا. ل سالا ۱۹۵۰ی خەلاتی ستالینی بۆ ئاشتیی ژ حوکمەتا سوڤیەتی وەرگرت.

ل ديدارهكى، سالا ۱۹۴۵ى، پيكاسوى گوت بوو: ئەز كۆمۇنىستىم و نىگارين من نىگارين كۆمۇنىستىنە.. بەس ھەكەر ئەز سۆلچىكەربامە، شاھپارىزبام يان كۆمۇنىست يان ھەرتشتەكى دى، من وەسا چەككوچ ل پىلاقان نەددان كو رىبازا من يا سياسى ديار بكتە.

ل سالا ۱۹۶۲ى خەلاتى لىنىنى يى ئاشتىي وەرگرت.

سەرا ئەقان مژاران، كەقنە ھەقالى وى، ئەندرىخ برىتون André Breton نەچۆ دەستى وى و ژىنامەنقىس جۆن بىرگەرى نقىسىيە: ئەو ھورنەرمەندەكە كۆمۇنىستان پوچكرىيە. لى جان كۆكتۆ د بىرەوهرين خوە دا دىيژت؛ لدۆر كۆمۇنىستيا خوە، پيكاسوى گوتە من: ئەز چۆيمە دگەل خىزانەكى، و وەكو ھەمى خىزانان، تەژى ريخە shit.

پيكاسۆ ھونەرمەندەكى بەرھەمدار بوو، وەسا ھاتىيە ھەژمارتن كو ۵۰،۰۰۰ بەرھەم ل پاش خوە ھىلا بن؛ ۱۸۸۵ نىگار، ۱۲۲۸ پەيكەر، ۲۸۸۰ سىرامىك، ۱۲۰۰۰ وینە، ئەقین مايى چاپ و نەخشن.

ناقدارترين كەقالى پيكاسوى گویرنىكا Guernica يە (۱۹۳۷).

ل ۱۹۷۳ى ل فرەنسا پيكاسوى فرەچەيى خوە دانا و وەغەرا دوماھيى كر.

ھندەك گۆتن

۱. ھونەر ئەو درەوہ يا ھارى مە دكتە د راستىي بگەھين.
۲. ھەمى زارۆك ھونەرمەندن. ئارپىشە ئەوہ وەختى مەزن دبن، دى چاوا ھونەرمەند مينن.
۳. ھەرتشتەكى تو ھزر بكتە راستە.
۴. ھونەرمەندى خراب كۆپى دكتە. ھونەرمەندى باش ددزت.
۵. ھەر كارەكى ئافراندى ل دەستپىكى كرىارەكا ھەلوەشاندىيە.
۶. ئەز لى ناگەپم. ئەز ددۆزم.
۷. ھونەر رامالينا تشتين نە فرە.

۸. ھونەر تۆزا ژيانا رۆژانە ژ جانى رادمالت.
۹. رەنگ، ۋەكو سەروسىمايان، ب گۆرەى سۆزان دگوهەرن.
۱۰. ھەرتشت سەيرە. سەيرە مرؤف ۋەكو گومتەكەى شەكرى د سەرشۆكى دا نابھوژت.
۱۱. ۋەكو تىشتان ھزر دكەم ئەز نىگار دكەم نە ۋەكو دبىنم.
۱۲. گەنجاتىي ژى نىنە.
۱۳. ئەقىنى مەزنتىرەن گەشادىيا ژيانىيە.
۱۴. داكو نىگارەكى بكىشى، پىدقىيە چاقىن خوە بنقىنى ۋ بسترى.
۱۵. ئەز ب ھزرەكى دەست پى دكەم ۋ پاشى دبتە تىشتەكەى دى.
۱۶. من دقىت ب گەلەك پارەيان ۋەكو ھەژارەكى بژىم.
۱۷. ئەم پىر نابىن، ئەم دگەھىن.
۱۸. نابت ئەز چ بىژم ھەردەم باوەر بگەى. پىسىار ۋا ل مرؤقى دكەن درەۋان بگەت نەخاسمە ۋەختى بەرسف بۆ نەبن.
۱۹. چار سال پى قىيان تاكو ۋەكو رافائىلى فىرى نىگاركىشىي بوویم، لى ھەمى ژىيى من تى چۆ تاكو ۋەكو زارۆكەكى فىربوویم.
۲۰. كى دروست روويى مرؤقى دبىنت؛ ۋىنەگر، نەينك، يان نىگاركىشى.
۲۱. ھەكەر بەس ئىك راستى ھەبت، تو نەشىي سەد كەقالان لسەر ھەمان بابەتى بنەخشىنى.
۲۲. مەرەما ھونەرى ئەۋە گەمارا ژيانا رۆژانە ژ جانىن مە بشۆت.
۲۳. داىكا من دۆتە من: ھەكەر تو بوويە سەرباز دى بىيە جەنەرال. ھەكەر تو بوويە شەماشە، دى بىيە پاپا. ل جەھى ئەقى، ئەز بوومە نىگاركىشى ۋ بوومە پىكاسۆ.
۲۴. ھەر زارۆكەك ھونەرمەندەكە. ئارپىشە ئەۋە، دگەل مەزنبوونى، دى چاۋا ھونەرمەند ھىلىن.
۲۵. ھونەرمەند ئامانەكى ۋەرگرتنا سۆزانە ژ ھەمى دۆرماندورى: ژ ئاسمانى، ژ ئەردى، ژ پارچە پەران، ژ شكلىن دبۆرن، ژ تەقنى تەقنىپىركى.

۲۶. رەنگ وەكو سەروسىمايان، ب گۆرەي گۆھەرپىنا سۆزان دەينە گۇھارتىن.
۲۷. كۆمپىيۇتەر بكار چو ناھيىن. ئەو تەنى دىشىن بەرسقان بدەنە تە.
۲۸. ئەز تىشتان وەكو ھزر دكەم دنەخشىنم، نە وەكو دبىنم.
۲۹. ب چار سالان ئەز فېربووم وەكو رافائىلى رەنگ بكەم، لى ھەمى ژى تاكو وەكو زارپۆكەكى رەنگ بكەم.
۳۰. نەخشاندن تەنھا رىكەكا دىيە بۇ پاراستنا بىرەوھريان.
۳۱. ھەر بەھايەككى باش نرخەككى خراب ل ئالى دى ھەيە.. زىرەكيا ئاينىشتاينى، ھىرۆشىما ژى روو دا.
۳۲. ھونەرى رووت (مجرد) نىنە. ھەردەم پىدقىيە تو ژ تىشتەكى دەست پى بكەي. پاشى تو دىشى ھەمى شوپىن راستىي ژى قەكەي.
۳۳. خۇدا بەس ھونەرمەندەككى دىيە. ئەوى زەرافە، فىل، و پىشىك ئافراندىنە. بەس ئەوى ستايلەك نىنە، ئەو ھەر بەردەوامە ل جەرباندنا تىشتەككى دى.
۳۴. كۆمپىيۇتەر بكار چو ناھيىن. ئەو بەس دىشىن بەرسقان بدەنە تە.
۳۵. بەس دو جورىن ژان ھەنە – خۇداقەند و بندەست^(۱).
۳۶. وەختى ئەز زارپۆك، داىكا من گۆتە من؛ ھەكەر تو ببىيە سەرباز، پاشى دى ببىيە جەنەرال. ھەكەر تو ببىيە قەشە، ل دوماھىي دى ببىيە پاپا. ل شوونا ئەوان، ئەز بوومە نىگاركىش و پىكاسو ژ من چىيوو.
۳۷. سەرکەقتن خەتەرە. ئىك دى خۇە كۆپى كەت، و خۇە كۆپىكرن خەتەرترە ژ كۆپىكرنا خەلكى دى. ئەو مروقى دگەھىنتە ستەورىي.
۳۸. وەختى ئەز دمرم، ئەو دى وەكو نقۆمبىونا كەشتىەككى بت، و وەختى كەشتىەكا مەزن نقۆم دبت، گەلەك ئەو خەلكى ل دۆرماندۆر دگەلدا بنئاف دبن.

(۱) doormats: ۱ پىمال، پىتلاقمالا بەردەريان. ۲ بندەست.

تۆماس ستيرنز ئېليۆت T. S. Eliot

ئېليۆت ل ساللا ۱۸۸۸جى ل ميسۆرى بوويه. ئەو ب رها خونى دگهته ئەندرو ئېليۆت يى ل ساللا ۱۶۶۰ ژ ئنگلتر مشهخت بوويه بوستن، ماساچووسيتس. ل ۱۹۱۴جى ئېليۆتى مشهختبوونهكا بهرهفاژكر و فهگهپرا ئنگلتر، لى ئاكنجى بوو، شوكر و ژئينا.

ئېليۆت ناقدار ب T. S. Eliot گوتارنقىس، وشاننده، شانونامه نقىس، رهخنهگرئ ئەدهبى و جفاكى بوو. دگه لدا، ئيكه ژ ناقدارترين چامه نقىسين سه دساليا بيست.

ئېليۆتى ب ههلبهستا خوه The Love Song of J. Alfred Prufrock (۱۹۱۵) گه لهك سه رنج راکيشا، كو وهكو نموونه يه كى بلندي ههلبهستا نووخواز هاته ديتن. پاشى كومهكا ههلبهستان وشاندىن كو دهينه ههژمارتن ناقدارترين ههلبهستين ئنگليزى، وهكو؛ ئهردى ويران يان چولستان The Waste Land (۱۹۲۲)، مروڤين خلوله The Hollow Men (۱۹۲۵)، خوهلى يا چارشه ميبى Ash Wednesday (۱۹۳۰)، و چارتك Four Quartets (۱۹۴۵). ههروهسا ئېليۆتى ههفت شانونامه نقىسينه، يا ژ هه ميان ناقدارتر، تاوانهك د كاتيدراييقه Murder in the Cathedral (۱۹۳۵).

ل ساللا ۱۹۴۸ خه لاتى نوبل ب ئەدهبى وهرگرت.

ل ساللا ۱۹۶۵جى ل لهندهنى مر.

ھندەك گۆتۈن

۱. بەس ئەوۋىن نەترسن گەلەك دورور بچن، دبت بزائن مروڤ دى شىت چەند دورور بچت.
۲. ھەلبەست نە سەربەدانا سۆزىيە، لى رەقىنە ژ سۆزى؛ ئەو نە دەرىپىنە ژ كەساتى، لى رەقىنە ژ كەساتى. بەس، بىگومان، تەنئ ئەوۋىن كەساتى و سۆز ھەنە دزائن ئانكو چى مروڤى بقتى ژ ئەوان تىشتان پرەقت.
۳. ئەوا ئەم دىۋىزىنى دەستىك پتريا جاران دوماھىكە. و چىكرنا دوماھىكە چىكرنا دەستىكەكەيە. دوماھىك ئەو جھە يى ژى دەست پى دكەين.
۴. مال ئەو جھە يى مروڤ ژى دەست پى دكەت.
۵. من ژيانا خوە كەچكىن چايى پىقايە.
۶. تو مۇسقىيى وەختى مۇسقىا ددۆمىنت.
۷. ھەلبەستا دروست، بەرى مروڤ تىبگەھت، خوە دگەھىنتە مروڤى.
۸. كانى ژيان ئەم دژىنى دا ھىداينە؟ كانى ژىرى ئەم دزانى دا ھىداينە؟ كانى زانين ئەم د پىزانينان را ھىداينە؟
۹. پىدقىە تارىكى بىتە رۇناھى و راوہستان بىتە دىلان.
۱۰. من گۆتە جانى خوە، بىدەنگە بە، و بىھىقى چاھەرى بە، چونكى ھىقى دى ھىقى بت بۇ تىشتى خراب.
۱۱. نىقەك زىانين جىھانى بناسين خەلكەكىنە دقۇن ھەست بکەن ئەو گرنگن. مەرەما وان زىان نىنە. بەس زىان سەرنجا وان راناكىشت.
۱۲. كانى چاوا تىشت ھەنە، و كانى ب گەوھەر فەرە ھەردەم چاوا بن، چامەبىژى نە پىشەيە، بەلكو ياريا خىشمىيە. ھىچ چامەبىژەكى راستگۇ نەشىت ژ بەھايى بەردەوامى نقىسىنا خوە پىشتراست بت: دبت، بۇ چونە، ئەوى دەمى خوە پووچكر بت و ژيانا خوە شىلانند بت.

۱۳. ھەكەر تو ل ھنداڧ سەرىڭ خوە نەبى، تو چاوا دى زانى تو چەند بلندى؟
۱۴. ئەنتىكەيە پەيڧ ھندە ب كىماسىنە. لەو، كانى چاوا خودانى تەننەفەسى ل ھەناسەيەكى دگەرت، دلدار ژى وەسا خەباتى بۇ پەيڧان بكتە.
۱۵. ئەز باوەر ناكەم مروڧ ھەر پير دبت. ئەز ھزر دكەم ئەوا ل ژيانى روو ددەت ئەو، ل ژىپەكى مروڧ ھشك رادوھستت و گەنى دبت.
۱۶. دنيا نە ب پەقىنەكى ب دوماھى دەيت، لى ب ئاخىنكەكى.
۱۷. نە جوانە تو قانونان بشكىنى، بەرى تو بزانى پىڭىرىي پى بكتە.
۱۸. ئەم گەلەكى دزانين، و باوهرىي ب پچەكى دئىنين. ئەدەبى مە پىڭوھۆركى دىنىيە، و دىن ژى وەسا.
۱۹. ئەو جھى پەرسگەھ لى نەبت پىدڧىە مال ژى لى نەين.
۲۰. چو دىمەن ژ ھندى كرېتتر نىنە، پىرەمىرەكى دەستان ژ دىيائى بەرنەدەت، ھەكەرچى دىيائى دەست ئ بەرداينە.
۲۱. گرنگترين تشتى چامەنقىس بكتە ئەو، ھندى بشىت كىم بنقىست.
۲۲. مروڧاتى نەشىت خوە لىبەر گەلەك راستىي راگرت.
۲۳. چامەنقىسى سنلە چاڧلىكرنى دكتە؛ چامەنقىسى مەزن دزىي دكتە.
۲۴. چامەبىژى خراب، پترىا جاران نەھۆشە وەختى پىدڧىە ھۆشيار بت، و ھۆشيارە وەختى پىدڧىە نەھۆش بت.
۲۵. نۆبل نكتا كفى مروڧىە. پىشتى وەرگرتى، ھىچ كەسەكى تشتەك نەكرىە.
۲۶. تەنھا ل جىھانا تشتان مە وەخت و بىاڧ و كەس ھەنە.
۲۷. ھندەك بەرھەڧكار نقىسەرېن سەرنەكەڧتىنە، لى پترىا نقىسەران ژى وەسانن.
۲۸. ئەز ئەنگلۆكاتۆلىكم ب دىنى، كلاسىگەرم ب ئەدەبى و شاھپارىزم ب سىياسەتى.

رابیندرانات تاگور Rabindranath Tagore

ل ساللا ۱۸۶۱ئى ل بېنگالى بوويه و بنگالى دېيژنى رەبىندرەناتە تاگورە. تاگورى، ل دوماھىيا سەدساليا نۆزدى و دەستىكا بىستى، سىبەرا خوە ب سەر ئەدەبى بنگالى دا ئىنايە و جوانترىن ھەلبەست و چىرۆك و گوتار ل پاش خوە ھىلاينە.

تاگور، خودانى گىتانجەلى، و ئىكەمىن نقىسەرى نە ئورۇپىيە خەلاتى نۆبل ب ئەدەبى وەرگرت بت (۱۹۱۳).

ھندەك گۆتن

۱. ئەور بسەر ژيانا من دا دەين، نە ئىدى باران ژى دبارت نەژى دبنە باخۆرە، لى رەنگەكى ل ئاسمانى رۆژاقابوونا من زىدە دكەن.
۲. دا نقىژى بکەين نەکو دا ژ تىشتىن خەتەر پارستى بين، لى داکو نەترسىن وەختى رووبروو دبين.
۳. زارپۆكى ب پەرورەدەيا خوە چارچۆقە نەکە، چونكى ئەو زەمانەكى دى ھاتىە دىيائى.
۴. ئەز نقىستم و من د خەو دا دىت، ژيان خوەشىە. ئەز ھوشيار بووم و من دىت ژيان شۆلە. من کر و دىت، شۆل خوەشىە.
۵. بھىلە ژيانا تە، وەکو خوناقا لسەر سەرى بەلگى، سۆک لسەر لىفا زەمانى دىلانى بکەت.
۶. ئەقىنى تەنھا راستىە و ئەو تەنى سۆزە. ئەو راستىا رەھايە د دلى ئافراندى دا.

۷. خواندنا بلندترین نه ئهوه يا تهنها پيژانينان بدهته مه ، لي ئهوه يا ژيانا مه دگهل ههمي ههبووني دئيخته هارموني.
۸. باوهرى ئهه بالندهيه يي ههست ب روئناهيى دكهت ، هيشتا سپيده تاريك.
۹. ئاڤا د ئامانى دتهيست؛ ئاڤا دهريايى تاريكه. راستيا بچووك په يقين ئاشكرا هه نه؛ راستيا مه زن بيدهنگيه كا مه زن هه يه.
۱۰. په لپه لاتينك مه هان نا هه ژميرت لي گاڤان ، و تيرا خوه وهخت هه يه.
۱۱. مرن روئناهيى ناڤه مرينت؛ ئهه له مپي رادكهت ژونكى ئهلند هات.
۱۲. نه بيژه: سحاره و دگهل ناڤى دهووني بهاڤيژى. وهكو زاروكه كى نهوزاد لي بنيره كو هيشتا نه هاتيه ناڤكرن.
۱۳. من ب خوه نفشى گه شيبينه كى بو خوه چيكره يه. ههكه ر من نه شيئا ده رگه هه كى فه كه م، دى چمه ده رگه هه كى دى- يان ئه ز ب خوه دى ده رگه هه كى چي كه م. نهو چهند تاريك بت ، تشته كى شهنگ دى هيت.
۱۴. مه ژيى هه مى مه نتق وهكو چه قويه كا هه مى ده فكه. ئه وى ده ست بدهتى بريندار دكهت.
۱۵. ئه قينى ديوانى ناخوازت ، لي ئازادى ددهت.
۱۶. دروستى گه له كن ، لي راستى ئي كه.
۱۷. ئه م گه له ك نيژيكى مه زنيى دبين وهختى ئه م ب نه فسبچووكيى مه زن بين.
۱۸. ژ پيروزه تاريكاتيا په رسگه هى زاروك دره فنه ده رقه ل ناف خيزى دروون ، خودا ل ياريين وان دنيرت و دينڤانى ژبير دكهت.
۱۹. هه لكيشان ژ به نداتيا ئاخى بو درهختى نه ئازاديه.
۲۰. ئه قينى نه بهس تهنى ئاره زووكرنه ، بيدهقيه راستى دگهلدا بت ، ئهه ده ستوره.
۲۱. نيرفانا نه پفكرنه ل مومكى. ئهه فه مرينا گورييه چونكى روژ هات.

۲۲. هەر ئاستهنگهكا مرۆقى خوه د سهر را باز دابت، دبتة رهشه، پاشى ئاراميا مرۆقى تيكدهت.
۲۳. ئەوين پتر ههبت پيدقيه پتر بترسن.
۲۴. ههكهر ته دهركهه لبهه هههه خهلهتيان گرت، راستى ژى دى هيتته گرتن.
۲۵. ژيان ب مه هاتيه دان، ئەم ب ريكا دانا وي ههژى دبين.
۲۶. مووين سپى نيشانين ژيريينه ههكهه تو بشييه ئەزمانى خوه. باخقه ئەو بهس موونه، ههه وهكو گهنجاتيى.
۲۷. ئەقيني ئەفسانهيهكا بيدوماهيه، چونكى چو تشتى دى نينه وي شروقه بكهت.
۲۸. سههرهقى بزاقى دكهت راستى د دهستى خوه دا بپاريزت، هند دگفتشت دكوژت.
۲۹. بارى مرۆقى ب، ئەز ب خوه دكهههه، سفاك دبت.
۳۰. ئەم دكههينه ئازادىي وهختى ئەم هههه بههائى وي ددهين.

تالیسی مەلاتیایى Thales of Miletus

تالیسی مەلاتیایى، ل مەلاتیا ئەناتۆلیایى^(۱) ل کنار ۶۲۴ ب.و.ی. تالیس دگەل سۆلۆن Solon و پیریاندر Periander و کلیۆبولۆس Cleobulus و خیلۆن Chilon و بیاس Bias و پیتاکۆسى Pittacus دەستەکا (هەفت ژیرین یۆنانى) پیکدئینن.

ناقدارى و مەزناھیا تالیسی نە ژ بەرھەمى وییە کو پرت ژى ماینە، لى پيشەنگى و ئوستادىیا وییە. ب گۆرەى پتریا ژیدەرەن، و ئەریستۆ بەرى ھەمیان، تالیس ئیکەمین فیلۆسۆفى گریکانە.

ب گۆرەى ئەریستۆى، تیۆرییا تالیسی لدۆر ھەبوونى لسەر ئاڤا دامەزرابوو. تالیسى ھزر دکر، ژیدەرەى ھەمى تشتان ئاڤە. بپتراند راسل دبیژت: فیلۆسۆڤیا رۆژاڤایى ژ تالیسی دەست پى دکەت، چونكى ئەو ئیکەمین کەسە بزافا شرۆڤەکرنا ھەبوونى کرى، بپى خوہ بسپیرتە میتۆلۆجیایى.

تالیس ستیرناس ژى بوو و شتیان ھەبوون پيشبینیا غەبیرینا رۆژى بکەت و ئەڤى ناقداریهکا مەزن بۆ پەیداکر، چونكى ھینگى، شۆلەكى خودایى بوو، ئیک بزانت دى رۆژ کەنگى غەبیرت. ھەرەوسا، ماتماتیکزان بوو و ھندەک تیۆریین ماتماتیکى بۆ وی ڤەدگەرن.

تالیسی ھزر دکر ئەرد لسەر ئاڤییه، و بیڤەلەرژ ژ ئەڤى ئیکى پەیدا دبن.

(۱) ئەناتۆل یان ئەنادۆل ژ پەیڤا گریکی ئاناتۆلى anatole ھاتیه، ئانکو رۆژھەلات: ئانا- رابوون یان ھەلاتن و تۆلاین ئانکو کرن، پیکڤە دبت ھەلاتنا (رۆژى).

ھندەك گۆتۈن

۱. زەھمەتتە تىشت لىسەر ئەردى ئەوۋە مرۇف خوۋە بناست.
۲. ب سانەھىترىن تىشت لىسەر ئەردى ئەوۋە مرۇف ئامۇژگاربان ل خەلكى بکەت.
۳. چو تىشت ژ ھزرى کاراتر نینە، ئەول ھەمى جیھانى دگەرت، و چو ژ ھەوجەییئ ھیزدارتر نینە کو ھەمى داگىپرانى بۆ دكەن.
۴. ھىقى تەنھا تىشتى باشى ھەفیشكە بۆ ھەمیان؛ ئەوین ھىچ تىشت نەبت ھىشتا ھىقى ھەیە.
۵. ھىقى نانئ مرۇفى ھەژارە.
۶. بۆ سى تىشتان ئەز شوكردارى بەختیمە: ئىك، ئەز مرۇف بوویمە، نە گیانەوەر؛ دو، زەلام نە ژنك؛ سى، گرىك نە ھۆقانە.
۷. گەلەك ئاخقتن، نە نیشا گەلەك زانینىیە.
۸. دەمى بۆرى بیگومانە، پاشەرۆژ شىلیە.
۹. ژىرتىن تىشت وەختە، چونكى ھەمى تىشتان رۆھن دكەت.
۱۰. ئاف بنستەرە، یان توخمى تىشتانە. ھەمى تىشت ئاقن.
۱۱. ھەمى تىشت ژ ئاقینە و ھەمى تىشت تىدا دبوھژن.
۱۲. مرۇفى زىرەك د سەر یى ھیزدار رایە.
۱۳. چرىسكەك بەسە دا ھەمى دارستانئ بسۆژت.
۱۴. خودا چىە؟ ئەوۋە یى نە دەستپىك نە دوماھى ھەبت.
۱۵. ئەوۋ نەكە یا تو گازندەیان بکەى چونكى یىن دى دكەن.
۱۶. پىشەرۆژ^(۱) مسۆگەرە، پاشەرۆژ شىلیە.
۱۷. ھەكەر نە زەنگىنیەکا زیدە نە ژى دەستكورتیەکا بەربەلاڤ ل ناف مللەتەكى ھەبن، ھىنگى دشىن بیژىن دادى ھەیە.

(۱) پىشەرۆژ: رۆژىن پىشىن، دەمى بۆرى past.

۱۸. كى بەختە وەرە؟ ئەو كەسە يى لەشەكى ساخلەم ھەبت، مەژىي وى تەنابت و خوە بۇ شيانىن خوە تەرخان كربت.
۱۹. ئەز نەبوومە باب، چونكى ئەز بەندەوارى زارۆكانم.
۲۰. وەختى ب پۆرچكى بگرە.
۲۱. نەخوەشيپن ناقمالى قەشىرە.
۲۲. دارەكى ل دوماھيا سيبەرا كۆچەكى pyramid بچكلىنە، ب تىرپىژا رۆژى دى دو سىگۆشە ئاڧا بن، و ھاتىە بورھانكرن كو بلنداھيا كۆچى بەرانبەر بلنديا دارى وەكو يا سيبەرا كۆچىيە بەرانبەر سيبەرا دارى.
۲۳. ئەم ل ژىوارى ناژين، لسەر ئەردەكى ھشك، لى ئەم د بنى ئۆقيانۆسەكى باى دا دژين.

تۆلستۆی Lev Tolstoy

لیف نیکولایېفېچ تۆلستۆی، رۆمانفیسەکی رۆسە و ئیکە ژ ناڤین سەنگین د میژووا رۆمانی دا. تۆلستۆی ل ساللا ۱۸۲۸ ل دەقەرا تۆلا ل رۆسیا بوویە.

تۆلستۆی کورپ خیزانەکا خانەدان و کەتخودا بوویە، لی زووکە دایک و بابین وی مرینە و کەسوکارین وی لی بووینە سەمیان تاکو مەزن بووی.

تۆلستۆی، خواندنا خوہ یا دەستپیکي ل مالخ، لسەر دەستی دادۆکین فرەنسی و ئەلمان وەرگریە. ل ساللا ۱۸۴۳ی چۆ زانیگەها کازان، لی ژبەر نومرەیین وی یین نزم کۆرسەکی سانەهیتەر وەرگرت، لی ل ساللا ۱۸۴۷ بی باوەرنامە زانیگەھ هیللا.

تۆلستۆی قەگەرا گوندی خوہ و چاڤدیریا جۆتیارین خوہ کر، لی گەرانین وی ل ناڤبەرا تۆلا و مۆسکۆی، جۆتیارەکی خراب ژئ چیکر.. لی دەست ژ نڤیسینی نەبەردا.

پاشی تۆلستۆی چۆ لەشکەریی و پشکداری د جەنگا کریمیا دا ل ساللا ۱۸۵۵ی کر.

ل وەختی لەشکەر، تۆلستۆی وەختەکی زیدە هەبوو، حەزا خوہ یا نڤیسینی پی پر بکەت.. هینگی (زارۆکاتی) نڤیسی و ل گۆڤارەکی بەلاقەکر. پاشی (سنیلەیی) نڤیسی و ببیرەوهوریین لەشکەریی نیڤەرۆ هیلان.

وهختى تۆلستۆى ژ لەشكەرىي خلاسبووى، ببوو نقيسەرەكى
ناقدار، لى تۆلستۆى نەشييا خوه بدهته دگەل دبستانەكا ئەدەبىيا وى
وهختى.. خوه وهكو ياخيهك نيشا دا و سەرەدانەكا پاريسى كر. ل
پاريسى هەمى پارەيىن خوه ل قومارى دان و نەچار بوو قەگەرته رۇسيا.
هينگى ۱۸۵۷ئى (گەنجاتى) نقيسى، و پى سىتكى ژياننامەيا خوه
تەمام كر.

ل سالا ۱۸۶۰ئى تۆلستۆى دەست ب وشاندنا چاپتەرەين پيشين ژ
ئىكەمين و مەزنترين رۇمانين خوه كر؛ جەنگ و ئاشتى.

پاشى دەست ب دووهمين ناقدارترین رۇمانا خوه (ئانا كارينينا)
كر. ئانا كارينينا ل سالىن ۱۸۷۳-۱۸۷۷ بەلاقە بوو.

ل ئەفى وهختى، تۆلستۆى توشى گىژەفانكەكا جانكى و بزاگرن
مانايەكى بۆ ژيانى ببينت. چونكى دىرى نەشييا بەرسقەكا كۆمكرىت
بدهتى، ئەوى ب خوه ل بەرسقى گەرا و كرە پرتووكەك ب ناقى (ناقگين)
ل سالا ۱۸۸۳ئى بەلاقە كر.

ل سيه سالىن پيراتيا خوه، تۆلستۆى ريبازەكا ئەخلاقى و دىنىيا
تايبەت بۆ خوه چىكرن و هزرين وى لدۆر بيدژوارى بەرەهەنگابوونا
خرايى، نەدوورە باندۆرا خوه گەھاندبته كەسەكى وهكو غاندى.

هزرين تۆلستۆى يىن دوورى ئايىنى ئورتودۆكسان، رهوشتا مالا
وى گەلەك تىكدابوو و ئەو و ژنا وى ببوونە دو چيا د مالەكى دا.

ل سالا ۱۹۱۰ئى تۆلستۆى بۆ جارا دوماهيى چاقين ل ديايى نقاندىن
و جانى خوه د نقيسارين خوه را بۆ مە قەشارت.

تۆلستۆى نقيسيه: ل جەنگى من مروّف كوشتینه، من ل هەقركيىن
شيربازيى خەلك كوشتینه. من قومار كرىه و رەنجا سەپانان مەزاختيه
و خراب سزادايىنه ژى، دگەل ژنين پوچ هەرتشەك من كرىه و خەلك

خاپانديه. درهو و دزى و زنا ژ ههمى رهنگان و سهرخوهشى و دژوارى و كوشتن، ههمى من كرينه، چو تاوان نهماينه من نهكربن، و هيشتا ئەز بهرانبهر بهرشين خوه مروڤهكى ب ئەخلاقم. ئەڤه ژيانا من بو دهه سالان.

مهزناھيا تۆلستۆى نه د بهرهمى وى تهنى رايه، مهزناھيا وى د مروڤانیا وى رايه.. وهختى ژ دهره بهگهكى رهنجميژ بوويه سهميانى ئەڤينى و مروڤانينى و پيڤڤه ژيانى.

هندهك گوتن

۱. ههركهس هزرا گوهارتنا جيها، ئى دكهت، بهس كهس هزرا گوهارتنا خوه ناكهت.
۲. ههكهر ته دڤيت شاد بى، ببه.
۳. مۆسيقا بوخته يى سۆزييه.
۴. ههمى دژوارى پيڤهاتيه ژ، هندهك خهلك هندهكين دى، ل ژير گهفا ئازارى يان مرنى، پال دهن كارهكى بكن ئەوان نهڤيت بكن.
۵. ئەز ل پشتا مروڤهكى سواربووم، دهستين خوه ل قپكا وى وهركرن و نهچاركر من ههلگرت، و هيشتا ئەز خوه و يين دى پشتراست دكهم كو دلئ من گهلهك پيڤهيه و هيڤى دكهم ب ههر ريڤهكا ههبت بههرا وى زيده بكهم— ئەو تى نهبت ژ پشتا وى بهيمه خواري.
۶. مهزناھى ل ئەوى جهى نينه يى سادتهى و باشى و راستى لئ نهبن.
۷. مروڤ دڤيت بژيت و ساخهه م بت، بيى گيانه وهران بو زادى بكوژت؛ لهو، ههكهر وى گوشت خوار، ئەو پشتكاريى دبرنا ژيانا گيانه وهرهكى دا دكهت، تهنى بو چيژئ.
۸. حوكمهت كو مبهندهكا مروڤانه بو خوه زوريى ل مه يين مايى دكن.
۹. چهند وههمهكا كاملانه كو جوانى باشيه.

۱۰. نه بهس پیدقیه ئەم حەزا خوه یا نهۆ بۆ وەرارا دەولهتی رهوهستینین، بهلکو پیدقیه ئەم مەرەقا کیمکرن و لاوازبوونا وئ بکهین.
۱۱. دو هیژدارترین جهنگاوهر بینفرههی و دەمن.
۱۲. تهنه مانایا ژیانئ ئەوه خزمهتا مروقانیئ بکهین.
۱۳. د ههمی میژووویی دا، شهپهک نینه حوکمهتان نه ههلیخست بت، حوکمهتان تهنئ، دوور ژ بهرژهوهندیین خهلکی، کو شهپ بۆ وان ههردم زیانبهخشه ب خوه وهختئ سهر بکهفن ژئ.
۱۴. هونهر نه پیشهیه، ئەو قهگواستنا ههستکرا هونهرمهندی جهرباندیه.
۱۵. ئەم دروست دژین وهختئ گوهارتنهکا بچووک دقهومت.
۱۶. راستی، وهکو زیپری، نه بۆ زیددهیی دهیته وەرگرتن، لی بۆ ژئ شووشتنا ههر تشتهکئ نه زیپرت.
۱۷. ئیک ژ پیشتترین مەرچین شادیئ ئەوه ههقهبندیا مروقی و سروشتی نههیته بزاندن.
۱۸. بی زانینا ئەز چمه و ئەز بۆچی ل ههره مه، ژیان نابت.
۱۹. ههمی خیزانین بهختهوهر وهکو ئیکن، ههر خیزانهکا بهدبهخت وهکو خوه بهدبهخته.
۲۰. میژوووزان وهکو کهسین کهرن، بهرسقین پرسیارین کهسی ژئ نهکرین، ددن.
۲۱. بۆ خاترا خودای، بیهنهکئ راوهسته، شۆلی خوه راوهستینه، ل دۆرین خوه بنیپره.
۲۲. ب خوه ل نوهالا رهشهیی مەرگی ژئ، دو و دو نابنه شهش.
۲۳. ههمی خهک دژین، نه ژبههر ههر سهخبیریهکا ل خوه دکهن، بهلکو ژ ئەفینیا خهلکئ دی بۆ وان ههیه.

۲۴. ھندى دەولەت مەزنىتر بت، نىشتىمانپەرورەريا وى خەلەتتر و
دېندەترە، و سەرجمى ئازارى لسەر ئەوین ھىزا وى داناین پتر
لى دەیت.

۲۵. لەشى مە مەكىنەيە بۇ ژینى. بۇ ھندى ھاتىە چىكرن، ئەو سروشتى
وىيە. بەئىلە ژيان بى ئاستەنگ بچت و ئەو ب خوە بەرگرىي ژ خوە
بکەت.

۲۶. جوداھيا سەرەكە ل ناقبەرا پەيقان و فليان deeds ئەو، پەيف بۇ
مرۇقان ئاراستەكرينە ژبو دەستخوشىي، بەس فلى تەنى بۇ
خوداى دەينەكرن.

۲۷. تو بىژى ئەو بەرھەمى ھونەرى باشە، بەس پترىا خەلكى
تىئاگەھن، وەكو وى يە ئەم باسى جۆرەكى خوارنى بکەين كو
گەلەك باشە بەس پترىا مرۇقان نەشىن بخون.

۲۸. قانون بەس كرىارىن د سنۆرەكى و چارچۆقەيەكى بەرتەنگ دا،
سووچدار دكەت و سزادەت؛ ھۆسا، ھەمى كرىارىن ھەقجور بەس
ل دەرقەى ئەوان سنۆر و چارچۆقەيان، رەوا دكەت.

۲۹. مرۇق بۇ ژيانا خوە ھۆشيارە، بەس ئاميرەكى بىئاگەھە ژ
ئەنجامدانا ئارمانجىن مېژوويى و گەردوونىيىن مرۇقانىي.

۳۰. جەنگ ھند نەداد و كەشەفرىتە، پىدقىە ئەوین شەرى دكەن دەنگى
وژدانى د ناخى خوە دا بخەندقىنن.

جەواھەر لال نەھرو Jawaharlal Nehru

نەھرو ل سالا ۱۸۸۹ بوويە و ل ۱۹۶۴ى مريە.

نەھروىي گەنج ل كامبريجى قانون خوانديە و وەختى قەگەپايە ھندستانى، چۆ ناف سياسەتى و ھىدى ھىدى شۆلى خوە ھىلا. ل فەرتەنەيىن ۱۹۱۰، ستيرا نەھروى بلند و گەش بوو. ل سالا ۱۹۲۰ سەركىشيا چەنگى چەپ ل كۆنرئىسا نىشتمانىيا ھندستانى كر و پاشى ھەمى كۆنگرئىسى، ھەلبەت ب پىشتەقانىيا ئاموژگارئى وى، غاندى.

ل ۱۹۲۹ى، وەكو سەروكى كۆنگرئىسى داخووزا سەرخوھىيا تەمام ژ برىتانيا كر. ل سالىن سىھان، نەھروى و پارتيا وى كۆنگرئىسا نىشتمانى ھەيمەنە لسەر مەيدانا سياسى كرن و ھندستان بەرەف سەرخوھبوونى برن.

ل سالىن چلان و دگەل خورتبوونا بزاقئىن بسورمانان ب جودابوونى ژ ھندستانى و پىشتى دانوستاندن بئەنجام خلاس بووين، ھندستان ل سالا ۱۹۴۷ دابەش بوو.

دگەل سەرخوھبوونا ھندستانى، كۆنگرئىسى نەھرو وەكو ئىكەمىن سەروكوزىرانى ھندستانى دەستنىشانكر. وەكو سەروكوزىران، نەھروى دىتن و بەرنامەيى خوە بۆ پاشەرؤژا ھندستانى ھەبوو. دەستوورئى ۱۹۵۰ى بەرنامەيەكى بەرفرەھ بۆ چاكسازيىن ئابورى و جفاكى و سياسى ھەبوو. شۆلەكى مەزن دقييا تاكو ھندستانى ژ سىستەمى شاھانى بکەتە كۆمارى و بنەمايىن ديمؤكراسىيا فرەپارت دانت. ل سياسەتا دەرۋە، نەھروى بيئالى ھەلبىژارت.

ب سەرکیشییا نەهرۆی، پارتییا کۆنگرێسا نیشتمانی،
هەلبژارتنی ۱۹۵۱ و ۱۹۵۷ و ۱۹۶۲ ب پیرانییا دەنگان برن.

راسته رمی وهغەرا داوینی بکەت هەندەک ئالۆزی پەیدا بوون، لی
دگەل مرنا وی، سالا ۱۹۶۴ی، هەندستانی ئیک ژ مەزنترین کورپین خوه
ژ دەست دا.

چونکی نەهرۆی رۆلەکی مەزن د دامەزراندنا هەندستانا سەربخوه و
دیمۆکرات دا هەبوو، رۆژا بوونا وی ل هەندستانی (۴ی چریا پاشی)
رۆژا زارپۆکانە.

هەندەک گۆتن

۱. ژیان وهکو یاریا پاپەزانه. دەستی تو پێ دکهی نەگوهوره؛ شیوازی
تو یاریی دکهی حەزا ئازاده.
۲. شکهستن بەس هینگی دهیت وهختی ئەم میناک و ئارمانج و
شەنگستەیین خوه ژبیر دکهین.
۳. دەم ب بۆرینا سالان ناهیتە هەژمارتن لی ب هەرکەسی چ کریه، چ
هەسکریه، و چی بەرهمانديه.
۴. نەزانین هەردەم ژ گوهارتنی دترست.
۵. وەرن دا پچهکی نەفسبجووک بین؛ دا هزر بکهین کو نەدووورە هەمی
راستی ل نک مە نەبت.
۶. سەرکیش یان زەلامی کریاران بەلا خودایه هەردەم بیهۆش کاران
دکەت و پاشی هزری د ئەگەرین کریارا خوه دا دکەت.
۷. کیماسیا مە یا مەزن ئەوه ئەم پتر باسی تشتان دکەین ژ کرنا وان.
۸. دیمۆکراسی و سۆشیالیزم ئالافن بۆ ئارمانجەکی، نە ئارمانج ب
خوهنە.
۹. ل جفاکەکا سەرمايه‌دار، هەکەر هیز نەهینه چاقدیریکن، دی
زەنگینان زەنگینتر لی کەن و هەژاران هەژارتەر.

۱۰. تو ریبازا میژوویئ ناگوھپری ب وەرگپرانا روویئ وینەیان بو دیواری.
۱۱. دیمۆکراسی باشه. ئەز قی دبیژم چونکی سیستەمین دی خرابترن.
۱۲. تەنھا پیگوھۆرکی پیکفەژیانی پیکفەویرانکره.
۱۳. ئەو کەسی گەلەک باسی قەنجیئ خۆه بکەت، پتریا جاران کیمترین قەنجی هەنە.
۱۴. ئەو مروۆفی گەهشتبە هەرتشتی قیای، داخووزا ئاشتیی و سیستەمی دکەت.
۱۵. ئەز تیکلەیهکی سەیری روژهلەلاتی و روژاقاییمه، ل هەردری ل دەرقلی جھیمه، هائەها نهۆ ل مالی ژی.

چارلى چاپلن Charlie Chaplin

ئەكتەر و كۆمىدىيان و فلمچىكەرەكى ئنگليزە، ل سەردەمى سىنەما بىدەنگ ناقدار بوو. چاپلن ل سالا ۱۸۸۹ئى بوويه و ل سالا ۱۹۷۷ئى ل ۸۸ ساليى، مريە. چاپلنى، ۷۵ سالان شۆلى سىنەمايى كرىه؛ ژ زارۆكاتىي تاكو رۆژەكى بەرى بمرت.

چارلى زارۆكاتىهكا ب هەژارى و نەخوەشى دەربازكرىه؛ بابى وى نەديار بوو و دايكا وى رىنجبەرى دكر داکو پارىهكى ناننى پەيدا بكەن. بەرى ۹ ساليى دو چاران بۆ سۆيخانەيى ھاتىه ھنارتن. ل ۱۴ ساليى، دايكا وى ژى ب نەساخىهكا مەژى برنە خەستەخانەيا نەساخىين مەژى.

چارلى ھىشتا زوو چۆ ئاف مەيدانا ھونەرى و ل ۱۹ ساليى دگەل كۆمپانىا ناقدار فرىد كارنۆى كاركر و كۆمپانىيى برە ئەمريكا. ل سالا ۱۹۱۴ئى چارلى ئىكەمىن فلم ل ئەمريكا وىنەكر. گەلەك پىقە نەچۆ، ل سالا ۱۹۱۸ئى چارلى ل سەرانسەرى جىھانى ناقدار بوو.

تاكو سالىن چلان ستىرا چارلى گەلەك گەش بوو، لى پاشى پچپە داكەفت، نەخاسمە پىشتى ب چەپاتىي ھاتىه سووچداركرن و كچكەكا گەلەك بچووك مەھرەكى و بىرۆيا فیدرالا لىكۆلىنى FBI پەيفاندنەكا قەكرى دگەل كرى.. چارلى ھاتە نەچاركرن ژ ئەمريكا دەركەفت. چارلى ل سويسرا ئاكنجى بوو و دەست ژ شىوازى كەقنەفلمىن خوە بەردا و ھندەك فلمىن دى چىكرن.

ل سالا ۱۹۷۲ئى ئەكادمىيى خەلاتى رىزگرتنى دايى.

هندەك گۆتن

۱. روژەكا بى كەنى روژەكا ھەوانتە چۆيە.
۲. دبت ژيان قەشەنگ بت ھەكەر خەلك بەلا خوہ ژ تە قەكەن.
۳. ئەم گەلەك ھزر دكەين و كيم ھەست دكەين.
۴. گەپرىدە، جوامير، جامەبيژ، خەونەوى، كەسپن تەنھا، ھەردەم پرى رۆمانس و وەغەرن.
۵. ديتنا ژيانى ژ نيزيك تراجيديايە، بەس ژ دوور كۆميديايە.
۶. كەساتيا دروستا مروقى ل مەستى ديار دبت.
۷. داكەفتن نەگرنگە. ويړەكى دقيت مروقى ترانەيان ب خوہ بكەت.
۸. چو تشت ل ئەقى جيهانا بيبەخت بەردەوام نامينت- ب خوہ ئارپيشەيپن مەژى.
۹. داكو ژ دل بكەنى، پيدقيه تو خەمين خوہ ھەلگرى، و ياريى پى بكەى!
۱۰. مە ھەميان دقيت ئەم ھاريكارييا ھەقدو بكەين. نفشى مروقى ھۆسايە. مە دقيت ب خوہشيا ھەقدو بژين، نە ب دەردەسەريا ھەقدو.
۱۱. تەمانا بۆچى دقيت؟ ژيان ئارەزوويە، نە مانا.
۱۲. مروقى وەكو كەس ھيژايە. لى مروقى وەكو گيلەشووك ديوكى بيسەر پەيدا دكەن، خشمەكى ھەپھەپە و دپندە تو كيڤە بەاژوى دچت.
۱۳. خەموەرترين تشت ئەز ھزر بكەم ئەوہ ئەز فيرى خوہشپى بجم.
۱۴. پەيف ئەرزائن. مەزنترين تشتى بشپى بيژى (فيل) ۵.
۱۵. ئەز دگەل خوداي ئاشتم. شەپرنىخا من دگەل مروقىە.
۱۶. ئەز تەنھا ئيك تشت دمىنم، بەس ئيك تشت، ئەو ژى پيترانكە (قەشمەرە) Clown. ئەقە من ددانته جھەكى بلندتر ژ ھەر سياسيهكى.

۱۷. كينا مروڤان دى دهرباز بت، و دكتاتور دى مرن، و هيذا ژ خهلكى ستاندين بو خهلكى دى قهگهپت. ئەفجا هندى مروڤ بمرن، ئازادى قهت نامرت.
۱۸. ب ديتنا من ئيك ژ ترانهيپن ژيانى ئەوه مروڤ تشتى خهلهت ل وهختى دروست بكهت.
۱۹. بو چيكرنا ديمه نهكى كۆميدى ئەز تهنه ههوجهى پاركهكى و ههيتيهكى و كچهكا جوانم.
۲۰. هاريكاريا ههقالهكى ههوجه ب سانههيه، بهس تو وهختى خوه بدهيى، ههردهم ل وهختى خوه نينه.
۲۱. بيئوميدى بهنگه. مهژى دلورينت تاكو تهنه ليهي.
۲۲. ئەسمه ناريشسه چيكرن. ئەو ژ جهوويان خرابترن.
۲۳. من هيچ هزرهك دهربارهى كهساتى نينه. بهس ههر وهختى من جلك كرنه بهرخوه، و مكياج دانا، ئەز ههست ب كهسى دى بم، دكه م. ئەز دهست پى دكه م دناسم، و وهختى بهرهڤ ستپركى دچم.. ب تهمامى ئەو كهسه دبت.
۲۴. ئەفه جيهانهكا دلرهقه و پيدڤيه مروڤ دلرهق بت داکو دگهل بگونجت.
۲۵. دكتاتور خوه ئازاد دكه ن، بهس خهلكى كۆله دكه ن.
۲۶. ئەكتەر ل رهتكرنى دگه پرن. ههكه ر ب دهست نهكهقت خوه رهت دكه ن.
۲۷. بهس ئەوي نه خوشتقى كينداريى دكه ت؛ يى نه خوشتقى و نه سروشتى.
۲۸. بوچى ههلبهست بهرهوژ بن؟
۲۹. ئەز بو پارهى چۆمه شولى، و هونه ر ژى پهيدا بوو. ههكه ر خهلك ژ ئەقى سهرنجى دلشكهستى بن، ئەز نه شي م چو بكه م. ئەوه راستى.
۳۰. ئەز باوه ر ناكه م جهماوه ر بزانت چى دڤييت؛ ئەفه ئەو پوختهيه يى ژ سهربوړا من دهركه قتى.

چرچل Winston Churchill

سیر وینستون لیونارد سپینسەر چرچل (۱۸۷۴-۱۹۶۵) سیاسیه کئی بریتانیه و سەرۆکوهزیرانی شانشینا هه فگرته بوویه؛ ل ۱۹۴۰-۱۹۴۵ و پاشی ل ۱۹۵۱-۱۹۵۵. دگهلدا سیاسه تی، چرچل ئەفسه ری لهشکهری و میژوونقیس و نفیسەر و هونهرمه ند ژی بوو.

چرچل ئیکه مین و ته نها سەرۆکوهزیرانی بریتانیه نۆبل ب ئەده بی بریت و ئیکه مین که سه وه لاتینی یا ریزگرتنی ل ئەمریکا وه رگرت بت.

چرچل ژ خیزانه کا خانه دان و سیاسی بوو و وهختی گهنج، خزمه تا لهشکهری ل هندای بریتانی و سو دانی کریه و پشکداری دووهمین شه ری بویر بوویه. ل هه مان وهختی، ب نفیسینی لدۆر شه ران ناقدار بوو.

به ری ببه ته سەرۆکوهزیران، گه له ک پۆست وه رگرتینه و شانین وی دیار بوون.

ل سالین سیهان، چرچلی سه رکیشیا هه وه کئی دژی نازیان و ئارمانجین وان دکر و داخوازا چه کداریی دکر، دگهل جهنگا جیهانی دو، پۆستی ئیکه مین لۆردی ئەدمیرالیی (هیژین ده ریایی) وه رگرت.. و وهختی چامبه رلینی ده ست ژ کاری کیشای، چرچل بوو سەرۆکوهزیران.

خوه راگریا وی و هیقیداری و جانی به رگریی و ده ست نه داھیلان، بریتانی هان دان کو خوه لبه ر نه خوه شیین جهنگی بگرن و ببه نه ئەگه ره کئی سه ره کی د شه کسه ستنا نازیان دا.

هینگی، چرچلی رادیو وه کو ئالافه کئی شه ری بکارئینا و گوتارین وی، هه م خه لک هه م لهشکهری بریتانی راگرت تاکو سه ره که فتن هاتی.

وہختی پارتیا پاریزگار ل ۱۹۴۵ ھلبژارتن دۆراندین، چرچل بوو
سەرکیشتی ئۆپوزسیونی تاكو ل ۱۹۵۱ ھلبژارتن برین و جارەکا دی
بوویە سەرۆکوەزیران، تاكو ل ۱۹۵۵ خانەنشین بووی.

نھۆ ژى، ژیان و گۆتن و کارین چرچلی، ژیدەرەکه زانین و
پینگەهشتنینه ل ناف بریتانیان و ئنگلیزیزان. چرچل دبستانەکا
ھەمەرەنگە ژ سیاسەتی دەست پی دکەت و ب ھونەری خلاس دبت.

ھندەك گۆتن

۱. سەرکەفتن نە دوماھیە، شکەستن نە کوژندەییە: تو بویری بەردەوام
بی، ئەو دی ئەنجامی دیار کەت.
۲. سەرکەفتن پیکھاتیە ژ داكەفتنا ل پەى داكەفتنی لی بیی ژ دەستدانا
گەرمانیی.
۳. داكو باشتەر لی بهی پیدفیە بهیە گوھارتن؛ داكو کاملان بی، پیدفیە
ھەرۆھەر خوہ بگوھۆری.
۴. ھەلوەست ئەو تشتی بچووکى یی جوداھیەکا مەزن پەیدا دکەت.
۵. دبت ئەز مەست بم خانم، بەس ل سبى ئەز دی ھوشیار بم و تو
ھەر دی مینی کریت.
۶. تە دژمن ھەنە؟ باشە. ئەف یوئ دگەھینت کو جارەکی د ژیاننا خوہ
دا، تە ھەلوەست بەرانبەر تشتەکی ستاندیە.
۷. میرانی پی دقیت مروّف رابت و باخقت؛ ھەرۆسا میرانی پی دقیت
مروّف روون و گوھداریی بکەت.
۸. ئەم ب، ئەوا دگەھتە مە، دژین، لی ئەم، ب ئەوا دەین، ژیانى
چی دکەین.
۹. سۆشیا لیزم فیلۆسوفیا داكەفتنیە، ھزرەکا نەزانە و سرۆشا
دلرەشیییە، قەنجی یا وی یا سەرەکە، وەكھەف دابەشکرنا
بەلەنگازییە.

۱۰. رهشبین ئالۆزىي د هەر دهلېقهيهكى را دبىنت؛ گهشبین دهلېقهيهي دهەر ئالۆزىهك یرا دبىنت.
۱۱. مهزنترىن فىيا من ئهوه من شىيا ژنكا خوه قايىل بکهم شوو ب من بکهت.
۱۲. باشتىرىن بورهان دژى دىمۆكراسىي، پىنج خولهكىن دانوستاندنىنه دگهل دهنگدارهكى هيسايي.
۱۳. بۆ چيه تو بىژى (يا ژ من هاتى من كر) پىدقيه تو د كارىن فهردا سهركهفى.
۱۴. خرابىيا گهوهريا سهرمایهداريي ئهوه پىرۆزىان وهكههف دابهش دکهت؛ خرابىيا گهوهرىيا سۆشىالىزمى ئهوه بهلهنگازيي وهكههف دابهش دکهت.
۱۵. بههايي مهزناهيي بهرپرسىيه.
۱۶. ئهم شكلى ددهينه خانىين خوه؛ پاشى ئهم شكلى ددهنه مه.
۱۷. خهباتا بهردهوام- نه هيزيان زيرهكى- كليلا قهكرنا شىانين مهيه.
۱۸. راستى نه بهرگهنگهشهيه. دبت كين ئىرىشى بکهت، نهزانين ترانهيان پى بکهت، بهسل دوماهيي، ههر ئهوه.
۱۹. ستراتىجى چهند قهشهنگ بت، پىدقيه جارجار ل ئهنگامان بنىپرى.
۲۰. ميژوو دى دگهل من دلۆقان بت، چونكى من لبهره بنقىسم.
۲۱. ههكهرد تو د دۆژهه را بچى، نهراوهسته.
۲۲. ههمى تشتىن مهزن سادهنه، و نه دووره ب پهيقهكى بهينه گۆتن: ئازادى، دادى، نامووس، ئهرك، دلۆقانى، هيقي.
۲۳. چو جارن، چو جارن، چو جارن، دهستان نهدهيله.
۲۴. هاتيه گۆتن كو دىمۆكراسى خرابترين فورمى حومدارىييه و ئهوين هاتينه جهرباندىن ههميان بده رهخهكى.
۲۵. ياريا فرپړوكى ب دژاتىيا باى بلند دبت- نه دگهل باى.
۲۶. ئهز ههردهم ئامادهمه فير بىم ههكهرچى من نهقىت ههردهم بهيمه فيركرن.

۲۷. ئىمپراتورىيىن پاشەرۆژى ئىمپراتورىيىن ھزرىنە.
۲۸. ئەقە نە وەختى خوەشى و تەناھىيىيە. ئەقە وەختى ويرانى و خوەراگرتنىيە.
۲۹. بىيى كەقنەشۆپيى، ھونەر وەكو كەريەكى پەزى بى شقانىە. بىيى نووكرنى، ئەو تەرمە.
۳۰. ئەز چو جارن ژ كارى نەترسايە، بەس ژ تەنبەليى دترسم.
۳۱. تو دشىيى ھەردەم پشتراست بى كو ئەمريكى دى تشتى راست كەن— پشتى ھەمى تشتىن دى جەرباندين.
۳۲. ئەز ب سانەھى ب ئەوا باشترين رازى دىم.
۳۳. مروؤف جەنگى ب كوشتنى و مانؤقەرى دىبەت. سەرلەشكەرى مەزن ئەوہ يى پتر ب مانؤقەرى پشكدارىيى بكەت، و كىمتر ب كوشتنى.
۳۴. تشتەكى جوانە مروؤف جوامير بت، بەس گەلەك گرنگە مروؤف راست بت.
۳۵. وەختى بخوازت تو مروؤقەكى بكوژى، چو ژ تە ناچت ھەكەر بتۆرە بى.
۳۶. ھەكەر تە دەھ ھەزار رىنومايى ھەبن تو ھىچ قەدرەكى بو قانونى ناھىلى.
۳۷. درەوہك ل دۆر نىقەكا دنيايى دزقپت ھىژ راستىي پەنتەرۆنى خوە نەكرىە پى.
۳۸. دىت رەخنە خوەش نەبت، لى فەرە ھەبت. ئەو ھەمان كارى ژانى د لەشى مروؤقىدا دگپرت. ئەو سەرنجا مروؤقى رادكيشتە رەوشا نەساخلەما تشتان.
۳۹. ھەردەم زىرەكىە ئەم ل پيشىيا خوە بنيرين، بەس زەحمەتە دوورتر ژ ئەوا دشىين ببينين، ببينين.
۴۰. ھەكەر ئەم شەرنىخەكى ل ناقبەرا بەرى و نھۆ ھەليخين، پيدقىە ئەم ھند ببينين مە پاشەرۆژ ھنداكرىە.
۴۱. ئەم باخوئ يىن پەيقىن نەگۆتىنە، لى كۆلەيىن پەيقىن گۆتىنە.

۴۲. هیزا مروقی ل هەمی بیاقان قەدايه ، ژبلی هنداقی وی بخوه.
۴۳. ئەز بەرههقم چیکه ری خوه ببینم. لی کانئ چیکه ری من دقیت خوه تووشی دهردهسەریا دیتنا من بکەت یان نه ، ئەو تشته کی دییه.
۴۴. چو تشت ب ناقئ بۆچونا گشتی نینه. بەس بۆچونا چاپکری هەیه.
۴۵. هەلبەت باشتره مروف نه بەرپرس بت و راست بت ، ژ بەرپرس بت و خەلەت بت.
۴۶. سەرکەفتی میژوووی دنفیسن.
۴۷. دا ترسا پيشوهخت بکەینه هزرکرن و پلاندانا پيشوهخت.
۴۸. دائوورانا په یقان قەت توتمه بۆ من چینه کریه.
۴۹. پیدقیه ، سیاسی ، شیانا پيشبینی هەبت کانئ سوبه هی ، هەفتیا بهیت ، مەها بهیت و سالا بهیت دی چ قەومت. و پاشی دقیت شیان هەبت ، بۆچی نه قەومی ، شرۆقه بکەت کانئ.
۵۰. سیاسەت گەلەک وەکو شەریه. نه دووره مروقی نه چار بکەت هندەک جارن ژه رهه بای بکار بینت.
۵۱. پیدقیه ئەم دلۆقانیی دیار بکەین ، بەس نابت ئەم بخوازین.
۵۲. سیاسەت وەکو جەنگی سەرنجراکیتشه ، و هندی وی خەتەرە. ل جەنگی تو ئیک جاری دهییه کوشتن ، بەس ل سیاسەتی گەلەک جارن.
۵۳. نه هیله پلانی ته یین به رفرهه بۆ جیهانه کا نوو چو زاخی بۆ ته نه هیلن کو تو ئەوا مایی ژ جیهانا کەفن بپاریزی.
۵۴. دەرەقی سیاسی پارتا کارکەرین بریتانی ستافورد کریپس گۆتیه: هەمی قەنجیین من نه قین هەنه و ئیک خرابی یا من دقیت لی نینه.
۵۵. هەرکەسی روژا خوه هەیه ، و هندەک روژ ژ یین دی دریژتر.
۵۶. میژوووی بخوینه ، میژوووی بخوینه. هەمی نهینین دەوله تینی د میژوویدانه.
۵۷. ئەف راپۆرتە ، ب گەلەک دریژییا خوه ، خوه ژ خواندنی دپاریزت.

۵۸. ھشکباوهر ئەوہ یی نہشیت ھزرا خوہ بگوھۆپت و بقیت مژاری بگوھۆپت.
۵۹. سیاسەت نہ یاریہ. ئەو شۆلەکی وەجدارە.
۶۰. دیدارا فرانکلین رۆزئیقئلتی وەکو فەکرنا ئیکەمین بتلی شامپانیایی بوو؛ ناسینا وی وەکو فەخوارنا وی بوو.
۶۱. دارا ب تنی، دنیاہیہ ھەکەر شین بوو، باش شین دبت.
۶۲. ل کاروانی ژیا نا خوہ، ئەز گەلەک جارن نہچار دبووم پەیقین خوہ بخوم، و پیدقیہ ئەز ئەوی ژی بیژم کو ھەردەم بو من دیار دبوو، زادەکی باشن.
۶۳. مەزن و باش دەگمەن ھەمان کەس بن.
۶۴. ئاقارن، دبت شۆلی ھیدی و گرانئ سالان بت. ویرانکرن، دبت کاری ھزرنەکرنا کەسەکی بت د رۆژەکی دا.
۶۵. ئەم ھەردەم ئیرلەندیان پچەک ئەنتیکە دبیینن. ئەوان نہقیت ببنە ئنگلیز.
۶۶. ئەوین بشین د شەپی دا باش سەربکەقن، کیم جارن دشین ئاشتییەکا باش پەیدا بکەن و ئەوین ئاشتییەکا باش دئینن ئەون یین چو جارن ل شەپی فەیدە نەبن.

چارلس داروین Charles Darwin

چارلس رۇبېرت داروین ل ساللا ۱۸۰۹جى بوويه و ل ۱۸۸۲جى مريه. داروین سروشتناس و جيلۇجىستەكى ئنگليزه، ب تيۇريا وەرارى evolutionary theory ناقداره. ب گۆرهى داروینی، ھەمى جورين ژيانى ژ توخمەكى ھەقىشك وەراركرينه و ھىشتا بەردەوامه.

ئەوى ھزردكر ئەف چقدانا بيۇلۇجى و ئەو نفشین ماین، ب ھەلبژارتنا سروشتى natural selection و لەپات بۇ مانى struggle for existence ھاتیه كرن. ب گۆتنه كا دى، سروشتى یى باشتر ھەلبژارتیه و یى بهیژتر شنیایه خوه بدۆمینت.

ل ساللا ۱۸۵۹ داروینی تیۇریا خوه د پرتووكەكى دا ب ناقى لدۆر توخى جوران On the Origin of Species وەشاندا و تیدا ب ئاوايهكى زانستى، ھەمى تیۇریین پىشتەر ل دۆر وەرگواستنا جوران رەت كرن. گەلەك پىقە نەچۆ، ل كنار سالین ۱۸۷۰یان، تیۇریا داروینی ل ناف جقاتین ئەكادىمى و یین گەلىرى، جھى خوه گرت.

دگەل ھەمى تىبىنین ھەنە و گوھەپىنین ب سەر تیۇرییدا ھاتین، تیۇریا داروینی، ھىشتا ستوونەكا ئەكادىمىیە بۇ تیگەھشتنا ھەبوونى و میژوویا ژيانى لسەر ئەردى.

ھەزا سروشتى، داروین ژ خواندنا نۇشداریی بەرەف قەخواندنا گیانەورین بىمارسول invertebrates بر و كامبریجى، ب وەغەرا پىنجسالیا گەمىیا بیگل، مەرەقا وی ب جھئینا. ل ئەقى وەغەرى، داروینی كۆمەكا جورين ژيانى و ھەقركیى و فۇسیلان دیتن، بوونە بناغە بۇ دارىشتنا تیۇریا خوه.

پشتى وەشاندا پرتووكى، بۇ پەژراندن و پاراستنا تيۇريا خوە ژ گومانى، داروينى كۆمەكا پرتووكان و گوتاران وەشاندىن.

چاوا بت، داروين ئىكە ژ دانەرین ستونین ئەكادىمى و زانستى ل سەردەمى مە و تيۇريا وى لدۆر وەرارا ژيانى، ھزرا مروقى ل سەرانسەرى جىھانى گۇھارت، دگەل بەرھەمى ھزرقانىن دى، دەستپىكا قۇناغەكا نوو راگەھاند؛ قۇناغا ھزرا زانستى؛ پشتى قۇناغا ئەفسانەيى و دىنى و فيلوسوفى.

ھندەك گۆتن

۱. ئەو مروقى بوپرت ساتەكى ژ وەختى پووج بکەت ئەوى ھىشتا بەھايى ژيانى نەزانىە.
۲. ھەقالین مروقى، ئىك ژ باشترین پىفانانن كانى مروقى چەندى دئىنت.
۳. نھىنيا دەستپىكا ھەمى تىشتان بۇ مە شرۆفە نەبوويە؛ و بۇ من داکو قايل بمىنم باشترە ژ دەستەكا نازانم بمىنم.
۴. مروقى دووندىھا چارپىيەكى موودارىخ خودان كورىە و دبت لسەر داران دژيا.
۵. نەزانين پتر ژ زانينى باوهرىي بۇ مروقى چىدكەت؛ ئەوین چەكى دزانن، نە ئەوین گەلەكى دزانن، ب باوهرىقە دبىژن ئەف پرسە يان ئەوا دى، چو جاران ب ريكا زانستى شرۆفە نابت.
۶. مەيموونكەكا ئەمريكى، پشتى ب براندى سەرخوەش دبت، ئىدى خوە نىزىك ناكەت، لەو گەلەك ھۆشمەندترە ژ پترىا مروقان.
۷. راستين شاش گەلەك زيانى، دگەھىننە پىشداچونا زاستى، چونكى گەلەك دمىنن؛ لى بۆچونين شاش، ھەكەر ب ھندەك بەلگەيىن بچووك ژى بەيتە پاراستن، كىمتر زيانى دگەھىنن، چونكى ھەركەسەك خوەشپەكا ساخلەم ژ شاش دياركرنا وان دبىنت.

۸. بلندترین قوناغا كولتورۇ ئەخلاقى ئەوۋە وەختى ئەم تىبگەھىن كو پىدقىيە ئەم ھزرىن خوۋ كۆنترۇل بگەين.
۹. ئەز ھەز ژ ئەزمونىن قەشمەران دكەم. ئەز ھەردەم دكەم.
۱۰. ئەز نەشىم خوۋ قايىل كەم كو خودايى دلۇقان و تەكھىز ب تكبير ستەنگا مشەخۇر ئافراندىيە و ئنىيەتا وى ئەو بت زادى وى لەشى زىندىيى مەيرۇكان بت.
۱۱. ل ئەقى دوماھىي من بزاڧا خواندنا شىكسپىرى كر، و من دىت ھند دەبەنگە بىزا من ئىنا.
۱۲. ئەز يى ب نىرپىنا بوپەرەن و كراندنا دەرئەنجامان، بوويمە جوړەكى مەكىنەيى.
۱۳. مەژيى من يى بوويە جوړەكى مەكىنەيى، كو قانونىن گشتى دەر ژ كۆمەكىن مەزنىن راستيان، دكرىنت.
۱۴. من ئەو توخمى، ھەر گوھەرپىنەكا بچووك، ھەكەر مفادار بت، پاراست بت، ب زاراقى ھەلبۇاراتنا سروشتيانە ناڧكرىيە.
۱۵. ل وەختەكى ل پاشەرۇژى، نە گەلەك دوور كو ب سەدانسلان بەيئە ھەژمارتن، نفشىن باژىپى ژ مروقى دى نفشىن ھوڧانە ل سەرانسەرى جىھانى قركەن و جھى وان گرن.
۱۶. گەوھەرى دروستى خوۋەرسكى ئەوۋە سەربخوۋ ژ ھوشى رەفتارى دكەت.
۱۷. دىنقانى ئىبلىسى دى چ پرتووكى لسەر كارى سروشتىي خشيمانە و تىكدەر و تىكشىلاى و نزم و گەلەك دژوار، نفىست!
۱۸. ئەم رى دەپنە خوۋ كو ھەيف و رۇژ و گەردوون، نەخىر ھەمى سىستەمىن گەردوونان ب قانون ب رىڧە بچن، بەس بچووكترىن كىز، ئەم ھىقى دكەين ب كارەكى تايبەت و ئىكسەر ھات بتە ئافراندىن.
۱۹. بوونەوۋەرى سنجدار ئەوۋە يى بشىت ل كار و پالادەرىن بوړىي خوۋ بزقپت و ھندەكان پەسەند بگەت و ھندەكان پەسەند نەكەت.

۲۰. ھەكەر بەلەنگازيا ھەژارى نە ژ قانونى، سروشتى بت، بەلكو ژ دەستوورين مە بت، گونەھا مە مەزنە.
۲۱. وەكو ئەز تىدگەھم، پىدقىيە ئەم بزانيں كو مرؤف ب ھەمى ساخلەتین خوە يين ھيژا قە.. ھيشتا توخمى خوە يى نزم وەكو ستمپەكى ژى نەچت، د چارچۆقەيى لەشى خوە دا ھەلدگرت.
۲۲. گيانەوهرين مە بۆ خوە كرينە كۆلە، مە نەقیت ھزر بکەين ئیکسانن دگەل مە.
۲۳. مرؤقى زانستیانه، پىدقىيە نە خوهرى ھەبن، نە سۆز، — بەس دلەكى كەقرين.
۲۴. نەھیلانا خەلەتیهكى كارەكى ھند باشە نەدووره ژ دانانا باوهریهك يان راستیهكا نوو باشتر بت.
۲۵. خرابیهكا نفرين لى كریه بۆ ھەر مرؤقەكى د ناف ھەر مژارەكى دا ببوھژت وەكو ئەز ببوھژيم.

دیموکریتوس Democritus

فیلوسوفه کی گریکه ژ سەردەمی پێش-سوکراتی. ل کنار سالین ۴۶۰-۳۷۰ ب.ز. ژیا. دیموکریتوس ب تیوریا ئەتومی ناقداره، کو گوايه هەبوون ژ پرتین هور پیکدهیت- په یفا ئەتوم ژ زمانێ گریکی هاتیه ب مانا تشتی ئیدی کەرت نەبت (نە-کەرت / قەت).

زەحمەتە هزرین وی و سەیدایی وی لیۆکیپۆسی بەینە ژیکجودا کرن، چونکی د ژیدەران فیکرا هاتینە باسکرن. دبیزن؛ دیموکریتوس تیورییا ئەتومی، ژ سەیدایی خووە وەرگریه. تیوریا وی لدور ئەتومان تاکو سەدسالیا نۆزدی لکار بوو، وەختی ئەلکترۆن و ناڤکا ئەتومان هاتیه هەلیڤرین.

ژیدەر دبیزن؛ پلاتونی دیموکریتوس نەدقییا و حەز دکر هەکەر پرتووکیی وی هاتبانە سۆتن.. لی گەلەک، دیموکریتوس دکنە بابی زانستین مۆدیرن.

هەندەك گۆتن

۱. بەختەوهری نە ملکی دایه، و نە د زیړی دایه، بەختەوهری د جانی دا ناکنجییه.
۲. چو نینه ژبلی ئەتومان و سپیهری قالا؛ هەرتشتەکی دی هزرهکه.
۳. مەزنکرنا زارۆکان تشتەکی بەرگومانه؛ مرۆف ب ژیا نا پشتی شهړی و ئارپشەیی دگههته سەرکهفتنی.
۴. ب خواستنا کیمی، مرۆقی هەژار خووە زەنگین دکەت.
۵. پیدقیه مرۆف خەباتی بکەن داکو گەلەک هزربکەن و پچهکی بزائن.

۶. گونه‌هین مه ب سانه‌هیتر دهینه بیرا خه‌لکی ژ کارین مه یین باش.
۷. گونه‌هکار به‌دبه‌ختتره ژ مرؤفخ خه‌له‌تیکری.
۸. چله‌کییه تو ههمیی باخقی و قهت گوهداریی نه‌که‌ی.
۹. باوه‌ریی ب ههمی مرؤقان نه‌ئینه، باوه‌ریی ب که‌سین گرافی بینه؛
ریکا پیشین خشیمانه‌یه، و یا دی نیشاننا زیره‌کیییه.
۱۰. هه‌رتشته‌کی د‌گه‌ردوونی هه‌یه به‌ریی دهرفته‌ی و فه‌راتیییه.
۱۱. مانا باشیی نه‌ئوه تو خه‌له‌تیی نه‌که‌ی، به‌لکو ته‌بقییت خه‌له‌تیی
نه‌که‌ی.
۱۲. باشتره مرؤف خه‌له‌تیین خوه نه‌هیلت نه یین خه‌لکی دی.
۱۳. نهؤ وه‌کو به‌ریی، خودایان تشتین باش داینه مرؤقان، و تشتین
ویرانکه‌ر و در و بکارنه‌هاتی ژئ قه‌ده‌ر کرینه. ئه‌فانه، هه‌ر وه‌کو
به‌ریی نه‌دیاریین خودایانن: مرؤف ژ کوره‌تی و نه‌زانینا خوه، خوه
تووش دکه‌ت.
۱۴. ناقجیاتیی ب بای وه‌ربکه، و مه‌زنترین خوه‌شی مه‌زنترین ژانان ب
خوه را دئینت.
۱۵. چه‌زا قه‌زه‌نجی ب ریکن خه‌له‌ت ده‌سپیکا دؤراندیییه.
۱۶. ئەز ئەگەرەکا دروست هه‌لیفۆرم چیتره ژ قه‌زه‌نجکرنا شانشینا
ئیرانی.
۱۷. کاره‌کی خوداییه تو هزری تشته‌کی جوان دا بکه‌ی و د تشته‌کی نوو
دا بکه‌ی.

دیوگینیسی سینۆپی Diogenes

دیوگینیسی سینۆپی یان دایوجینز وهکو ئنگلیز ناف دکهن، ناقدارترین فیلسوفی ریپازا سه گوره انه^(۱). دیوگینیسی ل سینۆپی بوویه کو دکهفته سهر ده ریایا رهش ل ترکیا نهۆ. ل ناقبه را سالین ۴۱۲-۴۰۴ ب.ز. بوویه و ل کورینتی ل ۳۲۳ یی مریه.

گومان ههیه کو دیوگینیسی چو پرتووک ل پاش خوه هیلا بن، دبت ئەوی ژی پتر باوهری ب تیکه لیبیا ئاخفتنی هه بوویه ژ نفیسینی. دبیزن، وهختی هیگنسیاسی داخوازا دهپهکی نفیسینی ژئ کری، گۆتیه: هیسیاس! تو خشیمی، تو هه ژیرا نه خشاندی ناهه لیبزیری، دی یا دروست هه لیبزیری؛ تو دبینی تو یی ژ فیترکنا دروست درباز دبی و خوه دیا نفیسای وهردکهی. ئانکو کانچاوا هه ژیرا دروست ژ یا نه خشاندی چیتره، وهسا ئاخفتن ژی ژ نفیسینی چیتره.

(۱) سه گور ژ سهگ و پاشگر - وهر پیکهاتیه، وهکو کهروره، بو کەسی وهکو سهگی. ئەفه وهرگیرانا په یفا Cynic کو ژ په یفا گریکی kunikos هاتیه ب مانا سه گور یان سه گوهش. راسته هه می ژیدر په یفا کینیکوس (سینیک) دکه هینه سهگی کو گوايه ئەفه ریپازمهکا فیلسوفی بو، باوهری ژ ژيانا سهگی هه بوو و هزر دکرن مروقی ب شههرستانی ژيانا خوه گهلهک ئالۆز کریه. لی هندهک هزر دکهن، ئەف ناقه ژ کونوسارگيس Kunosarges هاتیه کو ناقی مهیدانهکی بوو، ئەنتیستینیس Antisthenes؛ شاگردی سوکراتی بنه مایین فیلسوفیا سه گور یی لی دگۆتن؛ کو قهنجی نه خوهشی باشییا ته نهاییه، و قهنجی بهس ب ریکا خوه کونترۆل کرن و شیانه خوه یی ب دهستقه دهیت.

ههروهسا دوور نینه ئەف په یفه قهریژا ناسناقی ئەتینیان بت کو وهختی دبه را دبۆرین، دگۆتنه دیوگینیسی ho kuōn سه گۆ! و بو وی ژی ئەف ناقه کریت نه بوو، چونکی ئەوی هزر دکر، شیوازی ژيانا مروقی گهلهک دووره ژ قهنجی و یا سهگی پتر نیزیکه.

دیوگینیسی، ل جههکی گشتی، د کهقنه دهنهکی مهیی دا دژیا و ههردهم پیخواس بوو.

دیوگینیسى باوهرى ھەبوویە کو شەپى مەرقان ل سەر مالدارىي و خوھشىي ئەگەرىن ھەمى نەخوھشيانن، بۇ چارەکرنا ئەقى ئارىشەيا ھزرى و رەفتارىكى، دیوگینیسى ھزىرى، قەنجى و باشى دەرگەھى قەگەراندنا مەرقىنە بۇ سەروشتى وىيى دوست.. لەو، بناغەيى فيلوسوفيا وى لسەر قەنجى و چاکیى ئاقابوویە، و دگۆت؛ قەنجى ب کارىە نە ب گۆتنى و مەرقى قەنج مەرقى سادە و کىم داخوازىە.. لەو، وەسا دژىيا.

گەلەک سەرھاتى بۇ دیوگینیسى ھاتىنە قەھاندن، نەدوورە يا مرنا وى ژ ھەمیان بالکىشتىرت، لەو دا پىکقە گوھ بدەينى: وەختى ژى پرسىن کانى دقیت چاوا قەشپىرن؟ گۆت من باقىژنە دەرھەى دیوارپىن باژپى داکو گيانەوهرپن چۆلى لەشى من بخون. وەختى گۆتىنى ئەقە نەچو شۆلە، گۆت: دارەكى بدەنە ف من دا گياوهران ژ خوھ دوور بىخىم. ئەوین ئامادە گۆتنى: دى چاوا گيانەوهران ژ خوھ دوورکەى و تە ھای ژ خوھ نینە! بەرسف دا و گۆت: وەكى من ھای ژ خوھ نەبت، ئەز بۆچى خەما لەشى خوھ بخوم ھەکەر ئەز مری بم!

سەرھاتىەکا دى دبىژت؛ ب رۆژ ل کۆلانین ئەتىنايى دگەرا و فەنەرکەک د دەستى دا بوو، وەختى خەلکى ژى دپرسى ئەقى رۆژ نىفرۆيى توچ ل فەنەرکى دکەى؟ دگۆت: ئەز يى ل کەسەکى جوامپىر دگەرم!

ھەروەسا دبىژن؛ ئەسکەندەرى مەزن، ناقى وى و رەفتارىن وى بېيىست بوون و قىيابوو ببىنت. رۆژەكى دچتە نک دەنى وى، دبىنت دیوگینیسى ل دەرھە خوھ دایە ھەتاقى. ئەسکەندەر ل ھنداق راوہستا و گۆتى: ئەز بۇ تە چ بکەم؟ تو ھەوجەى جىي؟ دیوگینیسى گۆتى: خوھ ژبەر ھەتاقى بدە رەخەكى!

دبىژن وەختى مری، کۆرىنتيان کىلیەک بۇ قەدا و پەیکەرى سەگەكى ژ مەرمەرى دانانە سەر.

هندهك گوتن

۱. بناغهیی هەر دهوله تهکی فیڤر کرنا گهنجین وییه.
۲. ئەوئ ب کیمترینی گهلهک تیر، ئەوی پترین ههیه.
۳. مروؤف ژ هه می گیانه وهران فه ماتره- و ساده تره.
۴. سه رکیشین ژیر، ب گشتی، راویژکارین ژیر هه نه چونکی ئەوان ب خوه که سهکی ژیر دقیت بناست.
۵. شاهین ژیر ب گشتی راویژکارین ژیر هه نه؛ و بیڤیه ئەو ب خوه که سهکی ژیر بت ئەوئ بشیت بناست.
۶. مه دو گوھ و ئەزمانهک ههیه داگو پتر گوهداریی بکهین و کیم باخقین.
۷. ئەز نه ئەتینی مه یان گریکم، لی ئەز وهلاتییهکی جیهانی مه.
۸. ئەو تشتی گهلهک ههز دکه م فهخوم مهیا خه لکین دیه.
۹. ئەز چو نازانم ژبلی راستیا نه زانیا خوه.
۱۰. ل مالا که سی زهنگین چو جه نینن مروؤف تف که تی ژبلی رووی وی.
۱۱. بوچی سهیدا نه هیته قوتان وهختی شاگرد خه له تیج دکه ت؟
۱۲. وهکو کاروبارهکی خوه پاراستنی، مروؤف ههوجهی ههقالین باشه یان دژمنین هار، چونکی یین پیشین ری نیشا دهن و یین پاشین ب شۆل دئخن.
۱۳. وهختی ئەز ل ده ریا قانان دنیرم، زهلامین زانستی و فیلوسوفان، مروؤف ژ هه می بوونه وهران ژیر تره؛ وهختی ئەز ل دینقان و سرۆشداران دنیرم چو ژ مروؤفی بووچتر نینه.
۱۴. جه ماوه ر دایکا زۆرداران ه.
۱۵. سهگ و فیلوسوف مه زنترین باشی دکهن و کیمترین خهلاتی وهردگرن.
۱۶. ههقال جانهکه ل دو له شان ئاکنجی بوویه.

۱۷. هه تاف ل جالا پیساتیی ددهت و پیس نابت.
۱۸. ئەو چ فیلۆسۆفه ئەوئ ههستین کهسی بریندار نه کهت؟
۱۹. کهسهکی ژیر دقیت داکو کهسهکی ژیر بناست.
۲۰. پتریا مروغان هندی تلهکی نیزیکی دیناتیینه.
۲۱. نیشانا خودایانه ئەوان چو نه قیت، و کهسین وهکو خودایانه ئەوین پچهکی دخوازن.
۲۲. دبیژنه من سهگ چونکی ئەز دهقخوهشیی دکهم بو ئەوین هه رتشتهکی بدهنه من، ئەز قیژقیژئ دکهمه ئەوین چو نه دهن، و ئەز ب ددانان خوه رادکیشمه پووچه مروغان.
۲۳. من ترارئ خوه هاقیژت وهختی من دیتی زارۆکهک ب دهستی ئافی ژ برکی قه دخوت.
۲۴. دزین مهزن ریبهرییا دزی بچووک دکهن.
۲۵. رووسۆربوون رهنگی دلپاکییه.
۲۶. ئەز نزانم کانئ خودا هه نه، بهس پیدقیه هه بن.
۲۷. ده رپرینا دلخوازا تیؤفراستۆس ئەو بوو کو وهخت گرانبه هاترین تشته مروّف دمه زیخت.
۲۸. فلییا کۆله بوونی ئەوه مروّف خودانی خوه بریقه ببهت.

جەلالەددینی رۆمی

جەلالەددینی رۆمی یان جەلالەددینی محەمەدیی بەلخی کو ب مەولانا د ناڤ ئەدەبی فارسی دا ناقدارە، ئیکە ژ ستوونین ئەدەبی فارسی و سۆفیاتی ل ئاستی جیهانی. جەلالەددین ل سالا ۱۲۰۷ی ل بەلخ بوویە و ھندەک دبیژن ل گوندەکی تاجیکستانی لسەر رۆباری قەخش، بوویە. جاوا بت، بابی وی مفتی و مەلا بوو ل بەلخی، وەختی مەغۆلان ئاسیا ناڤین تالانکری (۱۲۱۵-۱۲۲۰ ز.) و دەنگی ئیریش و شەپین وان بەلافەبووی، بنەمال و تیکەلین وان بەرەڤ رۆژاڤا مشەخت بوون، تاکو ل دوماھیی ل قۆنیا یی ئاکنجی بووین.

ل سالا ۱۲۳۱ی بابی وی وەغەرا دوماھیی کر و ئەوی ل ۲۴ سالیی جەیی وی ل مزگەفتا قۆنیا یی گرت. جەلالەددینی ب رۆتینا ژيانا مەلایان رۆژین خوە دبۆراندن، تاکو ل سالا ۱۲۴۴ی دەرویشەکی گەرۆک ب ناڤی شەمسەددینی تەڤریزی دیتی. ئەڤی دینتی ژيانا وی ژ ئەڤی دەستی کرە دەستی دی.

ھندەک ژیدەر دبیژن؛ شاگردین جەلالەددینی رۆمی، شەمسەددینی تەڤریزی کوشتیە^(۱)، و ئەڤی قالاھیەکا جانی بو جەلالەددینی چیکریە و بو دەمەکی کەفتیە خەلوەیی. پشتی ژ قەگەرانا وی بی هیڤی بووی، و

(۱) جەلالەددینی رۆمی، پشتی شەمس بیسەر وشوون بووی، دو جاران بەیستیە کو شەمس تەڤریزی ل دیمەشقییە، ھەردو جاران دگەل دۆست و یاران کاروانەک چیکرینە و چۆینە دیمەشقی لی بگەرن. ھەلبەت نەدیتینە. ئەڤە گومانەکا مەزن دئێختە سەر کوشتنا وی لسەر دەستی شاگردین رۆمی.

داکو ئەوا قالاھیا جانکی پۈر بکەت، دیوانا خوە ب ناڤی وی نڤیسیه..
بۆچی ب ناڤی وی؟ ھندەک دبیژن چونکی ھزریڤ وی بووینە، ھندەک
ھزردکەن بۆ نەمرکنا ناڤی شەمسی تەڤریزیه.

رۆمی دو بەرھەمەین ئەدەبەبیین مەزن ل پەی خوە ھیلاینە، ژبلی
بەرھەمەین نەئەدەبی. ھەردو بەرھەم، ژ ھینگى وەرە، دو ستوونین
ئەدەبی فارسینە: دیوانا شەمسى تەڤریزی یان دیوانا مەزن و مەثنەوی.

رۆمی ل سالای ۱۲۷۳ی ز. ژ لەشی خوە بارکر و گەھشتە جیھانا
جانین ئەبەدی ل خەلەکا پەروانە و دەرویشین مۆما سەرمدەدی. گۆرا
رۆمی ل قۆنیاپییە و تاکو نھۆ ئەڤیندارین وی و سۆفیاتیى بەردەوام ل
ریزا میھقانین بیرەوهریا وی.نە.

ھندەك گۆتن

۱. ژ خەما تە، دلج من ھەرۆ ژارتەرە
ئو ژ دلج تەى رەق، ژ من، بیزارترە
ئەز کێڤە بچم خەم ژى ب من را دچت
گەلەک راستە! خەم ژ تە وەفادارتەرە
۲. ل پڤشت ھزرا خەلەتى و راستیى زەڤیەک ھەیه. ئەز دى ل ور تە
بینم.
۳. برین ئەو جەھ یی رۆناھیی تیرا د ھینە ناڤ ناخی تە.
۴. بەس کارین بچووک بکە. تو گەردوونى سەرگەردانى.
۵. تول چى دگەپى ئەو ژى ل تە دگەپت.
۶. گاڤا ئیکەمین چیرۆکا ئەڤینی دەستپیکری، من ل تە دنپیری بیی
بزانه ئەو چەند کۆرەتییه. ئەڤیندار ل چو جھان ناگەھنە ئیک، ئەو
ھەردەم د ھەڤدودانە.
۷. خەما چو نەخوہ! ھەرتڤشتەکی بدۆرینی، ب تەرزەک دی پەیدا
دبەتەڤە.

۸. ههکه ر تو ب هه ر قه مالینه کئ بئازری، دئ چاوا نهینکا ته زهلال بت؟
۹. تو یئ ب چهنگ بووی، چما خوه خوشاندن د ژیانئ دا ته پئ باشته؟
۱۰. وهختئ تو دگهل من ئەم شه قئبیریی دکهین، وهختئ تو نه ل قر ژ بیریا ته نه شیم بنقم، خوداوؤ سوپاسداری ته مه بو ههردو نه نغستان و جوداهیا وان.
۱۱. دهری بقوته ئەو دئ دهری بو ته قه کهت، هندابه و ئەو دئ وهکو رۆژئ ته گهش کهت، بکه قه و ئەو دئ ته بلند کهتە ئاسمانان، بیه هیچ و ئەو دئ ته کهتە تشتهک.
۱۲. زیرهکیا خوه بفرۆشه و مهنده هۆشیی بکړه.
۱۳. جانی من ژ جهه کئ دییه، ئەز پشتراستم ژ ئەقئ ئیکئ، و من ل بهر ئەز قه گه پرم وئ درئ.
۱۴. دوهی ئەز چه لهنگ بووم، لهو من قئیا دنیا یئ بگو هۆپرم. ئیرو ئەز ژیرم، لهو من دقئت خوه بگو هۆپرم.
۱۵. بئدهنگی زمانی خودایه، ئەقا دی هه می وه رگئپانه کا خرابه.
۱۶. ژ رۆناهییا ته ئەز فیروی ئەقینی بووم، ژ جوانیا ته سرۆشا چامه یان بو من هات، تو د نا ف سینگی من دا دیلانئ دکه ی کهس ته نابینت، بهس هندهک جار ان ئەز ته دببینم، و ئەو بینه هی دبتە ئەف هونه ره.
۱۷. په یقئین خوه بلند بکه نه دهنگئ خوه. بارانا گولان شین دکهت نه برووسی.
۱۸. هه ر جهه کئ خرابه یه ک لی هه بت، هیقیا گه نجه کئ ژ لی هه یه^(۱).
۱۹. من دقئت وهکو چووچکان بخوینم، بو من نه خه مه کی دبهیست یان چ هزر دکهت.

(۱) هه رکه سه کئ لبن باری ئارپیشه و دهرده سه ریان ویران و خۆپان بووی، گه نجینه یه که هه ژئ دینئ و پاراستنئیه.

۲۰. ژ ترسی قالابکه سه‌ری، بپرسه کی هزر کرینه د سه‌ری! تو د زیندانی دا چ دکهی هه‌قال؟ ده‌رگه‌ه ل تاقه سه‌رتاسه‌ری.
۲۱. ژيانا خوه دانه سه‌ر ئاگری، ل ئەوان بگه‌ره یین بای ل په‌لین ته دکهن.
۲۲. وه‌کو روژئی ب خیردار و دلوقان به، وه‌کو شه‌قی خه‌له‌تیین خه‌لکی شه‌سیره، وه‌کو رو‌باری مه‌رد به، وه‌کو مرئی ته‌نگژی و ئەنگری به، وه‌کو ئەردی شه‌رمین به، تو چاواویی وه‌سا دیار به، تو چاوا دیاری وه‌سابه.
۲۳. ئە‌قه ئە‌قینه: تو به‌ره‌ف ئاسمانی نه‌ین بفری، تو هه‌ر چرکه‌کی سه‌د په‌رده‌یان داوه‌شینی، ئاغازی تو ژ ژینی ده‌رکه‌قی، تو بی پی گاقان به‌ه‌افیژی.
۲۴. ئە‌م ژ نه‌هن هاتینه رستن، وه‌کو خیزی ستیرین رشتین.
۲۵. ب خاترا ته‌ به‌س بو ئە‌وانه ئە‌وین ب چاقی ئە‌قیندار، چونکی ئە‌وین ب دلی و جانی ئە‌قیندار، نزانن جو‌دابوون چیه.
۲۶. کو‌قانداری دیاریه‌که، دلوقانی تیدا فه‌شارتیه.
۲۷. روونه، راوه‌سته و گو‌ه بده، چونکی تو مه‌ستی و تو ل هنداف گفانده‌یی.
۲۸. دو هه‌نه چو جاران ناگه‌هن تیر بینی، به‌نده‌واری دنی و دلداري زانینی.
۲۹. ئە‌ز لبه‌ر لی‌قا دیناتیی دژیم، من دقیت ئە‌گه‌ران بزائم، ده‌رگه‌ه‌کی دقوتم ده‌رگه‌ه فه‌دبت، من ژ نا‌قده ده‌رگه‌ه دقوتا.
۳۰. وه‌کو به‌فرا به‌وژی به، خوه ب خوه بشوو.
۳۱. ئیکی بگه‌ر چو هه‌لنه‌گرت، ئە‌وی نه‌ پتر بخوازت نه‌ژی بترست ژ دو‌راندنی، ئە‌وی دیندکه‌کا گرنگی ب چو نه‌ده‌ت، بخوه ب که‌ساتیا خوه؛ ئە‌و ئازاده.
۳۲. تو چ بی و تو چ بکه‌ی، ئە‌قیندار به.

۳۳. وەكو نۆخى ، دەست ب پرۆژەيەكى پوۋچى مەزن بكە.. بۆ خوە نەكە خەم خەلك چ دبیژن.

۳۴. ئو تو؟ دى كەنگى ئەوچى وەغەرا دوور و دريژ بۆ ناخى خوە كەى؟

۳۵. وەختى بسەر تە دا دەيت وەختەك گران ، وەختى ھەرتشت ل تە دبتە نەيار ، وەختى تو ھەست بكەى تو ئىدى چركەكى نەشىي خوە راگرى.. قەت دەستان دانەھیلە! چونكى ئەو دەم و جھى تەنگاڤى وەرگەرت.

۳۶. كى ھند بەخت سپیە؟ ھندى ئەوچى بەیتە سەر گەپى بۆ ئاڤى و شەوقا ھەيڤى تىدا ببىنت.

۳۷. من دەڤى خوە گرت و ب سەدان جۆرىن بیدەنگىي دگەل تە ئاخقتم.

۳۸. ئەز ب خوە نەھاتیمە ھەرە ، و ئەز ب خوە نەشىم بچم ، ئەوچى ئەز ئىنايمە ھەرە ، پىدڤیە من ببتە مالى.

۳۹. پىدڤیە تو دلئى خوە ھەر بشكىنى تاكو قەدبت.

۴۰. تو ھزر دكەى چونكى تو (ئىك) دزانى پىدڤیە تو (دو) ژى بزانى ، چونكى ئىك ئو ئىك دبنە دو ، بەس پىدڤیە تو (ئو) ژى بزانى.

۴۱. ب شەڤ ئەز پەنجەرى قەدكەم و ژ ھەيڤى دخوازم بەیتە ژور و روویى خوە ب یى من قەنت ، بېھنا وچ ل من بدەت ، دەرگەھى ئاخقتنى بگرە و پەنجەرەيا ئەڤىنى قەكە ، ھەيڤ دەرگەھى بكار نائىنت.

۴۲. ئەز مری بووم پاشى ساخ ، ئەز دگريم پاشى كەنیم ، ھىزا ئەڤىنى ئەز گرتم ، و ئەز دژوار بووم وەكو شىرى ، پاشى نازك وەكو ستىرا ئىڤارى.

۴۳. ھەكەر خواست وەكو پەيكەرتراشى ، ھەقالەكى ژ كەڤرى بتراشە ، ژبىرنەكە بىناھیا ھندور كۆرەيە ، بزاقى بكە گەنجینەيەكى د ھەرکەسەكى دا ببىنە.

۴۴. دبیژن دەرگەھەك ل ناقبەرا دلان ھەيە ، بەس دەرگەھ بۆ چیە ھەكەر دیوار نەبن؟

۴۵. تو دستخه ته کی ژ پرتووکا خودایی، نه یینکا هیژا گهر دوون دانایی،
ته چ بقیّت ژ خوه بپرسه، ههرتشته کی تو بخوازی یی د ناخی ته
دا.

۴۶. ههمی خه لکی ئەخته ری زاروکن، ژبلی چهنده کان، کهس مه زن نابت
ژبلی ئەوی ژ هه زان ئازاد بووی.

۴۷. من گوّت: دلی من هند بچووکه ناهیته دیتن، ته چاوا خه مه کا هنده
مه زن کریه تیدا؟ گوته من: بنیږه چاقین ته هیشتا بچووکترن، بهس
دنیا ههمی یا تیدا.

۴۸. ههرکه سی من بناست، پیډقیه فیږ بت من بناسته فه، چونکی ئەز
وهکو هه یقیمه، ههړو دلی من ب روویه کی بینی.

۴۹. لیقین من ب ریکا ماچه کیفه هندا بوون، ئەز هند مهست و بهنگی
بووم.

۵۰. نه بهس تیهنی ل ئافی دگه پرت، ئاف ژی ل تیهنی دگه پرت.

۵۱. وهختی کهسه ک بهرکه کی دقوتت، ئەو نه بهرکی دقوتت، ئەو توژا
پیقه دقوتت.

۵۲. ئەری تو هزرده کی تو ساخی چونکی بای هه لدکیشی؟ شهرمه تو ب
ئەفی رهنگی بهرته نگ بژی، بی ئەقینی نه به داکو ههست ب مرئی
نه کهی، د ئەقینی دا بمره و تاکو ئەبه د بژی.

۵۳. تو نه چیکه کی ژ ئوقیانوسی، تو ههمی ئوقیانوسی د چیکه کی دا.

۵۴. بو ئەقینی قوماری ب ههرتشتی بکه، هه کهر تو مروقه ک دروست بی.

۵۵. راستی نه یینکه ک بوو د دهستی خودای دا، کهقت و پرتپرت بوو،
ههرکهسه کی بو خوه پرتکه بر و لی دنپرن و هزر دکه ن راستی ف
وانه.

۵۶. وهخته کی من هه زار هه بوون، بهس هه زان ناسینا ته ههمی
هه زین دی بهوژاندن.

۵۷. ل تیهنی وهختی تو تراری ئافی فه دخوی، تو خودای تیدا دبینی،
ئەوین ئەقینیا خودای نه بت، بهس دیمی خوه تیدا دینن.

۵۸. ئەقىنى ژ مە دخوازت خوەشىي ب ژينى ببين، چونكى چو تشتنى باش ژ مرنى ناهيت، كى ساخه؟ ئەز دپرسم، ئەوين ب ئەقىنى بووين.

۵۹. پشتراست به د دينى ئەقىنى دا باوهردار و بيباوهر نينن، ئەقىنى ههميان ههمبئز دكەت.

۶۰. ب سۆز نقيژئ بكه، ب سۆز ئەقىنى بكه، ب سۆز بخوه و قهخوه، ديLAN و ياريان بكه، تو بۆچى وهكو ماسيهكى مرارى د ئوقيانۆسى خوداي دا؟

۶۱. ئەوا ديگه ران دگۆت من كر، ئەز كۆره بووم. ئەز هاتم وهختى ديگه ران گازى من كر، ئەز هندام بووم. ئەقجا من ههمى هيلان، خوەژى دگهل. هؤسا من ههمى ديتن، ئەز ژى دگهل.

۶۲. ئەنجامى ژيانا من نه ژ سى پهيقان زيدهتره: ئەز خاف بووم، ئەز هاتمە كه لاندن، ئەز سۆتم.

۶۳. ئەز كه قئيمه ئەقىنى، چ ئاموژگارى وه ههيه؟ ئەقىنى ئەز ژهردايمه، چ دهرمانهك ههوه ههيه؟ من هاى ژى ههبوو دكرنه قيژى: لنگين وى زنجير بكهن! لى ههكه ر دلى من دين ببت، زنجيرين لنگان دئ چ كه ن؟

۶۴. ئەز نه ژ روژه لاتم نه ژ روژاڤا، نه ژ ئەردىمه نه ژى ژ ئوقيانۆسى، جهى من نه جهوه شه، شوپا من بيشوپه، ئەز ژ خوشتقىمه.

۶۵. ههر وهختى، بى دهرامەت و بى ههژمارتن و بى گهنگه شه كرن، مه شيا ئەقىنى بكهين، هينگى دروست ئەم د بههشتيدانه.

زەردەشت Zoroaster

زەردەشت يان زەرەتئوشترا سپیتامه، پیغەمبەری بەهدینی (دینی زەردەشتیی) ل ولاتی ئاریان بوویه و لی مریه، لی تاكو نهۆ ئیکدلی و پیکهاتنهکا ئەکادمی نه ل سەر جهی بوونا وی نهژی مرنا وی ههیه، نه ژى ل سەردەمی ژینا وی.

ب گۆرهی ژیدەرین رۆژاقایی، زەردەشت ل کنار سالا ۶۲۸ ب.ز.^(۱) بوویه و ل کنار ۵۵۱ ب.ز. مریه.. لی ژیدەرین ئیرانی، هەرئیک وهکو خوه، ژيانا وی ل ناقبەرا سالیین ۱۴۰۰-۱۲۰۰ ب.ز. ددان.

یهسنا ههپتهنگهیتی و گاتا کو دو پشکین ئافیستایینه، زمانهکی هندوئۆرۆپی نیقا سهسدالیا ۱۵ ب.ز. دیار دکهن و وهسا دهیته هزرکرن کو ههردو یین سەردەمی زەردەشتی ب خوه بن. ئەفه ب هیترین بهلگهیه کو زەردەشت ل هزارا دووم پیش زایینی ژیايه.

ژیدەر باسی بوونا وی ل میدیا دکهن و پاشی وهغەرا وی بۆ رۆژهلاتا ئیرانی و گەشەکرنا دینی وی ل رۆژهلاتی، نهخاسمه پشتی شاه فیشتاسپ هاتیه سەر دینی وی و هیدی هیدی دینی ل ناف گەلین ئاری، بهلاقهبووی، تاكو دهولەتا ساسانی کریه دینی فەرمیی دهولەتی.

(۱) ئەف نومریه ژ هندی هاتیه کو گوايه زەردەشتیان دگۆت؛ زەردەشت بەری ئیریشا سکەندەری مەزن ب ۲۵۸ سالان گەشاد بوویه. ئەفه دکهته ۵۸۸ سال و ههکەر چل سالیین ژیی بەری پیغەمبەری لی زیده بکهین دج بته ۶۲۸ سال کو سالا بوونا وییه. لی زمانی گاتایان گەلەک ژ ئەفی گۆتنی دووره و دج نهچار بین یان بیژین گاتا نه یین زەردەشتینه یان ئەف ساله خەلەته (وهرگێ).

خودايى زەرادەشتى يان ئاھۇرا مەزدای ئەرد و ئاسمان چىكرينه و تەنھا خودايە ھەژى پەراستنى. دگەلدا شەش يان ھەفت فریشتە ھەنە كو ل سەردەمى ساسانیان دگۆتنى ئەمیشا سپەنتا (خىركەرین نەمر). ھەرەسا ھندەك فریشتەیین دى ھەنە ب رۆلین تاییەت رادبن، وەكو میتراى د گاتایان دا، ئاھۇرا مەزدا، بابى سپەنتا مەینیویە (جانى پیرۆز) و یى ئەشە قەھیشتە (دادى، راستى) و یى قەھۆ مەنە (ھزرا باش) سپەنتا ئەرمەیتی (تەرخانى، ئەمەكدارى) یە. ھەرسى بوونەوهرین دى ساخلەتین ئاھۇرا مەزداينە: خشەترا قەیریا (دەستەلاتا باش) و ھورقەتات (ھەمیاتی، كاملانى) و ئەمەریتات (نەمرى).

ئىكنايا خودای د زەرادەشتى دا، فۆرمى دووانىچ دستینت، چونكى بەرانبەر ئاھۇرامەزدای، ئەھرمەن ھەیە كو كراسى خرابیى دبەرە و ھیزدارە و مریدین خوە ھەنە.

ب گۆرەى زەردەشتیان، ل دەستپىكى جانەكى جىمك ھەبوو، بوونە دو ھیز، ھیزا خىرى و ئاھۇرا مەزدا سەركىشیا وى دكەت و ھیزا درۆژى (درو) و ئەھرمەن سەركىشیا وى دكەت. ئەقانە دى ھەقپكەكا ئەبەدى كەن تاكو ل دوماھىي ئاھۇرامەزدا و ئەمیشا سپەنتا و ئەشەقان (كەسین دروست) دى ق سەر كەقن و دوماھیا دنیاى دى ھیت.

دبىژت د ئىرىشەكا تۆرانیان دا بو سەر دەقەرى زەرادەشت د پەرسگەھىقە ھاتىە كوشتن.

ب گۆرەى زەرادەشتى، جیھان لسەر دو بەرەیان ھاتىە دابەشكرن و ھەقپكى و شەپەنىخ ل ناقبەرى بەردەوامە، تاكو خىر و باشى ق سەر دكەقن و جیھانا خىرخوازان ئاقا دبت.

د زەرادەشتى دا، ژبلى فریشتەیین گریدایى ئاھۇرا مەزدای يان ھەلگرىن ساخلەت و كارین وى، ھندەك فریشتەیین مەزن ھەنە و ھندەك بچووك. یین مەزن ب ئەركین مەزن رادبن، وەكو میتراى؛

زیره قانى راستىي و پهيمانان يان رته؛ فريسته يي خيرئ. و فريسته يان ئيزه دىن بچووك ب كارين نه گرنك رادبن و هر هرز و گوتن و كاره كي مروفي، فريسته يه كي زيره قان هه يه، تو مار دكه ت.

سيسته مي دىني زه راده شتى لسهر بنه مايي دوجيهانى و دوبه رهيين سيپ و هه قرك ئاقابوويه؛ جيهانا ميناكين پاك ل ئاسمانى، ديوانا ئاهورا مه زداي و ئيزه دان، به رانبهر ديوانا ئه هر مه ني و ديويين وي، كو ده قركي و جهنگه كا ئه به دي دانه. ل جيهانا نزم- ئه رد، كو جانين مه داكه قتيئي و د له شان دا هاتينه زيندانكرن، ويته يه كي نه ينيكي جيهانا بلنده، لي كار و ئارمانج ژي كجودانه. ل سه لال شه ر بو پاراستنا گه ردووني و سيسته مين وييه، ل ئه رد ي بو رزگار بوونييه ژ له شي ته فن و ئاخ و هلفرينه بو هه مبيزا ئاهورا مه زداي.

زقينا جاني بو جيهانا ميناكان، ب گوره ي زه راده شتئ، ب هزرا باش و گوتنا باش و كارئ باش ده يته كرن. ب گوته كا دي، ئاكارنا جيهانه كا ميناكي و نمونه يي لسهر ئه رد ي، دي بته ده رگه هي رزگار بوونا جانين مروقان ژ ئه رد ي و چه په ليا وي. له و، د زه راده شتئ دا، خيرخوازي هه م ژيانه هه م په راستنه هه م رييه هه م ئارمانجه.

هندهك گوتن

۱. خوه ژ سئ تشتان دوور نه ئيخه؛ هزرا باش، گوتنا باش و كارئ باش.
۲. باشتريين سامان هو شه كي تيهرئ قايييله.
۳. وهختئ خه لك برسي، گه نمي بو گرانيي نه هيله.
۴. باشي دگه ل خه لكي كرن نه ئه ركه. ئه و خوه شيه كه، چونكي ئه و ساخله مي و شاديا ته زيده دكه ت.

۵. ئەوا بۆ ھەميان و بۆ ھەرئىكى باش بت، بۆ من ژى باشە... ئەوا بۆ خوە باش ھەلدگرم، پىدقپھ بۆ ھەميان وەسا بت. قانونا گەردوونى تەنھا قانونا دروستە.
۶. ھوشيارى كامى بە؛ ئەو لەشى و ھزرى پوچ دکەت.
۷. دگەل پىربوونى دلئ خوە ژ دنيايى رەش نەكە. بلا خوەشيا ژيانى ل بن سەنگا سالان نەھەپرشت.
۸. كارەكى باش ھەزار نقيژان دنينت.
۹. بۆ ھەزىن خوە كامسۆتى نەبە داکو ديوى چللەكيى تە نەخاپينت، و سامانى دنيايى بيچيژ بت بۆ تە.
۱۰. ھزر و گوتن و كارين تە يين باش، تەنى دى مەھدەرا تە كەن. چو تشتى دى پى نەقپت. ئەو تەنى وەكو گەمىقانەكى ئىمن دى تە گەھيننە بەندەرى ئاسمانى، وەكو ريبەرەكى ئىمن دى تە گەھيننە بەر دەرى بەھەشتى.
۱۱. خەمگين نەبە، ئەوى خوە دنئختە دەستى خەمى خوەشيا دنيايى و جانى ژبير دکەت، و لەش و جانى وى دقورمچن.
۱۲. ھەكەر تە دۆستەك ھەبت، پىدقپھ تو شەرى ژى سەر خاترا وى بکەى: و داکو شەرى بکەى، پىدقپھ بشيى خوە بکەيە دژمن.
۱۳. ئەوى ئەردى ب خەم و رەنج قە بکيلت، ئەو پتر ھەژى پاداشتين مەزنترين دينىيە ژ ئەوى ھەزار جاران نقيژان دوبارە بکەت.
۱۴. ئەوى بيژى ژ رۆناھيا رۆژى بکەت و ژى دوورکەقت. ئەوى نەقپت قەدرى بوونەوهرين زينديين خوداى بگرت. ئەوى بەرى باشان بەدەتە خرابيى. ئەوى ميړگان ھشک بکەت و چەروانەيان ويران بکەت. ئەوى چەكى خوە راکەتە بيگونەھان. ئەو دژمنى دينى منە، ئەو ويرانکەرى شەنگستەيىن تە يە خوداؤ!
۱۵. وەختى تە گومان ھەبت کانى كارى تە باشە يان خرابە، نەكە.

۱۶. هەردەم جوامیڤی دگەل شەپخووزی بکە و دلۆقانیی دگەل خرابیی. دەستی جوامیڤ فیلهکی ب موویەکی رادکیشت. ب دلۆقانی بەرسفا دژمنی خوە بدە.
۱۷. هەمی ژ خوداتیی داپشتیە و پیدقیە هەمی قەگەرتیڤە.
۱۸. ئەوی راستیی ب هەمی هیزا خوە رادگرت، ئەوی راستیی دگۆتن و کاری خوە داراگرت، ئەو ب راستی مەزنتین هاریکارە، ئۆ ئاھورا مەزدا!
۱۹. بەیله هەریک باوەریا خوە وەسا ئازادانە هەلبژیڤرت وەکو ل بوویەرین مەزن دکەت.
۲۰. ل دەستیکی دو جانین ئەزەلی هەبوون، جیمکەکی بخوە چەلەنگ، ئەو باش و خراب بوون، ل هزری و ل گۆتنی و ل کاری.
۲۱. تیریوونا ب شەرمەزاریڤقە یان ب زیانا یین دیڤە بت، ئەو زیندانە بو خودانی خوە.
۲۲. چەقویا باشتین بوولای هەوجەیی بەراقی هەسوونیە، و ژیرترین مروڤ هەوجەیی ئامۆژگارییە.
۲۳. ئیکەمین پینگاڤ ب هزرا باش من هاقیڤت، دووهم ب پەیقا باش، و سنیەم ب کاری باش، ئەز چۆمە بەهەشتی.

جان-پۆل سارتهر Jean-Paul Sartre

جان شارل ئايمار سارتهر يان وهكو فرهنسى دېيژن؛ ساغغ ل سالا ۱۹۰۵ى بوويه و ل ۱۹۸۰ى مريه.

سارتهر فيلوسوف و شانؤنامه نقيس و رؤماننقيس و سيناريؤنقيس و چالاکى سياسى و رهخه گريئ ئەدهبى بوو. سارتهر نوونه ري قؤناغا پاش دهرده سه ريئن جهنگا جيھانى دوويه.

سارتهر ب سه رکيش و ئىک ژ ناقدارين سه رکيشين ريبازا هه بوونگه ريئ و فينؤمينؤلؤجيايئ دهيتته ناسين، و ئىکه ژ فيلوسوفين فرهنسيين و مارکسيستين ناقدار ل سه دساليا بيست.

ل سالا ۱۹۶۴ خه لاتئ نؤبل ب ئەدهبى پئ هاته دان، لئ وهرنه گرت و به هانه يا ئەو بوو، ئەوى هه ردهم خه لاتين فهرمى نه قياينه و (نابت نقيسه رئ بدهته خوه ببهته سازيهک).

شاپه رين سارتهرى و هه قالا ويا ميسه ر سيمؤن دى بؤقارى، بؤ دهمه کى دريژ سيبه ر ل گهنجين رؤژاڤا دکر و ببوونه نموونه يين شيوازه کى دىيئ ژيانئ.

هندهک گؤتن

۱. هه رتشتهک پيشوهخت هاتيه ريکخستن، ژبلى دئ چاوا ژئ.
۲. نفرين ب ئازادىي ل مروقى هاتيه کرن؛ چونكى وهختئ هاقئژتينه دنيايئ، ئەو بهرپرسه ژ هه رتشتهکئ بکهت.

۳. وهختی خه لکئی زهنگین جهنگی دگه لیک دکهن، خه لکئی هه ژارن د بهر پییان دچن.
۴. ئازادی ئهوا دکهیه بهران بهر ئهوا ل ته هاتیه کرن.
۵. هه کهر تو ههست ب ته نهایی بکهی وهختی تو ب تهئی، تو یی دگه ل هه قاله کئی خراب.
۶. بهس ئه و کهسی به له می نه هاژۆت وهخت ههیه بله قینت.
۷. من باوهری ب خودای نه مایه؛ هه بوونا وی ب زانستی هاتیه هه لوه شاندن. بهس ل که میئن لیکۆم کرن، ئه ز فیرووم باوهری ب مروقی بینم.
۸. هه کهر ئه ز ببه فیلۆسۆف، هه کهر ئه ز دژوار ل ئه قی ناقداریی گه رابم کو هیشتا ئه ز چاقه ریتمه، د بنه رهدت دا، بهس بو رازی کرنا ژنان بوویه.
۹. ژیانئ مانایه ک نامینت وهختی تو خه یالا نه مریی بدۆرینی.
۱۰. ئه م نازانین مه چ دقیت و هیشتا ئه م بهر پرسین ژ ئه م چنه- ئه وه راستی.
۱۱. ئه وئ باوهری ب هیچ نه بوو؛ ته نها گومان گه رییا وی ئه و ژ بیخوداییی پاراست.
۱۲. ئیدی دیتنا مروقیین پووج، مزاور، یان خوه په رییس من پتر ناقه هرینت ژ دیتنا مه مویونکه کا شووم، گورگه کئی درنده، یان قورته کئی که له خدرین.
۱۳. دۆژه هه که سین دینه.
۱۴. مروف ب ته مامی بهر پرسه ژ سروشت و هه لبرژارتین خوه.
۱۵. سات سی هه رده م یان گه له ک درهنگه یان گه له ک زووه بو هه رتشته کئی ته بقیت بکهی.
۱۶. په یف ده مانجه یین داگرتینه.
۱۷. فاشیزم نه ب هه ژمارا قوربانان دهیته ناساندن، لی ب شیوازی کوشتنا وان.

۱۸. هەرتشستەكى ھەيى بى ئەگەر دبت، خوہ ژ قالبى بېھيزى رادكيشته دەر، و ل دەليقەيەكى دمرت.
۱۹. ھەر سەردەمەكى چامەبېژياا خوہ ھەيە؛ ل ھەر سەردەمەكى دەستودارى مېژوويى، نەتەوہيەكى، نەژادەكى، چينەكى بۆ چرا ھەلگرتنى دەھەلبژيرت، ئەو ژى ب خولقاندنا رەوشەكا وەسا كو ب ھەلبەستى بەھيتە دەربرين يان بلندكرن.
۲۰. ژيان ل رەخى دىيى بئئومىديى دەست پى دكەت.
۲۱. وەكو ھەمى خەونەويان، ئەز خەلەت د بەتالبوونا سيھرا راستى گەھشتم.
۲۲. ھەكەر ئەدەب ھەرتشستەك نەبت، نە ھەژى ساتەكئيه كەسەكى ئالۆز بكەت.
۲۳. ئەز بيزى ژ ئەوان قوربانيان دكەم ئەوین قەدرى ستەمكارين خوہ دگرن.
۲۴. ئىدى ئەز ژ ھيچ تشتەكى پشتراست نينم. ھەكەر من ھەزىن خوہ تيركرن، ئەز گونەھبارم لى خوہ ژى قورتال دكەم؛ ھەكەر من تير نەكرن، ئەو ھەمى گيانى من تووش دكەن.
۲۵. سياسەت زانستەكە. تو دشىي پى ديار بكەى تو راستى و يين دى خەلەتن.
۲۶. كو خودا نينه، ئەز ماندل ناكەم، ھەمى ھەبوونا من دقيژينت چونكى ئەز نەشيم ژبير بكەم.
۲۷. ھزرا من ئەزم: لەو ئەز نەشيم ژ ھزركرنى راوہستم. ئەز ھەمە چونكى ئەز ھزر دكەم ئەز نەشيم ژ ھزركرنى دوور كەقم.
۲۸. ئەز ھەوجەى جانين باش نينم: ئەز ھەوجەى ھەقالەكيمە.
۲۹. ئەز تشتان تيكەلى ناقين وان دكەم: ئەو باوہريە.
۳۰. سەرکەفتن ھەكەر ب ھوورى بەھيتە گۆتن، ئيك ئىدى نەشيت ژ شكەستنى جودا بكەت.
۳۱. ئەز ب باوہرى دېژمە تە: ھەمى مروّف پيغەمبەرن، ھەكەر نە خودا نينه.

سه‌عدی شیرازی

ناقئ وی یئ نقیسینی سه‌عدی شیرازییه و جوداهی ل ناقئ ویی
دروست هه‌یه، هندهک دبیزن شه‌ره‌فه‌ددینه و هندهک دبیزن موسلحه و
هندهک بابی وی دکه‌نه موسلح.. لی بی ناق ئی بت، سه‌عدی ئیکه ژ
ناقدارترین چامه‌بیژ و سو‌فیین فارس. نقیسارین وی ئاستبلندین
به‌رفه‌همن، لهو ناق‌داریه‌کا مه‌زن ل ناق هه‌می خه‌لکی هه‌یه.

سالا بوونا وی، هند دیار نینه، لی ژ فه‌خواندنئ دیاربوویه کو
نه‌دوره، ۶۰۶ی مشه‌ختی بت. شیرازی ل سه‌رده‌می ئیریشا مه‌غولان
ژیایه، و نه‌چاربوویه بچته ئه‌نادولی و شامی و مسری و ئیراقی.. ل
دوماهیی فه‌گه‌رایه واری خوه، شیرازی و سالا ۶۹۰ یان ۶۹۴ی مشه‌ختی،
لی مریه.

سه‌عدی دو شاکار ل پهی خوه هیلاینه؛ گولستان و بوستان، و
هه‌ردو کرینه دیاری بو شه‌هرداری شیرازی.

سه‌عدی گو‌تیه:

بنی آدم اعضای یک پیکرند
که در آفرینش ز یک گوهرند
چو عضوی ببرد آورد روزگار
دگر عضوها را نماند قرار
تو کز محنت دیگران بی غمی
نشاید که نامت نهند آدمی

مروّف وەك ئەندامىن پەيكەرەكىنە
 ژ ئافرىنى وەرە ژ ئىك خاكينە
 گەر ئەندامەكى بئىشىنت روژگار
 ئەندامىن دى نامىنتن چو ھەدار
 ژ دەردى دىگەرەن، گەر بى خەم بى
 نە ھىژابى ناقى مروّف ل تە بى

ھەلبەستىن سەعدى، ھىژ زوو بو تركى ھاتينە وەرگىران و پاشى
 زمانى، ھندستانى و ئەرەبى و كۆمەكا زمانى، ئورۇپى.

گوپى سەعدى شىرازى، ل دەرقەى شىرازى، ھىژ زوو ھاتىە
 ئاڧاكرن و گرنگىەكا مەزن پى ھاتىە دان.. و ھىشتا، روژانە خەلك سەرا
 ددەن.

ھندەك گۆتن

۱. بېھنفرەھ بە، ھەمى تىشت زەحمەتن بەرى ب سانەھى بکەڧن.
۲. گول و خار (دېرى)، و خەم و خوەشى پىكڧە گرئداينە.
۳. ھەرتىشتى دلئ مروڧى بکەڧتى، د چاقئ مروڧى دا جوان دبت.
۴. پچ پچ پىكڧە كۆم دېن دېنە گەلەك؛ گەنمى كوارئ ژ دىندكان
پەيدابوويە، و چىك چىك لەھى چىدكەن.
۵. وەختئ تو گەنگەشەيى دگەل كەسەكى شەھرەزاتر ژ خوە دكەى داكو
ژىرى و شەھرەزاييا تە بئەڧىنت، ئەو دى نەزانينا تە ئاشكرا كەت.
۶. ھەر نەيارئ تو دلوقانىئ نىشا بدەى دى بتە دۆست، ژبلى مەرەڧى،
ھندى تو رى بدەيى دى نەيارىئ زىدە دكەت.
۷. خەلك ھەمى بەندەوارئ پەرىن شەنگ و رەنگىنئ تاوسىنە، و ئەو
ب خوە شەرم ژ كرئتيا لنگىن خوە دكەت.
۸. خوشتڧىئ خوداى؛ زەنگىنئ روھسڧكيا ھەژارى ھەبت، ھەژارى
مەزناھيا زەنگىنى ھەبت.

۹. ئەز ژ خودای دترسم و یئ پشٹی هینگځ ژئ دترسم ئەوه یئ ژ خودای نه ترست.
۱۰. وهختئ زک قالا/ برسی بت، لهش دبتنه جان؛ وهختئ تهژی/ تیر بت، جان دبتنه لهش.
۱۱. ئەوی کۆله یئ زکی خوه بت، دهگمه نه خودای بپه ریست.
۱۲. مروّف خوه شیا بهخته وه ریئ نازانت تاكو دهرده سه ریئ تام نه کهت.

سۆكرات Socrates

سوكرات يان سۆكراتيس ل كنار سالا ۴۷۰ يى ب.ز. ل ئەتيناىى بوويه. ژبلى ئەوا شاگردىن وي؛ پلاتوى و زينوڧونى لسەر نقيسى تشتهكى ههژى نهمايه. سۆكراتيس ل سالا ۳۹۹ يى ب.ز. ب مرنى هاته سزادان و ئەوى ب خوه ژههره قهخوار.

سۆكراتيس ژ مالباتهكا ناقدار و زهنگين نهبوويه، وا دياره هۆستاييا خانيان كرية و پاشى خوه پيگههاندیه و تاكو بوويه فيلوسوفهكى خودان ديتن و بۆچونين تايبهت و ستوونهكا فيلوسوفيا رۆزاقايى.

سۆكراتيسى باوهرى ههبوو كو پيدقيه بهرههه مى پراكتيكي ههبت و جفاكهكا باشتر و بهختهوهرتر ئارمانج بت. لهو، ئەوى بزاڧ كرينه سيستهمهكى ئەخلاقى لسەر بنه مايى هۆشى نه يى تيولۇجى بۆ جفاكى دارپيژت. سۆكراتيسى باوهرى ههبوو كو مروڧ ل خواهشيبى دگهپت و ههر ريكهكا بگههينتى ههلدبؤيرت. سۆكراتيسى هؤسا هزركريه؛ ژيرى ژ خواهناسينى پهيدا دبت، و هندی مروڧ پتر بزانت شيانين وي / وي يين هۆشى بلندتر دبت و ههلبؤارتنا ريكين خواهشيبى باشتر و دروستتر لى دهين. وهرگوهاستنا ئەقى هزرى بۆ سياسهتى، ب ديتنا سۆكراتيسى، نه حوكمهتا زؤردار نهژى ب ديمؤكراسيى دهيتتهكرن.. ئەقه ب حوكمهتا كهسين خواهناس و ژير و تيگههشتى دهيتته ئەنجام.

سۆكراتيس ب خرابكرنا مهژيبى گهنگان هاته گونههباركرن و دادگهها وي ديمؤكراتيانه بوو. پشتى دانوستاندنى، ۲۸۰ دهنگين دژ و ۲۲۱ دهنگين ههفسؤز ههبوون. هينگى بۆ ئەتيناىان ههبوو، سزايهكى

پيش يى دادگهه گۆتى قه ، پيشنياز بكهت. ب گۆتنهكا دى ، سۆكراتيسى
دشپيا ژ ئەتينا دهركهفت و دهربدەر بژيت و ئەقه دا سزايى وى بت ، لى
ئەوى جقاتا دادگهه پتر ئازراند وهختى ژ خهلكى خواستى سزايى وى
ديار بكهت. ئەوان ژى سزايى ژههرقه خوارنى دايى.

هندى بزاڤ هاتنهكرن كو سۆكراتيسى برهڤينن ، لى ئەو ب سزايى
خوه رازى بوو و ژههره قه خوار.

دبت ئەف دادگهها ديمۆكراتانه ، ئەگه رهك بت كو پلاتۆ دژى
سيسته مى ديمۆكرات بوويه ، ئەو سيسته مى زانايه كى وهكو سۆكراتيسى
دايه كوشتن.

هندهك گۆتن

۱. ژيرى ب پرسياركرنى دهست پى دكهت.
۲. تهك ژيريا دروست ئەوه تو بزاني تو ژو نازانى.
۳. سيسته مى ئەخلاقى لسهر بنه مايى به هايين سؤزا مروقاتى ئاڤا
بووى ، بهس خهونه ، هزرهكا به ربه لاقه چوتشتى دروست نينه و
نه راسته.
۴. زانينا دروست د هندی دايه تو بزاني تو چو نازانى.
۵. ژيريا دروست هينگى دگه هته ههركهس ژ مه وهختى ئەم دزانين ئەم
چهند پچهكى ژ ژيانى ، ژ خوه و جيھانا دۆرماندۆر فههم دكهين.
۶. ب ههر رهنهگه كى ههبت ژنى بينه. ههكەر ژنا ته باش بت ، دى
بهخته وهر بى؛ ههكەر ئيكا خراب بوو بهختى ته ، دى بيه
فيلۆسۆف.
۷. ئەز دزانم ئەز زانامه ، چونكى ئەز دزانم ئەز چو نازانم.
۸. په يڤين خهلهت نه بهس د گه وههريخ خوه دا خرابن ، لى ب خرابيى
جانى قه دگرن.

۹. وهختی خوه بؤ باشکرنا خوه بکار بینه، ئەو ژى ب خواندنا
نقیسارین کەسین دی، هۆسا ئەوا خەلکی ب زەحمەت ئینای، تو
دئ ب سانه هی فیڕ بی.
۱۰. ژ کوورترین حەزان، گەلەک جاران، کوژەکتەرین کین پەیدا دبت.
۱۱. خەلکی پووچ بەس بؤ خوارن و قەخوارنی دژین؛ خەلکی هەژى
دخون و قەدخون بەس دا بژین.
۱۲. ب گشتی، پیدقیه نقیژین مە بؤ بەرەکتەئ بن، چونکی خودا باشتر
دزانت چ بؤ مە باشه.
۱۳. هەرجهی هەیبەت هەبیت ترس لی هەیه، لی هەرجهی ترس لی هەبیت
هەیبەت لی نینه، چونکی وەکو پیشبینی دەیتە کرن، ترسی بیاقەکی
بەرفەرەتر ژ هەیبەتی هەیه.
۱۴. دبت مرن مەزنتەرین خیر بت بؤ مروقی.
۱۵. مروقی راستگو هەردەم زارۆکە.
۱۶. جوانی ستەمکاریه کا ژیکورته.
۱۷. هەروەختی بوو هەفکووفا زەلامی، ژن دئ بته سەردەست.
۱۸. هەکەر مروقهک شامازی ب سامانی خوه ببت، پیدقیه پەسنین وی
نەهینە کرن تاکو دیار دبت چاوا بکار دئینت.
۱۹. ئەز چو نازانم ژبلی راستیا نەزانینا خوه.
۲۰. وەسا بە وەکو تو حەز دکەى بهینە دیتن.
۲۱. جانین هەمی مروقان نەمرن، بەس جانین راستان نەمرن و
خودایینە.
۲۲. هەکەر هەمی بەدبەختی ل بیدەرەکا گشتی هاتبانە کو مکرن و هەر
کەسەک پشکەکی ببت، پتیریا خەلکی دا ب پشکا خوه قاییل بن و
چن.
۲۳. چ بؤ ژنئینانی یان زگوردی، بهیلە مروقهک رینا وی بقیت
هەلبژیرت، پشتراست بە ئەو دئ پەشیمان بت.
۲۴. چامەبیژ بەس وەرگیڕین خودایینە.

۲۵. مژار نه ئەوه بژین، لئ دروست بژین.

۲۶. هیژی هه قالینی بکه؛ بهس وهختی تو کهفتی، هه بهردهوام و
خوهگر به.

۲۷. ئەوی هاتیه ئیشاندن نابت تۆلی فهکته، چونکی ب هه ئاوايهکی
ههبت نه دروسته زۆری بهیته کرن؛ ئو نه دروسته تو تۆلا
ئیشاندهکی فهکهی، یان خرابیهکی ل هیچ کهسهکی بکهی، بلا ئەو
چهند بو مروقی خراب بت.

سیگموند فرۆید Sigmund Freud

سیگموند فرۆید کو ب ئەلمانی زیگمونت فغویتە، ل سالا ۱۸۵۶ بوویە و ل سالا ۱۹۳۹ئ مریە. فرۆید دەمارزانەکی نەمساییە و ل دنیایی ب خودانی تیورییا رهوانشروۆقه کاریی psychoanalysis ناقداره.

ل سالا ۱۸۸۱ فرۆیدی کۆلیجا نۆشدارى ل قیەننا خلاس کر، پاشى ل خەستەخانەیا گشتىیا قیەننا لیکۆلین لسه ر فالنجا مەژى و لالیی و نیورۆئەناتۆمىیا میکروۆسکۆپی کرن و پلا پروفیسۆریی ل ۱۹۰۲ی وەرگرت.

فرۆیدی رهوانشروۆقه کرن وه کو ریبازەکا چاره کرن ب دانوستاندنى، ئافران د و بناغەیی دبستانەکا زانستی ل واری رهوانناسیی دانا.

ل واری جنسی، فرۆیدی پشکداریه کا مەزن و بناغەیی هەیه و خودانی گرییا ئۆدیپۆسیه.

فرۆیدی هزر دکر خەون، هیقیین ب جه نەهاتینه. ئەق دەرگه هەکی دی لبه ر شروۆقه کرنا خەونان قه کر.

ژ خەون؛ هیقیین بجه نەهاتینه، فرۆیدی تیوریا نەئاگه هیی (نەهشیی) unconscious دارپشت کو گوايه، لبن رهفتارین مه یین هشیاریی تهخهیه ک دی هەیه، بیی ئاگه ها مه مه برپقه دبت.

فرۆیدی پشکداریه کا دی د رهوانناسییدا هەیه، کو گوايه لیبیدۆ هەیه. لیبیدۆ تاكو رادهیه کی نیزیکی كاما کوردیه، کو ئەو هیزا ناخوهییه یا حەزین جنسی ل نک مروقی نازری دهیلت.

فرۆيد، ئەو دختۆره يى ژ نەساخيىن لەشى چۆيه ناف جيهانا
 ھۆشى مروقى و ھندەك نەينىيىن جيهانا ھزرى ب ئالاقىن ھىنگى
 ھەلىقپىن و بوويه ستوونەكا ھزرا مروقى ل ئەوى وارى. ب ديتنا من،
 ماركسى و داروينى و فرۆيدى، سيگۆشەيا فيلوسوفيا ھەقچاخا روژاڧا
 دامەزرانديه و ھىشتا كەس نەھاتيه ئەوى سەرفەرازىي ژى بستىنت.

ھندەك گۆتن

۱. پرسيارا زەھمەت يا چو جارن بەرسف بۆ نەھاتيه دان، و يا ھىشتا
 من نەشايى بەرسف بدم، ھەلبەت پشتى سيھ سالين ليكولينى
 لدۆر رەوانى ژنكانە، ئەوھ؛ ژنكى چ دقئت؟
۲. ئەز نەشپم ھزر بكم كو ل بچووكاتىي، ھەوجەييەكا ژ سەميانيا
 بابى بەيژتر ھەبت.
۳. پترييا خەلكى ژ دل ئازادى نەقئت، چونكى ئازادى بەرپرسى پى
 دقئت، و پترييا خەلكى ژ بەرپرسىي دترسن.
۴. ئەوى چاڧ ھەبن ببىنت و گوھ ھەبن ببھىست دشىت باوھرىي بۆ
 خوھ چى كەت كو ھىچ نانخوھرى دوپى نەشىت نەينيان پپارىزت.
 ھەكەر ليقيىن وى بى دەنگ بن، دى سەرتلين خوھ ئاخفت؛ نەينى
 گۆتن ژ ھەر كونەكا وى ددپرىنت.
۵. شروڧەكرنا خەونان رىيا شاھانەيه بۆ زانينا بزاقين نەھشىي د
 مەژى دا.
۶. مروڧ گەلەك دىنوگەيه وەختى د ئەقينيى دا.
۷. خوھشە مروڧ ل گولان بنپرت، ھەكەرچى نە وان سۆز ھەنە نەژى
 شەرەنيخ.
۸. ئەندىشە وەكو چيائى بەفرييه، ھەفتىكا گەودەيى وى ب سەر
 ئاقىڧەيه.

۹. ھەرکەسى نۆرمەل، ب راستى، بەس ب ناغجى نۆرمەلە. ئىگۈيى
وى (ئەزى/وى) ل پرتەكى يان يا دى و گەلەك يان كىمتر،
دگەھتە يى دىنۆكەيەكى.
۱۰. ئەندىشەيا ھشيار دبت ھنبەرى بلقا ئاقى بکەين، بلند دبتە رۇژى
و ژۆردە دەھتە خوارى بۆ گەرەکا مەزنا ژىرھشيارى لىسەر ئەردى
كو ژى بلند ببوو.
۱۱. ئەقىنى و شۆل بنسترا مرقانىيا مەنە.
۱۲. ئەم چو جارن ھند بى دەستھەلات نابىن بەرانبەر نەخوھشىي،
وختى ئەم ئەقىندار.
۱۳. شەھرەوارى ھىنگى دەستپىكرىيە، وختى كەسەكى ئاجز، پەيفەك
ل شوونا بەرەكى وەشاندى. (ب ئەقى فۆرمى ژى ھەيە: ئىكەمىن
كەسى دژىن ل شوونا بەرتىوەركرنى گۆتىن، دانەرى
شەھرەوارىيىيە).
۱۴. ئەمريكا ھەرى مەزنترىن ئەزموونە جىھانى دىت بت، بەس، ئەز
دترسم، سەرکەقتى نابت.
۱۵. دىن وەھمەكە و ھىزا خوە ژ ھندى وەردگرت كو دكەفتە دناف ھەزىن
مەيىن خوەرستى دا.
۱۶. ھەكەر گەنج بزائن؛ ھەكەر پىرەمىر بشىن.
۱۷. ئارمانجا ھەمى ژيانى مرنە.
۱۸. پىدقىيە مرقۇف خەباتى نەكەت گرىكىن خوە نەھىلت لى خوە دگەل
بگونجىنت؛ ئەو ب ئاوايەكى ھىسايى رەفتارا وى ل دىيايى دھاژون.
۱۹. كانى چاوا مرقۇف نەشىت ب زۆرى باوهرى بۆ ئىكى چىكەت،
ھەرۋەسا ب زۆرى كەس بىباوهر ژى نابت.
۲۰. شروڧەكارى نە بۆ ھندىيە كارڧەدانىن نەساخ بنبر بکەت، لى بۆ
ھندىيە ئازادىيى بدەتە ئىگۈيى نەساخى برىارى بدەت ئەقى رى يان
يا دى بگرت.

۲۱. زارۆك ب تەمامى ئىگۆيىنە؛ ئەو ب ھىز ھەست ب ھەوجەيىن خوە
دكەن و خەباتەكا دژوار بۆ تىركرنا وان دكەن.
۲۲. چ پىشكەقتن مە كرىە. ل سەردەمىن ناڧىن دا من سوژن. نھۆ ب
سوئنا پرتووكىن من رازىنە.
۲۳. ئىكەمىن تىشتى فەر ل شەھرەوارىيى دادىە.
۲۴. مروّف بھىزن ھندى نوونەرىن ھزرەكا بھىز بن، ئەو بىھىز دبن
وختى بەرسىنگا وى دگرن.
۲۵. ئازادىيا كەسى نە دىارىيا شەھرەوارىيىە. بەرى ھەر
شەھرەوارىيەكى پتر.
۲۶. بەرھنگارى، مەرچ نىنە، دژمنكارى بت؛ بەس خراب دەھىتە
بكارئىنان بۆ چىكرنا دەلىقەيەكا دژمنكارىيى.
۲۷. پىدقىە دختۆر بۆ نەساخىن خوە شىلى بت، و وەكو نەينكى، پىدقىە
چو نىشا وان نەدەت ژبلى ئەوا ئەو نىشا دەن.
۲۸. ھەكەر تو نەشىيى بكەى، دەستان ژى بەردە!
۲۹. وەيە، ئەمرىكا مەزنە، بەس خەلەتەيەكا مەزنە.
۳۰. سادىزم ل جھى خوە دروستە، بەس پىدقىە بەرەف دوماھىيىن
گونجاي ببەين.

سینیکا Seneca

د میژووییی دا، دو سینیکا هه‌بوون، باب و پس. چونکی ژ ماله‌کی بووینه و ییکفه ژیاینه، بو ژیکجودا کرنا وان، دبیژنی؛ سینیکایی مه‌زن (پیر) و یی بچووک. ل خواری کورتیه‌کا ژیا نا وان و هنده‌ک گۆنتین وان هاتینه پاچفه‌کرن، هیقیه تیرا ناسکرنا وان بکه‌ن.

سینیکایی مه‌زن

لۆکیؤس یان مارکؤس ئەننايؤس سینیکا Lucius or Marcus Annaeus Seneca، یی ناقدار ب سینیکایی مه‌زن (یان پیر) ئو سینیکایی ئەزمانخووش ل کنار سالا ۵۴ ب.ز. بوویه و ل کنار سالا ۳۹ ز. دنیا هیلايه. گوتاریبیژ و نفیسه‌ره‌کی رۆمانیه، ل کۆردوبا Cordoba، ل ئەسپانیا ل ناڤ خیزانه‌کا سواران equestrian ژ دایک بوویه. سینیکا ل سه‌رده‌می سی ئیمپراتۆرین ناقدار ژیايه؛ ئۆگۆستؤس (فه‌روه‌ری ۲۷ ب.ز. - ۱۴ پ.ز.)، تیبیریؤس (فه‌روه‌ری ۱۴-۳۷ پ.ز.) و کالگیؤلا (فه‌روه‌ری ۳۷-۴۱ پ.ز.).

سینیکا و هیلقیایی سی کور هه‌بوون؛ گالیؤ، بوو پرۆکونسلی (فه‌روه‌ر- حاکم) ده‌قەرا ئەخایا. سینیکایی بچووک، یاسازان و نفیسه‌ری ناقدار. و برایی بچووک، مارکؤس ئەننايؤس لۆکانؤس.

کار

دبیژن، ل پیراتی و لسەر داخووا کورین خوه، هنده‌ک دۆزین دبستانی، وه‌کو گریک و رۆمانان چاره‌کرین، د ده‌ه به‌رگین پرتووکي دا ب ناڤی کۆنترۆڤرسیای Controversiae، کۆمکرن. د فان پرتووکان دا، ۷۴ بابه‌تین قانونی هاتینه گه‌نگه‌شه‌کرن.

پرتووک ب ته مامی نه ماینه ، لی کورتین ل سه دسالیا چار و پینچ بو هاتینه نفیسین ، دشین فالاهیان تاکو رادهیه کی پر بکن . بهرگین ۱،۲، ۷، ۹ و ۱۰ هم پرتووکین ره سهن ، هم کورتین وان ب دروستی ماینه ، یین دی ، کورتی بهر دهستن .

سینیکا خودانی پرتووکه کا میژووی ژی بوو ، لی هندابوویه . پرتووک ژ شهرئ شه هرین رومانی دست پیدکر تاکو مرنا سینیکای .

سینیکای بچووک

لؤکیؤس نه نایؤس سینیکا ، یی ناقدار ب سینیکا یان سینیمایی بچووک ل کنار سالا چاری ب.ز. بوویه و ل سالا ۶۵.ز. مریه . سینیکا فیلؤسؤف ، زهلامی دهوله تی و درامانفیسه کی رومان بوو . سینیکا سهیدایی ئیمپراتور نیرؤنی بوو و پاشی بوویه نامؤژگاری وی . ل سالا ۶۵، ب پیلانا پیسؤی Pisonian conspiracy ، نهو ژی هاته گونه بارکرن و هاته نه چارکرن خوه بکوژت ، هه کهرچی ، نه دووره های ژی نه بت .. نهو بوو ، ره هین خونئ برین تاکو مری .

ل روما ، سینیکا فیری هونه ری دابیشی بوو و فیلؤسؤفیا ره واقی لسهر دهستی نه تالؤس و سؤتیؤنی خواند . سینیکا باسی لاوازی ساخله میا خوه دکهت و کانئ چاوا مهتا وی چاقئ خوه ددایی . مهتا وی ، ژ سالا ۱۶ تاکو ۳۱ ل مسری ژیا به ، لهو ، وهسا دهیته هزرکرن ، نهو ژی دهمه کی ل مسری ژیا بت .

کار

گه لهک بهرهم ب ناقی سینیکای به لاقه بووینه ، ژ وان دهستهک ژ گوتارین فیلؤسؤفی ، سه د و بیست و چار نامه لسهر مژارین سنجی ، نه ه تراجیدیا ، ساتیرهک ، و گوتاره کی ستیرفانیی .

ئیک ژ تراجیدیا یین لسەر ناڤی وی، ئوکتاڤیا Octavia، دانوستاندن لسەر ههیه کو کهسهکی دی نڤیسی بت. ههروهسا، نڤیسکاریا وی بو ههرهکۆل ل ئویتا Hercules Oetaeus، بهرگومانه.

(خهلهتی کرن کارڤی مروڤیهه Errare humanum est) ئیکه ژ گۆتنین وی یین ناقداره.

هندهك گۆتن

۱. ئارڤیشه یین بچووک دئاخفن؛ یین گران ب کهرڤهه (مروڤی) دهنگڤن.
۲. ئەز بوچی ل باشیهکا دروست نهگهڤم؛ ئەوا ئەز ههست یی بکهه، نه ئەوا ئەز بشیم بهرچاڤ بکهه؟
۳. ئەز نه ژ سهershامیانم، ئەز ژ پرچا خوه درئۆترم.
۴. ئەم ب تهنگافیان ژیرتر دبیین؛ بهرفرههی بههایی ههقی و راستیی ل نک مه دشیلینت.
۵. ئەنگرین، ههکهه نهههتهه راگرتن، گهلهک جارن پتر زیانی دگههینته مه ژ ئەوی نهخوهشیا (ئهنگرین) پهیداگری.
۶. ئەو تشتی گهلهک نهههتهه دوبارهکرن، ئەوه یی چو جارن ئەم ب دروستی فیرنهبووین.
۷. ئەو دله مهز نه یی ل نیفا زهنگینی و بهرفرههی لسەر خوه بمینت.
۸. ئەوی تاوان کریه ئەوی وهجی ژئی وهرگرت (وهجداری تاوانی بهرتاوانه).
۹. ئەوی بشیت تاوهنهکی راوهستینت و نهکته، ئەو پشتهقانیی لی دکته.
۱۰. ئەوی گهلهک هیز ههبت، ییدقیهه پچپهه بکار بینت.
۱۱. ئیک ژ جوانترین ساخلهتین ههقالینیا دروست ئەوه مروڤ د ههقالی خوه بگههت و ئەو د مروڤی بگههت.

۱۲. ئىكەمىن و مەزنىترىن سزايى گونەھبارى، ئاگەھداربوونە ب گونەھى.
۱۳. ب سروشتى، قەدەرى، بەختى ناف بگەي؛ ئەقە ھەمى ئاقىن ئىكەنە و ھەمان خوداى.
۱۴. باشتىرىن دەرمان بۇ ئاجزىي، گىرۆكرنە.
۱۵. بلا ھزرا خوە وەسا فېر بگەين، ئەوان تىشتان بخوازت، يىن رەوشى پىدقياىتى پى ھەي.
۱۶. بەرچاڧ كرنا خەمى ژ خەمى بخوە پتر ب داخووزىيە. ئەو مروڧە كىمىن دگەل خوە دا خەمگىن بن.
۱۷. بەرىخ خوە بدەيى كانى چەند ژ تە باشتىر ھەنە، لى ئەويى ژى لىبەر چاڧ بگرە كانى چەند خرابتر ھەنە.
۱۸. بەھايى ديارىي نە ب تىشتى دەيتتە دان يان كرنە، لى ب ئنىيەتا دەندەي يان كارايە.
۱۹. بۇ تەماي، ھەمى دنيا كىمە.
۲۰. بۇ گەلەك زەلامان، ھەبوونا سامانى ئارىشەيىن وان خلاس ناكەت، بەس دگوھىپت.
۲۱. پىدقياىتە مروڧ بەھاژۆت، نە بەس باخقت.
۲۲. تاوانەك ب تاوانەكا دى ئاشكرا دبت.
۲۳. ترسا مروڧى كىمترە وەختى خەتەرى ل نك بت.
۲۴. تىشتىن مە ئاگەھدار دكەن پترن ژ يىن مە دئىشىنن، ئو ئەم پتر ب فەھمكرنى د ئىشىن ژ راستيا ژيوارى.
۲۵. جوانترىن دىمەن ل دنيايى، دىتتا مروڧەكى مەزنى خەباتى دژى تەنگاڧىيەكى دكەت.
۲۶. جۇراتىيە گرىنگ، نە ھەنداتى.
۲۷. چ راستە ئەو يى منە!
۲۸. چو جاران روژا بى ئارىشە بۇ من نەھەلاتىيە.

۲۹. چو چهزین خرابین دلج مروقی هند ب هیژ نینن لبر راهینانی نههینه نمرکرن.
۳۰. چو کس هند دژوار ناهینه سزادان، هندی ئەو کەسین خوە دئیخنه بهر قامچیین په شیمانینی.
۳۱. خەلکی هیسایی دینی وهکو تشتهکی راست true دزانن، ژیر وهکو تشتهکی نه راست false، و دهستهه لاتدار وهکو تشتهکی وهجدار useful.
۳۲. دئ چ جوداهیی کەت تە چەند هەیه؟ ئەوا تە نه هەمی هندی گەلەک پترییە.
۳۳. ژبیر نهکە، وهختی تە قییا قههرا خوە ل ئیکی بینیه دەر، پاشی دئ چ بیژیە خوە هەکەر ل وهختی شهپه نیخی ئەو کەسه مر.
۳۴. ژیاننا بهخته وەر ئەوه یا دگەل سروشتی خوە گونجای بت.
۳۵. ژیاننی هەکەر مروّف دروست بژیت، تیرا خوە دریژ هەیه.
۳۶. ژیراتیەکا مەزن، بیی پچهکا دیناتی، نینه.
۳۷. ساخله می ئەو جانە بی هەمی خوەشیین ژیاننی گەش دکەت، بی وی (ساخله می) (ژیان) دبهییت و بی تام دمینت.
۳۸. سامانی مەزن، کۆله تیەکا مەزنه.
۳۹. سزایی هندهکان، بو هندهکان خەلاته، و بو گەلەکان قەنجیه.
۴۰. سەرکەفتن چهپه لترین تاوانان پیروژ دکەت.
۴۱. شانشینا لسەر نه دادیی ئاقا ببت چو جاران نادومینت.
۴۲. شهپه نیخ زووکە رادوستت هەکەر ئالیهکی دەست ژئ بەردا؛ چو جەنگ بی دو ئالیان نینن.
۴۳. شیاننا خوە لبر شهرمەزاریی گرتنی، ئیکه مین هونەرە پیدقیه ئەوین کەفته لهفتی بو دهستهه لاتی دکەن، فیڕ بن.
۴۴. شیر کەسی ناکوژت؛ ئەو ئالاقهکە د دەستی بکوژەکی دا.
۴۵. کانئ ناخفتنا مروقی چەند پووچه، مەژی ژئ هند پووچه.

۴۶. کانچ چاوا کار زهقلهکان بههیز دکهت، ئالۆزی وهسا مهژی بههیزدکهن.
۴۷. گه میقان ل باخۆری دهیته ناسین.
۴۸. ل جهنگی، خهلات بو رهقۆکان نینه.
۴۹. ل ژفانی مان، مهزنترین ئاستهنگه بو ژیان. ل پیشبینیا سوبههی، ئەقرو ژ دهست دچت.
۵۰. ل وهختی ئەم گیرۆدکهین، ژیان دلهزینت.
۵۱. مرن هیقیا هندهکانه، تهنایا گهلهکانه و دوماهیا ههمیانه.
۵۲. مروّف هند بهلهنگازه هندی ئەو وهسا خوه هزر بکهت.
۵۳. مروّف ههژار بت شیوازهکی ماقووله، ئو ئەووی وی نهزانت، چو جاران زهنگین نابت.
۵۴. من باوهری ب لیبرالان (ئازادیخوازان) نینه، من باوهری ب پارێزگاران ههیه.
۵۵. مهژی مهزن دبهت سامانهکی مهزن.
۵۶. نهقیانا مهزناهی، و خواستنا تشتی ل قهیده نه ب گهلهکی، نیشانا مهژیهکی مهزنه.
۵۷. نیژیک بوونا ئازادیی پیره میری ژی میر دکهت.
۵۸. هندهک جاران ژین ژی کریارهکا میرائیی.
۵۹. هندی ئەم کیتمتر ههژی بهختی سپی بین، ئەم پتر هیقی دکهین مه ههبت.
۶۰. هندی تو بژی، بهردهوام پرسیارئ ژ خوه بکه دی چاوا ژی.
۶۱. ههر کهسهک باوهریی ددانته پیش ئەزموونا هلسهنگاندنی.
۶۲. ههر کهسی تاوانبار، ئەو بخوه قنارهقانی خوهیه.
۶۳. ههرئیک ژ مه ژ چی گازندی ژ یی دی بکهت، دی دلای خوه دا ژی بینت.
۶۴. ههژاریی هندهک تشت دقین، زهنگینی گهلهک، و قهلسیی ههمی.
۶۵. ههکهر ته قییا بو خوه بژی، پیدقیه تو بو کهسهکی دی بژی.

۶۶. هه‌که‌ر ته قییا خوشتقی بی، قیندار به.
۶۷. هه‌که‌ر ته قییا دادره‌سیی بکه‌ی، پشکنینی بکه.
۶۸. هه‌که‌ر که‌سه‌ک نه‌زانت دی چته کیش به‌نده‌ری، هه‌ر بایی هه‌بت (بو گه‌میا وی) دروسته.
۶۹. هه‌لبه‌ت، مرؤف تشتین بیخیر ژی بزانت، چیتره ژ چو نه‌زانت.
۷۰. هه‌می هونه‌ر چو نینن ژبلی چاقلیکرنا سروشتی.
۷۱. هه‌می هوڤاتی ژ لاوازیی په‌یدا دین.
۷۲. هوشیاری وی که‌سی به‌ی کریاره‌کی ب ته بده‌ته کرن و چو خه‌ته‌ریات لسه‌ر وی بخوه نه‌بت.
۷۳. هیژدارترین مرؤف ئه‌وه یی هیژا وی ڤ وی بخوه.
۷۴. وه‌ختی ئه‌ز هزرا خوه د گۆتینن خوه دا دکه‌م، ئه‌ز هه‌سوودیی ب لالان دبه‌م.
۷۵. وه‌ختی تاوان سه‌ردکه‌ڤت، دبیژنی قه‌نجی.

وليام شيكسپير Shakespeare

وليام شيكسپير چامه بيژ و شانؤنامه نقيس و ئه كته ره كى ئنگليزه ، ل سالا ۱۵۶۴ ل ستراتفورد بوويه و ل ۱۶۱۶ئى مريه . دبت ، زيده بيژى نهبت ، هه كهر بيژين شيكسپير مه زنترين نقيسه رى ئنگليزه .

به ره مه شيكسپيرى ژ ۳۸ شانؤنامه و ۱۵۴ سؤنيتان و دو به يتان پيكد هيت ، دگه ل هنده ك هه لبه ستين نقيسه ر به رگومان .

ژ به ر زه نگينى و گرنگيا به ره مه شيكسپيرى ، هه م هاتيه وه رگيران بو پتريا زمانين دنيايى ، هه م شيكسپير ب خوه بوويه جه ل ليكولينى و به رگومان كرى ، تاكو گه هشتيه نقيسارين وى ب خوه .

پتريا به ره مه شيكسپيرى ل ناقبه را ۱۵۸۹ و ۱۶۱۳ هاتيه نقيسين .

ل ۱۶۲۳ئى دو هه قالين وى كوما شانؤنامه يين وى ، ژبلى دو شانؤنامه يان ، وه شاندىن و بين جونسونى هه لبه سته ك ل پيشيى نقيسيه و شيكسپير (نه به س زه لامى سه رده مه كيه ، لى يى زه مانيه) .

هندهك گوتن

۱. چه ز ژ هه ميان بكه ، باوه رى ب پچه كان بينه ، خرابيى ل كه سى نه كه .
۲. خشم هزر دكه ت ئه و ژيره ، به س كه سى ژير خوه خشم دزانت .
۳. هندهك مه زن ژ دايك دبن ، هندهك مه زنيى بو خوه چى دكه ن ، و مه زنى ف هندهكان دكه فت .

۴. جيهان هه می ستيپکه، و هه می ژن و ميړ ته نه زارقه کهرن: ئەوان هاتن ژور و دهرکه فتن هه يه؛ و هه ر مروڤهک ل وهختی خوه گه لهک روڤان دلەبيزت، زارقه کهرن ههفت قوئاغن.
۵. هه کهر ته ئەم بريندارکرين ما خوون ژ مه ناهيت؟ هه کهر ته دقدانکين مه فه کهرن ما ئەم ناکه نين؟ هه کهر ته ئەم ژه هره داین ما ئەم نامرين؟ و هه کهر تو خرابی ل مه کر ما ئەم تو لا خوه فه نه کهين؟
۶. هه کهر موسيقا زادی ئەقينيی بت، بژه نه؟
۷. دوژده قالایه، هه می ئيبليس ل هه رنه.
۸. شه فخوهش، شه فخوهش! خاترخواستن خه مه کا هند شرينه، تاكو سوبه می دی بیژم شه فخوهش.
۹. خودای روويهک دایه ته، و تو بو خوه ئيکي دی چی دکه ی.
۱۰. نه زانين نفرينا خودایه؛ زانين چه نگن مروڤ پی دفرته به هه شتی.
۱۱. گو ه بده گه له کان، بو پچه کان باخقه.
۱۲. باشتره سی ساتان زوو بهی نه بيهنه کی درهنگ بهی.
۱۳. ترسنوک گه لهک جارن بهری بمرن دمرن؛ ويړهک بهس ئيک جارئ مرنئ دچيژن.
۱۴. چو ميرات وهکو راستگويي هه ژی نينن.
۱۵. خرابیا مروڤ دکه ن پشتی وان ژی دمينت؛ باشیا دکه ن، پتريا جارن، دگه ل هه ستيکين وان دهيتته فه شارتن.
۱۶. زه لام نيسانن وهختی دخوازن، کانوونا بچوون وهختی فه دگو هيژن. کچ گولانن وهختی کچ، بهس ئاسمان دهيتته گوهارتن وهختی دبنه ژن.
۱۷. ئەقيني دوو کيله ژ هه لما ئاخينکان چی دبت.
۱۸. ئامانی قالا بلندترین دهنگ ژئ دهيت.
۱۹. ئەو مؤما بچووک چه ند روئناهيی ددهت! شو لي باش ژی وهسا دنيا خراب گهش دکهت.

۲۰. وهختی ئەم دبین ئەم دگرین کو ئەم هاتینه سەر ئەقی ستیپکا مەزنا
خشیمان.
۲۱. وهختی زیڕین ل پیتش مەیه، نە ل پشت مە.
۲۲. دین و ئەقیندار و چامەبیژ، پیکفە خودانین خەیاڵینە.
۲۳. ماسی د ئافی دا دژین، وەکو مروقی ل ئەردی؛ یین مەزن یین بچووک
دخوون.
۲۴. نە دەیندار بە نەژی دەیندە بە.
۲۵. هەبی یان نەبی، ئەو پرسیار.
۲۶. وهختی خەم دەین، تەک ب دزیکفە ناهین، لی ب قول دەین.
۲۷. نەۆ زفستانا قەهرا مەیه.
۲۸. دبیزنە گومانا نەرم، چرایی کەسی ژیر.
۲۹. من وهخت مەزاخت، نەۆ وهخت یی من دمەزیخت.
۳۰. ئەوا بووری پیشگووتنە.
۳۱. یی چو نە هەی چو نادۆرینت.
۳۲. گەلەک زیڤە باشی دبتە خرابی.
۳۳. داکو باشیەکا مەزن بکەی خەلەتیەکا بچووک بکە.
۳۴. حەزا دیرانی گونەها چلەکییە.
۳۵. گوھی خوە بدە هەر مروقهکی بەس دەنگی بدە پچەکان.
۳۶. هەندەک ب گونەهی بلند دبن و هەندەک ب قەنجیی دکەفن.
۳۷. کچان چو نەقیت ژبلی میړی، و وهختی ب میړ دکەفن، هەمی تشت
دقین.
۳۸. فرنج بو دژمنی خوە هند سوړ نەکە تە ب خوە بکوزرینت.
۳۹. ژ ددانین ماری تیژترە، مروقی زارۆکەکی نەشوگری هەبت.
۴۰. ئەم ژ چی هاتینه چیکن، دچ ئەو بین.

عەلى كورې ئەبوتالبى ھاشمى

ئىمام عەلى وەكو كورد ناڧ دكەن ل سالا ۵۹۹ ز. ل مەكەھى بوويه و ل ۶۶۱ئى ھاتىه كوشتن. عەلى پىسامى پىغەمبەرىه و زاقايى ويه و بچووكتىن باوهردار بوويه د ئىسلامى دا. ھەكەرچى سەردەمى وي ھەمى ب فەلاتەنە و شەپ بوو، لى سونە ب خەلىفەيى (شووئگر) چارى ددەنە ناسىن و شىعە ب ئىكەمىن ئىمام.

عەلى سەنتەرى پتريا شەپەنىخ و ئارپىشەيىن دەستپىكا ئىسلامىيە. ھندەك كۆمىن بسورمانان ھزر دكرن كو پىغەمبەرى عەلى وەكو شوونگرى خوە ل گوتارا غەدىرى دەستنىشانكرىه، لى ھەلبىژارتنا ئەبوبەكرى ھەم كارنەكرن بوو ب گۆتتا پىغەمبەرى ھەم پىلانەكا دنىادارى بوو دژى عەلى و بۆچۆنىن وي.

چاوا بت، گىرۆكرنا خەلىفاتيا عەلى و پاشى ئەو ئارپىشەيىن ژ كوشتنا ئۆسمانى پەيدا بووين و خوە قەدەركرنا ئومەويان ب بەھانەيا تۆلنەقەكرنى، ل شامى و كوشتنا عەلى و كورې وي حسىنى.. بوونە ئەگەرېن پەيدا بوونا ئايىنى سوونە و شىعە د ناڧ دىنى ئىسلامى دا.

ئەو پىنج سال و سى مەھىن عەلى لى بوويه خەلىفە، وەختەكى پر ئالۆزى و فەرتەنەيىن سىياسى و لەشكەرى بوو.

ژبەر كوشتنا ئۆسمانى، بسورمان بوونە دو بەرە، بەرەيى عەلى و بەرەيى ئۆسمانى ب سەركىتشىا مەعاويەى و شەپرى سەفىنى دگەلىك كرن.

عائیشه؛ کچا ئه بوبه کرى و ژنا پيغه مبهرى دگهل ته لحه و زوبه يرى شه پرى ناقدار ب (جه مهل- هيشتتر) دگهل عه لى کرن.

ههروه سا هندهک کۆميين بسورمانان دژى وى ده رکه قتن، وهکو (خارجيان) و شه پرى نه هره وانى دگهل کر، و (ناسبيان).. هتد.

ئه و بوو ل سالا ٦٦١ ز. ل سه ر ده ستى عه بدلره حمانى مولجه مى هاته کوشتن و ده سته لاتا بسورمانان بو به نه مالا ئومه و يان چۆ.

دگهل گومانا لسه ر هندهک به ره همى لسه ر ناقى وى به لاقه بووى، عه لى ب ژيرى و ره وانى ژيى ناقداره و سيمبولى ميرانى و هيژى و زاهدى و داديينيه. شيعه و هندهک سونه، پرتووکه کا ئاست بلند ب ناقى (نهج البلاغه) ب به ره همى وى دزانن.

هندهک گۆتن

١. خه لک دو جوړن يان برايىن ته يين دينينه يان وهكى ته مروئن.
٢. يى باوه رى ب خوداى هه بت دى پشتا خوه پى گهرم كه ت.
٣. چه كى باوه ردارى دوروزه يه (دوروود).
٤. من گه نگه شه دگهل چو نه زانان نه كرىه نه شيابته من.
٥. هه كه ر هه ژارى زه لامه ك بايه د اكوژم.
٦. خودا ژ ئه وى مروقى رازى بت يى قه درى خوه بزانت و بپاريژت.
٧. ژ ريكا راستى نه ترسن چونكى كيتم كه س لى دچن.
٨. گۆتنه كا راست خه له تى پى هاتيه خواستن.
٩. خه لک دژميين ئه وى ناس نه كنه.
١٠. ب سانه هيى مروف به لگه يه كى بو نه زانى بينت، لى پى بده ته په ژراندن زه حمه ته.
١١. خودا نفرينى ل فه رماندارين باشيى بكه ت يين كار پى نه كهن، و ئه و يين خه لكى ژ خرابيى دده نه پاش و ئه و ب خوه دكه ن.

۱۲. هەكەر يى نەزانت بى دەنگ بت ، شەرەنىخ نامىنت .
۱۳. هەكەر تە شىيا دژمنى خوە ، لىبۆرىنى بکە سوپاسى بۆ شىانى .
۱۴. يى ببتە هەشكى دەستەلاتدارى د خوەشيا دنيايى دا ، دى ببتە
پشكدارى وى د سەرشۆريا ئاخردەتى دا .
۱۵. بەھىيا پشتى سى رۆژان نووكرنا دەردەسەرىيە .
۱۶. پىرۆزباھيا پشتى سى رۆژان سقكاتىە ب دۆستانىي .
۱۷. هەقالىن تە و دژمىن تە سىنە ، ھندى هەقالىن تەنە هەقالە و
ھەقالى هەقالىيە و دژمنى دژمنى تەيە ، و دژمىن تە دژمنى تەيە
و هەقالى دژمنى تەيە و دژمنى هەقالى تەيە .
۱۸. خوە ژ بەلا ئەوچ قەنجى لىكرى پپارىزە .
۱۹. ژ حالى خوە رازىبوون گەنجىنەيەكا خلاس نابت .
۲۰. ب قەنجىي گازندەيان ژ براىي خوە بکە ، ب خىركرنى بەرسقا
خرابيا وى بدە .
۲۱. دو دۆز ژىكجودا نابن هەكەر ئىك خەلەت نەبت .
۲۲. مەزنترىن كىماسى ئەوہ تو كىماسىي بىخىە تشتىن وەكى يىن خوە .
۲۳. ئەز سەرسامم ژ پەشىمانى خەمگىن و ئەوى داخوازا لىبۆرىنى هەيە .
۲۴. خوداوۆ من سەرفەرازىيەكا مەزنتر ژ كۆلە بم بۆ تە من نەقىت ، و
من سەربلندىيەكا پتر ژ تو خودانى من بى نەقىت ، تو دلخوازي منى ،
من ژى وەكو تە دقىت لى بکە .
۲۵. خوەبايى بەلگەيە بۆ كىمئاقلىي .
۲۶. ستران گرىيا ئىبلىسيە بۆ بەھەشتى .
۲۷. دراف ل وەلاتى بيانى وەلاتە و ھەژارى ل وەلاتى بيانتيە .
۲۸. يى چالەكى بۆ براىي خوە بکۆلت ، خودا دئىختى .
۲۹. نەدوورە تە براىيەك ھەبت نە ژ داىكا تەبت .
۳۰. خرابترىن ھەقال يى زوو خوە دگوھىرت .
۳۱. گوھى خوە بدە براىي خوە بلا ئەو گوھ نەدەتە تە ، سەرا بدە بلا
ئەو سەرا تە نەدەت .

۳۲. یی گەلەك ل خوەشیی بگەپت.. كەرچۆقە دبت.
۳۳. یی گەلەك باخفت دى گەلەك خەلەت بت.
۳۴. چو زەنگینی ناگەهتە ھۆشى و چو ھەژارى ناگەهتە نەزانینی.
۳۵. باشتەرىن شۆلى مەرد.. خوە خشیم كرنە.
۳۶. دلئ كەرورەدى دەقئى وىدایە و ئەزمانئ ھۆشمەندى دلئ وىدایە.
۳۷. ژ كیمدانى شەرم نەكە، نەدان ژ ئەوئ كیمتەرە.
۳۸. ژیری ئارمانجا خودان باوەرانە، ژیری وەرگرە بلا ژ دوروویان بت.
۳۹. ھەقئ خەباتكارئ شەھید بۆ ریئا خودای ژ یی قەدرى بگرت و لئ نەگرن مەزنتەر نینە، مەردئ لئنەگر ل ریزا فریشتەیانە.
۴۰. گرانترین گونەھ ئەوہ یا خودانى سفاكاتى پیکرى.
۴۱. بئنفەرەھى دەرگەفانكەكئ قەشیرە، و ھۆش شوورەكئ بپرایە. كیماسیئ خوہ ب بئنفەرەھیی قەشیرە و ب ھۆشى خوہ شەپرى حەزین خوہ بکە.
۴۲. پئدقیە مەردئ باوەرى ب دو تستان نەبت: ساخلەمى و زەنگینی. دئ بئنى ساخلەمە و ناگەھ نەساخ بوو، و زەنگینە، تە ھند دیت ھەژار بوو.
۴۳. ئەوئ گازندەیا خوہ بۆ باوەردارەكى بیژت ھەچوہكو بۆ خودای گۆتى، و ئەوئ بۆ كافرەكى بیژت ھەچوہكو (گازندە) ژ خودای كرىن.
۴۴. كیئ بەلایین بچووك مەزن بکەت خودا بیئ مەزن دەتئ.
۴۵. ئەوئ خوہ بەرگومان بکەت، بلا گازندەیان ژ ئەوى نەكەت یی ھزرەكا خراب ژئ بکەت.
۴۶. ھەكەر دنیاىی بەرى خوہ دا ئىكى، قەنجیئ خەلكى دەتئ، و ھەكەر پاتكا خوہ داىئ، قەنجیئ وى ژئ دستینت.
۴۷. چرىك د نائف خوشتقیئ خوہ دا سەرشۆرە.
۴۸. خرابترین ھەلات ھەلاتئ بئ تەناھى و بئ پیتە.

۴۹. مەزنتىرىن نەزانىن ئەوۋە مەۋقۇ خۇە نەناست.
۵۰. بەرىجى براتىيى سىققىرنا كىماسىيانە و پاراستنا نەينىيانە.
۵۱. باشتىرىن خىر؛ مەردىنىيە ل تەنگاقىيى، و راستگۆيىيە ل ئاجزىيى و لىئەگرتنە ل شىيانى.
۵۲. ھەقالىنىيا باشان، وەكو بايى د سەر گولاقى را دىبۆرت و دگەل خۇە دوشىنت، قەنجى ژى دەيت.

عومەرى كورى خەتابى

ئىمام عومەر وەكو كورد دناسن، دووهمين خەلىفەيى بسورمانانە و ناسناقى وى فارۇقە— ھندەك دىيژن بسورمانان لىكرىە چونكى ل جوداكرنى راستىي و خەلەتیی گەلەك ھىك بوو، لى ھندەك دىيژن جھوو و فلەيان ئەف ناسناقە لىكرىە، چونكى فلەستين ژ رۇمانان رزگاركرىە و فارۇق رزگاركرە نە جوداكرە. عومەر ل سالا فىلى (۹)، پشتى بوونا پىغەمبەرى ب ۱۳ سالان ل مەكەھى بوويە.

عومەر ئىك ژ سەرلەشكەر و جەنگاوەرىن مەزن بوو د ناڤ ئىسلامى دا و خودان بۇچۇن و برىار بوو ل ناڤ بسورمانان. ل سالا ۶۳۴ ز. بوويە خەلىفە تاكو ل سالا ۶۴۴ئى فەيرۇزى دەيلەمى ل سەر نقيژى كوشتى.

عومەرى دەولەتا ئىسلامى ژ چارچۇقەيى وئى نەتەوہيى و گزيرتەيا ئەرەبان دەراند و شىيا ئىمپراتۇريا ساسانى و گەلەك ژ ئىمپراتۇريا بيزەنتى بستينت و ئىمپراتۇرىەكا نوو لسەر ئەقى خاكي دامەزىنت كو تاكو نھۆ فەريژا وئى مايە.

عومەر خودانى سالژمىريا مشەختيە كو سال—ھەژمارتنەكا گريدايى ھەيفتيە و تايبەتە ب بسورمانان قە.

عومەر كەسەكى دژوار بوو د رەفتارين خوە دا و خەلكى خوە ژى ددا پاش، لەو، وەختى ئەبوبەكر نەساخ و ئەو دانايە شوونا خوە، تەلحەيى كورئى عوبەيدوللاھى چۆ نك ئەبوبەكرى و ب ئاجزى قە گۆتى: تو چاوا عومەرى ددانىە جھى خوە و تو ب خوە دبىنى تو ساخ چاوا

سه‌ره‌ده‌ریی دگهل خه‌لکی دکه‌ت! پا هه‌که‌ر خودای تو بری و ئه‌و ب تنی
 ما دگهل خه‌لکی، دئ چ که‌ت؟! تو دئ چ بیژیه خودایی خوه هه‌که‌ر
 پرسیارا خه‌لکی ژ ته کر؟ دبیزن ئه‌بویه‌کرئ خه‌سته گۆت: من راکهن!
 پشتنی راکرینه ژ قۆنقه، گۆت: ئه‌ری تو من ژ خودای دترسینی؟! هه‌که‌ر
 من خودا دیت و ژ من پرسی دئ بیژمی: من باشترین خه‌لکی ته دانا
 شوونا خوه دا ریبه‌ریا خه‌لکی ته بکه‌ت.

وهختی ئه‌بویه‌کر مری و ئه‌و بوویه خه‌لیفه، گوتاره‌ک خواند و
 تیدا گۆت: ئه‌ره‌ب وه‌کو هیشترا دووقه‌لانکن، ل هیقیا خودانیه کیفه بچت
 ئه‌و ژی ویقه دچت، لی ئه‌ز، ب خودانی که‌عبی که‌م، دئ هه‌وه راسته
 ری که‌م.

ئیک ژ تشتین سه‌یر ئه‌و بوو؛ عومه‌ری حه‌ز ژ سواربوونا ده‌ریایی
 نه‌دکر و ری نه‌ددا سه‌ره‌له‌شکه‌رین بسورمانان شه‌ری تیدا بکه‌ن. و عه‌لایی
 حه‌زهمی، والیی به‌هره‌ینی ئیخست، چونکی ب ۱۲ هه‌زار جه‌نگاوه‌ران
 قه‌ ب ریکا ده‌ریایی ئیریشی ئیرانی کرن.

دبت، هه‌که‌ر عومه‌ری کورئ خه‌تابی نه‌بایه، نه ئه‌ره‌بان ئه‌ف
 هه‌می وه‌لاته هه‌بوون، نه‌ژی ئیسلام ژ چارچۆقه‌یی خوه‌یی نه‌ته‌وه‌یی
 ده‌رکه‌قتبایه (وَكَذَلِكَ أَوْحَيْنَا إِلَيْكَ قُرْآنًا عَرَبِيًّا لِتُنذِرَ أُمَّ الْقُرَىٰ وَمَنْ حَوْلَهَا وَتُنذِرَ
 يَوْمَ الْجَمْعِ لَا رَيْبَ فِيهِ فَرِيقٌ فِي الْجَنَّةِ وَفَرِيقٌ فِي السَّعِيرِ - هه‌روه‌سا مه
 سرۆشا قورئانه‌کا ئه‌ره‌بی دا ته داکو ئوم ئه‌لقورا^(۱) و دۆرماندۆرین وی
 ئاگه‌هدار بکه‌ی و ئاگه‌هداریا رۆژا کۆمکرنی بکه‌ی کو گومان نینه هنده‌ک
 دئ چنه به‌هه‌شتی و هنده‌ک دئ چنه دۆژه‌هی).

(۱) ام القرى: مه‌که‌ه.

هندهك گوتن

۱. ههكهەر من بو دلی خوه ههلبژارتبايه ، ئەز دا بمه گولفرۆش ، ههكهەر من فهیده ژى ژى نهکربايه بیهنا وان ژ من نه دچۆ.
۲. نه ل روژى نه ل نقيژين كهسى نه نيرن ، لی بنيرن كانى وهختى دناخت راست دبیزت و وهختى ئەمانهتهكى بدهيه قى قه دگه پرينت و وهختى نيزىكى خه له تىي دبت دشیته خوه یان نه.
۳. چو کریتتر نینه ژ؛ داپرینا پشتی تیکه لیی ، و دلساریا پشتی ئەقینیی و دژمنیا پشتی براتیی.
۴. خه له تی ب بیدهنگیی بکوژن و له وچه ییان نه کهن کو خه لک ب هه وه بکه نن.
۵. سى تشت ئەقینا ته دلی برایی ته دا دچینن: تو سلاقى لی بکه ی ، و تو جهی ل جقاتی بو فره ه بکه ی ، و تو ب خوه شترين ناڤين وی دگه ل باخقی.
۶. خوشتقیترين كهس ئەوه یی کیماسیين من بیژته من.
۷. ئەز جاره کی ژى ل بیدهنگیا خوه په شیمان نه بوویمه ، لی گه له ک جارن ل ناخفتنی په شیمان بوویمه.
۸. باشترى هه وه نه ئەوه یی بو ناخره تی کری و دنیا هیلاى ، یان بو دنیاىی کری و ناخره ت هیلاى ، لی باشترى هه وه ئەوه یی هنده ک ژ ئەقى و ئەوی وەرگرتی. خرابی ل هه زا زیده ی هه وچه ییا مرؤقیه و زیده ی تیریا مرؤقی.
۹. ئەز خه ما به سقى ناخوم ، لی ئەز خه ما دورووژه یی دخوم.
۱۰. باشترین زاهدی قه شارتننا زاهدیییه.
۱۱. چاوا خه لکی کۆله دکهن و دایکین وان نازاد ئەو بووینه؟
۱۲. دورووژه یه کا عومه ری: خوداوؤ! ژ دنیاىی هند گه له کی نه ده من زۆراریی بکه م ، نه ژى هند کیم بده من ئەز ژبیر بکه م ، کیمى تیرا مرؤقی بکه ت چیتره ژ گه له کی مرؤقی ب خوه قه خه ریک بکه ت.

۱۳. هۆشمەند نە ئەوہ یی باشیی ژ خرابیی جودا بکەت، لی ئەوہ یی بزانت کیشک خرابی چیتەرە.
۱۴. هوون چەپەلتەین خەلک بوون، و بیہاتەین خەلک بوون، و کیماستەین خەلک بوون، خودای ب ئیسلامی هوون سەرفەرەز کرن، ہندی هوون سەرفەرەزیی ب تشتەکی دی بخوازن، خودا دی ہەوہ شەر مەزار کەت.
۱۵. قەدەری تەناہیہ ژ تیکەلیا خرابان.
۱۶. ئەز ھاوارا خوہ دگەہینمە خودای، بو لاوازی جوامیری و خیانەتا ہیژداری.
۱۷. بو من نەخەمە ئەز چ لی ہاتیمە، چ بو تشتی من دقیت یان بو یی من نەقیت، چونکی ئەز نزانم خیر د تشتی من دقیت دایە یان د تشتی من نەقیت دایە.
۱۸. سی تشت ژ بیژلتەہیینە: جیرانەکی ہەکەر باشیہک دیت قەشارت و ہەکەر خرابیہک دیت بەلاقەکر، و ژنکا ہەکەر تو چۆیہ نک دەقخوہشیی بو تە بکەت و ہەکەر تو ژ نک چۆی باوہریا تە پی نەہات، و دەستہلاتداری ہەکەر قەنجیی بکە ی پەسنین تە نەکەت و ہەکەر تو خەلەتی بکە ی تە بکوژت.

ئومەرى خەيام

ئومەرى كورچى برەھىمى نىشاپۇرى، يىق ناقدار ب خەيام، ل سالا ۱۰۴۸ز. بوويە و ل سالا ۱۱۳۱ئ ل نىشاپۇرى مريە. ئومەر، ھەكەرچى ب چارينەيان ناقدارە، لئ ل سەردەمى خو، وەكو ماتماتىكزان و ستىرناس و فيلۇسوف دەتە ناسين.

خەيام ل نىشاپۇرى بوويە و باركرينە سەمەرقلەندى و ل ويدىرى خواندىە. پاشى چۆيە بوخارا و كارى ماتماتىكى و ستىرناسىي كرىە. خەيامى ئىك ژ گرنگترين نامەيىن جەبرى تاكو ھىنگى نقيسىنە. ل وارئ فيلۇسوفىي، زەمەخشەرى خەيام ب فيلۇسوفى جىھانى ناقرىە، ھەكەرچى ھىشتا گرنكى ب ئەوى ئالىي ھزرا وى نەھاتىە دان.

دگەل وەرگىرانا بەرھەمى خەيامى (نەخاسمە چارينەيان) بۆ زمانين دى، ھەر زوو، خەيام ژ چارچۇقەيى ئەدەب و رەوشەنبىريا فارسى دەر بازى جىھانى بوو، نەخاسمە ئنگليزى ئاخىقان.

تۆماس ھايد (۱۶۳۶-۱۷۰۳ز.) ئىكەمىن كەسى نە فارس بوو، ليكۆلين ل بەرھەمى وى كرى. پاشى ئىدوارد فيتزرجيرالد (۱۸۰۹-۱۸۸۳ ز.) ب وەرگىرانا ھندەك چارينەيىن وى، خەيام ل رۇژاڭا ناقدار كر.

بەرى ھندەك گۆتتىن خەيامى ريژ بكام، من دقيت بيژم؛ چونكى فارسى دوورى كوردى نينە و گەلەك كورد فارسى دزانن و ئەف گۆتتە (ھەلبەست) ژ ئنگليزى ھاتىنە وەرگىران، دبت ب دلئ فارسىزانان نەبن، لئ گرنگ ئەوہ ناقرۆك گەھشت بت.

هندەك گۆتن

۱. ئەوئى گونەھ ل جيهانئى نەكرين كيه؟ ببيژ
ئەو كەسى گونەھ نەكرى چاوا ژيا؟ ببيژ
ئەز خرابكارم و تو ب خرابكارى بەرسف بەدى
پا جوداهى د ناقبەرا من و تە دا چيه؟ ببيژ
۲. من جانئى خوە شانده جيهانا نھين. دا بۆ من شروڤە بکەت نامەيىن
نھين. پاشى وەختئى جانئى من قەگەپراي. گۆت؛ ئەز ب خوەمە
بەھەشت و دوژدەھ.
۳. ھندى بشيى خەمى ل كەسى نەبارينە. قەھرا خوە ب كەسى
نەقەمرينە. ھەكەر تە تەناھيا ئەبەدى دقئيت؛ ئازاران بکيشە و كەسى
نەئيشينە.
۴. دا ژيانا خوە خوەش بژى، ھەوجە ناکەت تو گەلەك بزانى، بەس دو
تشتان بزانە بەسن؛ باشترە مروڤ برسى بت نە ھەرتشتەكى ھەبت
بخوت، باشترە مروڤ ب تەئى بت نە ھەركەسى ھەبت دوستئى تەبت.
۵. گەلەك خرابە دل بئى ئاگر بت، روڤناھى تئدا قەمرى بت، ئەو روژا
دلئى تە ب ئەقينيى نەقوتت، ئەو روژدەكا پووچە د ژيانا تە دا.
۶. نە نقستن ژى دريژ دكەت، نە شەقبيرى ژى كورت دكەت.
۷. خوداوؤ! ھندى من شئيىاي من تو ناسكرى، من ببەخشە، ھندى من
تو ناسكرى ريكا من بۆ ديوانا تە.
۸. ئەقى بزانە! روژدەكى جان دئى لەشى تە ھيلىت و چتە پشت پەردەيا
بەرزەخئى. تاكو ئەوئى روژئى شاد بژى، چونكى نە تو دزانى تو ژ
كيڤە ھاتى، نەژى دزانى دئى كيڤە چى؟!
۹. ئەف جيهانە بۆ دەمەكى كورت مالا مەيە، بەس ژبلى خەم و ژانان
چو نادەتە مە. شەرمەزارىە ئىك ئارپيشەيى چارە ناکەت، و وەختئى
ئەم باردكەين ھەزار پەشيمانى د دلئى دا دميين.
۱۰. وەختئى من بقئيت ئەز بزانم ئيروچ دقەومت يان سوبە دئى بريارى
دەم، ئەز پاشقە قەدگەرم.

۱۱. وەكو ئىكەن، ئەوئىن بۇ ئەقرۇ بەرھەقىيى بىكەن و ئەوئىن ل سوبەھى دىنئىرن. گزىرەك ژ برجا تارىك بانگ دىكەت: خشىمىنؤ! خەلاتى ھەوہ نە ل قرە نەژى ل ورە.
۱۲. جانى بەلەنگاز، چو جارن تو راستىي نازانى. تو نەشىي ئىك رازى ژى ھەلىقپى. ھەكەرچى ھەمى دىن سۆزا بەھەشتى ددەن تە، بەس باشتىرە بەھەشتا خوە لسەر ئەردى بۇ خوە چىكەى.
۱۳. مەيى قەخوہ و بنىرە ھەيىقى و ھزر بىكە كانى چەند شەھرىستانى د بن را بۆرىنە و نەماينە.
۱۴. ئەقى گاڭى ژ دەست خوە نەكە. ئەف گاڭە ژيانا تەيە.
۱۵. كەرتەك نانى ل بن سىبەرا دارى، گۆسكەك مەيى و دىوانەكا ھەلبەستان و تو، دگەل لۆراندنا سترانان بۇ چۆلى، ھىنگى چۆل دىتە بەھەشت.
۱۶. دى چ كەن مزگەفت و نقىژ و رۆژى؟ باشتىرە مەست بى و ل مەيخانەيان بگەپى. خەييام مەيى قەخوہ، چونكى نىزىكە تەقنا لەشى تە، دى بتە پەرداغ و گۆسك و جەرك بۇ ھندەكەين دى.
۱۷. خەلكەك ھزر دىكەت دىن رىكە، خەلكەك ژى ب گومانە ژ رىكا راست، ئەز دىترسم رۆژەكى دەنگەك بىژت: نەزانىنؤ! رى نە ئەقە نە ژى ئەو.
۱۸. چاقىن من تەژى رۆندىكن! ئاگرى دۆژەھى بەس كرېسكەك ئاگرىيە بەرانبەر گورپىيا د ناخى من دا. بەھەشت؟ بۇ من بىھنەكا ئارامىيە.
۱۹. وەختى جانىن من و تە لەشىن مە دەيلن و ل تەنشت ئىك قەدشېرن. دىت رۆژەكى ئاخا مە بىكەن تەقن و گۆسكەكى ژ مە ھەردووان چىكەن.
۲۰. جانى من چما ھندە خەمگىنى؟ مە گونەھ كر و چۆ نەشىي بزقپىنى. ما خوەشيا لىبۆرىنى بۇ كىيە؟ من گونەھ كر و خودايى ئامرزگەر ل من نەگرت.
۲۱. ھندەك كەس دىبىژن بەھشت ب ھۆريان خوەشە، ئەز دىبىژم ئاقا ترى خوەشە. گوہ نەدە ئەوان، ما تو نازانى دەنگى داھۆلى ژ دوور خوەشە.

كارل يۇنگ Carl Jung

كارل گۇستاڧ يۇنگ ل ساللا ۱۸۷۵ج ل سويسرا ل كيزڧيل بوويه. هيژ بچووك مالا وان چۆ بازلئ. ل ور ههم چۆ خواندنئ ههم بابئ وى فيرى زمانئ لاتينئ كر.

ل بچووكاتيئ، يۇنگ زارۆكهكئ قهدەر بوو، دقيا ب تهنئ بت. ل سالين ۱۸۹۵-۱۹۰۰ ل زانينگهها بازلئ، نۆشدارئ خواند و ل زانينگهها زووريخئ ل ساللا ۱۹۰۲يئ باوهرنامه وهرگرت. پاشئ ل فرهنسا رهوانناسئ psychology خواند.

ل زانكۆيئ دگهل هندهك ههقالان هندهك ئهزمونين رهوانكئ ئهئجامدان و پاشئ، بهندهوارئ نفيسارين فرؤيدئ بوو و تاكو ساللا ۱۹۱۳ج ههم ههقالينئا وى كر ههم دگهل شؤل كر.

يۇنگ گهلهك بهندهوارئ پارچهيا نهئاگههئ يان نههؤشوهريئ unconscious بوو ژ هؤشئ مروؤئ و بزاقكرن، نهينينئ ئهقئ جهئ ژ هزرا مروؤئ ب خهونان و ئهفسانه و خهيال و باوهريئ نهين.. ئاشكرا بكهت. فرؤيدئ پيشوهخت بوچؤن و هزريئ خوه لسهر ئهقئ بابتهئ قهبرئ بوون، لئ يۇنگئ هندهك بوچؤنين جودا لدؤر ئهقئ مژارئ ههبوون، ئهوى بههرقاژئ فرؤيدئ، هزر دكر نهئاگههئ نه ژيدهرئ نهساخينئ رهوانكئيه، بهلكو ژيدهرئ ئافراندنئ و ئاگههئيه. ئهقئ ئه و فرؤيد بهرهنگارى ههقكرن و فرؤيدئ، هزريئ يۇنگئ ب نهزانستي ناقكرن. بهرانبهر ئهقئ ئهوى ژئ فرؤيد ب هزر بهرتهنگيئ ناقكر.

پشتى جودابوونى ژ دبستانا فرۆيدى، يۆنگى بزاڭكرن هزر و بۆچۆننن خوه بپهژرينت. ئىك ژ گرنگترين كارين پشتى دابرينى ژ فرۆيدى، ئەنجامداين، پۆلاندنا كساتيى بوو، كو گوايه ژ ئاليى رهوانكى و ههقبهنديان قه، مرۆف لسهر دو جوران دابهش دبن: introversion بۆ ناف خوه وهرپيچاي و extroversion بۆ دهرقه فاژقهبووى. ب گۆتنهكا دى، دو جوونين مرۆقان ههنه، ئىك دگهل خوه دژيت و و جيهانهكا سهربخوه و قهدەر د ناخى خوه دا چيكره، يى دى ژ قابليى خوه دهركهفتيه و دگهل جفاكى ل دهرقه دژيت.

ئهقجا، يۆنگى، خهلك لسهر ئەقان ههر دو جهمسهران دابهشكرينه و ههبوونا كەسى ل جهمسهرهكى و ريژه يان ئاستى ههقبهندى و كارليكي كەسى دگهل جهمسهرى دى.. كساتيا وى ئاڤا دكهت.

پشكداريا دىيا يۆنگى د رهوانناسيى دا، ئەو بوو، ئەوى هزر دكر، سهنترهكى چهلك ل نه-ئاگهها مرۆفى ههيه، ههم رهفتارين سروشتى ههم ئەنديشهيا ئازاد كۆنترۆل دكهت. ب گۆرهى ئەڤى ديتنى، يۆنگى هزر دكر، مرۆفى ئەنبارهكا سهربورين ديرين د نه-ئاگهها خوه دا ههيه و ئەڤه وهكو بلقان، د خهون و خهيالان دا دهردكهفن.

ئهڤ كانيا بيرهوهريين ديرين، ههم ههڤيشكه ههم ميژووييه، چونكى ژ مهژيى كۆمى و ههڤيشكىيى مرۆفى مايه و ئەوه رهوانى ههڤيشك يان رهنگه رهفتارين ههڤيشكين مرۆقان نيشا ددهت. ههلبهت، ئەڤ تيؤريه بۆ شروڤهكرنا هزر و رهفتار و چهزين ههڤيشكين مرۆقان بوويه، يان بهرسقا پرسيارهكى بوويه؛ ئەرى بۆچى مرۆڤهك ل ئوستراليا و ئىك ل ئەمريكا و يى دى ل ئەفريكا يان ئاسيا هندهك تشتين ههڤيشك ديار دكهن؟ يان هندهك چيروڤكين ههڤيشك دبيژن؟

نهووره تيؤريين يۆنگى يان جوداهيىن ژ فرۆيدى، بهرههه مى سهرهدانى، وى يىن مهيدانى بن. يۆنگ ل سالين ۱۹۲۴ و ۱۹۲۵ ج ل ناف سؤرههنديين نيؤمهكسيكو و ئەريزونا ژيا و سالا دى، دگهل ئاكنجيين چيائى ئىلگۆن ل كينيا ژيا. پاشى سهرهدانا مسرى و هندستانى كر.

دبت ئەو تىشتىن ھەقىشكىن دىتتىن، تيۇريا ھۆشى ھەقىشك بۇ ئينا بت و شىۋازى تىھزىنا بۇدائى و ھندۇكان كو دگەل خوه دا دكەقنە جىھانەكا قەدەر و خوسەر.. ھزرا كەسىن بۇ ناف خوه يان بۇ دەرڧە وھرىپچاى، پەيدا كربت.

ل سالا ۱۹۴۴ئى، ئىتسا دلى گرت و ئەقە بوو ئەگەرەك سەرەكى كو ئىدى يۇنگ ب ئەوئ زىخى و چەلەنگيا بەرى كارى خوه نەكەت.. لى بەرى ھىنگى، يۇنگى بۇ خوه جھەك ل ناف نافدارىن رەوانناسىي گرت بوو.

ژبەر پىشكداريا وىيا ئافرندە و بەرھەمى وى، گەلەك زانىنگەھان، ل سەرانسەرى جىھانى، دكتورىيا شانازىي پى بەخشىيە.

كاروانى ژيانا يۇنگى ل سالا ۱۹۶۱ئى راوہستا، لى بەرھەمى وى ھىشتا زىندىيە و رۆلى خوه دگىرت.

ھندەك گۆتن

۱. ھەمى جۆرىن ھىبوونى *addiction* خرابىن، نە خەمە بەنگ بت يان مەى بت يان مۇرفىن يان ژى ئايدىاليزم (خەيال) بت.
۲. ھەرتشەكئ خەلكى يى مە بئازرىنت دىشەت ھارى مە بکەت پتر خوه ناس (فەھم) بکەين.
۳. مرققى ساخ يىن دى ئازار نادەت- ب گشتى، ئازارداینە دبنە ئازارندە.
۴. دیدارا دو كەساتيان وەكو قىك-كەقتنا دو كەرستەيىن كىمىاييە: ھەكەر ھەر كارلىككە ھەبت، ھەر دەينە گوھارتن.
۵. پىلاقا بكار كەسەكى دەيت يى دى دئىشىنت؛ رىچارەيەكا ژيانى نینە بۇ ھەمیان بگونجت.

۶. ئەو مروڤى د دوژدها هەستين خوه را دەرباز نەبووى، قەت نەشیتە هەشتين خوه.
۷. ل هەمى فەرته نەیان سیستەمەك هەیه، ل هەمى نەریکیان ریکیهك نەین هەیه.
۸. هەمى لسەر هندى دمینت كانى ئەم چاوا ل تشتان دنیرین، نە ئەو ب خوه چاوانن.
۹. زانین لسەر راستیان تەنى نەراوەستایه، لى لسەر خەلەتیان ژى.
۱۰. مروڤهكی هۆشمەند نیشا من بدە دى بو تە ساخ كەم.
۱۱. ئەو دەینى ئەم پى دەیندارین ئەندیشەیی نە ل هەژمارە.
۱۲. تشتين بچووکین مانادار د ژيانى دا نرخدارترن ژ تشتين مەزنین بێمانا.
۱۳. پەندۆلى *pendulum* هزرى ل ناقبەرا هەست و نەهەست جۆلانكى دكەت، نە ل ناقبەرا راست و خەلەت.
۱۴. پەيقا (شادى) دى مانا خوه ژ دەست دەت هەكەر دگەل خەمى هەفسەنگ نەكەین.
۱۵. ئەم نەشیین چو بگوهرپین تاكو ئەم پەسەند نەكەین. شەرمەزاركرن نازادىی نادەت بەلكو گفاشتنى.
۱۶. بینههیا تە دى رۆهن بت وەختى تو بشیى ل دلئى خوه بنیرى. ئەوئى ل دەرفە دنیرت، خەونان دبینت؛ ئەو ل ناقدە دنیرت، هوشیار دبت.
۱۷. ژنەكا ب تایبەتى جوان ژیدەرەكى بزدانئیه. وەكو قانون، ژنا جوان هیفیکوژەكا مەزنە.
۱۸. ئەم ل گاقەك، ل جەهكى دیار بووینە، وەكو بەرهمى رەزى و مەیه، مە ساخلەتین سالى و وەرزی لى بووین هەنە. بوجناسى ژبلى ئەفئى چو یى دى نابئژت.
۱۹. وەختى ئەفینى سەردەست بت، حەزا هیزى نینه؛ و جەهى هیز لى سەردەست بت، ئەفینى ژ ئەوى جەهى كیمە. ئیک سیبەرا یا دیه.

۲۰. زارۆك، ب مەزن چاوايە پەرورەدە دىن نە ب گۆتتىن وى.
۲۱. مروۆف ھەوجەي ئاستەنگانە؛ بۆ ساخلەمىي باشن.
۲۲. دەردەدەمار ھەردەم جىگوھۆرکا ئازارەكا دروستە.
۲۳. پەيڧا (باوەر) تىشتەكئ زەحمەتە بۆ من. من باوەرى نىنە. پىدڧىيە
من ئەگەرەك بۆ مگرتىيەكئ ھەبت. چاوا بت، ئەز تىشتەكئ دزانم،
ئانكو ئەز دزانم— ئەڧجا ئەز ھەوجەي باوەرىي نىنم.
۲۴. مەزنتىن ئارپىشەيىن ئيانى و يىن ھەرى گرىنگ، ھەمى د گەوھەر
دا بىچارەسەرىنە. چو جاران چارە نابن، لى ھەر ل زىدەھىي ددن.
۲۵. راستىيەكا نەھىتە نەخىركرن ئەو؛ خرابىا كەسىن دى دبتە خرابىا
مە ب خو، چونكى خرابى تىشتەكئ پىس ددلى مە دا ھەل دكەت.
۲۶. گىلەشۆك ھەردەم مەيدانان بۆ ڧەگرتتىن دىنانە خوھش دكەت.
۲۷. ل زارۆكى، ھۆشيارى ژ كووراتيا ئيانا رەوانكىيا نە—ئاگەھىي سەر
ھلددەت، ل پىشپىي وەكو گزىرتەيىن بەلاقەنە، ھىدى ھىدى دگەھنە
تاكو (كىشورەكەكى) پەيدا دكەن؛ ئەردەكئ پىكڧەگرىدايىي
ھۆشيارىي. مانايا وەرارا بەردەواما ھزرى، د گەوھەر دا،
بەرفرەھبونا ھۆشيارىيە.

Confucius ڪۆنفۇشيۇس

ڪۆنگ كۆي كو ب ڪۆنفۇشيۇس Confucius ناقداره، فيلوسوف و سەيدا و سياسەتزانەكى چينيى بەرنياسە، ل ۲۷ تەباخى سالا ۵۵۱ئى ب. ز. ل چينيى بوويه. ريباز يان ئايينيى ڪۆنفۇشيايتىي ژ ناقيى ويى ھاتيه، كو ريبازەكا ھزرا مرؤفانيه، داخوازا بنەمايى ئەخلاقى بۇ خيىرىى benevolence، راستيى propriety و پەراستنىى ritual دكەت. ڪۆنفۇشيۇس ل ۲۱ چريا پاشى ۴۷۹ئى ب. ز. ل ڪۆفۇ Qufu ل چينيى مريە.

ڪۆنفۇشيۇس ل سەردەمەكى داشكەستنا بەھايىن ئەخلاقى و جفاكى ھاتيه دنيايى و كار كرىه كو گرنگيا بەھايىن ھەقسۆزيى و رەوشتان بۇ ڪۆمەلى ديار بكەت و جارەكا ئەوان بەھايان خورت بكەت. ڪۆنفۇشيۇسى بناغەيى ريىن يان ئەفاندا يىن دى دانايە و دببىژت (ئەوا تو بۇ خوه ھەز نەكەى، ل خەلكى ژى نەكە). باوھريىن سياسى ژى، ڪۆنفۇشيۇسى لسەر ھەمان بناغە دارپىشتينە كو لسەر خوەراگرتنىى يان شيانەخوه ئاقا دبن و ئەوى باوھرى ھەبوو و پيدقايە ريبەر بشينە خوه داكو ب ھەقسۆزى ھوكمى بگيىرن.

پەروھردەيا ڪۆنفۇشيۇسى ب شەش ھونەران دەيتەكرن: تيرھاقىژتن، خەتخوشى يان نقيسين، ھەقركى يان بەريكانى، مۇسيقا، ئەرەبانەھاژۆتن و پەراستن ritual.

ڪۆنفۇشيۇسى بەرھەمەكى ھيژا ل پەى خوه ھيلايە كو بوويه ستوونين ھزر و رەوشت و رەفتارين چينيان.

ل سەدسالیا دووم ب.ز. ھزریڭ كۆنفۇشیۋسى بوونە ئایدیۆلۇجیا ئیکەمین دەستھەلاتداریا بنەمالا ھان و تاكو نھۆ، كۆنفۇشیۋس دەیتە ھەژمارتن مەزنترین ھزرقانی کاریگەر د ژیان و میژوویا چینیان دا.

گولبزارە کا گۆتنان

۱. ژیان ب راستی سادەییە، بەس مروقی ھەر دقیت، ئالۆز بکەت.
۲. قیانا سەرکەفتنی، ھەزا پيشکەفتنی، مەرەقا تو بگەھیە گوپیتکا ھەمی شیانین خوە.. ئەقە کلین دەرگەھی کاملانیی بۆ تە قەدکەن.
۳. ئەو شۆلی تو ھەز ژئ دکەھی ھەلبژیرە، تو رۆژەکی د ژیان خوە دا کار ناکەیی.
۴. ھەرتشەکی جوانی ھەییە، بەس ھەرکەسەک نەشیت بینت.
۵. مەزنترین سەرفەرازیا مە نە د ھندیرایە ئەم چو جارن نەکەقین، لی د ھندیرایە ھندی بکەقین ھەر رابینەقە.
۶. ئەم ب سى ریکان فیرى ھۆشمەندیی دبین: ئیک، ب رەنگقەدانى، ئەقە ژ ھەمیان بلندترە؛ دو، ب چاقلیکرنی، ئەقە ژ ھەمیان سانەھیتەرە؛ سى، ب سەربۆرى، ئەقە ژ ھەمیان تالترە.
۷. وەختی ئاشکرا دبت تو ناگەھیە ئارمانجان، ئارمانجان نەگونجینە، پینگاقین کاری بگونجینە.
۸. نەقیان ب سانەھیە بەس قیان ب زەھمەتە. ھۆسا ھەمی سیستەمی تشتان کاردکەت. تشتین باش ب زەھمەت دەینە کرن؛ و تشتین خراب ب سانەھی دەینە کرن.
۹. زانینا دروست ئەووە مروف رادەیا نەزانینا ئیکی بزانت.
۱۰. تو بزانی تو چی دزانی و تو چی نازانی، ئەو زانینا دروستە.
۱۱. ئەووی فیردبت و ھزر نەکەت، ھندایە! ئەووی ھزر بکەت و فیئر نەبت د خەتەریاتەکا مەزن دایە.
۱۲. بەس ژیرترین و خشیمترین مروف، چو جارن ناھینە گوھارتن.

۱۳. ل وهلاتهكی حوكمدارییا وی باش بت، ههژاری شهرمزاریه. ل وهلاتهكی حوكمدارییا وی خراب بت، زهنگینی شهرمزاریه.
۱۴. من بهیست و من ژبیر کر. من دیت و ما ل بیرا من. من کر و ئەز تیگههشتم.
۱۵. ئەز دگهل دو كهسین دی دچم، ههرئیک ژ وان سهیدایه بۆ من. ئەز دی تشتین باشین ئیکی وهرگرم و چاف لی كهم، و تشتین خرابین یی دی ناخی خوه دا دروست كهم.
۱۶. بیدهنگی ئەو دۆستی راسته یی چو جارن مروۆی نهخاپینت.
۱۷. مروۆی مهزن دزانت چ راسته؛ مروۆی پووچ دزانت دی چی فروشت.
۱۸. ئەلماسهكی دهرزه دار چیتره ژ مۆرکهكا بی دهرزه.
۱۹. هیزا ههر نهتهوهیهکی ژ كاملانی مالی دهیت.
۲۰. ل ههر رهوشهكا ههبت پینچ تشتان بکه، ئەو قهنجیا كاملان؛ ئەو ههر پینچ ئەفه؛ گرافی به، ب جانی مهردانه به، راستگو به، خهخۆر به، و دلۆقان به.
۲۱. ههکهر تو بۆ سالهكی هزر بکهی، دانی بچینه؛ ههکهر تو بۆ دهسالان هزر بکهی، درهختان بچینه؛ ههکهر تو بۆ سهه سالان هزر بکهی، خهلكی فیڕ بکه.
۲۲. چو جارن نهبه ههقالی ئیکی ژ ته چیتر نهبت.
۲۳. وهکی تو نه راوهستی، نهخهमे تو چهند هیدی بچی.
۲۴. تو ژئی دهرباز ببی هندی تو نهگههی خهلهته.
۲۵. بیی ههستکرن ب قهدرگرتنی، چیه مروۆی ژ گیانهوهران جودا دکهت؟
۲۶. خهلهتبوون هیچ نینه ههکهر بهردهوام نههیته بیرا مروۆی.
۲۷. ئەوا ته نهقیت ل ته بهیتهکرن، ل كهسین دی نهکه.
۲۸. ههکهر ته قییا پاشهروژی بزانی، دهمی بۆری قهخوینه.
۲۹. پیتشبهری راستیی ببی و نهکری بهیلی، نیشانا نهویرانییه.
۳۰. وهختی تو ئاجز دبی، هزرا دهرئهنجامان بکه.

۳۱. راستی بیژه، خوه نهده دست نه‌نرین، هه‌که‌ر پچه‌ک ژ ته‌هاته خواستن بده؛ ب ئە‌قان هه‌رسی ره‌فتاران تو دی چیه ریژا فریشته‌یان.
۳۲. مروّقی مه‌زن هه‌رده‌م هه‌را سه‌ره‌ه‌رازیی دکه‌ت؛ مروّقی ساده هه‌را خوه‌شیی دکه‌ت.
۳۳. دیتن و گوهدارییا خرابیی ده‌ستپیکا خرابیوونیه.
۳۴. تو بزانی چ راسته و نه‌که‌ی ئە‌و سووچین نه‌ویرانیه یان ژی نه‌بوونا ره‌وشتی.
۳۵. که‌سی جوامیر شه‌رم دکه‌ت دبت وه‌ختی کار و گو‌تنین وی هه‌قنه‌گرن.
۳۶. فی‌کرنا بی هه‌ر ره‌نجه‌کا هه‌روه‌یه؛ هه‌را بی فی‌ربوون خه‌ته‌ره.
۳۷. پیدقیه هندی مروّف ژ حوکه‌تا زۆردار بترست هند ژ پلنگی نه‌ترست.
۳۸. بو ناسینا که‌سه‌کی، بنیره ئالاقین بکار دئینت، ئارمانجین وی لبه‌ر چاف بگره، چاقی خوه ل خوه‌شیین وی بگیره. ئە‌و مروّقه دی دیار بت نه‌شیت خوه قه‌شیرت.
۳۹. مؤمه‌کا بچووک هه‌لبکه‌ی باشتره ژ نفرینان ل تاریکی بکه‌ی.
۴۰. ئە‌و مروّقی خه‌له‌تیه‌کی دکه‌ت و خه‌له‌تیا خوه دروست نه‌که‌ت، ئە‌و خه‌له‌تیه‌کا دی دکه‌ت.
۴۱. بیده‌نگی ئە‌و هه‌قالی راسته یی چو جاران مروّقی نه‌خاپینت.
۴۲. داکو جیهانی ریکب‌خین، پیدقیه ئە‌م ملله‌تی ریکب‌خین؛ داکو ئە‌م ملله‌تی ریکب‌خین، پیدقیه ئە‌م مالباتی ریکب‌خین؛ داکو ئە‌م مالباتی ریکب‌خین، پیدقیه ئە‌م ژيانا خوه‌یا که‌سی بکه‌ز‌خین؛ و داکو ئە‌م ژيانا خوه‌یا که‌سی بکه‌ز‌خین، پیدقیه به‌ری هه‌رتشتی ئە‌م دل‌ی خوه راست بکه‌ین.
۴۳. به‌ری تو ده‌ست ب وه‌غه‌را تۆلقه‌کرنی بکه‌ی، دو گو‌ران بکۆله.
۴۴. هه‌رتشته‌کی جوانیا خوه هه‌یه، به‌س نه هه‌رکه‌س دبینت.
۴۵. دیتن و گوهداریا که‌سی خراب ده‌ستپیکا خرابیوونیه.

۴۶. ل وهلاته کي حوکمه تا وي باش بت هه ژاري تشته کي شهرمه. ل
 وهلاته کي حوکمه تا وي خراب زهنگيني تشته کي شهرمه.
 ۴۷. هيزا ملله ته کي ژ پيکفه گريدانا مالي دهيت.
 ۴۸. مروّف بهس ب پچه کي ژ گيانه وهران جودايه و پتريا خه لکي نه وي
 پچي ژي دهافيژن.
 ۴۹. بهس ژيرترين و خشيمترين مروّف چو جاران ناهينه گوهارتن.
 ۵۰. نه زانين شه فا هوشيه، بهس شه فه کا بي هه يف و ستيره.
 ۵۱. خه له تيئن که سين مه زن وه کو هه يف و روژينه. وهختي خه له ت دبن
 هه مي دببنن؛ وهختي دگوه پرن هه مي لي دنيرن.
 ۵۲. وهختي سروشت ل پيش رهوشه نبيريي بت، مه خشيمه ک هه يه.
 وهختي رهوشه نبيري ل پيش سروشتي بت، مه خوه ندايه ک هه يه.

كانت Kant

ئیمانئوئیل كانت Immanuel Kant ل پرۆسیا ل ساللا ۱۷۲۴ئ بوویه و ل ساللا ۱۸۰۴ئ مریه. كانت ئیکه ژ فیلوؤسوفین ئەلمان یین باندورهکا مهزن لسه ر یین پاش خوه کری و دبستانهکا فیلوؤسوفیی ب ناقی خوه هیلائی؛ Kantianism.

فیلوؤسوفیا کانتی لسه ر دو بنه مایان ئاقا بوویه؛ هۆشمه ندی وهکو ژیدهرهکی زانیاران، دگه ل ئیمپریسیزمی کو ههستین مروقی تهنها ژیدهری زانیاران و چو ژیدهرین دی کاراتر نینن.

پشتی خواندنین به رههقیی خلاس کرین، کانت ل ساللا ۱۷۴۰ئ وهکو شاگردهکی دینناسیی ل زانینگهها کوئینگسبیرگی هاته وهرگرتن. دگه ل ئەقی دهستپیکا دینی، کانت به رهف ماتماتیکی و فیزیاییه چۆ.

ل ساللا ۱۷۴۴ئ ئیکه مین به رههمی خوه لدۆر فیزیایی به لاقه کر. پاشی وهکو دادۆک یان سهیدایی خوهسه ر ل مالان کارکر. ل ساللا ۱۷۵۵ئ شینیا کۆلیجی خلاس بکهت و وهکو دهرسبیژ بهیته دامه زراندن.

پشتی ئەقی وهختی، نههم گوهه رینین گوهه ری ل هزرا کانتی پهیدابوون، ههم کۆمه کا گوتار و پرتووکان نفیسین. نه دووره، ناقدارترین پرتووک ههرسی رهخنه یین وی بن:

- رهخنه یا هۆشی خوهروو The Critique of Pure Reason.
- رهخنه یا هۆشی کارومر The Critique of Practical Reason.
- رهخنه یا ههلسهنگاندنی The Critique of Judgment.

ل سالا ۱۷۹۰ع ساخله ميا کانتی تیکچو و ئیدی نه شیا به رده وام بنقیست. لی تاکو ل سالا ۱۸۰۴ع مری، بزاقرن هندک پروژہ یین خوه یین هزری ته مام بکته.

گورا کانتی ل کاتیدرالیی ئهفه لسهر هاتیه نفیسین: ئاسمانی پرستیر ل هنداف من و قانونا ئه خلاقی د ناخی من دا.

کانتی بزاقرینه ئارپشه یا ل ناقبه را ریبا زین ئه زمونی و یین هوشی چاره بکته، کو ئیکه مین دبیژت زانین ژ سه ربوری دهیت و دووه مین هزر دکته هوش و هزری خوه پرستی پیشترن.

کانت دبیژت بکارئینانا هوشی بیی سه ربوری مه دگه هینته خه یالین دینوه رانه.

هندک گوتن

۱. د قانونی دا مروف گونه هباره وهختی زیده گاقی لسهر مافین که سین دی بکته. ل ئه خلاقی ئه و گونه هباره هه کهر بهس هزرا وا کرنی بکته.
۲. دو تشت من گه لهک دترسینن، ئاسمانی پرستیر ل هنداف من و قانونا ئه خلاقی د ناخی من دا.
۳. زانست زانینا ریخسته. ژیری ژیانه کا ریخسته.
۴. ئه خلاقدری نه ریبازه که بو چاوا دی خوه شاد کهین، به لکو دی چاوا خوه ههژی شادیی کهین.
۵. بیگومانه کو ههمی زانیا رین مه ژ سه ربوری پهیدا دین.
۶. پیدقیه ههردهم بزانی کو که سین تهک دوماهیکن، و نابت وهکو ئالاف بو دوماهی خوه بکار بینی.
۷. ههمی زانینا مه ژ ههسته وهران دهست پی دکته، پاشی دچته تیگه هشتنی، و ل هوشی خلاس دیت. لهو، چو ژ هوشی بلندتر نینه.
۸. پیدقیه ئه ز زانیا ران رادهم، داکو جهه کی بو باوه ریی چیکه م.

۹. ئەوچ دگەل گيانەوهران دلرەق بت، دگەل مروقان ژى دلرەق دبت. ئەم دىشپىن دلچ مروقەكى ب سەرەدەريا وى دگەل گيانەوهران ھەسەنگىنن.
۱۰. شادى نە ئارمانجەكا ھۆشپە، لى يا خەيالكرنىپە.
۱۱. نەتەنى خەزا خودايە كو پىدقپە ئەم شاد بىن، لى پىدقپە ئەم خوە شاد بگەين.
۱۲. مېتافىزىك (پاشمادەناسى) ئوقيانۆسەكى تارىپە بى بەراف و بى چراخانە lighthouse، گەلەك قافىن فىلۆسوفىك لى بەلاقن.
۱۳. ب خوە فىلۆسوف ژى پەسننن جەنگى دكەت وەختى مروقى سەرفەراز دكەت، و گۆتتا گرىكان ژبىر كەت، ئەوا دبىژت: جەنگ خرابە چونكى خرابى ژ كوشتنى پتر ژى پەيدا دبن.
۱۴. ھەكەر مروق خوە كرە كرم، نابت گازندەيان بكەت وەختى ئىك پى لى دكەت.
۱۵. تو ھەيى تو دكەى.
۱۶. وەسا بژى ھەچوھكو ھەر كرىارەكا تە دى بتە قانونەكا جىھانى.
۱۷. ھەكەرچى ھەمى زانىارنن مە ژ ئەزمونى دەست پى دكەن، بەس مەرج نىنە ژى پەيدا ببن.
۱۸. ئەزمون بى تىۋرى كۆرەپە، لى تىۋرى بى ئەزمون تەنى يارىپەكا ھزرىپە.
۱۹. ب درەوچ، مروق مەزناھيا خوە ناھىلت.
۲۰. ھەمى خەمىن ھۆش من، بىن نىرىنكى و بىن كاروھرى، د ئەقان ھەرسى پرسىاران دا كۆم دبن: ۱ ئەز دىم چ بزىنم؟ ۲ پىدقپە ئەز چ بگەم؟ من چ ھىقى ھەپە؟
۲۱. بىئەمەكى گەوھەرى پوچاتىپە.
۲۲. ژبلى دارى كو وەسا خوارە ھەچوھكو مروق ژى چىكرى چو تىشتى دى بى راست ناھىتە خەرتاندن (نەخشاندن).
۲۳. ژ دارى خوەھرى مروقاتى، دەپەكى راست ناھىتە رەوىژن.

۲۴. دین ئەو ئەم تېبگەھین کو ھەمی ئەرکین مە فەرمانین خودایینە.
۲۵. چو تشت خودایی نینە ژبلی یی دگەل ھۆشی بگونجت.
۲۶. باش بنێرە. دبت جوان بچووک بت.
۲۷. بویرە ھزر بکە!
۲۸. داکو ئاشتێ ل ئەردی بەلاقە ببت، پیدقیە مرۆف ببتە تشتەکی دی یی فێر ببت، ل پێشیی ھەمی ببینت.
۲۹. بەس ئەوئ ئەو ب خوە رۆشن، ژ رەشەیان (سیبەران) ناترست.
۳۰. مرنا دۆگمای^(۱) مرنا ئەخلاقیە.
۳۱. ئەم زەنگینین نە ب ئەوا مە ھەیە، لئ ب ئەوا بیی (ھەیین) دشین بکەین.
۳۲. ھزر بی ناقەرۆک قالانە، تینەرین intuitions بی فەھم کۆرەنە.
۳۳. قانون و ئازادی بی دژواری، فەرتەنەییە. قانون و دژواری بی ئازادی، زۆردارییە. دژواری بی ئازادی و قانون، ھۆقاتیە. دژواری دگەل ئازادی و قانونی، کۆمارە.
۳۴. پیدقیە مرۆف بەیتە ل ئەدەب دان، چونکی ئەو ب سروشت خاڤە^(۲) و ھۆڤە.
۳۵. ھونەر ئارمانجدارییە، بی ئارمانج.
۳۶. ژنی دقیت زال بت، زەلامی دقیت بشیتە خوە.

(۱) دۆگما dogma ژ گریکی، ھزرە شەنگستەییە، فەدگەرپتە رەگی باشیی و دروستیی.

(۲) خاڤ یان خام بۆ پینەگەھشتنا جفاکی و زانستی و سیاسی بکارھاتیە.

كيركيگارد Kierkegaard

سوېرن ئابى كيركيگارد Søren Aabye Kierkegaard^(۱) ل سا لا ۱۸۱۳ ل كۆپنھاگنې – دانىمارك، بوويه و ل سا لا ۱۸۵۵ مريه. بابى وى، كەسەكى گەلەك دىندار و رەشبين بوو و بارگرانىه كا مەزن بوو ل ھنداڧ سەرىڭ خىزانا خوہ. لەو، كيركيگاردى گۆتية؛ من زارۆكى نەبوويه، ئەز پير ژ داىك بوويمە.

كيركيگارد فيلوڤسوف و دىنناس و چامەبىژ و رەخنەگرى جفاكى بوويه و دەيتە ناسين ب ئىكەمىن فيلوڤسوفى ھەبوونگەرىي (الوجودية) existentialism.

پتريا بەرھەمى وى لدۆر ھندييە كانى چاوا مروڤ تەك و تەنى دژيت، و پيشترينى دايە ژيواري مروڤى بەرانبەر ھزرين رووت، ھەروەسا گرنگى دايە بژارين مروڤى و كرياتين وى. كيركيگارد دژى رەخنەيا ئەدەبى بوو كو ھزرقاتين ئايدىاليستين سەردەمى وى پيڤە خەرىك بوون.

كيركيگارد زەلامى ھەبوونى و راستين ژيانى بوو، نە يى ژيواري ھزرى و ئەنديشەيى كو جيھانەكا خەونە و ل قالاھيى ھاتىە ئاڤاكرن. كيركيگاردى باوهرى ب ژيوار و مروڤى ھەيى ھەبوو، بەرى ھينگى و پاشى، ل سينۆرى مروڤينە و پيدڤيە خەمى ژى نەخوت. لەو، ئىكەمىن ھەبوونگەرە.

(۱) كيركيگارد ژ كيركى Kirke و گارد Gaard پيڤھاتىە، ئانكو ئەرد يان زەڤيا ديڤى.

بهره‌مى كيركيگاردى ل وارى دیناسی، پتريا وی لدور ئەخلاقى کریستیانیان بوو و سازیا دیڤی و هه‌قهنديا مروقی و خودای.. گه‌له‌ك لدور قینی ل نك کریستیانیان نفیسیه و گه‌له‌ك دژی هندی بوو كو کریستیانی دینی ده‌وله‌تی بت.

تشتی سه‌یر ئەوه، كيركيگاردی ب سیزده ناقان بهره‌مى خوه یی دینی و ئەدهبی نفیسیه.. دبت ئەفه وه‌كو خوه فه‌شارتنه‌كا جفاكى بت.

بهره‌مى كيركيگاردی ل ده‌ستپيكي ب دانيماركيه‌كا له‌نگ و ته‌ژی فریزین بیانی بوو، پاشی ب دانيماركيه‌كا وه‌سا نفیسیه، بوویه ئيک ژ ژیدهرین جهی باوه‌ری، هر ئەفه بوویه ئەگه‌ری هندی تاكو سه‌دساليا بیست، بهره‌مى كيركيگاردی ژ چارچو‌فه‌ی سكه‌نديناقیا ده‌رنه‌كه‌فت. ل سه‌دساليا بیستی بهره‌مى وی هاته وه‌رگيران بۆ زمانین دی و هزرین وی باندوره‌كا گه‌وه‌ری ل فیلسوفی و دیناسی و كولتوری ئورویا كر.

هندهك گۆتن

1. ژيان نه ئارپيشه‌يه‌كه داکو چاره بکهين، لی راستیه‌كه پیدقيه بهيته جهرباندن.
2. مروّف چهند ئەنتیکه‌نه! چو جارن ئازادیا هه‌یه، بکارنائینن، ئەوا نه‌هه‌ی دخوازن. ئەوان ئازادیا هزرکرنی هه‌یه، ئازادیا ئاخفتنی دخوازن.
3. خه‌لك داخوازا ئازادیا گۆتنی پیش ئازادیا هزرکرنی قه‌ دکن، ئەوا ده‌گمه‌ن بکاردئینن.
4. ژيانا مه هه‌رده‌م ده‌ربرينه ژ هزرین مه یین سه‌رده‌ست.
5. ژيان به‌س ژ پاشقه ده‌يته فه‌مکرن؛ به‌س پیدقيه بۆ پيشقه بژين.

۶. ئەز باش دېنىم؛ وەختى دو بىزار ھەبن- مروڤ نە چار بت ئەڤى بکەت يان يا دى. رەئيا من يا دروست و ئاموژگارىا من يا برايانە ئەڤەيە: كيشكى بکەى يان نەكەى- دى ل ھەردووان پەشيمان بى.
۷. ژيانى ھىزىن خوه يىن ڤەشار ھەنە، بەس ب ژينى دى ب سەر ھەل بى.
۸. جامەبىژ كىە؟ مروڤەكى خەمگىنە قەھرەكا مەزن د دلى خوه دا ڤەدشېرت لى لىڤىن وى وەسا ھاتىنە چىكرن وەختى ئاخىنك و قيژى تېرا دەر باز دبن دبنە مۇسقىايەكا خوش.
۹. ئەز ھەست دكەم كو ئەز بەركى شەترەنجىمە، وەختى ھەڤركى من دبیژت: ئەو بەرکە نالڤت.
۱۰. مروڤ وەكو لەشدارەك ھەردەم ل دەرڤە دنېرت، ھزر دكەت بەختەوهرىا وى ل دەرڤەى وىيە، ل دوماھىى ل خوه دزڤرت و دزانت ژىدەرئ بەختەوهرىى د ناخى مروڤىدايە.
۱۱. ھندى بىزارى زىدە ببت و بىزارى رەھا ھەمى خرابىيە، نە سەيرە، پاشى جىهان پاشڤە بچتەڤە، ئەو خرابە بەلاڤە ببت. ئەم دشىت شوپا ڤى ل دەستپىكىن پەيدا بوونا جىھانى ببينن. خودا بىزار ببوون؛ لەو مروڤ ئافراندن.
۱۲. ژبىرنەكەى، ھەز ژ خوه بکەى.
۱۳. بىنڤرەھى ڤەرە، كەس نەشیت ئەوا چاندى ئىكسەر بدرووت.
۱۴. مرووتى گىژيا ئازادىيە.
۱۵. زوردار دمىرت و دەستھەلاتا وى خلاس دبت، شەھىد دمىرت و دەستھەلاتا وى دەست پى دكەت.
۱۶. خەلك ھند خراب د من دگەھن، ب خوه د گازندەيا من ژى ناگەھن كو ئەو د من ناگەن.
۱۷. خودا تىشتان ژ چونه چىدكەت. تو دبیژى جوانە. وەيە، بەس پشتراست بە ئەو تىشتەكى ھىژ جوانتر چىدكەت: ئەو وەليان ژ گونەھكاران چىدكەت.

۱۸. ئەز ب شەنگستەيەكى دى دەست پىچ كەم كو ھەمى مرؤف بىزارن.
ئەز پىشتراستم، ل ئەقى وارى كەس نىنە ھەقپى كيا من بكت.
۱۹. ژ بچووكتيا من وەرە چەنگالەكى خەمى د دلى من چكليه. ھندى
تيرا بمىنت ئەز دى ترانەكار بم، ھەرەخت يىژى ھاتە دەر ئەز دى
مرم.
۲۰. ئەركى نقيژى نە ئەو تو خوداى دلنەرم بكتى، لى بو گوھارتنا
رەوشتى نقيژكەريە.
۲۱. ئەقىنى ھەمىيە، ئەو ھەمىيە ددەت، و ھەمىيە دستىنت.
۲۲. گەلەك زەحمەتە تو باوەر بكتى چونكى گەلەك زەحمەتە داگپرانى
بكتى.
۲۳. پارادۆكسى ژ ھزرقانى بستىنە دى پرؤفيسور بو تە مىنت.
۲۴. دوور ژ تەنبەلى رەھا ھەمى خرابيانە، ئەو باش راستيا تەنھايە.
۲۵. راستى وەكو چەنگاليە: ھەكەر تە نەگرت، تە (راستى) نابت. تە
راستى نابت كو تو بگري، لى دى تە ھەبت وەختى ئەو تە دگرت.
۲۶. ھەكەر ئەز بشيم خوداى ب دروستى بگرم، ئەز باوەر ناكەم، بەس
چونكى ئەز نەشيم ئەقى بكتى پىدقىيە ئەز باوەر بكتى.
۲۷. پىر د خەونى، گەنجان دگەن: بنپره دين سويفتى؛ ل گەنجائى
ئەوى شىتخانەيەك بو دىنان ئاقاكر، ل پىراتىي ئەو ب خوە لى
ئاكنجى بوو.
۲۸. ھندى مرؤف پتر ژبىر بكت، پتر وەرگوھيسك ب ژيانا وى دكەفن؛
ھندى تشت بەينە بىرى، پتر ژيانا وى خودايى دبت.

کيسنجەر Henry Kissinger

هاينتس ئالفغيٽ كيسينگه Heinz Alfred Kissinger کو ب هيٺرى كيسنجەر ناقداره ل ساللا ۱۹۲۳يى ل ئەلمانيا بوويه. كيسنجەر ئيكة ژ ناقدارين سەدساليا بيستى و رۆلى وى د سياسەت و زانستين سياسىدا، رۆلەكى ھەرى مەزن و كاريگەرە.

كيسنجەر د ناف مالەكا ئورتودوكسا جھوو دا مەزن بوويه. ھند ھشكباوەر بوون، پيدقى بوو ھاينتس، رۆژانە دو ساتان بەدەتە خواندن و ليكۆلينين تەوراتى. بەختى ھاينتسى بچووك، ئەو بوو ل وەختەكى گەلەك نەخوہش ھاتە سەر دنيايى، ھينگى نازييان سەرھەلدابوو و جھوويين ئەلمان رۆژانە تووشى دەھان جۆرين كريتكرن و قوتانى دبوون. ھەلبەت، ھاينتسى ئيك ژ قوتايان بوو.

ل ئەقى رهوشى (خيزانەكا ھشكباوەر و جادەيەكا نەيار) ھاينتسى كرە كورەكى شەرمينى جرايەخوہ و مشكى پرتووكان.. ھند دخواند، گەلەك جاران ژبیر دكر جھەكى دى ھەيە دبيژنى كۆلان و يارى.

چاوا بت، ھاينتسى ل دبستانەكا جھوويان خواند و خيزانا وى ل ساللا ۱۹۳۸يى پريار دا مشەخت ببنە ئەمريكا.

وختى گەھشتينە ئەمريكا، كيسنجەرى ل كارگەھەكى شۆل كر داکو ھاريكاريا خيزانا خوہ بکەت. ل ھەمان وخت، بەردەوامى دا خواندنا خوہ. كيسنجەرى ل ساللا ۱۹۴۰ ئامادەيى خلاس كر و چۆ كۆليجا ستى ل نيويورک دا ببتە ژميريار.

ل ساللا ۱۹۴۳يى كىسنىجەرى وەلاتىنى وەرگرت و بۇ لەشكەرىي ھاتە خواستىن. ھىنگى ل فرەنسا و پاشى ل ئەلمانىا لەشكەرى كر. ل وى وەختى، دلى كىسنىجەرى ژ ژمىرىارىي شكەست و دلى خوە برە سىياسەتى. ئەو بوو ل ساللا ۱۹۴۷يى وەختى قەگەرايە ئەمريكا، چۆ زانكۆيا ھارقەرد.

ل ساللا ۱۹۵۰يى، بىر ياردا خوە دكتورىي بەرھەف بكتە. ل ساللا ۱۹۵۴يى نامەيا خوە ب نافي (A World Restored) پىشكىشى گەنگەشەيى كر. د نامەيا خوە دا، رۆلى دىپلوماتى نەمسايى، كليمەنز فون ماتەرنىخى د چىكرنا سىستەمەكى نائفنەتەوويىي رەوا دا ل ئورۇپا، پىشتى شەرىن ناپولىوني، بەرچاكر. ئەقى باندورەكا مەزن تاكو نھۆ ژى لسەر كىسنىجەرى مايە و وەختى وەزىرىي دەر قە ژى، بەرفرەھ بكارئىنايە كو گوايە خرابترىن سىستەمى جىھانى چىترە ژ شۆرش و فەرتەنەيى.

پىشتى وەرگرتنا نائفىشانى دكتورىي، كىسنىجەر وەكو ئەندامەكى سازىي، مال ھارقەردى. ل ساللا ۱۹۵۷يى پرتووكەك ب نافي Nuclear Weapons and Foreign Policy – چەكىن ئەتۆمى و سىياسەتا دەر قە، وەشاندا و نائفەكى مەزن بوو چىكر.

دگەل دەرسگۆتنى ل ھارقەرد، كىسنىجەرى ژ ساللا ۱۹۶۱يى تاكو ۱۹۶۸يى راويژكارى بوو سەرۆك كىنىدى و جۆنسۆنى، بوو كاروبارىن دەر قە، كرىە. دگەل ھاتنا سەرۆك رىچاردا نىكسۆنى، ل ساللا ۱۹۶۹يى كىسنىجەر كرە راويژكارى ئەولەكارىا نەتەوويى. ل ساللىن ۱۹۷۳–۱۹۷۷ كىسنىجەر بوو وەزىرىي دەر قەيى ئەمريكا.

وەختى كىسنىجەر بوويە راويژكار، شەرىي قىتنامى ھەم گەلەك گران ببوو، ھەم كوژەك بوو، ھەم كەشەفرىت ببوو ل نافي ئەمريكىان، كىسنىجەر، ل ئاشتىەكا رووسپى گەرا. ھىنگى دەستپىشيبا دىپلوماسى دگەل قەكىشانا لەشكەرى دگەل ھەوەكا دژوارا تۆپبارانكرنا قىتناما باكۆر، بكارئىنا.

وہختی بوویہ وزیر، دگھل وزیر، دہرقہیی قیتناما باکور
پہیمانہکا ناشتیئ مۆرکرن و ہہردووان خہلاتی نۆبلی بۆ ناشتیئ
وہرگرت، لی وزیر قیتنامی قہکشا و بۆ کیسنجہری تہنی ما.

ئہقہ ئالیہکی مژارییہ، ل ئالیی دی، ستراتییجا وی (ناشتیا
رووسی) چار سالان شہری قیتنامی دریژکر، تیدا ۲۲,۰۰۰ ئەمریکی و
بیہہژمار قیتنامی ہاتنہ کوشتن. ہہروہسا، ہہوہکا نہینیا
بۆمبہبارانکرنہکا کہمیؤدیا، بوو ئەگہری ویرانکرنا ئەوی وہلاتی و
خمیر روژین Khmer Rouge کۆمکوژ، دەستہلات وہرگرت.

ل سال ۱۹۷۱ئ کیسنجہری دو سہرہدانین نہینی بۆ چین کر و ری
بۆ سہرہدانا میژووویا نیکسۆنی ل سال ۱۹۷۲ئ قہکر. ہہروہسا رۆلہکی
مہزن د ئارامکرنا رہوشا ناقبہرا ئەمریکا سۆقیہتی دا ہہبوو. ل سال
۱۹۷۲ئ، ئەو پشکداری دانوستاندین سالتا بوو (Strategic Arms
Limitation Treaty – پیمانہ سینۆردارکرنا چہکین ستراتییجی) و
پیکہاتنا دژی رۆکیتین بالیستی، کو پلبوونا بەندکی ہہردو ہیژین مہزن
سست کر.

ژبہر سہربۆر و زیرہکی و ژیریا کیسنجہری، ہہمی سہرۆکین
ئەمریکی جہک و ریزہکا تاییہت بۆ ہہبوو و ہہردہم راویژکاری پی
ہاتیہ کرن. ہہروہسا، ہہمی ل ئەوی باوہرینہ سیستہمی ناقنہتہوہیی
نہۆ، بہرہمی سیاسہتا کیسنجہریہ.

کیسنجہری گۆتیہ: دہگمہن د میژوووی دا روو ددہت کو زہلامین
دہولہتی ژینگہہکی ببینن ہہمی فاکتہر دگھل باپی وان بن؛ من ہزر
کر، مہ دہلیقہ ہہیہ ئەم بوویہران بنہخشینین، جیہانہکا نوو ئاقا
بکہین، تیہنی و خہونین خہلکی ئەمریکا و ہیقیین مروّقان بکار بینین.
کیسنجہری دو جاران ژنئینایہ و دو زارۆک ہہنہ.

ب دهان گوتار و پرتووک وهشاندينه.. ژيډهريڻ ههري گرنګن بؤ
 ئەکادمي و سياسيان ل سهرانسهری جيهانی.. کيسنجهری سياسهتا
 دهرقهيا ئەمريکا ل نيڤا دووهم ژ سههساليا بيستی داريشتيه، و کهس
 نزانن نڤيساريڻ وی دی سياسهتا چهند وهلاتان تاكو کهنگی داريژن.

هندهك گوتن

۱. ئەركی ريبهري ئەوه خهلكی خوه ژ جهی لی، ببه ئەو جهی نه لی.
۲. ريبهري نه ههژی ناسناڤی خوهیه، تاكو بڤیت هندهك جارن ب تهنی
 راوهستت.
۳. نابت قهيرانهكا دی ل ههفتيا بهیت ههبت. بهرنامهیی من پيشوهخت
 پپه.
۴. ههرتشتهکی ژ خوه پهسهند بکه- مهردما من ئەوه ههري تشتهکی
 ههبت. تو تویی ئەو دهستپیک و دوماهیکه- بی لینهگرتن بی
 پهشیمانی.
۵. ل وهختی نابت ئەم دهستان ژ باوهريڻ خوه بهردهین، بهس پیدڤیه
 ئەم ئەوی ژی بزانیڻ، ئەم نهشیڻ بهردهوامیی بدهینه باوهريڻ
 خوه، ههکه ئەم نهمین.
۶. تو نهشی بی مسری شهری ل روژههلاتا ناڤین ههلیخی و نهشی
 بی سوریایی ئاشتی بنهجه بکهی.
۷. داکو مروڤ سهه ژ سهه ژ تشتهکی پشتراست بت، پیدڤیه
 ههرتشتهکی ههیه ژی بزانت یان ههچ ژی نهزانت.
۸. زلهیز، وهکو دو کورهیڻ پرچهک، دئودهیهکی قه لهپهقوتی بکهڻ،
 رهفتاری دکهن، ههرنیک باوهري دکهت نیچیرهکا ب سانههیه بؤ یی
 دی، ئەوی ههرنیک هزر دکهت دو چاڤین روڤن ههنه.
۹. نهبوونا ریکین پیگوهورک alternatives گهلهک باش هزری زهلال
 دکهت.

۱۰. بۇ نەتەۋەيىن دى، ئۆتۆپيا خىرەكا بەرى بوو و چو جاران قەناگەرت؛ بۇ ئەمريكيان (يۆتۆپيا) يال پشت ئاسۋى.
۱۱. ھەرتشى پىدقئە ھەر بقەومت، پىدقئە ئىكسەر بقەومت.
۱۲. دىپلۆماسى: ھونەرى ھەقساركرنا ھىزىيە.
۱۳. ئەو رىبەرى دەستەھلاتا خوە ب سەرۆبۇرا خەلكى خوەقە گرى بدەت، خوە ددەتە دەست مەندىوونى stagnation؛ ئەو رىبەرى بدەتە سەر سەرۆبۇرا خەلكى خوە، خوە تووشى خەتەريا تىكئەگەھشتى دكەت.
۱۴. چو سىياسەتىن دەرۋە- چەند قەشەنگ بن- دەلىقەيا سەرکەقتى نىنە ھەكەر د سەرى ھندەكان دا پەيدا بوو و نەكەقتە دلى كەسى.
۱۵. نۆت ژ سەدى ژ سىاسىان ھەتكا دەھ ژ سەدى دىن.
۱۶. جەنگا قىتنامى ژ مە دخواست ئەم بەرژەۋەندىن نەتەۋەيى لىبەر چاف بگرىن نە بىروباۋەرىن روت.
۱۷. ھىز كامسۆژەكا aphrodisiac مەزە.
۱۸. ھەر سەرکەقتەك، تەنى تكىتەكا چۆنەژۇرا ئارىشەيەكا مەزنتىر دكپت.
۱۹. كەس ل شەرى نىشان قەت سەرنەكەقت؛ گەلەك دۆستى دگەل دژمنى ھەيە.
۲۰. تىشتىن نەقانونى ئەم ئىكسەر دكەين. يىن نەدەستوورى پچەكى گىرۆتر دكەين.
۲۱. بىرۆيا بلند برىار چىكرنى مە فىردكەت، نە كەستەي. ئەو سەرمایەيى ژىرىيى دىمەزىخت؛ ئەو نائلفرىنت. پتريا بەرپرسىن بلند، بىرۆيى ب ھەمان تىگەھشتىن و دىتنىن پىھاتىنە ژۇر، دھىلن؛ ئەو فىر دىن دى چاۋا برىاران چىكەن، لى نە كىشك برىارى بدەن.
۲۲. ل دومايى، بەرپرسىا كەسى شەھەرزايە سەردەرىيى دگەل تىشتى كەھى بكەت و يا رىبەرىيە ژى دەرباز بىت.

۲۳. ھەكەر تو نەزانی دى كىفە چى، ھەر رىيەكا ھەبت دى گەھىنتە نەدرى nowhere.
۲۴. تىشتى خوەشى ناقدارىي ئەو، وەختى تو خەلكى بىزار دكەى، ھزر دكەن خەلەتيا وانە.
۲۵. رىبەر نەبەرىپرسن ژ رىقەبرنا سىندوقىن بۇچۇنا گىشتى، لى بەرىپرسن ژ ئەنجامىن كارىن خوە.
۲۶. ئەم نەشىين ھەردەم پاشەرۇژا ھەقالىن خوە مسۇگەر بكەين؛ مە دەلىقەيەكا باشتر ھەيە ئەم پاشەرۇژا خوە مسۇگەر بكەين ھەكەر بەھىتە بىرا مە كىنە ھەقالىن مە.
۲۷. ئەو خەلكە د خىرا خودىدايە ئەوى رىبەرىن وى چارەنقىس د چاقىن وان را ديار و نەترسن، لى بزاقى نەكەن رۇلى خوداى بگىرن.
۲۸. ئەركى زەلامى دەولەتى ئەو پىرەكى دانته سەر كۇرا د ناقبەرا سەربۇرا نەتەوويا خوە و دىتنا خوە دا.
۲۹. ھەر شەھەرەوارىيەكا ھەبوويە ل دوماھىي ھەلوەشايە.
۳۰. ئەوین ل ئەمريكا ئەم دىيىنى تىرۇرىست ئەو دەستەكن بىن سىستەمى جىھانى ناپەژرىن.
۳۱. زەلامىن لەشكەر گىانەوهرىن دەبەنگن، خشىمن وەكو بەركىن دامانىنە بۇ سىياسەتا دەرڤە بكار دەين.
۳۲. ھەوالگىرى نە ھند گىرنگە ل جەرباندا ھىزى، و گەلەك جارن، ھەكەر مە راستى بڤىت، ھىچە.
۳۳. ژ خەلك كرن Depopulation، پىدڤىيە پىشتىن كارى سىياسەتا بلندا دەرڤە بت دەرھەقى جىھانا سىيەم، چونكى ئابۇرا ئەمريكا دى ھەوجەى ئەندەكا گەلەك و زىدەتر ژ مادەنان بت ژ دەرڤە، نەخاسەمە ژ وەلاتىن كىمتر وەراركى.
۳۴. دەربارەى ئەو كۆمكوژى و تاوانىن وەكو ئەنجامەكى تۇپبارانكرنا كەمبۇدىا قەوماين، گۆت: ژبەر ئەوا كەمبۇدىان ب سەرى ئىكودو ئىناى، ئەم بۇچى ب خوە دادەين؟

كیكیرۆن Cicero

سسیرۆ یان شیشرۆن یان کیكیرۆ یان وهكو ل سهری من ناقی وی دروست نقیسای – Marcus Tullius Cicero ، ل ۳ کانونا مهزن ۱۰۶ ب.ز. بوویه. کیكیرۆن فیلوؤسۆف و سیاسی و قانونی و ئاخفتنكهر و تیۆریزان و قونسول و دهستورناسهکی رۆمانه.

دبیژن، باندۆرا وی لسه زمانی لاتینی هند مهزن بوو، تاكو سهدسالیا نۆزدی، پهخشانا ئۆرۆپی یان كارقههانا دژی شیوازی وی بوو یان فهگهړان بوو بۆ شیوازی وی. ههروهسا فهرهنگا فیلوؤسۆفی ب زمانی لاتینی، دهیندارا وییه.

رینیسانسی ب بهرهه مین کیكیرۆنی دهست پیکر و پاشی دهربازی ههمی کلاسیکان بوون.. ههروهسا باندۆرهکا مهزن ل گهشادی (تنویر) یا سهدسالیا ههژدی ههبوو، نهخاسمه لسهر جۆن لۆکی و داquid هیومی و مۆنتیسکیوی.

ل دوماهییا ژيانا خوه، کیكیرۆن چو ناف سیاسهتی نهخاسمه ل سهردهمی گایۆس یۆلیۆس كهیسهر و مارک ئەنتۆنی. کیكیرۆنی ب زنجیرهکا نقیساران هاقیژته مارک ئەنتۆنی، د ئەنجام دا، دووم ترایۆمفیراتی Second Triumvirate ب دژمنی دهولهتی ناقر و ل ۷ کانونا بچووک سالا ۴۳ی هاته كوشتن.

هندهك گوتن

۱. ژيانا مريان ل بيردانكا زينديان جهگير دبت.
۲. ههكهر ته باخچهيهك و پرتووكخانهيهك ههبت، ته ههرتشتهك ههيه.
۳. ميړخ ويړهك تهژى باوهرييه ژى.
۴. خهلكپاريژى پيدقيه بلندترين قانون بت.
۵. نه دووره ههركهسهك خهلتيان بكهت، بهس تهنى كه رچوڤه بهردهوام دبن لسهر خهلهتیی.
۶. ههقالينى، جاريكرنا خواهشيا مه و دابهشكرنا خه ما مه، خواهشیی باشتر لى دكهت و دهردهسهريى كيم دكهت.
۷. سهخبيرى بو هزرى هند فهره هندی زاد بو لهشى.
۸. سروشت بيژى ژ نههنكرنى دكهت.
۹. ژ ته بخوه پيقه، كهس نهشيت ناموژگاريهكا ژيرتر ل ته بكهت.
۱۰. هندی قانون پتر بن، هند دادى كيتمره.
۱۱. چوتشت هندی جهماوهري نهجهى باوهريى نينه، چوتشت هندی نيهتين مروقى مژهويتر نينه، چوتشت هندی سيستهمى ههلبژارتنان خابينوكتر نينه.
۱۲. كانى چاوا جان لهشى پر دكهت، وهسا خودا ژى دنيايى پر دكهت. كانى چاوا جان لهشى رادگرت، وهسا خودا ژى دنيايى رادگرت. كانى چاوا جان دبينت و ناهيته ديتن، وهسا خودا ژى دبينت و ناهيته ديتن. كانى چاوا جان زادى ددهته لهشى، وهسا خودا ژى زادى ددهته دنيايى.
۱۳. ريپهريى كهسين ژير هوّشه، يى كهسين هزرناقنجى سهريوره، يى كهسين خشيم ههوجهيه، و يى كهسين كه رچوڤه خواهسته.
۱۴. ئاشتیهكا نه داد چيتره ژ جهنگهكا داد.
۱۵. ههقال، وهكو ههر وه بوويه، دووهمين خواهيه.
۱۶. ل كو ماري پيدقيه ئەف دستوره لهر چاف بهيته راگرتن: نابت پرائى هيزا سهردهست ههبت.

۱۷. شۆلى ئاقلدارىي ئەوۋە باشىي و خرابىي ژىكجودا بىكەت.
۱۸. ساخلەتەكا خوسەرا دەبەنگى دىتتا خەلەتتېن خەلكىيە و ژبىركنا يىن خويە.
۱۹. مالا بى پرتووك لەشەكى بى جانە.
۲۰. باشتىن پەسەندىيا ئاخفتنى كورتىيە، چ يا سىناتۆرەكى بت يان يا ئاخفتنكەرەكى.
۲۱. كىن قەھرەكا جەگىرە.
۲۲. كى كارمەندەكى خانەدانترە يان بەھادارتەرە بۆ دەولەتى، ژ ئەو مروقى رقىستان پەرورەدە دكەت؟
۲۳. ئازادى شىيانەكا مروقى يا سروشتيە كو ئەو تشتى مروقى بقتى بىكەت، ھەلبەت ھندى ھىز يان قانون رىگر نەبت.
۲۴. خەلەتى كرن ژ سروشتي ھەر كەسەككىيە، بەس تەنى خشىم بەردەوام خەلەت دىت.
۲۵. ھەر مروققەك دشىت بىژت كانى چەند بزى يان چەند مىھ ھەنە، بەس نە چەند ھەقال ھەنە.
۲۶. دىم دىمەنى جانىيە، و چاف ئنىيەتتېن وى ديار دكەن.
۲۷. كانى چاوا ئەو گەنجى ھندەك پىراتى ل نك بت ئەز پەسەند دكەم، ھەرەسا ئەز ب پىرى ھندەك گەنجاتى ل نك بت دلشادم. ئەوئى ھۆسا بت، دىت ب لەشى پىر بت، بەس قەت ب ھزرى پىر نابت.
۲۸. ئەو جەنگىن بى ئازاندن بەينە كرن، نە دادن. چونكى تەنھا جەنگ بۆ تۆلقەكرنى يان خوەپاراستنى دروستە.
۲۹. ئەز رەخنى ب تەرزى ئافراندى دكەم— نە ب دىتتا خەلەتتېن.
۳۰. بىدەنگى ئىكە ژ مەزنى ھونەرىن دانوستاندنى.
۳۱. ۋەرن دا گوھ نەدەينە ئەوئىن دىيژن پىدقىيە ئەم ژ دژمىنن خوە قەھرى بىن، و ئەوئىن ھزر دكەن ئەقە باشە و مىرانىيە. چو تشت ھند بەھادار نىنە، چو تشت ھند ب ئاشكرائى جانەكى مەزن و خانەدان ديار ناكەت، ۋەكى دياركرنا نەرمىي و بەرھەقىي بۆ لىنەگرتنى.

۳۲. خوہشی بیرانینا ئاریشہ یین بہرییہ.
۳۳. پیراتی: تانجا ژیانییہ، چاپتہری دوماھیییہ ژ شانۆگہریا مہ.
۳۴. سروشتی چلہکەک د سہری مہ دا چاندیہ دقیت راستی ببینت.
۳۵. ئەز چو جارن ہند حەز ژ تشتی خەلکی ناکەم کو یی من لہەر دلئ من رەش ببت.
۳۶. پا مہیموونک گیانہوہرەکی کریتہ، و چەند وەکی مہیہ!
۳۷. ھەکەر ئەم شەرم نەکەین ھزری لی بکەین، پیدقیہ ئەم شەرم نەکەین بیژین.
۳۸. مەزن وەزیری قانوونینہ، دادوہر شروڤہ کارین وینہ، ئەم ئەقین دی خزمەتکارین وینہ، ھوسا دبت ئەم ھەمی ئازاد بین.
۳۹. پتر قانوون، کیمتر دادی.
۴۰. تو نەزانی چی بەری بوونا تە روودایہ دی ھەردەم زارۆ مینی.
۴۱. پشتی خودای ئەم چو نینین. بۆ خودای ئەم ھەرتشتین.
۴۲. زانینا ژ دادییا ھاتبتہ جو دا کرن، نەدووہر بیژینی خاپاندن نە ژیراتی.
۴۳. ھەکەرچی بیدەنگی نە دانپیدانہ، ھەروەسا نەیاندن ژی.
۴۴. دەستہەلاتا ئەوین فیئکرنی دکن، پتریا جارن، ئاستەنگە بۆ ئەوین دقین فیئ ببن.
۴۵. ھەمی ژا نیان دژوارن یان سفک، ھەکەر سفک بت، مروڤ ب سانہی خوہ لہەر دگرت؛ ھەکەر دژوار بت، بیگومان دی کورت بت.
۴۶. پیدقیہ قانوون ب ھەستەکی ئازادانہ بەینہ شروڤہ کرن، بەلکی گەوہەری وان بەیتہ پاراستن.
۴۷. درہو ہند نیژیکی راستییہ کەسی ژیر شۆلەکی باش دکەت باوہریی ب ئەوی لیقا تەنک ل ناقبەری نەئینت.
۴۸. دەمارئ جەنگی پارہیی بیہہژمارہ.
۴۹. ئازادی پیکھاتیہ ژ ئەوا قانوون ری دەتئ.
۵۰. ئاخقتکەر گەلەک دژوارن وەختی دۆزا وان لاواز بت.

۵۱. وهختی تو خهونان ب بلندترین جهقه دبینی، سهرهرازیه تو بگههیه یی دووهم یان ب خوه یی سییهم ژی.
۵۲. چیتره تاوانا گونههباری بی سزا بهیلی ژ دادرهسکرنا بیگونهههکی.
۵۳. خه لک نازانن دهستگرتن چهند دهرامهتهکی مهزنه.
۵۴. رۆندک زووکه هسک دبت وهختی بۆ ئارپیشهیین دیگهران هات بته ریشتن.
۵۵. ئامۆژگاریین قانونی ئهفهنه: سهرهراز بژی، زیانی نهگههینییه کهسی، و ههرکهسهکی دی مافی وی بدیی.
۵۶. سهرهراز ی ل په ی جوامیری دجت، ههر دی بیژی سیبهرا وییه.
۵۷. کین ئاجزیه کا جهگیره.
۵۸. مرن نه سروشتیه بۆ دهولهتی وهکی بۆ مروقی، بۆ وی مرن نه تهنه فهره، به لکو گهلهک جاران دلخوازه.
۵۹. زانینا قانونان نه ب ژبهرکرنا دهقی وانه لی گرتنا هیزا وان و مانا وانه.
۶۰. نه پیکهژیانه شووکرنی رهوا دکهت لی ههقسۆزیه.
۶۱. چاڤ وهکو زیره قانانن بلندترین جهی ل لهشی دستینن.
۶۲. باشییا خه لکی مهزنترین قانونه.
۶۳. ژین هزرکرنه.
۶۴. من قهت نه بهیستیه پیره میرهکی ژبیر کر بت پترهیین خوه ل کیقه قهشارتینه!
۶۵. راستی ئهفهیه: ههر وهکو ژ گورپیا ئاگری ههزاران کریسک دهردکهفن، ههر وهسا بیدوماهی بوونه وهران ژیان ژ ئافرندهی ههیه و پاشی دی قهگه پنی.
۶۶. بیدقیه تو بخوی دا بژی؛ نه بژی دا بخوه.
۶۷. ئەم خوهشییین خوه ژ بیر دکهین، ئەم ئازارین خوه ل بیر دکهین.
۶۸. مروّف پتر ب خواندنئ مهزن بووینه ژ سروشتی.

گالیلیئو گالیلی Galileo Galilei

گالیلیئو گالیلی، ئەوئ ل نک ب گالیئو ناقدار، ل سالا ۱۵۶۴ بوویه و ل ۱۶۴۲ی مریه. گالیلیئو ستیرناس و فیزیازان و ئەندازیار و فیلوسوف و مەتاتیکزانەکی ئیتالیه.

گالیلیئوی رۆلهکی مەزن د شۆرشا زانستیا رینسانسی دا هەبوو.

گالیلیئوی ب باشتر کرنا تلسکۆپ دەرگهه ل بهر ستیرانسیا هەقچاخ قەکر، هەروەسا پشکداریا وی د فیزیایی دا ناسناقئ بابئ فیزییا هەقچاخ و زانستین هەقچاخ هەژی هاتیە زانین.

گالیلیئو پشته قانەکی ئاست-بلندی تیوریا رۆژچوونگی heliocentrism بوو؛ ئانکو رۆژ سەنتەری کۆما ئەختەرین خویه نه ئەرد وەکو هینگی هزر دەهاتە کرن و دیرئ هەر کەسەکی وا گۆتبايه ددا داگههئ.

ل واری ستیرناسی، ژبهر دیتنن وی، ناقئ وی ل هەر چار هەیفنن جوپیتەری هاتیە کرن و پنیین رۆژئ وی دیتینه. هەروەسا گالیلیئوی ل واری بکارئینانا زانستان و تەکنۆلۆجیایی کارکریه و جینومايا لەشکەری (قیبلەنوما- بۆسەله) و هندهک ئامیرین دی ئافراندینه.

ل وەختئ گالیلیئوی، سەردەمی ئەردچوونگی geocentrism بوو؛ ئانکو خەلکی و هزرا سەردەم هزر دکر ئەرد نیف و سەنتەری هەمی هەبوونیه.. ئەو بوو کۆپەرنیکۆسی رۆژچوونگی یان هیللیۆسینتەریزم

دورههیکر. سهره ئهقی بابهتی، ل دادگهها لیکۆلینی ل رۆما سالا ۱۶۱۵ی
گالیلیۆ هاته په یقاندن و نه چار بوو، بیژت؛ من نه گۆتیه ئهقه راستیه،
دبت وهسا بت. ئانکو ئهرد لدۆر رۆژی دزقرت نه بهرهقاژ.

لی پاشی، پشتی دایالۆگهک لدۆر سیسته مین ههردو جیهانی، مهزن
به لاقه کری، تووشی دادگهها لیکۆلینی بوو قه و ئهقی جاری، دادگههی
دیت (گومانهکا مهزنا د سهر داچۆنی ههیه) و هاته نه چار کرن کو ژيانا
مای ل مالی ببۆرینت.

ل وهختی گالیلیۆ دهسته سه ری مالی، ئهوی ئیک ژ نازکترین
به ره مین خوه نفیسیه (دو زانستین نوو).

دبیژن وهختی دادگهها لیکۆلینی گالیلیۆ نه چار کری ژ گۆتتا ئهرد
لدۆر رۆژی دزقرت، لیقه ببت و بیژت ئهرد نالفت و رۆژ لدۆر دزقرت..
دهرکهفت و د بن لیقان گۆت:

هیشتا ئه و دلقت – Eppur si muove.

هندهك گۆتن

۱. من هیشتا مروقهکی وهسا نهزان نه دیتیه کو ئهز هیچ تشتهکی ژئ
فیر نه بم.
۲. ئهز ههست ناکه م ئهز نه چار بم باوهر بکه م ئه و خودایی ههست و
مهژی و ژیری دایه مه، ئنیهت کریت ئه م بکار نه ئینین.
۳. تو نه شی هیچ نیشا مروقهکی بدهی، ته نی تو دشی هاری بکه ی
د ناخی خوه دا ببینت.
۴. ههر وهختی هاتنه قه دیتن، هه می راستی ب سانه هی دهینه
فه همکرن؛ ئاریشه ل قه دیتنا وانه.

۵. رۆژ ب ئەوان ھەمی ئەختەرین لدۆر دزقپن و خوہ دسپیرن، د سەر را، ئووشیەکی تری دگەھینت ھەچوہکو چو شۆلین دی دگەردوونی دا نینن.
۶. سەربۆرا دوور و دریژا من، لدۆر ھەلوہستی مروقان دەربارەدی مژارین ھەوجەھی ھزرکرنی، ئەفە ئەز فیرکریمە: ھندی کیمتر بزانی و تیبگەھن، پتر ئەو ب ئەرینی بزاقی دکەن گەنگەشی لدۆر بکەن، ل ئالیی دی، ئەوین گەلەک تشتان دزانی و تیدگەھن، ھۆشیارانە ھەلسەنگاندنا ھەرتشتەکی نوو دکەن.
۷. د نامەییەکی دا بۆ کێپلەری باسی خەلکەکی خوہندا کریە کو گوایە رازی نابن ب تلسکۆپی ل ئاسمانی بنیرن و گوئیە: ئەز چ ل ئەقان بکەم؟ ئەز پی بکەنم یان بۆ بگریم؟
۸. پرتووکا پیروۆز ریکا چۆنی بۆ ئاسمانی نیشا مە دەت، نە چاوا ئاسمان لقینان دکەت.
۹. ریکا کادزان ھیچ نینە ژبلی کۆمەکا ستیرین بیھەژمار، د ئووشیین دا پیکفە کۆمبووینە.
۱۰. ئەز ھزر دکەم، ل دابیشتا ئاریشەییین سروشتی، پیدقیە ئەم ب پرتووکا پیروۆز دەست پی نەکەین، بەلکو ب ئەزموونان و پیشچاقرنان.

گېفارا Guevara

ل ساللا ۱۹۲۸ ئى ئەرجەنتىن بويىە. ئەرنىستۆ وەكو سىمبۆلى شۆپشگېران، ب گېفارا ل نك مە بەرنىاسە و كىم كەس دزانن، گېفارا دختۆر و نفىسەر و دىپلومات و تىۋرىداپىژى لەشكەرى بوو.

گېفارا، گەنجى كۆلجا نۆشدارى خلاسكىرى، ل سەرانسەرى ئەمريكا لاتىن گەپرا و ھندى ھەژارى و برس و نەساخى دىتن، و ئەوى ھزرىر ئەقە ھەمى بەرھەمى سەردەستىيا كاپىتالىزمىيە ئەوا وەلاتىن ھەڧگرتىن ئەمريكا پىشتەقانىي لى دكەت. و تىشتى ھزرىن وى پتر جھگىركىن، مايتىكرنا ئەمريكا و كۆمپانىيانىەكى بۇ د كاروبارىن گواتىمالا دا.

ل ئەوى وەختى، ل مەكسىكۆ ستى، گېفاراى راۋول و فىدىل كاسترۆ دىتن و پىكفە پىشكدارى شۆپشا كۆبا بوون، و رژىما باتىستائى ئىخستىن. ل حوكمەتا شۆپشى، گېفاراى گەلەك پۆستىن سەرەكە و كارىگەر ستاندىن و رۆلەكى مەزن د ئىنانا چەكى ئەتۆمىي رۆسايىدا ھەبوو بۇ كۆبا داکو بىتە دىوارەكى بەرەقان بەرانبەر ئەمريكا.

ل ساللا ۱۹۶۵ ئى گېفاراى كۆبا ھىلا، داکو شۆپشان ل جىھانى ھەلىخت. شۆپشا كۆنگۆ كىنشاسا سەرەكەفت و بەرەف بۆلىقىا چۆ.. لى ل بۆلىقىا ھاتە ئىخسىركىن و كوشتن.

گېفارا ب خەباتا خوە بۇ رزگاركرنا مروقى ژ بندەستىي و نازارىن ژيانى، و گرنگىنەدانا وى ب پۆستىن دەستھەلاتدارىي و خوەشىيىن مادى، بوويە سىمبۆلى ھەمى ئازادى و رزگارخىوازان.

گۆقارا تايم، گيفارا دانايه دگه ل سهه كه سين كاريگه ر ل سهه ساليا
بيست و وينه يي ئالبيرتو كورداي بو گرتي، ب گوره ي Maryland
Institute College of Art ناقدارترين وينه يه ل جيهاني.

گيفارا ل ۹ چريا پيشي ۱۹۶۷ ل بوليفيا، ب ئيخسيري هاته كوشتن.
ئهف پاراگرافه گه وهري كه سانئ گيفاراي ديار دكهت، وهختي
دبيژت: پشتي من كوليج خلاسكري، ژبه ر هوشا تايبهت و كه ساتيا
من زي، من وه غه ر هكا دريژ ل سهه رانسه ري ئه مريكا كر، ئەز ب هه مي
تشتين وي ئاشنا بووم. ژبلي هاييتي و سانتو دو مينگو، تاكو
راهيه كي، من سهه رهدانا هه مي وه لاتين ديي، ئه مريكا لاتين كر. ژبه ر
رهوشا من تيذا سهه رهدان كرين، ل پيشي وه كو شاگرت و پاشي وه كو
دوختور، ئەز گه له ك نيژيكي دهسكورتئي، برسي و نه ساخي بووم؛
ب نه چاره بوونا زاروكه كي چونكي پاره نه بوون؛ ب ده به نگوونا ژ برس
به رده وام و نازارداني، كو بابه ك رازي بت، زاروكه كي خوه وه كو
تشته كي نه گرنك، ژ ده ست بدهت، كو گه له ك ل ناف چينين نزمين
وه لاتي مه ئه مريكا روو ددهت. هينگي ئەز تيگه هشتم كو هنده ك تشت
هه نه بو من هندي ناقدار بووني ل واري دوختوري، گرنگن: من قيا ئەز
هاري ئەوي خه لكي بكه م.

مه زناهييا گيفاراي و سيمبوليزما وي ژ ئەفي دهيت؛ دشيا
دوختوره كي سهه ركه قتي و زه نكين بت، لي به خته وه ر نه دبوو، چونكي
دورماندوري وي مروقين به له نكاز و به دبه خت بوون. دشيا ب ره خ
كاسترويفه ببه ميرر كوبا، لي هه مي بو به له نكازين بوليفيا هيتلا و
سهري خوه دانا سهه ر.. ب ئەفي گيفارا نه كه سه كي سهه ركه له بو و
هند، كه سه ك بوو دشيا قوربانيي بو كه سين دي بدهت.

ھندەك گۆتۈن

۱. گەلەك دىن من ب سەرکەلکەلە ناف کەن، و ئەز ئەوم.. لى ئ جۆرەكى دى: ئەوى خوه تووش دکەت داکو باوەریین خوه بورهان بکەت.
۲. ھەكەر تو ئ قەھرى بلەرزى وەختى بىدادىيەكى دىبىنى، تو دۆستى منى.
۳. ئەم نەشىين پىشتراست بين کو مه تشتەك ھەيە بۆ بژين، تاكو ئەم بەرھەف نەبين خوه بدینە کوشتن.
۴. ھەرۆ خەلک پرچا خوه راست دکەن، بۆچى دلخ خوهژی راست ناکەن؟
۵. بەھلە جیھان تە بگوھپرت و تو دى شىيى جیھانى بگوھپرى.
۶. ژيواركى بە، نەستى بخوازە!
۷. ئەز نەرزگارکەرم. رزگارکەر نینن. خەلک خوه رزگار دکەت.
۸. بیدەنگى گەنگەشەيە ب ئالاقین دى دەھیتەکرن.
۹. ئەز دزانم تو ھاتیە من بکوژی. من بکوژە ترسنۆک، تو دى بەس مروقهكى كوژی.
۱۰. و پاشى گەلەك تشت روھن بوون.. مه باش زانى، ژيانا مروقهكى، مه لیون جاران ھەمى سامانى زەنگینترین مروقى جیھانى، دئینت.
۱۱. ئیکەمین ئەركى شوپشگىرى ئەوہ فیركرى بت.
۱۲. ریک تاريک و تلچاقە، ھەكەر ئەز و تو خوه نەسوژين پا كى دى ریکى روھن کەت.
۱۳. ئەز دى ب ھەر چەكەكى ھەبت شەرى کەم و ئەز ناھیلیم ب بزماران بەھیمە خاجبەندکرن یان ھەر تشتەكى دى.
۱۴. سینۆر بۆ خەباتى تاكو مرنى نینن. ئەم نەشىين دەرھەقى ئەوا ل جیھانى روودەت، خەمسار بين، چونكى سەرکەفتنا ھەر وەلاتەكى لسەر سەرمايەداريى سەرکەفتنا مەيە؛ ھەرودەكى شکەستنا ھەر وەلاتەكى بەرانبەر سەرمايەداريى شکەستنا مەيە.
۱۵. من دقیت راوہستای بمرم نە لسەر چۆکان بژیم.

۱۶. چو پیناسه یین دی بۆ سۆشیا لیزمی پەسەند نینن ژبلی نەھیلانا
 مروۆف مروۆفی بۆ خوہ بکاربینت.
۱۷. ھەر شەقەکا ل ئەقی دنیا یی ف مروۆقەکی بەلەنگاز بکەفت، ئالەکا
 من دئیشینت، ستەم ل کیفە ھەبت، ئەو وەلاتی منە.
۱۸. شۆرشگێر، قەرەشە یەکا مەزن دئێخنە جیھانی، داکو جیھان ب
 گرانی یا خوہقە لسەر کەلەخی ھەژاران نەئفت.
۱۹. پیدقیە دیواری سیستەمی فیئکرنی نزم بیت. نابت فیئکرن
 خوہسەریەک بت، بەس زارۆکین ئەوین پارە ھەنە بشین بخوینن.
۲۰. شۆرش نە سیقەکە وەختی دگەھت دی کەفت. پیدقیە تو ھەلیخی.
۲۱. شۆرش ب مروۆقان دەیتەکرن، بەس پیدقیە روژانە مروۆف جانی
 شۆرشگێر یا خوہ سەقا بکەن.
۲۲. شۆرشگێر یا دروست ل پە ی ھەستەکا مەزنا ئەقینی دجت.
۲۳. نە خەمە ھەکەر ئەز بکەقم، ھندی کەسەک دی ھەبت تەفەنگا من
 راکەت و شەری پی بکەت.
۲۴. گوھارتنا سەرکیشین دلرەق بۆ ھندیە داکو سەرکیشین تازە دلرەق
 بین.

لاو تزۆ Laozi

لاو تزۆ يان لاو تسى يان لاو تزۆ د چينى دا ناسناقى ئىر لى يه Li Er، ب مانا سەيدايى مەزن يان مەزنى پير. ئىر ل سەدساليا شەشى ب.ز. ژيايه، و ئىكەمىن فيلوسوفى داويزمىيە Daoism و نقيسەرى ئىكەمىن پرتووكين وييه.

ژيانا لاوتزۆ شىليە و كەفنترين ژيدەرى باسى وي كرى قەدگەرته سەدساليا ئىك ب.ز.، كو گوايه ناقى وي ئىر بوو ژبنەمالا لى و ل سەردەمى دەستەھلاتا بنەمالا ژۆ (۱۰۴۶-۲۵۶ ب.ز.) ل بيرويا شى Shi هاتيه دامەزراندن. هينگى شى بكارى ستيرناسيى و خويقەزانكيى و پرتووكين پيروۆز رادبوون.

ب گۆرى ژيدەرىن نه گەلەك جەھ باوهرى، گوايه لاوتزۆ كۆنفۇشيؤس ديتيه و دانوستاندن كرينە و كۆنفۇشيؤس گەلەك پى داخبار بوويه و ئەوى ژى كۆنفۇشيؤس ب دفنبلنديى و تەماهيى دايه شكاندن.

وئەغەرا لاوتزۆ لىسەر پىشتا گاميشەكى بۇ رۆژاقا، بوويه ئەگەرى بگەتە تەنگا خيانگۆيى كو دەرگەھى دەولەتا كين بوو. زيرەقانى تەنگى ژى خواستيه پرتووكەكى بۇ بنقيست و ئەوى داوديجينگ *Daodejing* نقيسى؛ داو *Dao* ربيە و دى *de* قەنجيا وييه.

پاشى گەلەك ئەفسانە و چيرۆك لدۆر لاوتزۆ و بوون و ژيانا وي هاتينه قەھاندن و لاوتزۆ هاتيه ديقاندن (خوداييكرن) و پەراستن. ب گۆرى داويزمى، لاو جۆن Lao Jun (خودان لاو) گەلەك جارا هاتيه

ئەردى و كراسگوھۆپىن دگەل ھندەك كەسان كرىيە داكو ئامۆژگارىيان
 بدەتە رىبەرىن داوىزمى. ھەروەسا باووردارىن لاوىزمى ھزر دكەن كو
 وەختى لاوترۇى چۆيە وەغەرا رۆژاقايى، دىنى خوە ل ور ژى بەلاقەكرىيە
 و خەلكى ب ناقى بۇدا ناسىيە و ھزر دكەن، بۇدايىزم، جۆرەكى
 داوىزمىيە، لى نزمتر ژ يا رەسەن.

۱. ئىك گەلەك ھەز ژ مروقى بکەت ھىزى ددەتە مروقى، و مروڤ
 گەلەك ھەز ژ كەسەكى بکەت وئىرەكىي ددەت.
۲. باشترە خەلك ب زۇرى بزائن سەردار ھەيە، وەختى شۆلى وى
 دكەن، و ئارمانجىن وى بجه دئىنن، دى بىژن: مە ب خوە كر.
۳. ژيان زنجىرەكا گوھەرىنن سىروشتى و خوەكرىيە. بەرسىنگا وان
 نەگرە- بەس دى خەم ژى چى بت. بەھىلە دنيا چاوايە بلا وەسا بت.
 بەھىلە تشت ب سىروشتى خوە، ل ئەوئ رى بچن، ئەوا وان دقئت.
۴. ساخلەمى مەزنترىن ھەيىنە. تىرى مەزنترىن گەنجىنەيە. باوهرى
 مەزنترىن ھەقالە. نەھنى مەزنترىن خوەشىيە.

۵. ئەقىنى ژ ھەمى سۆزان ھىزدارترە، چونكى ئىرىشە دكەتە سەر سەرى، دلى و ھەستان پىكفە.
۶. من بەس سى تىت ھەنە ھەوۋە فىر بکەم: سادەتى، بىنفرەھى، دلۇقانى. ئەف ھەرسىيە مەزنىرەنە گەنجىنەيىن تەنە.
۷. بىدەنگى ژىداھەككى مەزنى ھىزىيە.
۸. مۇسىقا د جانىدا ل گەردوونى دەيتە بەيستىن.
۹. وەغەرا ھەزار مىلان ب گاقفەكى دەست پى دكەت.
۱۰. جوامىرى kindness ل ئاخقتى باوهرى چى دكەت. جوامىرى د ھزىر كرى دا ژىراتى چى دكەت. جوامىرى د دانى دا ئەقىنى پەيدا دكەت.
۱۱. ھىژ سانەھى شۇلەن زەھمەت بکە و ھىژ بچووك شۇلەن مەزىن بکە. وەغەرا ھەزار مىلان ب گاقفەكى دەست پى دكەت.
۱۲. ل ئاگىجى بوونى، ل نىزىك ئەردى بژى. ل ھزىر كرى، سادەبە. ل ل شەرەنخان، داد و مىرانە بە. ل دەستەھلاتارىي، ھەمى تىتى كۆنترۆل نەكە. ل كارى، كارى خوەشىي ژى دىبىنى بکە. ل ژيانا خىزانى، ھەردەم ئامادە بە.
۱۳. وەختى تو رازى بى وەكو خوە بى و خوە دگەل خەلكى ھنەبەر نەكەى يان ھەقپكى نەكەى، ھەركەس دى قەدرى تە گرت.
۱۴. سەركىشىيا يىن دى زۆرىيە. سەركىشىيا خوە ھىژا دروستە.
۱۵. سەركىشى خراب ئەوۋە يى خەلكى نەقىت؛ سەركىشى باش ئەوۋە يى خەلك قەدرى وى دگرت. سەركىشى مەزىن ئەوۋە يى خەلك بىژت: مە ب خوە كر.
۱۶. ناسىنا دىگەران ژىرىيە. ناسىنا خوە دلرۆھنىيە.
۱۷. سەردەرىي ب باشى دگەل باشان بکە، ھەروەسا سەردەرىي ب باشى دگەل نەباشان بکە. ھۇسا باشى دەيتە بجهئىنان. راستگۆ بە دگەل راستگۆيان، ھەروەسا راستگۆ بە دگەل ئەوۋىن نە راستگۆ. ھۇسا راستگۆي دەيتە بجهئىنان.

۱۸. ب چاره‌سهر کرنا ئارپیشه‌یین بچووک، د بهر یین مه‌زن را بکه.
۱۹. ژیان و مرن داڤه‌که، هه‌مان خهت ژ دو ئالیانڤه دهیته دیتن.
۲۰. ژ خه‌مخوهریی ویره‌کی په‌یدا دبت.
۲۱. قازا سپی هه‌وجهی شووشتنی نینه دا خوه سپی بکه‌ت. تو ژی هه‌وجهی چو نینی ژبلی وه‌کو خوه بی.
۲۲. تیر به ب تشتی ته هه‌یی؛ دلخووش به ب ئاوايي هه‌یینا تشتان. وهختی تو دزانی چو کیم نینه، دنیا هه‌می یا ته‌یه.
۲۳. مه‌زن به بهس نه خودان به.
۲۴. چو تشت ژ ئاڤی نه‌رمتر یان سانه‌هیتتر بچه‌مت flexible نینه، د سهر هندئ را چو نه‌شیتتی.
۲۵. مروڤی ژیر به‌ری خوه دده‌ته سپه‌هری و دزانت ره‌ه‌ندین سینۆردار نینن.
۲۶. به‌سڤ د نیڤا هه‌بوونا ته دایه؛ تو دزانی تو کیی و تو دزانی ته چ دڤیت.
۲۷. کهس نه‌شیت خوه د ئاڤا شلقای دا ببینت. بهس که‌سین ئاشتییا ناڤخوه‌یی هه‌یه، دشین بدن.
۲۸. ئه‌وڤی دجزانت ناڤاخڤت. ئه‌وڤی دئاخڤت، نزانت.
۲۹. تو تشتان د توڤی را ببینی، زیره‌کیه.
۳۰. کارین مه‌زن ژ شوڤین بچووک پیکدهین.
۳۱. بریڤه‌برنا نه‌ته‌وه‌یه‌کا که‌زن وه‌کو براشتنا ماسیه‌کی بچووکه— گه‌له‌ک تیڤه‌دان پوچ دکه‌ت.
۳۲. هه‌می تشتین زه‌همه‌ت ره‌ها وان دگه‌هته یین سانه‌هی، و تشتین مه‌زن دگه‌هنه یین بچووک.
۳۳. وهختی جوامیری نه‌مینت، خیر دیار دبت، وهختی خیر هنداب‌ت، ره‌فتارا دروست دیار دبت، وهختی ره‌فتارا دروست نه‌مینت، مفاداری دیار دبت. مفاداری ب زوری دبت‌ه سیبه‌را راست و دروستیی؛ ئه‌و ده‌ستپیکا خرابوونییه.

۳۴. تو بزانی تو تیناگه هی قه نجیه؛ تو نه زانی تو تیناگه هی کیماسیه.
۳۵. میروویه کا بلقت ژ گایه کی خه وته پتر شؤل دکهت.
۳۶. زانا چو پاشمال ناکهت. هندی پتر هاری خه لکی بکهت، پتر وه جی دگه هینته خوه، هندی پتر بدهته خه لکی، پتر بؤ خوه دهینت. ریکا بهه شتی باشیی دئینت چوجاران زیانی نائینت. ریکا زانی کر نه نه هه فرکیه.
۳۷. دژواری، چه ند روو ل ئارمانجی بت، هه ردهم ل خودانی دزقرت.
۳۸. رهفتارا زانی دو جورن: یان جیهان هه می ریژی لی دگرت وه کو گوله کا سه رهه ژینک، یان ژی ل دارستانه کا بیدهنگ هندا دبت.
۳۹. دژمینن مروقی نه دیون، لی مروقیین وه کی وی ب خوه نه.
۴۰. هندی قانون و فه رمان زیده بن، دز و تالانکه ر دی زیده بن.
۴۱. ئه وی گه لهک باخفت زووتر ماندی دبت.
۴۲. داکو سه رکیشیا خه لکی بکه ی، ل په ی هه ره.
۴۳. وهختی نه ته وه یهک ته ژی شه ره نیخ دبت، نیشتمان په ره ر گه ش دبن.
۴۴. ئه وی زانین هه یه، پیشبینی predict ناکه ن؛ ئه وی پیشبینی دکه ن، وانین نینه.
۴۵. راست و راست به، ساده تی هه مییز بکه، خوه فیانی کیم بکه، بلا ته چهک مه ره ق هه بن.
۴۶. هندی روژ بلندتر بت، سیبه را وی بجوو کتره؛ د سه ر هندی را باشی هندی مه زنتر بت، کیمتر په سندان دخواست؛ بهس تو نه شی خوه ژ دیاریا سه ره فراهی بیاریزی.
۴۷. نه مرتین تشت ل دنیا یی دشیته ره قترین تشت ل دنیا یی.
۴۸. ئه ری چاوا مروق ب سه رکه قنتی دلشاد دبت و ب کوشتنا مروقان گه شاد دبت؟
۴۹. باشی هندابوویه، ئه خلاقی جهی وی گرتیه.
۵۰. بی تاریکی، رو ناهی نینه.

۵۱. مفاداریا قازانی ژ قالاتیا و یدھیت.
۵۲. باشتین خەلک وەکو ئاقینە، مفای دگەھینتە هەمی تشتان و
هەفرکیی دگەل ناکەت. ئەو ل جھین نزم دمینت کو دیگەران^(۱) نەقیت.
ژبەر ئەقی ئیکی ئەو گەلەک وەکو ریّیە.
۵۳. وەختی خەلک ھندەک تشتان جوان ببینن، تشتین دی کریت دبن.
وەختی خەلک ھندەک تشتان باش دبینن، تشتین دی خراب دبن.
۵۴. ئەوین دزانن نابیژن. ئەوین دببیزن نازانن.

(۱) دیگەر: یی/یا دی.

مارتن لوتھر Martin Luther

مارتن لوتھر یان ماغتین لوتھ وەکو ئەلەمان ناڤ دكەن ل ۱۴۸۳یئ
بوویە و ل ۱۵۴۶ مریە. مارتن قەشەیهکی کاتۆلیکی ئەلەمان بوو و
ئوستادی دیناسیی بوو.

مارتن ناڤەکی گرنگە ل ئەو بزاقا ل ناڤ فلهتیئ ل سەدسالیا سازدە
روودای، کو پشتی هینگی ب ناڤی چاکسازی یا بەرهەنگاران
(پروٹێستانت) ناقدار بوو. ئەو ب دژواری بەرهەنگاری ئەوی گۆتی بوو
کو گوایه مروڤ دشیئ ب پارە ی ژ سزایی خودای رزگار بت. ئەوی
بەرسینگا فرۆشتنا چەکین ئامرزگاریئ (لینەگرتنی) گرت و نە گوھ دا
نامە یا پای نە ژ ی ئیمپراتۆری رۆمانی، د ئەنجام دا ب یاخی یان
ژ قانونی دەرکەفتی هاتە سووچدارکرن.

لوتھری هزر دکر کو تافیربوون ژ گونەهان و بەهەشتی بوون ب
کارین باش نینە، بەلکو قەنجیهکە خودا ل مروڤی دکەت و ئەڤ قەنجیه
ب ریکا باوهری ئیناننیه ب ئیسایی خریست وەکو رزگارکەر ژ گونەهان.
هەرودسا بەرسینگا دەستەهلاتا پایایی دیرا کاتۆلیکی یا رۆمانی گرت
کو گوایه بەس ئەو دشیئ ئنجیلان شرۆڤە بکەت و ئەو مافە دا
هەرکەسەکی مۆهرکری.. بۆ ئەڤی مەرەمی ئنجیل وەرگێرانه زمانی
ئاخفتنی داکو خەلک بخوینن و تیبگەهن.

وەرگێرانا ئینجیلان بۆ ئەلەمانی، دەرگەه بۆ وەرگێرانا ئنگلیزی
ژی ڤەکر و ویردەیین وی دەستپیکەک بوو بۆ ویردەخواندن ل دیران.
هەرودسا ژنئینانا وی بوو دەرگەهەک کو قەشەیین پروتستانت ژنان
بینن.

د دو نفیسارین خوه یین داوییدا، مارتن لوتیری رهنګه دژاتیه کا
ئاشکرا دګل جهوویان نیشادایه و نفیسیه کو فوره کنیشته و مالین
جهوویان بهینه ویرانګرن و پاره یین وان ژئ بهینه ستاندن و نازادی یا
وان بهینه چارچوځه کرن.

وهختی مارتن لبر سه کهراتا مرنی، ژئ پرسین هه کهر هیشتا لسهر
باوهر یین خوه بت، بهرسقا وی (به لی) بوویه.

هندهك گوتن

۱. ب خوه هه کهر ئەز بزائم سوبه هی دنیا دی پارچه پارچه بت، ئەز
ههر دی داریسقا خوه چینم.
۲. خودانی مه سوژا رابوونی بو مه نفیسیه، نه ته نی د پرتووکان دا،
به لکو د هر به لګه کی به هاری دا.
۳. موسیقا خوهش هونه ری سروشدارانه کو دشیت نازرینا جانی
دابینت؛ ئەو ئیکه ژ مه زنترین و قه شه نگترین دیاریین خودای داینه مه.
۴. ئەوین ب باوهریه کا دروست هاوارا خوه دګه هینه خودای، ب
راسنګوی ژ دلی، بیګومان دی دهنګی وان هیته بهیستن، و دی
ګه هنه ئەوا وان خواستی و قیای.
۵. بلا ژن وال زهلامی بکهت ب مەرەق قه گه رته مال، و بلا ئەو ژئ وا
ل ژنی بکهت، خه مګین ببت وهختی دهر دکه فت.
۶. هه رتشته کی ل دنیای هاتیه کرن ب هیقی هاتیه کرن.
۷. تو خریستیان بی بی نفیژ کرن هه چوه کو تو ساخ بی بی هه ناسه دان.
۸. پشتی جیهانا خودای، هونه ری پایه بلندی موسیقی مه زنترین
ګه نجه ل ئەردی.
۹. چو هه قبهندی یان مروقانی یان هه قالینی ژ ژنومی ریا باش،
خوه شتر، دوستانه تر و شه نگتر نینن.
۱۰. خودای سروش نه ته نی د ننجیلی دا نفیسیه، لی د دره ختان دا، د
ګول و ئەور و ستیران ژئ دا.

۱۱. هەر مرۆفەك پیدقیه دو تشتان ب تهنى بکهت: باوهريا خوه و مرنا خوه.
۱۲. دين ژيانه ب باوهريهكا مهزن ب دلوقانيا خودای، هند باوهري پي ههيه مرۆف دشیت ههزاران جارن ژيانا خوه پیقه گری دعت.
۱۳. مؤسیقا هونهری سرۆشدارانه و دیاریا خودایه.
۱۴. جهنگ مهزنترين كولا رهشه مرۆف تووش دبنی، ئەو دینی پووچ دکهت، دهولهتان خوپان دکهت، خیزانان ویران دکهت. هەر قامچیهك خوشتقیا وپیه.
۱۵. قهت تشتهکی باش ژ دژواریی ناهیت.
۱۶. پیدقیه دین هه می هزر و ههست و تیگههشتنی بن پي بکهت.
۱۷. دادی تشتهکی بهروهخته پیدقیه دوماهییهك هەر ههبت؛ لی وژدان تشتهکی ئەبهدییه و چو جارن نامرت.
۱۸. ئاشتی ژ هەر دادیهکی گرنگره؛ و ئاشتی بو دادیی نههاتیه چیکرن، لی دادی سهر خاترا ئاشتی هاتیه چیکرن.
۱۹. خودایی ئەقی جیهانی سامانه، خواهشی و دفنلندییه.
۲۰. ههرتشتی لی ته بکهفتی و پیقه بهییه گریدان، ئەوه خودایی ته یی دروست.
۲۱. لینهگرتن فهرمانا خودایه.
۲۲. ئەز نهۆ ههست دکه م پتر ئازادم چونکی ئەز پشتراستم پاپا دژهخریسته (دژی ئیسیاه).
۲۳. ل پیتشی من قورمی دارسیقی ههژاند داکو یین گههشتی بکهفن. پاشی ئەز چۆمه سهر دارئ و من هەر تایهك ههژاند، پاشی هەر چقهك، و هەر چیلکهك، پاشی من ل بن هەر بهلگهکی نیپی.
۲۴. پتربیا جارن، خودان سامانی ددهته خشیمان، و چو تشتی دی نادهتی.
۲۵. هۆشمهندی reason دژمنی دینییه.
۲۶. ئەز پتر ژ ئەوا ژ هندوری من دهیت دترسم ژ ئەوا ژ دهرقه دهیت.

كارل ماركس Karl Marx

كارل ماركس ل ۱۸۱۸جى بويى و ل ۱۸۸۳جى مريە. ماركس، فيلۇسوف و ئابۇرزان و جفاكانس و رۇژنامەقان و سۇشئاليسىتەكى شۇرپشخواز بوو. ل ئەلمانىا بويى و پاشى ماىە بى وەلات و پتريا ژيانا خوه ل لەندەنى بۇراند.

پشكدارىا مەزنا ماركسى د ميژووييدا ل وارى ئابۇرى بوو، و پتريا فەهما نھۇ لدۇر پالەتیی و گریدانا وى ب سەرمايەىقە و ہزرىن دىيىن ئابۇرى، قەرپژا ہزرا وىنە. ماركسى گەلەك پرتووك چاپكرينە، نەدوورە ناقدارترين پرتووك، مەنيفىستۇيا كۆمەنىستى و سەرمايە بن. پشتى ماركسى ل زانكۆيىن بۇن و بەرلىن خواندى، كەفتە بەر باندۇرا ہزرىن هيگليين گەنج. پاشى ل رۇژنامەيەكا رادىكال نقيسى و خوه خەرىكى فەهما مادى بۇ ميژوويى كر. ل ۱۸۴۳يى چۇ پاريسى و بەردەوام ل رۇژنامەيىن رادىكال دنقيسى. ل ور، فريدريك ئىنگلس ديت و بوونە دەستين ئەبەدى.

ل ۱۸۴۹ ھاتە دەركرن و دگەل خيزانا خوه چۇ لەندەن، و ل لەندەنى بەردەوامى دا نقيسىنى و تيۇريين خوه لدۇر جفاكى و ئابۇرى گۇگراندن. ھەرەسا بەردەوام بوو ل داخوازا سۇشئاليزمى و بوو ئەندامەكى كارىگەر كۆمەلا ناقنەتەوہييا كاركەران.

تيۇريا ماركسى لدۇر جفاكى و ئابۇرى و سياسەتى كو پىكفە گریدايىنە و دبىژنى ماركسىزم— ہزر دكەت، وەرارا جفاكىن مروقى ب شەرەنيخا تەخەيىن جفاكى روو ددەت؛ شەرەنيخا تەخەيا خودان يان خانەدان ئەوا دەست دانايە سەر بەرھەمى و تەخەيا كاركەران ئەوا ھاتىە زربە ھركرن و رەنجا بەرھەمئىنانى دكىشت.

دولت وەكو ماركس ھزر دكەت، خزمەتا خانەدانان و بەرژەوھەندیین وان دكەت و ئەو ب خوە خوە ب نوونەرا ھەمیان دزانەت. و ئەو پێشبینیی دكەت كو وەكو سیستە/یڤن جفاكی-ئابۆریڤن پێشتر، سەرمایەداری دى پەنگفت و ژناقده ھەلوھشت و سیستەمەكی نوو (سۆشیالیزم) دى جھى وى گرت. ئەوى ھزرەكر، دژاتیا تەخەیان ل سەردەمى سەرمایەداریى ل ناڤبەرا برجوازان bourgeoisie و پرۆلیتاران proletariat دى ب سەركەفتنا تەخەیا كاركەر ب دوماھى ھیت و ھیزا سیاسى دى كەفتە دەستى وان و ئەو دى جفاكەكی بى تەخە دامەزرینن؛ كۆمىونیزم، ئەو جفاكی كۆمەلەییڤن ئازادین بەرھەمداران بریڤە دەن. ماركسى گەلەك باوھرى ھەبوو كو تەخەیا كاركەران دى خوە ريكۆڤخت و پیدڤیە كارین شۆرشگێرى بكەت داكو سەرمایەداریى ھەلوھشینت و گوھەریڤن جفاكی-ئابۆرى پەیدا بكەت.

گوھەرىڤن فیلۆسۆڤیا ماركسى لسەر دو ستوونان ئاڤا دبت؛ دیالەكتیک و مادىیا میژوویى. باسى خوە نووژەنكرنا سیستەمان ژ ناقده دكەت، ئانكو ھەر سیستەمەكی ھەبى تۆڤى گوھەریڤن د ناڤ دا ھەبە و دگەل وەختى سیستەمەكی دى ژى پەیدا دبت. و مادىیا میژوویى، ڤەخواندەكە بۆ وەرارا جفاكیڤن مرۆڤان ژ دەستپىكا میژوویى تاكو نھۆ و ئەڤە دابەشى؛ كۆمىونیزما دەستپىكى، كۆلەداری، دەربەگى، سەرمایەداری، سۆشیالیزم و كۆمىونیزم.

بەندەوارین ماركسى و رەخنەكەریڤن وى، ھەردو ل خالەكی دگەھنە ئىك كو ماركس ئىكە ژ كارگەرترین كەسان د میژوویا مرۆڤان دا و ئەوین دژمناتیا ماركسىزمى ژى كرىن، مفا ژ ھزرىڤن وى وەرگرتینە.

هندەك گۆتن

۱. میژوو خوه دوباره دکەت، ئیکەم جار وهکو تراجیدیا، دووهم جار وهکو کۆمیدیا.
۲. بلا تەخەیین دەستەهلاتدار ژ ترسا شوپشا کۆمۆنیستی بلەرزن. پرولیتاری ژبلی بەندین خوه چو نادۆرینن. ئەو دێ جیهانەکی قەزەنج کەن. پالەیین هەمی وهلاتان هەف بگرن!
۳. دین ئاخینکا بوونه وەرین تەپەسەرکریه، دلێ جیهانەکا بی دلە، و جانێ رهوشین بی جانە. ئەو بەنگا گەلانی.
۴. بەرهماندنا گەلەک تشتین بکارهاتی دبتە ئەگەرێ گەلەک خەلکی بکارنەهاتی.
۵. هەرکەسی تشتەکی ژ میژوویی بزانت دزانت گوهرینین جفاکییین مەزن بی سەرهلانا ژنان ناهینه کرن. پیشداچونا جفاکی ب دروستی ب جهی جفاکییی نفسی جوان دهیتە پیقان، یین کریت ژی دگەلدا.
۶. دیمۆکراسی ریکا سۆشیا لیزمییه.
۷. هەژاران چ بقیت زهنگین دێ بۆ کەن بەس بەلا خوه ژ وان قەکەن.
۸. نابت ئەم بیژین ساتەکا مروڤهکی ساتەکا مروڤهکی دی دئینت، بەلکو مروڤهک ل مەودایی ساتەکی هندی مروڤهکی دی ل مەودایی ساتەکی دئینت. وهخت هەرتشته، مروڤ چو نینه: ئەو پتريا وهختی قەرڤۆدهیهکە.
۹. میژوو چو ناکەت؛ ئەوی سامانی مەزن نینه، ئەو شەران ناکەت. ئەو مروڤن، زیندییین دروست، هەمی تشتان دکەن.
۱۰. سەرمايه خەما ساخلەمی یان دریژیا ژیی پالەیان ناخوت، هەکەر جفاک نەچار نەکەت.

۱۱. ل جفاكى برجوازى سەرمايە سەربخوويە و كەساتى ھەيە، لى كەسى زىندى خوە پەسىرە و بى كەساتيە.
۱۲. دىن بىشيانيا ھزرا مروڧيە ل سەردەريكرنى دگەل بوويەريىن نەشيت تىبگەھت.
۱۳. بىي تشتەكى بكارئىنانى بت، چو تشتى بەھا نينە.
۱۴. پىدېقە پارە ب دەست نقيسەرى بگەڧن دا بشيت بژيت و بنقيست، لى ب ھىچ ئاوايەكى نابت ئەو بژيت و بو پارەى بنقيست.
۱۵. ژ ھەركەسى ب گۆرەى شيانين وى، بو ھەركەسى ب گۆرەى ھەوجەيپين وى.
۱۶. جفاك ژ كەسان پىكناھيت لى وەكو كۆما ھەقبەنديان خوە ديار دكەت، ئەو ھەقبەنديين ئەڧ كەسانە چىدكەن.
۱۷. ميژوويا ھەمى جفاكين پيشين ميژوويا شەپەنيخا تەخەيانە.
۱۸. نۆشدارى، وەكو نەساخيان، گومانان چارە دكەت.
۱۹. ئاشتى نەبوونا بەرھەنگاريپيە بو سۆشپاليزمى.
۲۰. سەرمايە رەنجەكا مريە، وەكو قامپايەرى، بەس لسەر ميژتتا رەنجا زىندى دژيت، و ھندى پتر رەنجى بميژت، پتر دژيت.
۲۱. دبت تيوريا كۆميونيزمى ب رستەيەكى بەيتە گۆتن؛ نەھيلانا ھەمى جۆرين خوەماليى.
۲۲. شۆرش تريئا ميژوويپنە.
۲۳. ھزرين سەردەستين ھەر سەردەمەكى ھزرين تەخەيا دەستەھلاتدارن.
۲۴. ب دەق و دەق، مروڧ گيانەوەرەكى سياسيە، نە گيانەوەرەكى رەڧدەيپيە، لى گيانەوەرەكە دشيت د نيڧا جفاكى دا خوە بگەتە كەس.

۲۵. هونەر، هەردەم و ل هەرجى باوەریەکا نەینە، و ل هەمان وەختى
بزاڤەکا نەمرا وەختى خوەیە.
۲۶. هەكەر تىشتەك مسۆگەر بت، دى ئەو بت، ئەز ب خوە نە ماركسىمە.
۲۷. هزرین مروڤان ئىكسەرتىن قەرپىزا رەوشا وان يا مادینە.
۲۸. كەتخودايان، وەكو هەركەسى، دقین ئەردى قەت وان نەچاندی،
بدروون.
۲۹. هەوجەدارى كۆرەبە تاكو هوشيار بدت. ئازادى هوشياريا
هەوجەدارىيە.
۳۰. دبت نفیسەر وەكو بەردەڤك گەلەك باش خزمەتا لڤینا مېژوویى
بکەت، بەس هەلبەت ئەو نەشیت مېژوویى چىكەت.

ماركۆس ئاورىليۇس Aurelius

ماركۆس ئاورىليۇس ئەنتونىيۇس ئاوغۇستۇس ل ساللا ۱۲۱ زايىنى بوويه و ل ساللا ۱۸۰يى مريه. ماركۆس ژ ساللا ۱۶۱ ز. تاكو ساللا ۱۶۹ئى دگهل لۇشيۇس قيۇس ههف-ئيمپراتور بوو، و تاكو مرى ئيمپراتورئى دەولەتا رۇمانى بوو. دگهل كارئى سياسى، ماركۆس فيلۇسوف ئى بوو. ماركۆسى بهرهمهك ب نافي (بوؤ خوہ) نقيسيه و پاشى ب نافي تيہزين Meditations بهلاقه بوويه و مايه. د ئهقى پرتووكى دا، ماركۆس داخبارہ ب دبستانا رهواقيان، نهخاسمه فيلۇسوفئى وان، ئەپيكتيتۇسى.

راسته ماركۆس نه فيلۇسوفهكى پله ئيكة يان جبهكى خوہسەر ههيه، لئ ئيمپراتورهكى هزرقان، دياردهيهكه بهرى ههرتشتهكى دى بت، لهو، ماركۆس ههئى بيرانيئيہ.

ماركۆس ژ مالہكا خانەدان و ناقدار بوو، لهو، پهروهدهيهكا باش وهگرتيه، و هيژ زوو تيكةلى سياسهتى ئى بوويه. لسەر دەمى وى گهلهك ئارپيشه ل ناقهندا ئورۇپا ههبوون و گهلهك وهختئى وى پيقه چۆ. ههروهسا ل سهردهمى وى، سهرلەشكهرهكى، تيسفوت؛ پايتەختا پهرتيان تالانكر.

دگهل ئهقى، ماركۆسى وهخت ههبوو چار كورسيكىن فيلۇسوفئى بوؤ هەر چار دبستانين هينگى ناقدار ل ئەتينا (پلاتونيان، ئەرستوييان، رهواقيان و ئەپيکوريان) دانت.

رەواقيان، فيلوئوسوفى دابەشى سى مژاران كىرپوو و ئەوى ھەرسى فەھمىكرابانە و پىكربايە، دبوو زانا يان ژىر sophos. ئىكەمىن مژار ھەزە يان كامە orexis كو گرېدايى لەشىە، ب گۆرەى رەواقيان، زانىنا سىروشتى كار و كىراران بەس نىنە، پىدقىە مرؤف ھەزىن ھوە دگەل سىروشتى بگونجىنت، ئەفجا مرؤقى زانا ئەوہ يى سىروشتى بگەھت و ب گۆرەى ئەوى تىگەھشتىنى بژىت- ئانكو كام يان ھەز و ئارەزوويا دروست ئەوہ، دگەل سىروشتى گونجاي بت. دووھ مژار رەفتارن يان وەكو ئەو دىبىژنى ئارەزووكرن hormê، ئەفە كارفەدانا مرؤقىە لسەر كام و ھەزان.. ژ ئەقى بىياقى، زانىستى ئەخلاقى پەيدا دبت. ب گۆرەى رەواقيان، كەسەك رەفتار يان بەرسف يان فەژەنا دروست بەرانبەر تىشتەكى بزانت، تىرا ناكەت، پىدقىە كار و رەفتارا دروست بگەت، داکو كاملان ببت و ھەژى ناسناقى ژىر ببت. ئەفە مە دگەھىنتە سىتەمىن مژار، يان بىياقى كارى فيلوئوسوفان، رازىبوون يان پەسەندكرنە sunkatathesis كو گرېدايى مەنتقىە و مەنتق ب گۆرەى رەواقيان، ھەم ھەلسەنگاندنا ھزر و رەفتار و ئەنجامانە، ھەم ئەپىستىمۆلۇجىە.

ھۆسا فيلوئوسوفىا ئەقى دبستانى و ماركووسى لسەر ھەزىن مرؤقى و رەفتارا مرؤقى بۇ پىكرنا ئەوان ھەزان و ھەلسەنگاندنا رەفتاران ب گۆرەى قانوونىن سىروشتى و جفاكى، بىك دەھىت.

ھندەك گۆتن

۱. وەختى سىپىدى ژ ھەو رادبى، بزانا تىشتەكى گەلەك مەزن و باشە كو ھىشتا تو ساخى- داکو بىھنا ھوہ ھەلكىشى، ھزر بگەى، ھوہشىى ببىنى و ئەقىنىى بگەى.
۲. ژيانا مە ئەوہ يا ھزرىن مە چى دكەت.
۳. ھەرتىشتەكى دبەسىن بۇچۆنەكە، نە راستىەكە. ھەرتىشتەكى دبىنىن دىمەنەكە (پەرسپەكتىفەكە)، نە راستىە.

۴. ھەمى ژيانا مروقى د نھۆ دايە: چونكى دەمى بۆرى چۆيە و بۆريە و دەمى بەھت نە مسۆگەرە.
۵. چو جاران خەما پاشەرۆژى نەخوہ. ھەكەر ھات، تو دى ب ھەمان چەكىن ھزرى يىن ئەقرۆ شەپرى ل پاشەرۆژى كەى.
۶. داکو خەلكى باش ناس بکەى، پىدقىە تول ھزرىن وان بنىپرى، و سەھ بکەيە داخوازی و بىزى يىن وان.
۷. تو دىيە ھزرا خوہ— نە بوويەرىن دەرڤە. ئەڤە تىبگەھە، و دى خوہ ھىزدار بينى.
۸. باشتىن تولڤەكرن ئەوہ تو وەكو دژمنى خوہ نەبى.
۹. شيانىن خوہرستكى بى پەرورەدى، پتر مروڤ بلند كرىنە سەرڤەرازى و جوامىرىي ژ پەرورەدىا شيانىن خوہرستكى دگەل نەبن.
۱۰. ھەكەر نە دروست بت نەكە؛ ھەكەر نە راست بت نەبىژە.
۱۱. وەكو ئەپىكتىتۆسى دگۆت، تو جانەكى بچووكى، تەرمەك، تە ھەلدگرت.
۱۲. بەردەوام ھزرا خوہ د ھندى دا بکە تە چەند تشت دىتىنە و ھاتىنە گوھارتن. جىھان دگوھۆرىندىدايە، ژيان بوچۆنەكە (يان تىگەھشتنە).
۱۳. مروڤ سەخمەراتى ئىك و دو بووينە، ئەڤجا يان فىر بکە يان فىر بە خوہ لېەر بگرى.
۱۴. قەدرى خودايان بگرە و ھارى مروڤقان بکە. ژيان كورته.
۱۵. ئاستەنگا كارى ل پىش كاريە. ھەرتشتى د رىدا راوہستت دبت دبتە رى.
۱۶. ھزرا خوہ د تشتى تە ھەيە دا بکە نە تشتى ژ تە كىم. ژ تشتىن تە ھەنە يا ژ ھەميان باشتىر ھەلبىژىرە و ھزرا خوہ بکە تو دا چەند ب چلەكى لىگەرى گەر تە نەبانە.

۱۷. وەسا نەژى كۆتە ھەزار سال ئى ھەين، لى ھەپۆژ وەسا بۆى ھەچوھە كۆيا دوماھىي.
۱۸. ئيانا خوھ ب راستى و دادى ببۆرينە، بلا ئووركى تە ھند فرەھ بت خوھ لېر ئەويىن نە راست نەژى داد، بگرت.
۱۹. وەكو زىنارى بە كو ھەردەم پىل لى دىكىن؛ لى سنگ راوھستايە و ئاقا فوورھاي ل دەردۆرى نەرم دكەت.
۲۰. پىدقايە مرۆف راست راوھستت نە ب خەلكى دى بەيتە راستكرن.
۲۱. پىدقايە مرۆف ئ ناقدە ب قەنتەرە و گرتەكان راگرتى بت، نەخوھ وەكو پەرسگەھى دى ھەرفت و بتە ئاخ.
۲۲. ھەرتشتەكى ب گۆرەى سروشتى بت نە خرابە.
۲۳. پترىا ئەوا ئەم دبىژين و دكەين نەگرنگە. ھەكەر ئەم بەلا وان ئ خوھ قەكەين دى مە پتر وخت و پتر و تەناھى ھەبت. ھەردەم ئ خوھ بپرسە (ئەرى ئەقە گرنگە؟).
۲۴. مرۆقى ژير، د ئارپىشەيىن خەلكى را، ئەو تىشتىن خوھ ئى دوور بكەت، دبىنت.
۲۵. ژبىرنەكە مرۆف بەس ل نھۆ دژيت، د ئەقى چركا بەزا دا؛ ھەمى ئيانا دى يان دەمى بۆريە و چۆيە، يان ھىشتا ئاشكرا نەبوويە.
۲۶. بۆچۇنا دەھ ھەزار كەسان ھىچ بەھايەك نىنە ھەكەر كەس چو ئ بابەتى نەزانت.
۲۷. ئەوي خەلەتيان دكەت، پترىا جاران ئەوھ يى شۆلەك نەكرى ھىلاى، نە يى شۆل كرى.
۲۸. ئەم بۆ ھەقكارىي بوويە، وەكو پىيان، دەستان، مشكۆلين چاقان، و لاما سەرى و بنى.
۲۹. ئيان نە باشە نە خرابە، لى تەنى جھەكە بۆ باشى و خرابىي.
۳۰. چو ھەژى ھندى نىنە خراب چىبكەين.
۳۱. بىژى ئ مرنى نەكە، بەلكو ب خىرھاتنا وى بكە، چونكى سروشتى وەكو ھەرتشتەكى دى ئەو ئى دقئت.

۳۲. چەند ئەنجامىن ئەنگرىنى مەزىنەن ئۇ ئەگەر ئىن وئ.
۳۳. ھەردەم ئەقان ھەدووان بىكە: ئىك، بەس ئەوئ بىكە يا مەئىئ تە دىئىتە تە بۇ خىرا مۇقانە، و دو؛ ھزرا خوە بگوھۆرە ھەكەر ئىكى بۇ تە دىاركر كو تو خەلەتى. پىدقىە ئەف گوھۆرىنا ھزرى بەس بۇ ھندى بت كو دروستە و بۇ بەرژەوھندىا گشتىە، نەكو بۇ خوەشیا تە بت و تە ناقدار بىكەت.
۳۴. ئارمانجا ژىانى نە ئەوہ تو دگەل پىرانىئى بى، لى برەقى وەختى بىكەقىە دگەل رەقدەبا دىنان.
۳۵. پىدقىە مۇق ژ مرنى نەترست، لى ژ نەژىنى بترست.
۳۶. ھەرتشتەكى د ژىانا خوە دا بىكەى، ھەچوہكو بى دوماھىئى بت، بىكە.
۳۷. مۇقئى مەزن خوە ب ھزركا د سەر خوە را ھەقبەر دكەت و ھەلدسەنگىنت؛ و مۇقئى ھىچ، ب ھزرا د بن خوە دا، وە دكەت. ئىكەمىن سىرۇشى ددەت و دووھمىن تەماھىئى، ئەوا مۇقئى كۆلانكى دخوازت.
۳۸. ھەژارى داىكا تاوانىئە.
۳۹. ل دەمى بۇرى بىئىرە، ل ئىمپىراتۆرىئىن رابووى و كەقتىن، دى شىئى پاشەرۇژئى بىنى.
۴۰. رۇژىن تە ب ھەژمارن. بىكار بىنە ب قەكرنا پەنجەرەئىن جانى خوە لىبەر رۇژئى. ھەكەر تو وە نەكەى، رۇژئى دى چتە ئاقا و تو ژى دگەل.
۴۱. قەت ھزرنەكە ئەو تىشتە بۇ تە باشە بى تو پى گۆتتا خوە بىكەئىنى يان قەدرى خوە پى بدۆرىنى.
۴۲. مرن وەكو بوونى نەئىنەكا سىرۇشتىە.
۴۳. ھونەرى ژىانى پىتر وەكو زۆرانبازيئىە ژ دىلانى.

۴۴. ژيانهكا باش بژی. ههكهر خودا ههبن و داد بن، بۆ وان نهخه مه تو چه ند سه رنخوون بووی بۆ وان، بهلكو دئ ب خیرهاتنا ته ب جوامیری و قهنجیئن تو پی ژیا ی كهن. ههكهر خودا ههبن و نه داد بن، پیدقیه تو نه په ریسی. ههكهر خودا نه بن، ئەفجا تو دئ چی، لی پشتی ژيانهكا سه رفه راز ژیا ی و زیندی ل بیرا خوشتقیئن خوه می.

۴۵. هزرا خوه د ئەقی بنه می دا بکه، کو بوونه وه ریئن هۆشمه ند بۆ خاترا ئیک و دو هاتینه ئافراندن؛ ئانکو بیهنفره هی چقه کی دادیییه، و مرؤف ژ نه چاری خه له تیان دکه ن.

۴۶. شادیا ئەوین دقین ناقدار بن لسه ر خه لکی دی دمینت؛ شادیا ئەوین ل خوه شیی دگه رن دگه ل مه ره قین ده رفه ی کۆنترؤلا وان دجۆلت؛ لی شادیا که سی ژیر ژ کریارین وی یئن ئازاد په یدا دبت.

۴۷. ناخی بکۆله. کانیا باشیی ل وی دریییه.

۴۸. چو وهختی دی ب ئاخفتنیقه پووچ نه که لدۆر جانین مه زن و کانیا پیدقیه چاوا بن، تو بخوه بی!

۴۹. هه رتشته ک- هه سپ، میو- بۆ ئه رکه کی هاتیه چیکن.. ئه ری بۆ چ ئه رک تو هاتیه ئافراندن؟

۵۰. ئەوتشتی رۆناهیی ده رباز نه که ت تاریکیا خوه دروست دکه ت.

۵۱. مرن بۆ مه هه میان دبشکورت. ئەم دشیئن بکه ین، ئەم ژی بۆ بشکورین.

۵۲. بۆ که سی ژیر، ژیان ئاریشه یه که؛ بۆ یی خشیم، چاره سه رییه.

۵۳. ئەوا بۆ شلخه یا میشان نه باش بت، نابت بۆ میشی باش بت.

۵۴. هه رده م سوکراتی دگۆته بۆچۆنن گه له کان، پیره هقی^(۱) Lamiae داکو زارۆکان بترسینت.

(۱) لامیای Lamiae بوونه ومه رکه ئەفسانه ییه، ب شکل ژنکی و خوونا زارۆکان دمێژت. نیزیکی په یفا کوردیه.

۵۵. هەردەم ئەقە بو من سەیر بوویە: مە ھەمیان خوە پتر ژ خەلکی
 دقیت، بەس گرنگی پتر ب ھزریں وان ژ یین خوە ددەین.
۵۶. دگەل خەلکی ب زک بە، دگەل خوە ھشک بە.
۵۷. ھەکەر جان بەردەوام ھەبن، ژ ئەزەل وەرە چەند د ناف بای دانە.
۵۸. بنپەرە رووھکان و بالندەیان، میروویان، تەقنپیرکان، و ھەنگان،
 دئ بینی ھەمی ب سروشتی خوە رەفتاری دکن، و خەریکی جھین
 خوەنە. ھیقی بکە، مروۆف وەکو مروۆف رەفتاری نەکەت.
۵۹. ئەوی ب تەنی بژیت د خەتەریی دا دژیت؛ جفاک گەلەک خەتەریان
 ژ مە دوور دکەت.
۶۰. گەردوون ژیانەکە ژ کەرستەییەکی و جانەکی پیکدھیت.
۶۱. پەسن چو ل جوانیی زیدە ناکەن.. نە باشتر لی دکن نە خرابتر.
۶۲. نەدروستە ئەم خوە بو تشتان بقەھرینین، چونکی بو وان نەخەمە.
۶۳. ھەمی تشت دەینە گوھارتن، و تو بەردەوام ھەلدوهری. گەردوون
 ژی وەسا.
۶۴. ھەردەم بزانی گەلەک ھەر ناڤی تە نازانن، و گەلەک زووکە دئ
 ژبیر کەن، و ئەوین نھۆ پەسنا تە دکن نیژیک دئ گازندەیان ژ تە
 کەن.
۶۵. ژیان کورتمانا بیانەکییە، شەقەکی ل خانەکی.
۶۶. ھیچ ژ ھیچاتی ناییت، ھەروەکو نەمانا چو تشتی ب ئیکجاری
 نینە.
۶۷. ئەری خیری تە تالە؟ بەھاقیژە. ئەری کەلەم د ریکا تە دانە؟ خوە
 بدە رەخەکی، و ھندە خلاس. نەچە و بیژە (بوچی ئەف تشتین ژ
 ئەفی جووری ل دنیا یی ھاتینە ئافراندن؟).
۶۸. چەند پووچەشۆلە مروۆف ژ دلرەشیا خوە نەرەفت، کو دبت
 بەیتەکرن، لی بزاقی بکەت ژ یا خەلکی برەفت کو ناییتە کرن.

۶۹. هەمی گیایی بەھارییە (۱)، ناقداری و ناقدار ژێ.
۷۰. شەرمزاریە بۆ جانی ژ خوە بچت و هیشتا لەش خەباتی دکەت.
۷۱. مرۆف چەند بەهێزە! هەر شۆلەکی خوەا حەز بەکەت دکەت و هەر بەلایەکا دئینتە سەری ژێ قەبوول دکەت.
۷۲. جیھان چو نینە ژبلی گوھەرینی، ژیانامە تەنی پیناگەھبوونە.
۷۳. ئەووی خەلەتی بەکەت ل خوە دکەت، ئەووی کارەکی نەداد بەکەت نەدادی ل خوە دکەت، چونکی ئەو خوە دکەتە کەسەکی خراب.
۷۴. چو تشتی سروشتی ژ هونەری کیمتر نینە؛ چونکی هونەر تەنی چاقلیکرنا شکلین سروشتینە. یان گۆتیە: چو تشتی سروشتی ژ هونەری کیمتر نینە، هونەر چاقل سروشتی تشتان دکەن.
۷۵. سوبەھی چو نینە، ئیرو گەلەک درەنگە؛ باش ل دوھی ژیاہ.
۷۶. پیدقیە ئەم باشیی دگەل خەلکی بەکەن، کانئ چاوا هەسپ دەبەزت، یان هەنگ هەنگفینی دەت، یان میو وەرزی بۆ وەرزی تری دگرت و قەت هەزرا باری خوە ناکەت.
۷۷. ئەو رەفرەقۆکی دروستە یی ژ هۆشی بەرەقت.
۷۸. ئەووی قەت نەنقیسیە ئەووی هەلبەستین وی کەس نەخوینت.

(۱) پەیفە Ephemeral بکارھاتیە کو ژ گریکی هاتیە Epi-hemera دگۆتنە تشتی رۆژەکی بمینت. د ننگلیزی دا بۆ تشتی ژیکورت بکار دەیت.

میریلین مۆنرۆ Marilyn Monroe

نۆرما جین مۆرتنسون Norma Jeane Mortenson یا ناقدار ب
میریلین یان مارلین مۆنرۆ، ل ساللا ۱۹۲۶ئ بوویه و ل ۱۹۶۲ئ مریه.
میریلین ئەکتەر و مۆدیل و سترانیبژەکا ئەمریکیه، ل سەرانسەری
جیهانی ب سیمبۆلا جنسی هاتیە ناسین.

پتیرا زارۆکاتیا خوه، میریلینی ل مالین خودانکرنی بۆراندیه،
پاشی وهکو مۆدیل کارکریه، تاکو ل ساللا ۱۹۴۶ئ پشکداری ئیکه مین فلمی
بووی. ل ساللا ۱۹۵۰ئ، ستیرا میریلینی گەش بوو، و ئیدی سەرنجا
هەرکەسی راکیشا.

ل ۱۹۵۶ بۆ خەلاتی Golden Globe هاته بەرژارکرن. ل ۱۹۶۷ بۆ
خەلاتی BAFTA هاته بەرژارکرن و خەلاتی David di Donatello
وهرگرت. ل ساللا ۱۹۵۹ئ خەلاتی Golden Globe بر.

دوماهی فلمی میریلینی خلاسکری، فلمی The Misfits بوو ل ساللا
۱۹۶۱ئ.

ل ساللا ۱۹۶۲ئ و د نائف کۆمهکا ئارپیشه و ئالۆزیان دا، میریلین
مۆنرۆ، مری هاته دیتن، و تاکو نهۆ، دروست ئاشکرا نه بوویه، کانی
ئەوی ب خوه دەمانکرنی خوه کوشتیە یان کەسەکی دەست تیدا هه بوویه.
ب فەرمی ئەقە هاتیە نفیسین (نەدووره خوه کوشتن بت).

چاوا بت، مرنا میریلینی، نه بهس دوماهی ب نافی وی نه ئینایه،
به لکو هیشتا ستیرهکا ناقداره و پشتی پتر ژ پینجی سالان، نافی وی
بەردەوام دەیتە بهیستن و کەساتیا وی دەیتە قەژیانندن.

ل سال ۱۹۹۹ء، ئەنستىتوت ئامېرىكىيا فلما، مېرېلىن دانايە دگەل شەش مەزىنترىن ئەكتەرىن ژن د مېژوويى دا.

ل سال ۲۰۰۹ء، TV Guide Network مېرېلىن دانايە سەرى لىستا جنسىترىن ژن د فلما دا، ل سەرانسەرى مېژوويى.

تشتى بالكىش ئوۋ؛ مېرېلىن نە بەس كۆمەكا گۆشتى جوان بوو، يان ژنەكا لىبۆك و نازدار و رەوشتبەزىن بوو، مېرېلىن ژنەكا فەھما ژى بوو و كۆمەكا گۆتنىن جوان ل پەى خوۋە ھىلاينە.

ھندەك گۆتن

۱. ئەز خوۋە پەرىسىم، بىنتەنگم، و پچەكى ئالۆزم. ئەز خەلەتياں دكەم، ئەز ژبەر دەست دەرکەقتىمە، و ھندەك جاران زەحمەتە سەرەدەرى دگەل من بەھتەكرن. بەس ل خرابترىن رەوشى، ھەكەر تو نەشىي سەرەدەرىي دگەل من بگەى، ئەقجا پىشتراست بە، ل باشتىرەن وەختى من، تو نە ھەژى منى.
۲. نەكاملانى جوانىە، دىناتى زىرەكىە و باشتىرە ب رەھايى تپانەكار بىن نە ب رەھايى زكئىش بىن.
۳. ئەز باشم، بەس نە فرىشتەمە. ئەز گونەھان دكەم، بەس ئەز نە ئىبلىسىم. ئەز تەنھا كچەكا بچووكم ل جىھانەكا مەزن، بزاقي دكەت ئىكى بىبىنت حەز ژى بگەت.
۴. پىلاقىن دروست بدە كچەكى، دى بۆ تە دىيايى ستىنت.
۵. باشتىرە تو ب تەنى خەمگىن بى ژ خەمگىن بى دگەل ئىكى دى.
۶. سەرکەقتن و ل گەلەك خەلكى دكەت كەرب ژ تە قەبىن. خوۋەزى وەسا نەبايە. دى چەند جوان بت ئەم خوۋەشىي ب سەرکەقتى بىبىن و ھەم رەشىي د چاقىن دۆرماندۆرىن خوۋە دا نەبىن.
۷. من ژى ھەست ھەنە. ئەز ھىشتا مرقوم. بەس من دقنىت خوۋشتقى بىم، ئەز و ھونەرى من.

۸. وهختی دمیمنه ب تهنی، ئەز خوه نووژەن دکەم.
۹. هەکەر تە شیییا کەچەکی بکەنینی، تو دشیی هەرشۆلەکی پی بکە ی.
۱۰. من چو ئارپیتشە نینن ئەز ل جیهانا زەلامی بژیم بەس هندی ئەز بشیم ژن بم تیدا.
۱۱. شەهرەزایین رۆمانسیی بو ژنومیریه کە بەختەوەر دبیژن، پیدقیه پتر ژ ئەقینیە کە هەقسۆز هەبت. چونکی دگەلیک مانا دۆمدریژ، ئەو دویات دکەن، پیدقی ب حەز ژیک کرەنە کە راست هەیه. ئەقە، ب دینتا من، پیناسە کرەنە کە باشا هەقالینییه.
۱۲. ژنک، ژبەر خوه یان ب خوه پرسک دزانت چ بو وی باشترە.
۱۳. گەلەک جارەن بەس مروّف دگەل ئیکی بت بەسە. ئەز هەوجە ی بالا کرنا وان نینم. ب خوه نائاخقین ژ ی. هەستەک ل ناقبەرا هەو هەردووان دبۆرت. تو نە تەنهایی.
۱۴. وهختی ئەز کچە کە بچووک، قەت کەسی نە گوۆتە من تو جوانی. پیدقیه بیژینه هەمی کەچکین بچووک ئەو جوان، ب خوه هەکەر وەسا ژ ی نەبن.
۱۵. کەچا ژیر دجت بەری بەیتە هیلان.
۱۶. ئەز نازانم کی قویکا بلند چیکریه، بەس هەمی ژنک دەپندارین وینە.
۱۷. ئەز بزاقی دکەم خوه ببینم. هەندەک جارەن هەند ب سانەهی نینە.
۱۸. بەری شووکرنی، پیدقیه کەچک ئەقینی دگەل زەلامەکی بکەت، دا بگرت. پستی شووکرنی، پیدقیه ئەوی بگرت دا ئەقینی دگەل بکەت.
۱۹. هۆلی وۆد ئەو جەه یی هەزار دۆلاران بو ماچەکی ددەنە تە و پینجی سینتان بو جائی تە.
۲۰. گوۆن پارچەیه کە ژ سروشتی. ئەز دگەل سروشتی دژیم.
۲۱. خوه شترین تشت بو من خەو، هینگی ئەز خەوانان دبینم.
۲۲. ئافرانندی دگەل مروّفانیی دەست پیکریه، وهختی تو مروّف بی، تو دی هەست کە ی، تو دی ئیشی. تو هەلەشەیی، تو نەساختی، تو بینتەنگی یان هەرتشتەکی دی.

۲۳. من نه قییت پارهی کۆم بکهه، من دقیت قهشهنگ بم.
۲۴. سهگ، قهت لهقان ل من نادهن- بهس مروۆفن وا دکهن.
۲۵. ئەو ژنکا ل وهکههقیی دگهل زهلامی بگهرت ئەوی حهزاوهری ambition ژئ کیمه.
۲۶. جوانی و میاتی نهژیدارن و ناهینه چیکرن، و شوخی، ههکهر چی ئەفه ب دلئ سازکاران نینه، ناهیته سازتن. شوخییا دروست ناهیته چیکرن؛ ئەو گریدایی میاتییه.
۲۷. زهلام پتر ئاشکرا و راستگۆیه دگهل سۆزین خوه ژ ژنکی. ئەم کهچک، ئەز دترسم، حهز ژ قهشارتنا ههستین خوه دکهن.
۲۸. ئیک ژ باشتین تشتین من ئەوه ئەز ژنم. پیدقیه ههمی می هۆسا ههست بکهن.
۲۹. نافداری تیرا ناکهت. پچهکی دلئ مروۆفی هین دکهت، بهس هینکرهکا بهروهخت.
۳۰. ئەز نازانم کانئ جفاکا بلند ل شههرین دی جودایه یان نه، بهس ل هۆلیووۆدی، کهسین گرنگ پی نهخوشه ل جههکی بهینه میهفانکرن تهژی کهسین گرنگ نهبت. بۆ وان قهیدی نینه هندهک کهسین نه نافدار ئاماده بن چونکی گوهدارین باشن.
۳۱. ب سروشتی، وهخت ههنه ههر ژنهکی دقیت دهقخوهشی بۆ بهینهکرن. داکو ههست بکهت ئەو گرنگترین تشته د جیهانا کهسهکی دا. بهس زهلام دشیت ئەفی نیگاری بنهخشینت.
۳۲. بهری ئەم گهلهک پیر ببین، پیدقیه ئەم ههمی دهست ب ژیانی بکهین.
۳۳. مروۆف جههنگا جنسی بت بارهکی گرانه، نهخاسمه وهختی ئیک وهستای بت، دلکول بت و شهپرزه بت.
۳۴. قهدرگرتن ئیکه ژ مهزنتین گهنجینهیین ژیانی. من دقیت بیژم، مروۆفی چی ههیه ههکهر ئەو نهبت؟

۳۵. ئەز دزانم ئەز قەت دلشاد نابم، بەس ئەز دزانم ئەز دشیم
دلخوشكەر بم.
۳۶. ھندەك جاران ئەز ھزر دكەم ب سانەھیتەرە مروؤف خوە ژ پیراتیئ
قەدەت، گەنج بمرت، پاشی ئەز ھزر دكەم تو قەت ژيانا خوە
تەمام ناکەئ، مانە؟ تو قەت ھەمی ناھیتیە ناسین.
۳۷. من ھەستەك ھەبوو، و ھیشتا ھندەك جاران بو من دەھت، كو ئەز
كەسەكی دخاپینم— ئەز نازانم كیە یان چیە— نەدوورە ئەز ب خوە
بم. ھندەك روژان وەختی دیمەنەكی پری بەرپرسی ھەبت، من
ھەست ھەنە و ئەز خوەزیکان رادھیلم، میرو، ھەكەر بەس ژنەكا
بژینكار بامە.
۳۸. ھندەك جاران ئەز ھەست دكەم ژيانا من ھەمی نەپەسەندیەكا
rejection مەزن بوو.
۳۹. ئەز ھزر دكەم ھەردەم دلئ من بزداي بوو كو ئەز ب دروستی بيمە
ژنا كەسەكی چونكی ئەز ژ ژيانی فیڕ بوویمە كو ئیک نەشیت تاكو
ئەبەد حەز ژ ئیک دی بکەت.
۴۰. جەقەنگا جنسی دبتە تشت. ئەز حەز ناکەم ئەز تشتەك بم.
۴۱. میڕ ب گشتی وەكو ئەقیندار باشن وەختی خیانەتی ل ژنن خوە
دكەن.
۴۲. تو دزانی، نافداری وەكو كافیارییە— باشە مروؤقی كافیار ھەبت
بەس نە دگەل ھەمی داننن خوارنی.
۴۳. ئەز خوە ھۆشمەند نازانم. ئەقە نە ئیکە ژ ھیقیین من. بەس ئەز
حەز ژ خەلكی ھۆشمەند دكەم.
۴۴. وەختەكی من دقییا ب ئەكتەرەكا مەزن كەساتیا خوە ئاڤا بکەم. نھۆ
من دقیت دیار بکەم كو ئەز كەسەكم. پاشی نەدوورە بيمە ئەكتەرەكا
مەزن.
۴۵. شووكرنی تیکەلییا من دگەل دو زەلامین ھیژا ویران كر.

۴۶. ئەو زەلامىن ھزر دكەن كەقنە ئەقینىيا ژنى ئەقینا وئ بو وان كیم دكەت، بەھرا پتر ئەو خشىمن يان بېھیزن.
۴۷. خەون دیتن ب ئەكتەربوونىقە، گەلەك خوہشترە ژ ئەكتەرىی.
۴۸. زەلامىن رەش نەقین ب (كورۆ) بەھینە گازیکرن، لى ژن رازینە ب (كچى) بەھینە گازیکرن.
۴۹. كارى من تەنھا ئەردە ئەز لسەر رادوہستم. ھەكەر سۆرسۆر بېژم، وا ديارە ھەمى سەرخانا من بى بنستەرە، بەس ئەز يا لسەر بنستری كار دكەم.

نيكولو مەكياڧيلى Machiavelli

نيكولو دى بېرناردو دى مەكياڧيلى Niccolò di Bernardo dei Machiavelli يى بەرنىياس ب مەكياڧيلى و ناقدار ب گوتنا (ئارمانچ يان ئەنجام ئالاقان رەوا دكەن) ئانكو ئارمانچ و ئەنجامين ھەر كارەكى دىنە بەھانە بۇ ھەر رىك و ئالاقەكى مروڧ (بۇ پىگەھشتىنى) بكار بىنت.

نيكولو ل سالا ۱۴۶۹ئى بوويە و ل سالا ۱۵۲۷ مريە.

نيكولو ميژوونقىس و سياسى و ديپلومات و فيلوڧوڧ و مروڧخواز و نقىسەرەكى ئىتالىە، ل سەردەمى رىئىسانسى ل فلورىئىسا ژيايە. نيكولو مەكياڧيلى، وەكو دامەزىنەرى زانستى ھەڧچاخى سياسەتى دەيتە ناسين و دانەرى زانستى ئەخلاقى سياسەتى.

دگەل پرتووكا وىيا ناقدار (مير)، نيكولو كۆمىدىا و ستران و ھەلبەست ژى نقىسىنە.

مير و مەكياڧيلى و مەكياڧىليانىزمى، ب چاقەك بەرگومان و نەدوورە دوور ئەخلاق دەيتە دىتن و وەسا ل سەرانسەرى جىھانى بەلاقە بوويە، لى وەكو ئەز دىبنم، چو جاران سياسەت ژ ئەوا مەكياڧيلى گۆتى پاكتر نەبوويە و چو جاران سياسى ژ ميرى وى خوەشمروڧتر نەبوويە.

مەكياڧيلى دگەل خوە و قەلەمى خوە راستگۆ بوويە و تاكو نھۆ جھى خوە د ميژوويى دا ژ دەست نەدايە، نقىسەرەكى سنگ بوويە ل بياڧ و وارى خوە.

ھندەك گۆتۈن

۱. ھەكەر ھەردو ب دەست تە نەكەقن، باشتەرە ژ تە بترسن ژ ھەز ژ تە بکەن.
۲. سىياسەتچى چو تىكەلى دگەل ئەخلاقى نىنە.
۳. وەختى تو خەلكى ژ چەك دكەى، تو دەست ب بەرھنگارىيا وان دكەى و بۆ وان بىباوەرىي ديار دكەى چ ژ ترسى بت يان ژ كىميا باوەرىي بت، ئو ئەف ھەردو ھزرە كىنى پەيدا دكەن.
۴. ئىكەمىن رىكا پىقانا ژىرىيا دەستەلاتدارەكى ئەوہ تو بنىرىيە زەلامىن ل دۆرماندۆرى وى.
۵. چو پروژە پتر سەرنەكەقن ژ ئەوچ ژ دژمنى ھاتىە قەشارتن تاكو بۆ بجهئىنانى بەرھەقبووى.
۶. ھەكەر خواست كەسەك بەيتە ئىشاندىن پىدقىە ھند دژوار بت، ژ تۆلفەكرنا وى نەترسىن.
۷. سى رەنگىن ژىرىي ھەنە: جۆرەك بۆ خوہ د تىشان دگەھت، جۆرى دى گرنگى ددەتە ئەوا خەلكى دى تىدگەھت، ئو سىيەم جۆر نە بۆ خوہ نە ب رىكا يىن دى تىدگەھت. ئىكەم رەنگ گەلەك باشە، دووہم باشە، و سىيەم رەنگ بكارنەھاتىە.
۸. پىدقىە يان سەرەدەرىيەكا جوامىرانە دگەل مروقان بەيتە كرن يان بەيتە وىرانكرن، چونكى بۆ سقكە ئىشاندىن تۆلى قەدكەن— بۆ خراب ئىشاندىن نەشىن.
۹. ھندى پتر خىز ژ خىزەدەمژمىرا مە يا ژيانى بپژت، پىدقىە ئەم زەلالتر تىرا ببىنن.

۱۰. مروّف ژ ته ماهیهکی دهربازی ئیکا دی دبن: ل پیشی، مرادا وان
ئوه خوه ژ ئیریشی بپاریژن، پاشی ئه و ئیریشی دکهنه سهر یین
دی.
۱۱. کهسی ژیر ئیکهمین جار ئهوی شۆلی دکهت یی کهسی خشیم ل
دوماهی دکهت.
۱۲. ئهوی بقیّت خهک گوھ بدهنی، پیدقیه بزانت چاوا فهرمانان
بدهت.
۱۳. خوه قه دان ژ جهنگی نینه؛ بهس دبت د بهرژه وهندیا یین دی دا بهیته
گیرۆکرن.
۱۴. خاپاندنا خاپینۆکی دوجارکی خوهشییه.
۱۵. بهری ههرتشتهکی دی، خوه چهکار بکه.
۱۶. کین، ژ شۆلین باش، هندی یین خراب، دهیت.
۱۷. سۆزا هاتیه دان بۆ بهری فهر بوو: شکاندنا سۆزی بۆ نهۆ فهره.
۱۸. دهر ههقی نفسی مروقی ئه م دشین ب گشتی بیژین ئه و دوروو،
سهخته و چلهکین قه زهنجینه.
۱۹. کورپهک ب ههقهسنگی دشیت خوه لبهر ژ دهستانا بابی خوه بکهت،
بهس ژ دهستانا میراتی خوه نه دووره بهرهف بیئومیدی ببهت.
۲۰. گوهارتنهک ههردهم ریکی بۆ جهگیربوونا یین دی قه کری دهیلت.
۲۱. داکو د سروشتی خهکی بگهی پیدقیه ئیک میر بت، ئو داکو د
سروشتی میری بگهی پیدقیه ئیک ژ خهکی بت.
۲۲. ههركهسی باژیرهکی ئازاد بستینت و ویران نهکته، خهلهتیهکا
مهزن دکهت و پیدقیه پیشینیا ویرانکرنا خوه بکهت.

۲۳. فەرە بۇ ئەۋى دەولەتەكى برىقە دەت و قانونان بۇ دادپىژت
پىشۋەخت وەسا دانت كو ھەمى مرؤف خرابن و ھەروەختى بياقەكى
ئازاد ببىنن، ئەو ھەردەم دى ب گۆرەى جانىن خوەيىن خراب
كاركەن.

۲۴. ھەكەر بابەت ھاتە وى ئىكى، ھەمى پىغەمبەرىن چەكدار
سەرکەقتىنە و ھەمى پىغەمبەرىن نەچەكدار يىن ھاتىنە ويرانكرن.

۲۵. ئەو تىشتى ب خاپاندنى ب دەست بکەقت قەت بزاقى نەكە ب ھىزى
بستىنى.

۲۶. چو تىشت ژ ھندى گرنگتر نىنە تو خوە دىندار ديار بکەى.

۲۷. ئارمانچ يان ئەنجام ئالاقان رەوا دكەن.

مه‌لایى جزیری Melayê Cizîrî

مه‌لا ئەحمەدی محەمەدی جزیری یی ناقدار ب جزیری و مه‌لایى جزیری ل سالا ١٥٦٧ ل باژێری جزیرا بۆتان، پایته‌ختا میرگه‌هی، بوویه و لی خواندیه و لی مه‌لاتی و ئوستادی کریه.

دبت مه‌لا ناقدارترین و سه‌نگینترین چامه‌نقیسی کورد بت ل ناف کلاسیکان. جزیری فیلۆسۆفه‌کی میناکیه (سۆفی) و دیتنن تایبه‌ت لدۆر هه‌بوونی و پاشه‌پوژی و جیهانا میناک هه‌نه.

فیۆلۆسۆفیا وی د هه‌لبه‌ستا

(الله سه‌هه‌رگاها ئەزهل

یه‌لمۆمی ئشقی شوعله دا

نۆرا جه‌مالا له‌م یه‌زهل

زاتی ته‌جه‌للایا خوه‌ دا) دا هاتیه پاراستن، لی مخابنی هیشتا شه‌هره‌زایه‌کی ئەفی واری خوه‌ بۆ ته‌رخان نه‌کریه و ئیکه‌مین به‌ره‌می ماییی فیۆلۆسۆفیا کوردی ژ سه‌دسالی هه‌قدی وه‌کو خوه‌ د دیوانی دا، مایه‌ نه‌خواندی—مراری د گوه‌ماسیکی دایه و د بنی ده‌ریایا جزیری دایه.

مه‌لایى جزیری ناسناقین نیشانی و مه‌لا د هه‌له‌بستین خوه‌ دا بکارئیناینه‌.. ئەری ئەفه‌ گریدایی ژیی جزیرییه‌ یان دو که‌سن و ئەف دیوانه‌ هۆسا ب نافه‌کی هاتیه پاراستن! پرسیاره‌کا سه‌یره، لی ره‌وايه، ب کیماتی، چونکی دو ئاستین زمانی د دیوانی دا ده‌ینه دیتن، ئیکه‌ که‌له‌ک که‌فتیره ژ یی دی.

جزیری ل ساللا ۱۶۴۰ وەغەرا داوییی کریه و ل مزگەفتا سۆر ل
جزیری ب ئاخی را هاتیه سپارتن^(۱).

هئدەك ریزكین هەلبەستین وی

دل یه که دئ ئشوق یهک بت ئاشقان یهک یار بهس
قبله دئ یهک بت قلوبان دل بهرەک دلدان بهس
(دل ئیکه دئ ئەقینی ژێ ئیک بت، دلدان ئیک یار بهسه. قبله
ئیکه، دلان ژێ دل بهرەکا ئەقیندار بهسه).

من د باغی گولفرۆشان دی عهجهب رهسمهک غه ریب
خارتهبعان گول د دهستن گولپه رستان خار بهس
(من د باغی گولفرۆشان تشتهکی سهیر دیت و رهسمهکی ئەنتیکه؛
کهسین سروشت که له م و خار گول د دهستن و کهسین گولپه ریس بهس
ستری د دهستن).

تالع کو تیت و فورسهت مؤهلهت ل نک حه رامه
من عومری نۆحی نینه وەر ساقیۆ بله ز خواهش
(هه کهر دهلیفه و بهخت هات، ژ دهست خوه نه که. کهسی ژیی
نۆحی نینه دا خوه ل هیفیا جاره کا دی بگرت، مه یگنر زوو ب من را
بگه هه).

جامد چ کن ب حوسنی کو وان نه زهر ل خواره
خه رتبعه تن د ئەبله ه چ نیرگز و چ که ربهش
(کهسین دلره ق و دلشک و بیههست دئ چ ل جوانیی کهن، ئەوان
هه رده م چاڤ ل خواریی ل ماده و قریژا دنیا یی دگه رن. کهسی که روه ره
و نه زان بت، جوداهیی نائیخته ناقبه را نیرگزان و که ربهشکی).

(۱) بو پتر بیژانینان بنیره؛ دیوانا مه لایی جزیری، تحسین ابراهیم دۆسکی، دهۆک، ۲۰۰۰.

بيڙي دڪت ڙ قهنگان ڙ ناز و رهمز و غهنگان

قهدرئ گولان چ زانت كه ربهش دقئت كه رئ رهش

(ئيلنجي ڙ قهنگان و ناز و نيشان و ئاوران دهئني، كه سئ نه زان
دئ چاوا قهدرئ گولان زانت، ئهو وهكو كه ران پتر ئه قئندارين
كه ربه شكينه).

ڙ هر بي داغ و بي دهردي مه پرسن محنه تا ئشقي

چ زانن بي خه بهر ڙانا دلئ داغ و كه سه ر تئدا

(ئهوئ ئه قئني نه كربت، نه هه ڙي هندييه دهر د و ئازار و ئيشا
ئه قئنداريئ ڙئ بپرسين. مرو قئن بيئاگه ه ڙ ئه قئني، دئ چاوا زانن
رهوشا دلئ داغ و كه سه ر تئدا چاوايه؟).

سه برئ بهري شيرينه، وه ئوستادي خه بهردا

لهو دلئ مه ب ته حلي و غه مان خوړم و شا گرت

(به ره همئ بيئفره هيئ شرينه، زانايان گو تيه. لهو، ب تالي و
خه مان دلئ من شاد و به خته وهر دبت).

كه س ب دادا مه نه پرست گله ه و داد دئ چ ڪت؟

ته نه بت دادره سه ڪ بيئوده فرياد دئ چ ڪت؟

(كه سه ڪ نه بت د هاوارا مه بهئت، هندي گله هان بڪه ي و هه ي داد و
بيئاد بيڙي، دئ چ پئقه هيئ؟ دادره س نه بت، كه سه ڪ نه بت د هاوارا ته
بهئت، هاوار هاوار ڪاره ڪئ بيئوده يه چو پئقه ناهيئ).

هر گل و سهنگ دبتن زيڙ ب ته دبيريئ هه ڪيم

قابليه ت ڪو نه بت هيڪمه تيئ ئوستاد دئ چ ڪه ت؟

(ب زانيني و تيگه هشتني ئاخ و بهر دبنه زيڙ، ئانڪو كه سئ شه ره رزا
دشيئ ڙ كه قران و ئاخئ تشتان چئ ڪه ت زيڙ پئقه بهئت. مرو قئ شيان
نه بن فير ببت و خوه پيش بيخت، بلا باشتريئ ئوستاد هه بت، دئ د
ئه قئ گو هي را ده تي دئ د بي دئ را دهر ڪه قت).

کان ب گهوهەر چ بکت گهرهەر ئه گهر پاک نه بت؟

تو به سیرهت ته نه بت سیرهتی ئه جداد دئ چ کت؟

هه کهر گهوهەر و زه بهر پاک و زه لال نه بن، چ گونه ها کانیه؟ ئانکو مروّف باش نه بت چ گونه ها دایک و باب و که سوکاران و جفاکییه؟ ته شیانا پیشبینی و تیهرزینی نه بت، به مال و توخمی ته یی ناقدار دئ چ ل ته زیده که ن؟).

حوسن و جه مالی جانان نادیرتن تو پایان

ههر چ نه بت بدایهت ئه سلهن نه هن نه ایهت

(خوهشکی و رندیا یاران چو دوماهی بو نینه، جوانی تشته کی ئه به دییه، ئه و تشتی ده ستیک نه بت، دئ چاوا دوماهی هه بت.. جوانی ده ستیک نینه، له و دوماهی ژی نینه).

عارف هتا نه نوشی ژ ده ستی مه یفرۆشی

غانیب نه بوو ژ هۆشی په یدانه کر ویلایهت

(زانای تاکو ژ ده ستی مه یفرۆشی زانینی نه نوشی، هه ست و ئاگه ه و هۆش ژ ده ست نه داین، نه بوو وه لی- نه بوو ریبه ر).

یه که ده ریا تو بزبان قهنج چ مهوج و چ حه باب

د ئه سل دا کو حه می ئا فه چ ئا ف و چ جه مه د

(ده ریا ئیکه چ پیل بن چ که ف. توخم ئا فه چ ئا فا رو هن بت یان به فر و قه ریه سه بت- با سی ئیکه تیا هه بوونیه ب فورمین ژیکجودائه حمه د).

گوفت و گو یی مه عریفهت چه ندی مه لا په یدا بکی

گه وه را مه عریفهتی ناگه هتی که س ب خره د

(مه لا هن دی دانوستاندنی و که نگه شه و داییشی بکه ی، گه وه هر و نا فه روک و کاکلا زانینی، که س ب مه ژی ناگه هتی.. گه وه را زانینی خودایه. مه لا هزر دکه ت ب هۆشی و مه ژی ئه م نه شین راستیا وی بزانی ن).

مهاتما گاندی Mahatma Gandhi

مۆهه ناس كهره مچهند گاندی Mohandas Karamchand Gandhi يی ناقدار ب گاندی يان مهاتما گاندی (گاندی جانبلند يان جانمهن) ريبه ره كی ناقداری هندستانيه و چالاكه كی دژه نكه و خودانی ريبازا ياخي بونا گه ليريه civil disobedience يان Satyagraha كو باندورا وي هيشتا لسهر جيهانی بهرده وامه.

گاندی ل سالا ۱۸۶۹ئ ل پوربه ندر ل هندستاني بوويه و ل ۱۹۴۸ئ ب كوشتنی كراسگو هوړيه.

گاندی كوليچا قانونی ل ننگلته را خلاسكويه و بوو نه قوكاتی هندوكان چ ل وهلاتی چ ل ژیریا نه فریكا، وهختی سالا ۱۸۹۳ئ مشهختی ژیریا نه فریكا بووی و بو دهمی بیست سالان، بهرهنكاری قانونین ژيكجوداكر بوويه.

ژ نهجامی ژینی دگهل دهره و نازارین هندستانيان ل وهختی بندهستیی، پیدقی بوو گاندی رچاره به كی بو وهلاتی و وهلاتی خوه ببینت، نهو بوو سهركیشیا بزاقا سهربخوه بوونا هندستاني كر، لی ب ئاوايه كی نوو و ئافرنده يانه. گاندی، ئاشتیانه خهلك پالدا دژی سازیین بریتانی یاخی ببن و گوه نه دهنه فه رمان و بریارین وان و ههرتشتی بریتانی پی بئیشن، ئاشتیانه بكن.

ل سالا ۱۹۱۴ئ گاندی فه گه را هندستاني و بوو ريبه ری گونگریسا نیشتمانی یا هندستاني، و خوه بو سیاستا بیدژواری بیه قکاری) تهرخانكر داکو پی بگه هته سهرخوه بوونا هندستاني.

ئارمانجا وی ئەو بوو، ب ریکا دژاتیا باج و ژیکجودا کرنا سته مبار، هاریکاریا پاله و جۆتیارین هه ژار بکهت. ئەوی خهباتهکا بیروهستان کر داکو هه ژاریی کیم بکهت، ژنکی ئازاد بکهت، دوماهییهکی ب ژیکجودا کرنی بینت و پاشی هندستانهکا سه ربخوه ببینت.

خهباتا غاندی و هه فالین وی و خه لکی هندستان ل ساللا ۱۹۴۶ی بهرهف ئارمانجی چۆ، ل ئەقی سالی دانوستاندن لدۆر دهستورهکی نوو هاتنه کرن و هندستان ل ساللا ۱۹۴۷ بوو دهولهتهکا سه ربخوه.

لی ئەوا غاندی هزر بو نهری روودا؛ بسورمان و هندۆک بهرههنگاری ههقبوون و ئارپیشه هند مهزن بوو، ئیدی ب غاندی نه هاته چاره کرن، لی ههر بهردهوام بوو کو سه ربخوهییا هندستان نه بته ئەگهری پارچه بوونا وی.

ل دوماهیی غاندی بوو قوربانی بزاقین پیکئینانا بسورمان و هندۆکان، وهختی هندۆکهکی تونرۆ ب ناخی ناتۆرام گودسی، ل ساللا ۱۹۴۸ی ل دهلهی، غاندی یی کال کوشتی و دوماهی ب ژيانا ناقدارترین ئاشتیخواری جیهانی ئینای. لی غاندی بوویه سیمبۆلی ئاشتی و ریبازا وی، ئیکه ژ شههرستانیتیرین و ساخله مترین جۆرین خهباتی.

هندهك گۆتن

۱. ئەقینی ل کیفه ههبت ژیان ژی ههیه.
۲. خوهشی هینگیه وهختی ئەوا تو هزر دهکی، ئەوا تو دبێژی، و ئەوا تو دهکی ئیک هارمۆنی بن.
۳. بیهیز چوجاران ل مروقی نابۆرن. لینه گرتن نیشانا هیزدارانه.
۴. بژی، ههچوهکو تو دی سوبههی مری. فیڕ ببه ههچوهکو تو ههتاههتایی دی ژی.

۵. ل پيشيخ دى ته پاشگوھ ئيخن، پاشى دى ب ته كه نن، پاشى دى شەرى ته كه ن، پاشى تو دى ب سەرکه فى.
۶. ئەنجامى چاقەك ب چاقەكى دى دىيائى ھەمىي كۆره كەت.
۷. نابت ته باوهرى ب مرۇقانىي نەمىنت. مرۇقانى ئۇقيا نۆسەكە؛ ھەكەر ھندەك چىكىن ئۇقيا نۆسى پىس بن، ئۇقيا نۆس پىس نابت.
۸. سامانى دروست ساخلمەمى نە پارچەيىن زىرى و زىقى.
۹. وەختەكى من ھزر دكر سەركىشى ئانكو زەقلەك؛ بەس ئەقرۇ ئەو ھە بى دىل.
۱۰. نقيژكرن نە خواستنه. ئەو ھەزەكا جانيه. ئەو دانپيدانەكا رۇژانەيا لاوازييە. ل نقيژى باشترە مرۇقى دىل ھەبت بى پەيف نە پەيف ھەبى بى دىل.
۱۱. باشترىن ريكا خو ھە دىتنى ئەو ھە مرۇق خو ھە خزمەتا خەلكى دا ھندا بکەت.
۱۲. ئىسا ميناكە و ھىژايە، بەس ھوون گەلى خرىستيانان! ھوون نە وەكو وينە.
۱۳. ل بەر فەروارا خوداى، مرۇق ب ئنيەتتىن وان دى ھىنە ھەلسەنگاندىن نە ب كارىن وان. چونكى خودا بەس دلىن مە دخويىنت.
۱۴. ھەقبەندىين جانكى ژ يىن لەشى گرىگىرن. ھەقبەندىين لەشى ژ يىن جانكى جودا بن، وەكو لەشى بى جانە.
۱۵. مەزناھيا نەتەوھىەكى، دىت ب سەرەدەرييا وان دگەل گيانەوھەران بەھىتە ھەلسەنگاندىن و زانىن.
۱۶. ب خو ھەكەر تو كىمانىيەك بى، راستى ھەر راستىە.
۱۷. (نۇ)يەكا ژ نەرازىبوونەكا كوور ھات بتە گۆتن چىترە ژ (ئأ)يەكا بۇ دلخوھشكرنى ھاتبتە گۆتن يان خرابتر، بۇ خوھدوووركرنى ژ ئارىشەيى ھاتبتە گۆتن.
۱۸. ب جوامىرىي، تو دشىي جىھانى بەھژىنى.
۱۹. كولتورى نەتەوھىەكى دىل و جانىن خەلكى وىدايە.

۲۰. ئۆنسه كا شۆلى هيژاتره ژ تهنين ئاخفتنى.
۲۱. دادگه ههكا مهزنتر ژ دادگه ها دادىي ههيه ، ئەو ژى دادگه ها وژدانىيه .
ئەو ژ هه مى دادگه هان بلندتره .
۲۲. ترسنۆك نه شىت ئەقينيى ديار بكهت؛ ئەو پيشخوازييه كا prerogative ويړه كييه .
۲۳. مروقى باش هه قالى هه مى زينديانه .
۲۴. هه ژارى خرابترين جوړى دژوارييه .
۲۵. هه كهر ئەز بنگه لته نه بامه ، ژميژه من خوه كوشت بوو .
۲۶. تيرا هه وجه ييين مروقى ل دنيايي ههيه لى نه تيرا چله كييا مروقى .
۲۷. ئەز بهر هه نگارى دژواريى بووم چونكى وهختى بهرچاڤ قهنجيى دكهت ، قهنجييا وي بهروهخته؛ لى خرابييين وي ههروهه رن .
۲۸. ژيانا من په ياما منه .
۲۹. نه خه له تيهك دبهه راستى ژ ئەگه را گه له ك به لاقه كرنى ، نه ژى راستى دبهه خه له تى ژونكى كهس نابينت .
۳۰. ئازادى نه هند هه ژييه هه كهر د گه وهه ر دا ئازادىيا خه له تبوونى نه دهت .
۳۱. چو كولتور نه شين بمينن هه كهر به رهڤ خوه سه ريى چۆ .
۳۲. تو دشىي من گري دهى ، تو دشىي من ئازار به دهى ، تو دشىي له شى من ژى ويړان بكهى ، بهس چو جارن نه شىي هزرا من زيندان بكهى .
۳۳. كار دهر برپىي ژ پيشنده يان دكهت .
۳۴. ئاشتى خه لاتى خوه يه .
۳۵. ئەوين بزائن چاوا هزر بكهن هه وجهى سه يدايان نينن .
۳۶. خه ملا دروستا ژنى كه ساتيا وييه ، پاكيا وييه .
۳۷. دادىيا ئەقينيى ددهت داگيړانه ، دادىيا قانوون ددهت سزادانه .
۳۸. په سه ند نه ناسين ب خوه جوړه كى دژوارييه و ئاسته نگه كه بو وهرارا جانه كى دروستى ديمۆكراسيى .

۳۹. هه‌که‌ر مه بقیّت ئاشتی‌ه‌کا دروست نیشا دنیا‌یی بده‌ین، ئو هه‌که‌ر ئەم جه‌نگه‌کا دروست دژی جه‌نگی بکه‌ین، پیدقیه ئەم ژ زارۆکان دەست پی بکه‌ین.
۴۰. ل نقیژکرنی چیتره مه دل بی ئاخفتن هه‌بت نه ئاخفتن بی دل هه‌بت.
۴۱. ب کاره‌کی خوه‌شیی بده‌یه ده‌کی چیتره ژ هه‌زار سه‌رین نخوون بو نقیژئی.
۴۲. من باوه‌ری ب ئیکسانیا هه‌رکه‌سی هه‌یه، دهر ژ راپورتقانان و وینه‌گران.
۴۳. زه‌لام نه‌شیت هه‌فکوفی ژنی بت ل جانی خزمه‌تا نه‌خوه‌په‌ریس کو سروشتی پی به‌خشیه.
۴۴. نه هه‌فکاری دگه‌ل خرابیی هندی هه‌فکاری دگه‌ل باشیی، ئه‌رکه.
۴۵. هه‌ر بازاره‌ک لسه‌ر بئه‌مایئ دانی و ستاندنی ئا‌قا دبت، لی ل شه‌نگسته‌یان دان و ستاندن نینه. هه‌ر به‌ر بازارکرنه‌ک ل شه‌نگسته‌یان داگیرانه. چونکی ئەو هه‌می دانه و چو وه‌رنه‌گرتنه.
۴۶. قانونا قوربانیدانی ل سه‌راسه‌ری جیهانی وه‌کو ئیکه. داکو کاریگه‌ر بت، پیدقیه ویره‌کترین و پاکژترین که‌س ببه‌ته قوربان.
۴۷. هه‌رده‌م بو من تشته‌کی ئەفسانه‌یی بو، چاوا مروّف ب ئازاردانا بوونه‌وه‌رین وه‌کو خوه، هه‌ست ب سه‌رفه‌رازیی دکه‌ت.
۴۸. نه‌دژواری نه‌جلکه‌که لسه‌ر قیانی دئ که‌یه به‌رخوه یان ئیخی. جهی وئ د‌لی‌دایه، و پیدقیه پارچه‌یه‌کی نه‌جودا بت ژ هه‌بوونا مه.
۴۹. پیدقیه هه‌ر ئیک ئاشتیا خوه د هندورئ خوه دا ببینت. ئو ئاشتی داکو راست بت پیدقیه ره‌وشا ده‌رّفه‌ کار لی نه‌که‌ت.
۵۰. سروشتی مروّفی ب گه‌وه‌ری نه‌خرابه. زانایه کو سروشتی هوّف دکه‌فته به‌ر باندورا ئەقینیی. پیدقیه قه‌ت ژ سروشتی مروّفی بیه‌یقی نه‌بی.

۵۱. وەرارا بەردەوام قانوونا ژیاننیه، و ئەو کەسێ هەر دەم بزاقی بکەت باوەریین خوە بپاریزت داکو وەکو خودان باوەرەکی نەگهۆر دیار بکەت، خوە رادکێشتە جەهەکی خەلەت.
۵۲. گەوهەری هەمی دینان ئیکە. تەنی ریکین وان جودانە.
۵۳. ل کاروبارین وژدان، قانوونا پرائی جە نینە.
۵۴. نەرازیبوونا ساخەم دەستیکا پیشکەفتنیه.
۵۵. خەلک ل جیهانی هەنە هند برسینە، خودا بەس ب شکلی نانی دەیتە پیشچاقین وان.
۵۶. ئارمانجا سەرەکە ژ ژیاننی راست ژینە، راست هزرکرنە، راست کارکرنە. جان دەبەیت وەختی هەمی هزرا مە ل سەر لەشی بت.
۵۷. بلا ئەم هەمی هند میتر بین وەکو خوەگۆریکەران بمرین، بەس نەهیلن کەس مەرەقا خوە گۆریکرنی بکەت.
۵۸. دینی من ل سەر بنەمای راستی و نەدژواری ئاڤا بوویه. راستی خودای منە و نەدژواری ئالاقین فەهمکرنا وینە.
۵۹. ئەقینی ل کیفە بت خودا ژ ل ویرنیه.
۶۰. نەدژواری پیدقی ب دو باوەریان هەیه؛ باوەری ب خودای، هەر وەسا باوەری ب مروقی.
۶۱. ئەز نامادەمە بۆ مرنی، بەس چو ئەگەر نینن ئەز نامادە بم بۆ کوشتنی.
۶۲. دین ریکین جودانە بۆ هەمان جەمی. ما چیە هەکەر ئەم ریکین ژیکجودا بگرین، وەکی دێ گەهینە هەمان ئارمانجی؟ ل ژیواری، هندی کەس هەنە هند دین هەنە.
۶۳. ئەو نافزپاندنە ئەم بیژینە ژنکی نفسی بیهیزتر؛ ئەقە دادیا زەلامیە دەر هەقی ژنی.
۶۴. مروڤ بەس بەهەمی هزرین خویە. ئەو چ هزر دکەت، دبتە ئەو.
۶۵. چونکی خەلەتی گەلەک بەر بە لاف بوویه، نابتە راستی، نەژی راستی دبتە خەلەتی چونکی کەس نابینت.

٦٦. ههكه ر مه بقیٲ ئەم بگههینه ئاشتیهكا راست ل ئەقی جیهانی و
جهنگهكا دروست دژی جهنگی بکهین، پیدقیه ئەم ژ زارپۆكان دهست
پی بکهین.

٦٧. خودای چو دین نینن.

٦٨. کینی ژ گونههی راکه، ههز ژ گونههكاران بکه.

ناپۆليون بۇناپارت Napoleon Bonaparte

ناپۆليۇ بوناپارت وەكو فرەنسى ئاڧ دكەن، ل سالا ۱۷۶۹ ل كۆرسىكا بوويە و نەقىيى بنەمالەكا ب توخم ئىتاليە، و ل سالا ۱۸۲۱ئى مريە. ناپۆليۇن سەردارەكى فرەنسىيى لەشكەرى و سياسى بوو، ل دوماهييا شۆپشا فرەنسى و شەپپىن فرەنسا دگەل ئۆرۇپا، و ئىكەمىن كۆمارا فرەنسى، رۆلەكى مەزن ھەبوو.

ل سالا ۱۷۹۹ئى كۆدەتايەك coup d'état كر و دەستەلات ب ئاڧى ئىكەم كونسول Consul وەرگرت. پاشى ل سالا ۱۸۰۴ئى ب ئاڧى ناپۆليۇن ۱ خوەكرە ئىمپراتۆرى فرەنسا. ئىمپراتۆرىا ناپۆليۇنى ۳ سالا ۱۹۰۴ تاكو ۱۸۰۱۴ ما. ل ئەقى سەردەمى، كۆمەكا چاكسازيىن بياڧى ئازادىيى ل سەرانسەرى ئۆرۇپا كر، ۳ وان؛ نەھىلانا دەرەبەگىي و بەلاقىرنا پىڭفەژيانا ئايىنى. دەستوروى ناپۆليۇنى، باندۆرەكا جىھانى لسەر داپىشتنا قانونىن سقىل ھەبوو.

ناپۆليۇن ب شەپپىن دژى كۆمەكا ھەقپەيمانان و كۆنترۆلكرنا پتريا كىشوەرى ئۆرۇپا ۳ى ئاڧدارە، كو ب جەنگىن ناپۆليۇنى دەپنە نياسىن، ئو د گەل دا شەنگستەيىن شۆپشا فرەنسى ل ئۆرۇپا بەلاقىرن. ناپۆليۇن، ئىكە ۳ سەرلەشكەر و سياسىيىن بالكىش د ميژوويى دا و شەپپىن وى، تاكو نھۆ ل ئەكادميىن لەشكەرى دەپنە خواندن.

ئىرىشا سەر رۇسىا ل ۱۸۱۲ئى لەشكەرى وى لاواكر و ئىدى نەشىيا رابته سەرخواه. ل ئەقى وەختى، شەشەمىن ھەقپەيمانى دژى ناپۆليۇنى پىكھات و لەشكەرى وى ل جەنگا لاپىتزيگى Leipzig شكاند و دژمىن وى ئىرىش كرە سەر فرەنسا.

ل ئەقى رەوشى، ناپۆلىۋى دەست ژ دەستەلاتى بەردا و رازى بوو
بەيتە دووركرن بۇ گزيرتەيەكا ئىتالى.

ل سالا ۱۸۱۵ى رەقى و دەستەلاتا فرەنسا زفراندەقە، لى گەلەك
پىنقە نەچۆ، ل شەرى و واتەرلو Waterloo ل خزيرانا ۱۸۱۵ى لەشكەرى
وى شكەستن خوار و شەش سالىن دوماھىيا ژيانا خوە ل گزيرتەيا
سانت ھېلىنا Saint Helena ل بىندەستيا برىتانىا بۆراندن.

دبىژن ب پەنجەشیرا ئووركى ل گزيرتەيا سانت ھېلىنا مریە. لى
ھندەك لىگەر و لىكۆل گومانا ژەھركرن ب زرنىخى دكەن.

ھندەك گۆتن

۱. نىگارەك ھەزار پەيقان دئىنت.
۲. نابت پەيقەكە بەس د فەرھەنگا خشيمان دا دەيتە دىتن.
۳. دىن ناھىلت ھەژار زەنگىنى بكوژت.
۴. وەختى دژمنى تە خەلەتىي دكەت قەت مايى خوە تى نەكە (مژوول
نەكە).
۵. ژن چو نىنن ژبلى مەكىنەيىن بچووك چىكرنى.
۶. مرن چو نىنە، بەس سەرشۆر و نەسەرفەراز ژيان، مرنەكا
رۆژانەيە.
۷. ئەو خەلكى ژى بترسى نە ئەون پىك نەكەى دگەل وان، لى ئەويىن
دگەل تە پىك نەكەن و ھند ترسنۆك بن نەھىلن تو بزانى.
۸. سەربازەك، بۇ پارچە قردىلەكا رەنگىن، دەمەكى درىژ و دژوار دى
شەرى كەت.
۹. نابت گەلەك جاران دگەل ھەمان دژمنى شەرى بكەى، نەخوہ دى
فىرى ھەمى ھونەرین خوە يىن جەنگى كەى.
۱۰. خەيال جىھانى برىقە دبەت.
۱۱. ھەكەر تە قىيا تشتەك باش بەيتە كرن، تو ب خوە بكە.

۱۲. ئەز ھندەك جاران رووقىمە و ھندەك جاران شىرم. نھىنيا دەستھەلاتداریى ھەمى د ھندى رايە تو بزانی كەنگى دى كىشك بى.
۱۳. مروّف بؤ بەرژەوھەندىين خوە گرانتر شەرى دكەت ژ مافين خوە.
۱۴. د سياسەتئى دا دەبەنگى نە ئاستەنگە.
۱۵. ھەكەر من بؤ خوە دىنەكى ھەلبىژارتبايە، روژ وەكو ژيان بەخشەكا جىھانى، دا خودايى من بت.
۱۶. چو تشتى مىنا روودان نىنە؛ ئەو قەدەرە خەلەت دەيتە نأقرون.
۱۷. ميژوو كوڤپىەكى بويەرىن بۆرىنە، ئەوین خەلكى پىيار پىداى.
۱۸. ب گشتى، سەربازن ل شەران سەردكەفن؛ سەرلەشكەر پىش وانقە سەرفەرازىي وەردگرن.
۱۹. ھىز دلەرا منە. من گەلەك زەحمەت كاركرىە كو نەھىلم كەسەك ژ من بستىنت.
۲۰. باشترىن رىك بؤ پاراستنا سؤزا خوە ئەوە تو نەدەى.
۲۱. مەيدانا جەنگى دىمەنەكى فەرتەنەيا جەگىرە. سەركەفتى ئەوە يى فەرتەنەيى كوۆنترول بكەت، يا خوە و يا دژمنى خوە.
۲۲. دىن تشتەكى ھەرى باشە بؤ بىدەنگ ھىلانا خەلكى ھىسايى.
۲۳. مسوگەرتىن رىك بؤ ھەژار مانى ئەوە راستگو بى.
۲۴. د سياسەتئى دا، چو جاران نەقەكشە، چو جاران نەقەرژە، چو جاران خەلەتيا خوە نەبىژە.
۲۵. داکو ئەوین ھەرىئىك بشىت بكەت بكەى، تو مروّف بى دى كەى؛ داکو ئەوا ھەرىئىكى دقیت بكەت بكەى، پىدقپە تو خودا بى.
۲۶. لەشكەر لسەر زكى خوە برىقە دچت.
۲۷. ميژوو چپە ژبلى چىقانوكەكا تفاق لسەر ھاتىە كرن؟
۲۸. زەنگىنى نە ب ھەبوونا گەنجىنەيانە، لى ب ئاوايى بكارئىنانىيە.
۲۹. دۆز جانگورى پەيدا دكەت نە مرن.
۳۰. قەگريا تاوانى وەكو يا كولا رەشە.
۳۱. مروّف ب خرابيىن وان ب سانەھىتر دەيتە برىقەبرن ژ قەنجىين وان.

۳۲. ئەز نەشىم ئىدى گوھدارىي بکہم؛ من فەرماندارى چىشتىه، و ئەز نەشىم دەست ژى بەردەم.
۳۳. پىدقىه پتر ئەم ژ چار روژنامەيىن نہيار بترسىن ژ ہزار رمەکان.
۳۴. جەنگ شۆلى ھوقانہ.
۳۵. رىبازا رەخنەگەرى فەنجیہکە د ميژووويىدا ھەرۋەسا د فيلوسوفىي دا.
۳۶. پىدقىه دەستور کورت و مژەوى بت.
۳۷. من ھەمى جەنەرالىن خوە ژ تەقنى چىکرىنہ.

نیتسچى Nietzsche

فریدریک فیلهيلم نیتسچى Friedrich Wilhelm Nietzsche
خودانى تیگههئى سۆپه‌رمان و دوماهیا سه‌رده‌مى دینی و نفیسه‌رى باشى
و خرابیى، ئیکه ژ فیلو‌سوفین کاریگه‌رىن ئەلمان. ل سالا ۱۸۴۴ى ل
گونده‌كى پرۇسیا- ئەلمانیا بوویه و ل سالا ۱۹۰۰ مریه.

ل ده‌فهرامه، ب پرتووکا (هۆسا زه‌راده‌شت ئاخقتیه) ناقداره، لى
پرتووکا وی؛ شه‌فه‌قا پتان (سه‌نه‌مان) ل هه‌مان ئاستیه. هه‌که‌رچى ل
ده‌سه‌سالیین دوماهیا ژىیى خوه، نیتسچى دین ببوو، لى باندۆرا وی
شه‌هرواریا هه‌قچاخ و گرنگترین فیلو‌سوفین سه‌ده‌سالییا بیستی گه‌له‌ک
به‌رچاقه.

فریدریک ل چار سالیی ئیتیم بوویه و دایکا وی خودانکریه.

ل سالا ۱۸۶۴ى چۆیه زانکۆیا بۆن و خوه فه‌گوه‌استیه زانکۆیا
لاپیتسیگ بۆ خواندنا فیلو‌سوفیى دگه‌ل ئەده‌بى و زمانى و میژوویى.
هینگی، فریدریک گه‌له‌ک داخبارى نفیسارىین فیلو‌سوف شوپنه‌واهرى
بوو و هه‌قالینیا فاگنه‌رى مؤسیقاژهن دکر.

ل سالا ۱۸۶۹ى نیتسچى بوو ئوستادى فیلو‌لۆجیا دیرین ل زانکۆیا
بازل ل سويسرا، هینگی ژىیى وی ۲۴ سال بوو و ئیکه‌مین گه‌نج بوو
ئەومى زانکۆ ل سالا ۱۴۶۰ هاتیه دامه‌زراندن، ئەقى کورسیكى وەرگرت.
ل بازلئى نیتسچى ده‌ست ب وه‌شاندنا پرتووکان کر و ئیکه‌مین پرتووکا
وی ب ناقى بوونا تراجیدیایى بوو، ل سالا ۱۸۷۲ى وه‌شاندیه.

پاشی ، ل سالا ۱۸۷۹ئ نیتسچی دست ژ کاری بهردایه و خوه قه‌دهر کریه و دست ب گهرانی ل ناقبه‌را فره‌نسا و ئیتالیا و مالا دایکا خوه کریه. هینگی (هوسا زهراده‌شت ئاخفتیه) نفیسیه و ب سی بهرگان ل ناقبه‌را سالین ۱۸۸۳-۱۸۸۵ئ به‌لافه کریه. ل سالا ۱۸۸۶ئ ل پشت باش و خراب وه‌شان‌دیه.و. تاکو ل سالا ۱۸۸۹ئ شه‌فه‌قا پتان به‌لافه‌کری کو دووه‌مین شاکارا وی‌یه.

د به‌ره‌می خوه‌یی سالین هشتی‌یان دا ژ سه‌دسالیان نۆزدی، نیتسچی گۆتتا خوه یا ناقدار (خودا مریه) کره کاکلا هزر و به‌ره‌می خوه. ئەف گۆتته ژ بۆچۆنه‌کا وی هاتیه کو ئیدی فله‌تی و که‌ساتیا خودای ب گۆره‌ی فله‌تی، جهه‌کی گرنگ د ژيانا خه‌لکی‌دا نه‌مایه. هه‌روه‌سا خودانی perspectivism ییه کو گوايه چو راستی‌ن ره‌ها نین، لی دیتن هه‌نه. ب گۆتته‌کا دی، هه‌رتشته‌کی پتر ژ راستیه‌کی هه‌یه. ئەف دیتتا وی، تاکو نهۆ ژ بان‌دۆره‌کا مه‌زن مایه و ستوونه‌کا پاشمۆدیرنیزی و پاشنژیارگه‌رییه.

بیگه‌ۆرک چیه؟ بیگه‌ۆرکی مرۆقی کاملان ل سه‌رده‌می دینی، تیگه‌هی سوپه‌رمان یان مرۆقی بلند پیشکیش کر. سوپه‌رمان که‌سه‌که دقیت ژ تیگه‌هی باش و خراب، خودان و کۆله بلندتر بت.

ل سالا ۱۸۸۹ئ وه‌ختی نیتسچی ل تۆرین ل ئیتالیا، ره‌وشا وی تیگچۆ و تاکو مری، د ره‌وشه‌کا سه‌وداسه‌ریی دا ژیا، و دایکا وی و خوشکا وی ل شیتخانه‌یی چاقدیریا وی دکر. هنده‌ک ژیدهر دبیزن نه‌ساختی و مرنا وی ژ ئەنجامی سفلسی بوو، لی سه‌د ژ سه‌د ئاشکرا نینه.

راپۆرتا مرنا وی باسی په‌نجه‌شیرا مه‌ژی دکه‌ت.

فیلۆسۆفيا نیتسچی باندۆرهکا مەزن ل سەر ناقدارترین هزرقان و
فیلۆسۆفین سەدسالیا بیست هەبوو و هیشتا بەرھەمی وی دەیتە
خواندن. لی بکارئینانا تیگەھی سۆپەرمانی ژ ئالیی نازیان قە، ل
سالیی سیهان و چلان ژ سەدسالیا بیستی، سیبەرەکا تاری ئیخستە
سەر ناقي وی.

هەندەك گۆتەن

۱. راستی نینن، بەس شروۆقە هەنە.
۲. ئەوا من وێران نەکەت، دێ من بەیژتر لی کەت.
۳. ئەوی دگەل دەهەیان شەری بکەت پیندقیە بنیژت ئەو ب خوە نەبتە
دەهە. و وهختی تو بو دهمەکی دريژ ل هەلەمووتی دنپیری،
هەلەمووت ژ ل تە دنپیرت.
۴. مە ژیان دقیت، نە چونکی ئەم فیژ بووینە بژین، بەلکو چونکی ئەم
فیژبووینە حەز بکەین.
۵. هیقی ب ژیواری نەباشترینا هەمی خرابیانە چونکی نازارین مروۆقی
دریژ دکەت.
۶. هزر سیبەرین هەستین مەنە— هەردەم تاريکتر، قالاتر و سادەترن.
۷. ئەوی بۆچی هەبت دا بژیت دشیت خوە ل بەر چاوابت ژ بگرت.
۸. بیی مۆسیقای، ژیان دێ بتە خەلەتیەک.
۹. ژین نازارکیشانە، قورتالبوون ئەو تە مانایەکی د نازارکیشانی دا
ببینی.
۱۰. چەورینەکا سەریچ ل ناڤ شیتخانەیی دیار دکەت کو باوەری چو
ناپەژرینت.
۱۱. بەرەبەلاقتیرین درەو ئەو یە مروۆق ل خوە دکەت؛ درەوکرن ل خەلکی
ژ قەدەرانە.

۱۲. هندک جارن، جوتهک بهرچاڦکين باشين تيرا هندځ هه نه
کهسهکي نه ڦيندار ساخ بکن.
۱۳. نهوځ نه زانت بزمانی بقوتت، پيدڦيه ژي بخوازين قهت نه قوتت.
۱۴. باشتري چک دژي دژمنهکي دژمنهکي ديه.
۱۵. نه کيميا نه ڦينڦيه به لکو کيميا هه ڦالينڦيه ژنومڦري نه خواهش
دکته.
۱۶. هه می نشت مژارين شوڦه کرنينه، کيشک شوڦه ل وهختهکي
سهريگرت، نهو شوڦي هيزيه نه ي راستي.
۱۷. هه ردهم هندک ديناتي د نه ڦيني دا هه يه. بهس هه ردهم هندک
هوڦشمه ندي ژي د ديناتي دا هه يه.
۱۸. په ڦيا (ڦله تي) خه له تیکگه هشتن تيدايه – ب راستي بهس نيک ڦله
هه بوو، نهو ژي ب خاچبه ندي ڦه مريه.
۱۹. خشيم وهکو زهلامی، ژنک دبيژن: بيژراف وهکو ژنکي، زهلام دبيژن.
خشيمي ل نک ژنکي نه ژنکانيه.
۲۰. هه روهختي نه ز هلباسکي تشتهکي ديم سه يهک ب ناڦي (نه ز Ego)
ل په ي منه.
۲۱. بريارا ڦله يان کو دنيايي کريت و خراب ببينين دنيا کريت و خراب
کريه.
۲۲. هونه رمه ندي چو مال ل نوروپا نينن ژبلي پاريسي.
۲۳. ته نه بلي ده يباين رهوانناسينه.
۲۴. نهوڦن نه شيت هزري خوه بکنه د ڦه ريسي را پيدڦيه نه که ڦنه
دابيشه کا گهرم.
۲۵. که را^(۱) ته ني ڦير دبت.

(۱) د کوردي دا (که راوڦ خوه راوڦ، نه که روڦ دلکه سه روڦ) هه يه. هه که رچي /ک/ که را
(فاعل، عامل – doer) و که ري ژي کجودايه، لځ داکو ژيک بهينه جوداکرن، گه له ک
کارا بکار دئينن.

۲۶. ئەقىنى كۆرەيە؛ ھەقالىنى چاقىن وى دىققىت.
۲۷. ئەخلاق خوەرسكا گىلەشۆكىيە د كەسى دا.
۲۸. تە رىكا خوە ھەيە. من رىكا خوە ھەيە. دەر بارەى رىكا راست، رىكا دروست، و رىكا تەنھا، نىنە.
۲۹. زەلامى دروست دو تىشت دقین: خەتەرى و يارى. ژبەر ھندى ئەوى ژن دقیت، چونكى خەتەرتىن پىيارىكە.
۳۰. ل كەسان، دىناتى دەگمەنە؛ لى ل ناڧ كۆمان، پارتىيان، نەتەوھىيان و سەردەمان، ئەو زاللا بەربەلاڧە.
۳۱. ژىرى نەخشى سۆزەكئىيە.
۳۲. گەلەك بۆ رىكا ھەلبژارتىن سەردەقن، كىمەك بۆ ئارمانجى گەھشتنا ئارمانجى وەسانن.
۳۳. وەختى ژنئىنانى، ئەڧى پرسىيارى ژ خوە بكە: ئەرى تە باوھرى ھەيە تو بشىيى تاكو پىر بىي دگەل ئەڧى كەسى / كەسى باش باخقى؟ ھەمى تىشتىن دى ل ژنومىرىي بەروەختن.
۳۴. مروڧى زانا نە بەس پىدڧىيە بشىت ھەز ژ دژمنىن خوە بكەت، بەلكو بشىت كىنا ھەقالىن خوە ژى راکەت.
۳۵. وەختى ئىكى بابەكى باش نەبت، پىدڧىيە ئىكى بئافرىنت.
۳۶. ئەز ئەزاتى گەوھەرى دروستى جانى سەرفەرازە.
۳۷. د ھەر زەلامەكى دروست دا، زارۆكەك ڧەشارتى ھەيە دقیت يارىان بكەت.
۳۸. نە وەختى راستى بىمەرىز، لى وەختى نەكوور، ئەڧىندارى زانىنى نەڧىت بچتە د ناڧ ئاڧا وى دا.
۳۹. ئەز ھىشتا دژىم، ئەز ھىشتا ھەز دكەم: ئەز ھىشتا دى ژىم، چونكى ئەز ھىشتا دى ھەز كەم.
۴۰. ترس دايكا ئەخلاقدارىيە.
۴۱. بەھايى بلندى كەڧنارەھىيان د ئەوى راستىي رايە كو نڧىسارىن وان تەنھا نڧىسارن مروڧىن ھەڧچاخ ھىشتا ب ھوورى دخوينن.

۴۲. مسۆگەرتەرىن رىكا پوچكرنا گەنجەكى ئەوۋە تو ئامۆژگارىان لى بگەى كو ئەوۋىن وەكو ئىك ھزر دكەن بلندتر راگرت ت ئەوۋىن ئىكجودا ھزر دكەن.
۴۳. ل بەھەشتى، ھەمى كەسىن ھەژى ھندانە.
۴۴. پىدقىھ مروڧ سەرفەراز بمرت وەختى ھەو بشىت سەرفەراز بژىت.
۴۵. ھەلبەت ئەز باش دزانم بوچى تەنى مروڧ دكەنت؛ چونكى ئەو تەنى ھند كوور دئىشت نەچاربوۋىھ كەنى بئافرىنت.
۴۶. چاقىن جوداجودا ھەنە. ب خوە سىمەرخى ژى چاف ھەنە: و وەكو ئەنجام راستىن جودا ژى ھەنە، و وەكو ئەنجام چو راستى نىنن.
۴۷. تو دبىژى ئەگەرەكا باش جەنگا راست پىروژكرىھ؟ ئەز دبىژمە تە: جەنگا باشە ئەگەر پىروژ كرى.
۴۸. ئەز نەشىم باوهرىي ب خودايەكى بىنم كو بقىت بەردەوام بەھتە پەسكرن.
۴۹. زرتىن كەسى قەدرگران نەخوشتەرن ت يىن كەسىن بىقەدر: چونكى قەدرگرانى ب خوە ژى نەخوشتە.
۵۰. ھەرە نىژىكى ھەقالى خوە، لى نەچە د سەر ھەقالى خوە دا! پىدقىھ رىژى ل دژمنى د ھەقالى خوە دا بگرىن.
۵۱. دا پچەكى ھوشيار بىن وەختى دبىژىن مرنى بەرەقاژى ژيانىيە. زىندى تەنھا جۆرەكى مريانە، و جۆرەكى دەگمەنە.
۵۲. باوهرى: نەقىانا زانىنا چ راستەيە.
۵۳. ئەرى مروڧ ئىك ت خەلەتىن خودايە؟ يان خودا ئىك ت خەلەتىن مروڧقىھ؟
۵۴. ھەر دىرەك كەقرەكە لسەر گۆرا خودا-مروڧقىھ: نەقىت ب ھىچ رەنگەكى رابتەقە.
۵۵. وەختەكى جان خودا بوو، پاشى بوو مروڧ، و نھۆ يا دبتە گەلەشۆك.
۵۶. كانى چاوا بوپەرىن ئەبەدى نىنن، وەسا راستىن رەھا ژى نىنن.

۵۷. هەرتشتى بۆ ئەقينيى بەيتەكەرن ھەردەم ل دەرقەى باش و خراب دەيتەكەرن.
۵۸. ھند ئەقينيى و باشى ل ئەردى نينه كو مروّف رى بدەتە خوہ چو ژى بدەتە بوونەوهرين ئەنديشەيى.
۵۹. مە ھونەر ھەيە داكو ب راستيى نەمرين.
۶۰. پاشەرپوژى ھندى پيشەرپوژى باندور لسەر نھۆ ھەيە.
۶۱. راستى دشيت لسەر پيىھكى راوہستت ، لى ب دووان دى شيت بريّفە بچت و بگەرت.
۶۲. دابەشكرنا خوہشيني ھەقالان چيدكەت ، نە يا دەردەسەريان.
۶۳. گەلەك مروّف نەشين ببە ھزرقانين رەسەن چونكى بيرانكا وان گەلەك باشە.
۶۴. ئەرى فاگنەر مروّفە؟ ئەرى ئەو نە دەردەكە؟ كىيى بالا بكتى ئەو قەدگرت – ئەوى نەساخبوون ب مۇسقى چىكرىە.

هایدیگر Heidegger

مارتن هایدیگر Martin Heidegger یان ماغتین هایدیگره وهکو
ئهلمان ناڤ دکهن، ل ساللا ۱۸۸۹ ل میسکیرک Messkirch بوویه.

ل کونستانتر و فرایبیرگ بو قهشهتی خواندیه و ل زانکوی
سه‌ره‌رشتین وی، رووی وی ژ دیناسی، به‌ره‌ف ماتماتیک و
فیلسوفی قه‌گوه‌است، نه‌و بوو نامه‌یا دکتوری ل ساللا ۱۹۱۴ ایی
وه‌رگرت.

ل ساللا ۱۹۱۷ ای ژنیئا و پاشی چو خزمه‌تا له‌شکهری. لی ژبه‌ر
ئه‌گه‌رین ساخله‌می، ژ خزمه‌تا له‌شکهری هاته‌تازادکرن.

ل ساللا ۱۹۲۴ ای هاته‌به‌ر‌ب‌ژارکرن بو ئوستاد هاریکار ل زانکویا
ماربورگ.. کو ل وی درئ گرن‌گترین به‌ره‌می خو؛ هه‌بوون و وه‌خت
Sein und Zeit نفیسی.

د ئه‌فی به‌ره‌می‌دا، هایدیگر ل به‌رسفا گه‌وه‌ریتین پرسیارا
فیلسوفیک و مروّانی گه‌رایه: هه‌بوون، چیه؟ هایدیگره‌ری هزرکر
سه‌یدایی وی هوسرل ب تیگه‌هی خودا و د سه‌ر تیگه‌هشتنی را، که‌فتیه
ته‌پکی. له‌و، نه‌وی به‌رسف به‌ره‌ف فینومینۆلۆجیایی بر، کو هه‌بوون
د زمانی (دهم) و جیهانی دایه. ئانکو ل ناقبه‌را هه‌بوونی و ده‌می.

هایدیگره‌ری هزر دکر، که‌سی ته‌ک هه‌رده‌م د جیهانا تشتان دا، د
رۆتینا رۆژانه‌دا، نقوم دبت. نه‌ف مروّقه‌ تووشی ترسا مرنی و
بیمانیایان دبت. د ئه‌فی دا، به‌س هه‌ستکرنه‌کا دروست ب هه‌بوونی
و تازادیی دشیت خو‌ه‌راگرت.

بۇ رەوشا مروقى ل ناقبەرا تيگەھين راستيا نهۆ ئاقا دكەن و ترسا
پيشداچونا مروقى بۇ پاشەرۆژئ ب ئيمناهي، هايدىگەرى زاراقئ
دازاين^(۱) Da-sein داريشتيه. دازاين، هەبوونا رۆژانەيا مروقىه ل
ناقبەرا دەمى بۆرى و پاشەرۆژئ.

هايدىگەر هزر دكەت جفاكئ تەكنلۆلوجيايئ سەردەم مروقى ژ
مانا هەبوونى زپەهر كرىه و بەرەف رەوشەكا نەھنگەرى nihilism
برىه.

ل سالا ۱۹۳۳يى، هايدىگەر چۆيه دگەل پارتا سۆشياليستا
نيشتمانى (نازى) و تاكو ۱۹۴۵ئ بەردەوام بوويه. لى رۆلى وى دگەل
نازاين هند رۆهن و ئاشكرا نينه. لى ل سالا ۱۹۴۵ئ ئەو ژى كەفتە بەر
پروسيسا ژ نازىكرنا سازيئ دەولەتى.

ل سالا ۱۹۴۶ئ توشى رەوشەكا سايكۆلوجيا خراب ببوو.

ل سالا ۱۹۴۷ئ پرتووكەك ب ناقئ لدۆر مروقى وەشاندا، داکو
فينۆمينۆلوجيا خوه ژ هەبوونگەريا فرەنسى جودا بکەت.

ل سالا ۱۹۵۰يى جارەكا بۆ پۆستى دەرسىژيى ھاتە قەگەراندن.

تاكو هايدىگەر ل سالا ۱۹۷۶ئ مرى، ب دەھان پرتووك و سەدان
دەرس ل پەى خوه ھیلان و باندۆرا ھزريئ وى ل سەرانسەرى ئۆرپا
گەلەك بەرچاقە و بەرى ھينگى دەربازى چاپانى ژى ببوو.

ھەكەرچى، نازىبوونا هايدىگەرى زۆريەكا مەزن ل ناقئ وى كرىه
و گەلەك نقيسەران باندۆرا ھزريئ وى لسەر نقيسەريئ دى پاشگوھ
ئىخستيه، لى هايدىگەر، ئىكە ژ مەزنترين فيلوسوفين سەدساليا
بيست، ھەكەر مەزنترين نەبت.

(۱) دازاين Dasein ژ دا و زاين ھاتيه، ئانكو ھەبوون ل ويدريئ كو دەربريئ ژ
ھەبوونا مروقى ل بياقەكا دەمى دكەت.

هندەك گۆتن

۱. ھەكەر من مرن ئينا ناف ژيانا خوه، دى ناسم و بەرھەنگار بم،
ھينگى دى خوه ژ ترسا مرنى و چەپەليا ژيانى رزگار كەم- و بەس
پاشى ئەز دى ئازاد بم و بمە خوه.
۲. ھەر مرۆفەك وەكو گەلەك مرۆقان دبت و تەك دمرت.
۳. مرۆف نە خودانى بوونەوەرانا، لى شقانى ھەبوونيە.
۴. لەشى مرۆفى د گەوھەر دا تىشتەكى جودايە ژ بوونەوەرەكى
گيانەوەرى.
۵. ئاكنجيبوون زەقى چيكرنە- يان بەس وەختى ئەم بشيىن ئاكنجى
ببين، بەس ھينگى دى شيىن ئاڤاكرنى بكەين.
۶. ئەم نابيژين: ھەبوونە، وەختە، لى دبيژين: ھەبوون ھەيە و وەخت
ھەيە.
۷. مرۆف وەسا رەفتارى دكەت ھەچوەكو ئەو زمانى دگۆگپينت و
خودانى ويە، لى ب راستى زمان دى مينت خودانى مرۆفى.
۸. خوه بەرفەمكرن، خوهكوشتنا فيلوسوفىيە.
۹. زمان مالا ھەبوونيە. ل مالا وى مرۆف ئاكنجىە. ئەوين ھزرەكەن
و ئەوين ئاڤراندنى ب پەيقان دكەن زيەرەقانىن مالا وىنە.
۱۰. ئەرى بۆچى تىشت ل شوونا ھىچ ھەنە؟
۱۱. دەم- بياڤ وەكو دەيتە فەمكرن، پيقانا دووراتيا ل ناڤەرا دو
خالىن دەمىيە، ئەڤە ئەنجامى دەم ھەژمارتنىيە.
۱۲. ھەريىك يى دىيە و كەس خوه نينە.
۱۳. ل ھەر جەھكى بين ئەم نە ئازادين و چ ئەم پەسەند بكەين يان
نەخىر بكەين، ئەم ب تەكنۆلۆجيايىڤە بەندكرينە.
۱۴. چىدبت ل پلەيەكا د سەر راست رايە.
۱۵. د گەوھەرى وى دا، تەكنۆلۆجيا تىشتەكە مرۆفى كۆنترۆل نەكرىە.
۱۶. د ھەرتىشتەكى باش بەرنياس دا، ھىشتا تىشتەكى ھەژى تىھەزىنى
ڤەشارتى مايە.
۱۷. دەمى دروست چارپانييە.

هېگل Wilhelm Friedrich Hegel

فيلھيلم فریدريچ ھېگل، ل ساللا ۱۷۷۰يى ل ئەلمانيا بوويه و ل ۱۸۳۱ئ مريه. ھېگل، فيلوسوفهكى دوماھيا سەردەمى گەشاتىيە. ل وەختى خوە، ھېگلى، پتر باندۆرەكا كيشوهرى ھەبوويه ژ جىھانىبوونى، ھەكەر چى نھۆ ئىكە ژ ناقتىن جىھانى.

پشكداريا ھېگلى د فيلوسوفىي دا، ب پيشدابنا چقەكى ئايدىاليزمى بوويه، دىبىژنى (ئايدىاليزما رەھا)، كو تىدا، بو نموونە، دووانيا ھزر و سروش و بکەر و تشت سەردكەفن.

ديالىكتىكا وى لدۆر خودان-كۆلە، باندۆرەكا مەزن ل فرەنسا سەدساليا بىستى ھەبوو.

تىگەھى وى بو جانى (گايشت Geist كو ب ئەندىشە ژى دەيتە وەرگىزان) جەھى سەنجىيە و پشكدارىيەكا بالكيشە د فيلوسوفىي دا.

دىبىژن؛ ھېگل ژىدەرى ھزرىن فيلوسوفىن پاش خويە، وەكو ماركسى و نيتزچى و ھزرىن فينۆمىنۆلۆجىيى و ھەبوونخووزيا ئەلمانى و رەوان شروڤەكرن.. تاكو ئەوى رادەيى كو دىالىكتىكا ماركسى، بەس بەرەفاژكرنا دىالىكتىكا ھېگليە ژ مىناخووزيى بو مادەخووزيى.

هندەك گۆتن

۱. شاگرت هەردەم ب دیننا خەلەتیان دەست پێ دکەت، لی زانا تښتەکی هەژی د هەرتښتەکی دا دببنت.
۲. بئی بەندەواریی، چو تښتی مەزن ل جیھانی نەهاتیە کرن.
۳. میژوویا جیھانی چو نینە ژبلی وەرارا ناگەهبوونی ژ ئازادیی.
۴. پەرودە هونەری ب ئەخلاقرنا مرقیە.
۵. گەلەک داد بو پەرستنییە، گەلەک بیروژ بو ئەفاندنییە.
۶. کانج ئەم چەند نە پیدفینە ببینە پیلاچیگەر داکو بزانی پیلایا مە باشە، ب هەمان قەبارەیی ئەم نە هەوجەنە ببینە پیشەکار داکو پیزانینی گریدایی گەردوونی بخوازی.
۷. هەر هزرەک هەردەم گښتاننە، و گښتانن خوسەریەکا هزرکرنیە. ئەقجا گښتانن ئانکو هزرکرن.
۸. تراجیدیایین دروست نە شەرەنیخا راستی و خەلەتیە. ئەو شەرەنیخا ناقبەرا دو راستانە.
۹. ئەوی هۆشمەندانە ل دنیاایی بنیرت، دنیا ژی ب دیمەکی بەرهۆز خو نیشا دەت. هەقبەندی دوائلیە.
۱۰. میژوویا جیھانی دادگەها هەلسەنگاندنییە.
۱۱. ب سانەهیتەرە مرقف کیماسیین کەسان، دەولەتان، و چاقدیری خودایی ئاشکرا بکەت، ژ گرنگی و بەهای وان یی دروست.
۱۲. ئەوا سەربۆر و میژوو مە فیئر دکەت ئەو کو حوکمەت و خەلک قەت تښتەکی ژ میژووئی فیرنەبووینە، یان ب گۆرەمی دەرسی وئ کارکرنە.
۱۳. راستی د فیلوئسوفی دا ئەو تینگەه و راستییا دەر قە لیك-گونجای بن.
۱۴. هەر وختی دەولەت چیبوو، ئیدی قەرەمان نامینن. ئەو تەنی ل رەوشین نەشەهرستانی دیار دبن.

۱۵. چەك ب كارخ نوونەراتىخ رادىن، بەس پىتريا جاران ئەو تەنى دزىن پىرانيئە.
۱۶. ئەم ژ ميژوويى فيردىين كو ئەم ژ ميژوويى فيرنايىن.
۱۷. خوه رزگاركرن ژ رهئيا گشتى، ئىكەمىن پىنگاغا فەرمىه بۆ بجهئىنانا تشتهكى مەزن.
۱۸. راستى نه ل مژارى نه ل دژەمژارى دهئته دىتن، لى ل دەرئەنجامى د ناقبەرا هەردووان را دهئته دىتن.
۱۹. مروقى نهزان نهئزاده.
۲۰. هەكەر ئەم ل چارەنقىسى كەسىن ميژوويى بنىرين.. دى بينىن خوهشى تىدا نينه. ئەو تەناهي نهديتیه؛ هەمى ژيانا وان شۆل و ئالۆزى بوون؛ سروشتى وان هيچ نهبوو ژبلى كاما وان. وهختى گەهشتينه ئارمانجى وهكو تىقلى كاكل ژى كهفتى بووينه. زوو مرينه وهكو ئەسكەندەرى؛ هاتينه كوشتن وهكو قەيسەرى؛ هاتينه دووركرن بۆ گزيرتهيا سانت هيلينا وهكو ناپۆليۆنى.
۲۱. كوندى مينىرقايى^(۱) بەس دگەل هاتنا تاريا شەقى فرا خوه دكەت.

(۱) كوندى مينىرقايى Owl of Minerva يان كوندى ئەتيناى: مينىرقا كچينه خودايا ژيريئيه د ميتۆلوجيا رۆمانان دا، ئەفە بەرانبەر خودايا گريكان، ئەتينايه. هيىنگى هزرديكرن، مينىرقا ب شكلى كوندى خوه ديار دكەت. هيىلكى ب ئەقى گۆتنى قىيايه بيژت؛ پشتى روودانى ئەم خوه دكەينه فيلوسوف و شروقهيان دكەين!

سنگین بی دیوار!

گۆتئین ناقداران، نیشکچی مەژی یان سەربۆرەکا کەسین دەگمەن و خودان شیانن. ئەقانە پینکفە، دبنە ئەکادیمیایەکا قەکری و ھەروە بۆ ھەرکەسی بقیئت خوہ فیڕ بکەت و تووشی ھەمان خەلەتیین پێشیان نەبت، ب گۆتەکا دی، ئەوئ بقیئت ب کیمتر ئەزمونین دوبارە بژیئت، دشیئت ب گۆتن و سەربۆرین ناقداران تشتەکی نوو بژیئت.

ئەقجا، سەربۆرین ناقداران ھەم کورتکرنا دەمینە، ھەم رزگارکرنا مرۆقینە ژ دوبارەکرنا خەلەتی و ئازارین میژووویی. وەکو دیار، مرۆقی زیرەک ئەوہ یئ ژ سەربۆرین خەلکی فیڕ ببت، نە ژ خەلەتیین خوہ.

مفایئ خواندنئ ژئ ئەوہ؛ مرۆف خەلەتیان و نەزانینی و کۆرفەھمیئ دوبارە نەکەت.. نەخوہ، مرۆقانیئا مە دکەفتە بەرگومانئ.

ل خواری گولبژارەکا گۆتئین سنگن.. ھەوجەنە د دیوارەکی بقوتئ. میر ئەوہ یئ چەنتەیەکی پیئفە بکەت!

۱. ژینی بۆ خوہ نەکە بارەکی گەلەک گران. پشتراست بە تو ساخ ژئ دەرناکەقی.

ئەلبیئرت ھەبەرد

۲. خەلکی ھزر دکەن ئەو ھەرتشتی دزانن ئاجزیەکا مەزنن بۆ مە ئەوین ئەم ھەرتشتی دزانین.

ئیساک ئاسیمۆف

۳. من باوهرى ھەيە ھەكەر ژيانى نيمۆك دانە تە، پىدقايە دوشاڧا نيمۆكان ژى چىكەى.. و بزاقى بكەى كەسەكى ببىنى ژيانى قۇدكا دابتى، و پىكقە شەقبىرىيەكى دانن.

رۇن وايت

۴. وەختى تو ب كچەكا جوان را بى، ساتەك وەكو چركەكئىيە. لى وەختى دروونىيە سەر پەلەكى شارھاي چركەك وەكو ساتەكئىيە. ئەھا ئەقەيا تيۇريا ريژەيى.

ئەلبىرت ئاينىشتاين

۵. زەلامى سەركەقتى ئەوە يى ھند پارەى پەيدا دكەت ژنا وى نەشىت ھەميان خەرج بكەت. ژنا سەركەقتى ئەوە يا زەلامەكى وەسا بۇ خوە ببىنت.

لانا تيرنەر

۶. گەلەك گۇتتا وەيە گەنگەشەيى دكوژت.

ئىلدريچ كليفر

۷. بۇ سەقاي ھەپە بەھەشتى، و بۇ ھەقالان ھەپە دۇژەھى.

مارك توين

۸. بكەنە دى جيھان دگەل تە كەنت، خىرچى بكە دى ب تەنى نقى.

ئانتونى بورگىس

۹. ھزرا ژنى ژ يا زەلامى پاكترە: ئەو زووكە ھزرا خوە دگوھىرت.

ئولىفر ھىرفورد

۱۰. ھەلبەت، ئارىشەيا مروقى مەژيەكى قەكرى ھەبت ئەوە، ھەركەسى ھات دى مېنتە ب مروقى قە تشتەكى بكەتە تىدا.

تيرى پراچىت

۱۱. ھەكەر بۇ من ھەبت جارەكا بژىم، ئەز دى ھەمان خەلەتيان كەم، بەس زووتر.

تالولا بانكھيد

۱۲. وهختی ئەم دگەل خودای دناخفین، ئەم نقیژان دکەین. وهختی خودا دگەل مه دناخفت ئەم سکیزۆفرینینکین (دینین).

جین واگنەر

۱۳. دبیژن ژنومیڤری ل ئاسمانی هاتیە چیکرن. نی بەلهدی و برووسی ژی لی چی دبن.

کلینت ئیستوۆد

۱۴. من بەس رییهک دیتییه مروّف پی لاواز دیار بکەت: ئەو ژی ئەوه دگەل قەلهوان بگەرت.

رۆدنی دانگەرفیلد

۱۵. گەلەک زانین پی دقیت تاکو بزانی تو ب خوه چەند نەزانی.

تۆماس سووئل

۱۶. کاری سەرەکەیی لەشی ئەوه، مەژی ل قان دران بگپرت.

تۆماس ئەی. ئەدیسۆن

۱۷. جگەرەکیشان مروّفی دکوژت. بەس هەکەر تو هاتیە کوشتن، ته پارچەیهکی هەری گرنگ ژ ژیاننی دی دۆراند بت.

برۆک شیلدن

۱۸. مروّف درهویزن. هەکەر نەچار بووین درهوی بۆ درهوی دکەین. ئەز کابرایهکم ب شیوهیی جەبری درهوینم. ئەز هزر دکەم دو درهوین باش ئەرینییهکی (راستیەکی) چی دکەن.

تیم ئالن

۱۹. هەکەر تو ب سروشتی خوه خوهشمروّف بی، دی گەلەک خەلکی تو حەز ژی نەکە ی ل ته ئیورن.

ولیهم فیدەر

۲۰. هەکەر ته بقیّت خەلک هزرکەن تو درهوینی، هەردەم راستیان بیژە.

لۆگان پیرسال سمیت

۲۱. ھەكەر دو خەلەتى راستىھەككى چى نەكەن، سىيەمى بجهربىنە.
لۆرەنس جەى. پىتەر

۲۲. خوه بده دەست كامگەرىيى (دلبرنى). چونكى نەدووره ئىدى ب دەست
تە نەكەقت.

رۆبەرت ئەى. ھاینلاين

۲۳. ئەز نە ھەژى ئەقى خەلاتىمە، بەس من بايى كرېچكان ژى ھەيە و
ئەز نە ھەژى وئىمە ژى.

جاك بېنى

۲۴. ئەز ھىشتال بەندا مروڤهكىمە ئاموژگارىيى بخوازت كانى دى چاوا
شۆلى و ژنئىنانى پىكقە كەت.

گۆريا شتاينم

۲۵. من نە لېرە ئەز بۆ باوهرىين خوه، خوه بدهمە كوشتن، چونكى
نەدووره ئەز خەلەت بم.

بېتراند راسل

۲۶. باشتىرىن رىك بۆ خوه خلاسكرنى ژ بېھنا ئاشخانى ئەو: ل دەرڤه
زادى بخوه.

فيليس دىلەر

۲۷. ھەكەر خوداى قىيابايە خوه بۆ بچەمىنين دا ئەلماسان ھاقىژتە
سەر ئەردى.

جوان رىڤەرز

۲۸. ئەز نە ئەندامەككى رىكخستىيى ھىچ پارتەكا سىياسىمە. ئەز
دىمۆكراتم.

ويل رۆجەرز

۲۹. ئەز دزانم سروسشتى فلیدارىيى و شەھرەزاييى ئەو تو ھزرىن بىست
سال ب سەرڤه چۆيى تازە بدهيە خشىمان.

لويس ئاراگۆن

۳۰. ئەز كابانىيەكا ھىژايا مالانم. ھەر جارەكا ئەز مېرەكى بەردەم ئەز مالى بۇ خوە دەئيلم.

زازا گابۇر

۳۱. ئەو وەكو دىكىيە، ھزر دكەت رۇژ بۇ ھندى دەھلت، دا گوھ ل بانگى وى ببت.

جۇرج ئىليۇت

۳۲. ھەردەم بلا دوماھيا نائى زارۇكىن تە ب ئاولان بت، وەختى تو گازی دكەيى دا قيژيا تە دريژ بت.

بيل كۆسبى

۳۳. ھىزەكا مەزن د پەيقان دا ھەيە، بەس ھەكەر تو گەلەكان پىكفە نەلقىنى.

جۇش بىلينگز

۳۴. ھەكەر تە رازەك ھەبت، خەلك نىژىكتر ل رەخ تە دى روون.

رۇب كۆردى

۳۵. ھەر مروڤەكى خەلەتتەين خوە ھەنە- و پتريا جاران ئەو خوەشتەين تىشتە ئەوى ھەبت.

جۇش بىلينگز

۳۶. ھەرتىشتەكى ئەز ھەز ژى دكەم يان نەقانونىيە يان نە ئەخلاقىيە يان مروڤى قەلەو دكەت.

ئەلىكزاندەر وۆلكۆت

۳۷. من چارە راوہستاند چونكى شروڤەكارى چارەكار دقتيا د پىشت من را ھارى من بکەت.

ريچارد لويس

۳۸. وەختى ئەز دچمە بارى، ئەز ل كچەكى دگەرم ناڧى پايتەختا
ويلايەتا مئىن نەزانت.

دېڧد برىنەر

۳۹. ئەم ھەوجەى دو جۆر نياسانين، بۆ جۆرەكى گازندەيان بکەين و
بۆ يى دى زرتان قەدەين.

لۆگان پيرسال سميت

۴۰. ھەمى تشت ب کەنینه، بەس ھندى ب سەرى خەلکى دى بەين.

ويل رۆجەرز

۴۱. ديزاين پەيقەکا ئەنتیکەيە. ھندەک کەس ھزر دکەن ديزان شکلئ
دەرڧەيى تشتانه. بەس وەکو ئاشکرا، ھەکەر تو کوور بچى، ديزان
شيوازي شۆلکرنا تشتانه.

ستيف جۆبس

۴۲. تشتى ئەنتیکە ل بازارئى بۆرسى ئەو، ھەر وەختئ کەسەک تشتەكى
دەرۆشت، کەسەكى دى دکرت، و ھەردو ھزر دکەن شۆلەكى مەزن
کرىنە.

ويليەم فيدەر

۴۳. زەلامى سەرکەفتى ئەو يى ژ خەرجيئىن ژنا خوہ پتر پارەى پەيدا
کەت. ژنکا سەرکەفتى ئەو يا وى زەلامى بۆ خوہ ببينت.

لانا تيرنەر

۴۴. من باوهرى ھەيە ھەکەر ژيانئ ليمۆ دانە تە، پيدڧيە تو شەربەتى
بۆ خوہ ژئ چيکەى.. پاشى ل کەسەكى بگەرى قۇدکا ھەبت داکو
پيکڧە شەڧبيريەكى چى کەن.

رۆن وايت

۴۵. ل پشت ھەر زەلامەكى مەزن ژنەک ھەيە چاڧيئ وى دزڧرپنت.

جيم کارى

۴۶. وهختی تو دگهل کچهکا جوان دبویری، سات دبتہ چرکهک. وهختی تو دئیتوونهکا شارهای و سؤر دا روونی، چرکهک دبتہ ساتهک..
ئهقهیه تیؤرییا ریژهیی.

ئالبیرت ئاینشتاین

۴۷. چو جارن ژیانج ب مجداهی وهرنهگره. تو چو جارن ساخ ژئ
دهرناکهقی.

ئیلبرت ههبرد

۴۸. ههپره بهههشتی بؤ ژینگههی، ههپره دؤژههی بؤ ههقالان.
مارک توین

۴۹. رؤژا بی ههتاف، تو دزانی، وهکو شهقئییه.

ستیف مارتن

۵۰. وهختی ئهز زارؤک مینیوی مالا مه دو دلخوازی تیدا بوون: ببه یان
بهیله.

بهدی هاکیٹ

۵۱. ئه و خه لکی هزر دکهن ئه و هه می تشتان دزائن ئه و دلئیشهکا مهزنن
بؤ مه ئه وین دزائن.

ئیساک ئاسیمؤف

۵۲. ئه و حوکمهتا ژ بیتهری بدزت دا بدهته پؤلی، ههردهم دشیت پشتا
خوه ب پؤلی گهرم بکهت.

جیؤرج بیرنارد شو

۵۳. هزارا ژنکی ژ یا زهلامی پاکژتره: ئه و بهردهوام دگو هیپت.
ئؤلیقه ر هیرفؤرد

۵۴. ل ناقبهرا دو خرابیان، ئهز ههردهم ئه وئ دههلبژیرم ئه و من بهری
هینگئ نهکری.

مای ویست

۵۵. گەلەك خەلك ئىبلداهىيى دترسن. نە ئەز، ئەز ئى برفرههئى
دترسم.

ستىفن رايىت

۵۶. هەر كچهكا ههبت، دبت ببتە دلبر. يا ئى ته دهئته خواستن ئەوه
تول بهندا وئى راوهستى و خوہ دهبنگ ديار بكهئى.

هئدى لامار

۵۷. گەلەك زانين پئدقئيت تاكو تو بزاني تو تاكو چ راده نەزاني.
تؤماس سؤويل

۵۸. ههمى گشتيكرن خەلەتن، ئەقە دگەلدا.

مارك توين

۵۹. ئەز ميناكخوازم. ئەز نزانم ئەز كيغه دچم، بهس ئەز لسەر رئيا
خوہمه.

كارل سانديبورگ

۶۰. ب هەر رهنگهكئى ههبت، بلا مهئى قهكرى بين، بهس نە هند مهئى
قهكرى بين، مهئىي مه برئت.

ريچارى داوكينز

۶۱. هەر كەس دزانت دئى چاوا زارؤكان خودان كهت، ئبلى ئەوين زارؤك
ههنه.

پ.ج. ئوروركئى

مفاژ ئه‌شان ژیده‌ران و هنده‌کین دی هاتیه وه‌رگرتن

- <http://www.goodreads.com>
- <http://www.brainyquote.com>
- <https://en.wikiquote.org>
- <http://www.azquotes.com>
- <http://www.iep.utm.edu/>

ناھەرۆك

ژمارا لاپه‌ران	بابه‌ت
۵	بېشگۆتن
۷	ئەناكساگۆراس Anaxagoras
۹	ئەپيكتېتۆس Epictetus
۱۳	ئەپيگۆروس Epicurus
۱۶	ئەريستۆ Aristotle
۲۱	ئەگاتا كريستي Agatha Christie
۲۵	ئەناكساگۆراس Anaxagoras
۲۹	ئەنديرا غاندى Indira Gandhi
۳۲	ئېريك فروم Erich Fromm
۳۶	ئېسۆپ Aesop
۳۹	بۇدا Gautama Buddha
۴۷	پۆرى سينا Avicenna
۵۱	جورج بېرنارد شو G. Bernard Shaw
۵۸	پلاتۆ Plato
۶۵	پلۇتارخ Plutarch
۶۸	پلۇتين Plotinus
۷۳	پابلو پيكاسۆ Pablo Picasso
۷۷	تۆماس ستېرنز ئېليۆت T. S. Eliot
۸۰	رابېندراناث تاگۆر Rabindranath Tagore
۸۳	تالېس مەلاتيايى Thales of Miletus
۸۶	تۆلستۆي Lev Tolstoy
۹۱	جەواھر لال نەھرۆ Jawaharlal Nehru
۹۴	چارلى چاپلن Charlie Chaplin
۹۷	چرچل Winston Churchill
۱۰۳	چارلس داروين Charles Darwin
۱۰۷	دېمۆكرېتۆس Democritus
۱۰۹	دېۆگېنيىسى سېنۆپى Diogenes
۱۱۳	جەلالەددىنى رۆمى
۱۲۰	زەردەشت Zoroaster

زمارا لاپه‌ران	بايه‌ت
۱۲۵	جان-پۆل سارته‌ر Jean-Paul Sartre
۱۲۸	سه‌عديي شيرازي
۱۳۱	سوكرات Socrates
۱۳۵	سيگموند فرويد Sigmund Freud
۱۳۹	سينيكا Seneca
۱۴۶	وليه‌م شيكسپير Shakespeare
۱۴۹	عه‌لى كورئ ئەبو‌تالبي هاشمي
۱۵۴	عومهرئ كورئ خه‌تابي
۱۵۸	ئومهرئ خه‌بيام
۱۶۱	كارل يۇنگ Carl Jung
۱۶۶	كو‌نفو‌شيؤس Confucius
۱۷۱	كانت Kant
۱۷۵	كيركيگارد Kierkegaard
۱۷۹	كيسنجهر Henry Kissinger
۱۸۵	كيكئرون Cicero
۱۹۰	گاليلئو گاليلئى Galileo Galilei
۱۹۳	گئيفارا Guevara
۱۹۷	لاو تزو Laozi
۲۰۳	مارتن لۇته‌ر Martin Luther
۲۰۶	كارل ماركس Karl Marx
۲۱۱	ماركوس ئاوريلئوس Aurelius
۲۱۹	مئيريلين مۇنرؤ Marilyn Monroe
۲۲۵	نيكؤلؤ مه‌كياڤيللى Machiavelli
۲۲۹	مه‌لايئ جزيري Melayê Cizîrî
۲۳۳	مه‌هاتما غاندى Mahatma Gandhi
۲۴۰	ناپؤ ليؤن بؤناپارت Napoleon Bonaparte
۲۴۴	نيتسچي Nietzsche
۲۵۱	هايدئگهر Heidegger
۲۵۴	هئگل Wilhelm Friedrich Hegel
۲۵۷	سنگئن بئ ديوار!
۲۶۵	ژئده‌ر

